MUSTAFA SÖNMEZ

Filler ve Çimenler

Medya ve Finans Sektöründe Doğan / Anti-Doğan Savaşı

İLETİŞİM

MUSTAFA SÖNMEZ • **Filler ve Çimenler**

MUSTAFA SÖNMEZ

Filler ve Çimenler

Medya ve Finans Sektöründe Doğan/Anti-Doğan Savaşı

iletişim

MUSTAFA SÖNMEZ 1955'te Van'da doğdu. 1978'de ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi'nden mezun oldu. Çeşitli sendikalarda uzman olarak çalıştı. 1980 yılında *Demokrat* gazetesinde başlayan gazetecilik yaşamını editör-yazar olarak *Nokta, Anka Ajansı, Söz, Ekonomik Panorama, Para, Skylife* ve *Ekonomik Forum*'da sürdürdü. Birçok dergide yer almış bilimsel makalelerinin yanı sıra Türkiye ekonomisi üzerine yayımlanmış kitapları bulunmaktadır. 1990 sonrasında yayımlananlar şunlardır: *Kırk Haramiler, Türkiye'de Holdingler* (Gözlem Yayıncılık, 1987; Arkadaş Yayınevi, 1990), *Doğu Anadolu'nun Hikayesi: Ekonomik ve Sosyal Tarih* (Arkadaş Yayınevi, 1990), *Türkiye'de Gelir Eşitsizliği* (İletişim Yayınları, 1991), *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Atlası* (İTO Yayını, 1991), *100 Soruda Dışa Açılan Türkiye Kapitalizmi* (Gerçek Yayınları, 1992), *Grafiklerle İstanbul: Sosyal ve Ekonomik Atlas* (İstanbul Belediyesi Yayını, 1994), *İstanbul'un İki Yüzü* (Arkadaş Yayınları, 1996), *Bölgesel Eşitsizlik* (Alan Yayıncılık, 1998), *75 Yılda Para'nın Serüveni* (Tarih Vakfı Yayınları, 1998), *Gelir Uçurumu* (OM Yayınları 2001), *100 Göstergede Kriz ve Yoksullaşma* (İletişim Yayınları, 2002).

Bu kitapta yer alan grafik ve tablolar kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

İletişim Yayınları 865 • Bugünün Kitapları 85
ISBN 975-05-0108-X
© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2003, İstanbul (1000 adet)

KAPAK Utku Lomlu
KAPAK RESMİ Etienne Delessert'in illüstrasyonundan deforme
KAPAK FİLMİ 4 Nokta Grafik
UYGULAMA Mine Bulut
DÜZELTİ Serap Yeğen
MONTAJ Şahin Eyilmez
BASKI ve CİLT Sena Ofset

İletişim Yayınları
Klodfarer Cad. İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Fax: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Emil Galip
Sandalcı'nın
anısına...

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

AKP-BATIK PATRONLAR FLÖRTÜ 13

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA: KÂR MI, SİLAH MI? 31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEDYALI FİNANSTA YAPRAK DÖKÜMÜ 55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AYDIN DOĞAN'IN YÜKSELİŞ ÖYKÜSÜ 137

BEŞİNCİ BÖLÜM

DOĞAN-TOPRAK DÜELLOSU 165

ALTINCI BÖLÜM

EZELİ REKABET: DOĞAN, BİLGİN VE CİNER 189

YEDİNCİ BÖLÜM

DOĞAN-ÇUKUROVA ÇEKİŞMESİ 211

SEKİZİNCİ BÖLÜM

DOĞAN-UZAN: BİTMEYEN KAVGA 233

DOKUZUNCU BÖLÜM

DOĞAN-İLHAN SELÇUK POLEMİĞİ 253

ÖNSÖZ

Okuyucu, izleyici bunu ne kadar fark etti, bilinmez, ama Türkiye medyası, 2001 kriziyle birlikte önemli bir kabuk değişimi yaşadı, yaşıyor. Medya sektörüne egemen gruplar saflaştılar, daha doğrusu cepheleştiler. Birbirlerini "medyayı silah, gazetecileri de tetikçi" olarak kullanmakla kıyasıya eleştirdiler. Gazete, dergi dağıtım şirketlerini ayırdılar. Bu temelde, iki bloka bölündüler. TV dünyasında da cepheleştiler. Kadrolarını takviye etmek üzere sermaye enjeksiyonuna ve profesyonel transferine gittiler. Yeni medyalar devreye soktular.

Medya dünyası ve daha birçok gözlemci bunu medya sektöründe bir kabuk değişimi, bir yol ayrımı, hatta cepheleşme, güçleri tahkim etme gibi anladı, yorumladı.

Oysa, yaşanan daha boyutlu, daha kapsamlı ve daha derin bir çatışmaydı...

Özellikle 3 Kasım 2002 seçimleri arifesinde, AKP iktidarının ayak seslerinin duyulmaya başlamasıyla hızlanan filler kavgası, yansımasını medyada buldu. Yıllarca ortalıkta görünmeyen ve medyaya konuşmayan patronlar içlerini

dökmeye ve kimle ne alıp veremedikleri varsa, hepsini ifade etmeye başladılar. Bunlar, bir tarih ya da tarih müsveddesi yazıcıları için çok önemli doneler... Ayrıca TBMM'de 2002 Haziran'ında yapılan Medya Sorunları Araştırma Komisyon toplantılarında yer alan konuşmaların tutanakları da çok önemli belgeler.

Bu kitap, medya sathında yaşanan filler kavgasının medya ötesine uzanan iktisadi ve siyasi boyutlarını ortaya koymaya çalışıyor. Kavga kızıştıkça, tarafların bizzat kendilerinin ya da birbirini "tetikçi" olarak nitelendiren profesyonellerin yazıp çizdikleri, birçok bilinmeze ışık tutuyor. Bu nedenle kitabın birçok bölümünde, patronlardan ve medya yöneticilerinden uzun alıntılara yer vermekten kaçınılmadı.

Medya, özellikle son 20 yıldır, kendi başına değil. O, artık, sanayisi, finansı ve diğer sektörleri ile sinerjik bir alışverişte bulunan, entegre bir yapının parçası. Ama aynı zamanda, tekil bir grubun mülkiyetinde olsa da, yıllık 1 milyar dolarlık reklam desteği de veren büyük sermaye fraksiyonları adına da kullanılan, bir hegemonya aracı, bir iktidar alanı. O nedenle medyayı mercek altına almak, aslında, farklı sermaye fraksiyonlarını ve onların farklılaşmış beklentilerini, programlarını mercek altına almak demek.

Son yıllarda birçok sermaye grubunun, özellikle kolay birikim sağlayan finans sektörüne yatırım yapanların, hemen kendilerine bir medya şirketi kurup bir gazete, bir TV edinmek istemeleri, "medya ile silahlanmak" refleksinden başka bir şey değildi. Finansta 2001'de yaşanan yaprak dökümü medya mevzilerinin düşmesiyle paralel yaşandı. Bu mevzileri kaybetmek istemeyenlerin direnirken medya silahına sarılmaları, cephanelerini birleştirip ittifaklarını medyadan başlatmaları da boşuna değil. Kitap, bu nedenle filler savaşında medya ile finansta olanları içiçe süreçler olarak algılıyor ve analiz ediyor.

Hikâyemizin baş kahramanı Aydın Doğan..O, hem cephelerden birinin önemli bir aktörü hem de sözcüsü, taşıyıcısı. O nedenle iktidar meydan muharebelerinin yapıldığı yer medya olunca cephe komutanlarından biri de o oluyor. Çatıştığı kesimler de kâh medya patronu kâh başkaları. Bu kitabın ikinci bölümünde, farklı tarihlerde, farklı gazete sayfalarına dağılmış Doğan'ın (ya da Doğan Grubu'nun), Halis Toprak ile, Dinç Bilgin ile, M.Emin Karamehmet ile, Cem Uzan ile ve nihayet İlhan Selçuk ile çatışmalarını, polemiklerini izleyecek, çatışmaların arka planlarını okuyacaksınız.

Kaynaklar, bizzat medyadaki gazeteler, dergiler, internet siteleri, -Medyatava.net'ten özellikle yararlandığımı teşekkür ederek belirtmeliyim- Meclis tutanakları, holding faaliyet raporları ve resmi kurum web siteleri.

Anlaşılacağı üzere, bu kitap bir medya eleştirisinin ötesinde iddialar taşıyor ve önermeler yapıyor. Buradan hareketle de fillerin ezdiği çimler perspektifinden olguları anlamaya yardımcı olmayı hedefliyor. Sevabı, günahıyla; filleri ve tetikçileri kızdırmak, gücendirmek pahasına...

Kitaptaki şemaları, grafikleri ve diğer teknik düzenlemeleri itinayla yapan Mine Bulut'a teşekkür ediyorum. Eşim Ülkü ve oğullarım Nehir ile Rüzgar, ben kitap yazmaya başlayıp dünyayı ve onları unutunca, bana hep çok sabırlı ve anlayışlı davranırlar. Bu kez de öyle yaptılar. Teşekkür ediyorum.

MUSTAFA SÖNMEZ
Aralık 2002

BİRİNCİ BÖLÜM

AKP-BATIK PATRONLAR FLÖRTÜ

Bell 230 model helikopter erken sararmış kavak yapraklarını her tarafa uçuşturarak konmaya hazırlanırken, birazdan helikopterden inecek olan parti liderinin içinin çok rahat olmadığı da her halinden belliydi.

Bilecik, Kütahya ve Eskişehir mitingleri için sabah Ankara'dan özel otomobille küçük bir konvoy eşliğinde hareket eden AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, 7 Ekim'de saat 10.00 sularında Bozüyük ilçesi girişindeki Toprak Kağıt, Fayans, Seramik Fabrikaları tesisi önünde, 30 kişilik bir AKP'li tarafından durdurulmuştu. Yanında eşi Emine Erdoğan da bulunan Recep Tayyip Erdoğan, Mercedes marka otomobilden inmeden partililerle selamlaşırken partililer, Erdoğan'dan Bilecik mitingi sonrası karayoluyla Bozüyük'ten geçerek halkı selamlamasını istiyor, Erdoğan da dönüşte uğrayacağına söz vererek Bilecik'e hareket ediyordu.

Bilecik'te saat 11.15'te halka hitap eden Erdoğan, Halis Toprak'ın daha önceden Bilecik Organize Sanayi Bölgesi'ne gönderdiği, gövdesinde Toprak Holding amblemi bulunan

özel helikopterle şimdi Bozüyük'teydi. Erdoğan'ı taşıyan helikopter, saat 13.00'de tesis alanında bulunan ve Halis Toprak'ın zaman zaman dinlendiği köşkün yanındaki helikopter pistine inmişti.

Fabrika kapısındaki görevli, "Halis Toprak'ın talimatı var. İçeriye basın mensubu alınmayacak" diyerek tesiste kuş uçurtmuyordu.

Erdoğan'ı miting alanından zirvenin yapılacağı fabrikaya uçuran helikopter, Halis Toprak'ın özel heliktopteriydi. Halis Ağa'nın düzenlediği bu Bozüyük zirvesinde iki eski banka patronu daha vardı:

Çukurova Grubu Başkanı Mehmet Emin Karamehmet ve Kentbank'ın eski sahibi Mustafa Süzer. Batık banka sahipleri çok özlü cümlelerle Erdoğan'a bankalarına el konulma sürecini kendi pencerelerinden anlatmış, "aslında biz haksızlığa uğradık. IMF'nin, Derviş'in, BDDK'nın kurbanı olduk" mesajı vermeye çalışmışlardı. Mitinglerde "Bankalarda 20 milyar doları batıranların yakasına yapışacağız" diyen Tayyip Erdoğan, Bozüyük'teki "batık banka zirvesi"nde konuşulanları dinlerken başını, karşısındakilerin söylediklerini onaylar anlamında yukarı aşağı sallıyordu. Anlaşılan, 2000-2001 krizleriyle başlayan süreçte bankalarını kaybeden bazı patronlar umutlarını AKP iktidarına bağlamışlardı. Toprakbank elinden gittikten sonra bankasını geri almak için çalmadık kapı bırakmayan Toprak Grubu patronu Halis Toprak, AKP Genel Başkanı Erdoğan nezdinde lobi çalışması başlatmıştı. Bozüyük'teki 'batık banka zirvesi'nin düzenlenmesinde eski ANAP'lı içişleri bakanlarından şimdinin AKP'lisi Abdülkadir Aksu etkili olmuştu. Halis Toprak da Aksu gibi Diyarbakırlı idi ve aynı Aksu, 58. Hükümetin de İçişleri Bakanı olacaktı.

Halis Toprak'ın özel helikopterini göndererek fabrikasına aldırdığı Tayyip Erdoğan burada bir saat kaldı. Daha

sonra yine Toprak'a ait helikopterle ikinci mitingini yapacağı Kütahya'ya gitti. Erdoğan, Kütahya Dumlupınar Stadı'nın yanındaki Asım Alkış futbol sahasına indi.

Batık banka sahipleri, Recep Tayyip Erdoğan'la görüşmeleri tamamlandıktan sonra bir süre kendi aralarında konuştular. Toprak, Süzer ve Karamehmet, öğleden sonra yine Toprak'ın helikopteriyle İstanbul'a dönerken gelecekle ilgili pek de umutsuz değillerdi. Ancak Halis Ağa'yı dönüşünde İstinye'deki evinde tatsız bir sürpriz bekliyordu.

Toprak evde, İş Bankası'nın 33,5 trilyon liralık alacağını tahsil için gelen icra memurları tarafından karşılandı. İcra memurları haciz uygulanacak eşyaların tespitini yapıyorlardı.

İş Bankası, 2 trilyon 952 milyar liralık bir başka kredi alacağı için de ikinci bir ihtiyati haciz kararı daha aldırmıştı. İş Bankası'nın Toprak Grubu şirketlerinden toplam alacağı, 305 trilyon lirayı aşmıştı. İstanbul 3'üncü Asliye Ticaret Mahkemesi'ne başvuran İş Bankası'nın avukatları, Toprak Seniteri Turizm İşletmeleri ile çeşitli tarihlerde yapılan 120 adet genel kredi sözleşmesine diğer borçlular Toprak Kağıt, Halis Toprak, Toprak İlaç Kimyevi Maddeler Sanayii ve Toprak Dış Ticaret'in kefil olduklarını belirtmişlerdi. Miktarı 305 trilyon lirayı aşan ve hepsi borçlu Toprak ve 4 şirketine kullandırılan kredilere teminat olarak, mülkiyeti borçlu ve kefiller ile kefil olmayan Toprak İnşaat, Toprak Demir Döküm, Toprak Seramik ve Gıda AŞ'ye ait taşınmazlar üzerine 273 trilyon lira bedelle 24 adet müşterek ipotek tesis edilmişti. İş Bankası avukatları kredi borçlarının vadesinde ödenmemesi üzerine alacağın kat edilerek borçlulara Beşiktaş 16'ncı Noteri aracılığıyla 16 Temmuz 2002'de ihtarname gönderildiğini fakat sonuç alınamadığını bildirmişlerdi.

Bozüyük zirvesi, medyadan saklanmıştı ama yine de zirvenin hemen ertesinde Doğan Haber Ajansı muhabiri, cep telefonundan İstanbul'a haberi hemen yazdırıyor ve batık banka sahipleri ile Erdoğan'ın buluşması, "Bozüyük Zirvesi" manşetiyle Aydın Doğan'ın gazeteleri *Hürriyet* ve *Milliyet*'in manşetlerinde yer alıyordu.

Buluşmanın ertesi günü haberi gazetelerde gören AKP Genel Başkanı Erdoğan, batık banka patronları Toprak, Karamehmet ve Süzer ile yaptığı zirveyi hemen savunacak ve "Bana sıkıntılarını anlattılar" diyecekti. Erdoğan, olayı haber konusu yapan "malum grubun" gazetelerini de suçlayacaktı.

Erdoğan, Doğan Grubu'nu kastederek, "AKP'nin siyaset şeklini o grup belirlemeyecek" diyor ve ekliyordu, "Halis Bey'in, Mehmet Emin Bey'in ve Mustafa Bey'in ülkede şu andaki mevcut sıkıntı ile alakalı, kendi bankalarının düştüğü sıkıntılarla alakalı yaklaşık 30-35 dakikalık görüşmemiz oldu".

Erdoğan'a benzer bir açıklama da Abdullah Gül'den geldi. Gül, Kayseri'de yaptığı açıklamada, "İşadamları Türkiye'nin en büyük partisinin genel başkanına dertlerini anlatmak istedi. Biz, herhangi bir grup ve çevre veya cemaatin kontrolü altına giremeyiz" diyordu.

Toplantıyla ilgili haber yapan *Akşam* gazetesinde ise, buluşmanın gündemi farklı yansıtıldı. Gazetedeki habere göre, patronlar Erdoğan'a bankalarının durumunu anlatmamışlar, sadece ev sahibi Halis Toprak, bazı gazeteleri şikâyet etmişti. Ayrıca katılımcılar Toprak'ın seramik tesislerini gezmek için oradaydılar... Afyon-Uşak arasında yine Toprak'ın helikopteri ile uçan Erdoğan, bu helikopteri kullanmasıyla ilgili olarak "Helikopteri kiraladık. Bizden önce de Cem Uzan kiraladı" diye konuşuyordu.

Erdoğan, "AKP iktidarında bankalarla ilgili neler yapacaksınız?" sorusu üzerine de şöyle konuşuyordu: "Nasıl ki bir anonim şirket kendi göbeğini kendisi kesiyorsa bankalar da kendi göbeğini kendisi kesecek. Tasarruf mevduatı sigorta fonlarında herkes yatırdığı parasının primini de garanti edip öyle olacak. Bugün olduğu gibi Hazine, bankalara yatırılmış olan paraların garantörü durumuna düşmeyecek. Bugüne kadar bunun yükünü hep Hazine çekmiştir. Bunun bedeli de son 20 bankada yaklaşık 50 milyar dolar olmuştur. Bunu halletmenin gayreti içinde olacağız."

Erdoğan, buluşmanın basına yansımasından rahatsızdı. Uşak mitinginde "Basın, beni çok dikkatli dinleyin, ağzımdan çıkanları doğru yazın" diyerek basına dişlerini gösteriyordu. Erdoğan'ın bu sözlerine alandaki partililer gazetecileri yuhalayarak destek vereceklerdi.

İşadamı Halis Toprak'ın "Bell 230" model özel helikopteriyle geldiği Uşak'ta halka seslenen Erdoğan, "Hiçbir holding bizi idare edemez. Kimse iştahlanmasın. Holdinglerle görüşürüz ama peşkeş çekmeyiz" diyordu. Kitle memnundu ve hızını alamıyor, bağırıyordu, "Kahrolsun IMF!..Kahrolsun AB!.."

Erdoğan, IMF'ye ve AB'ye karşı slogan atılması üzerine ise "20 sene önce aynen senin gibi 'AB'ye, IMF'ye karşıyım' diyordum. Sen benim gibi şiir okuduğun için ceza yat da gör, ondan sonra konuşalım" diyor ve ABD, Avrupa ülkeleri gibi demokrasinin daha iyi uygulandığı ülkeleri gördükten sonra ufkunun daha fazla açıldığını sözlerine ekliyordu.

AKP lideri Tayyip Erdoğan ertesi gün İstanbul'daydı ve ihracatçıların düzenlediği bir toplantıda, Bozüyük'te batık banka patronlarıyla yaptığı toplantıya da açıklık getirme ihtiyacı duyacaktı:

"Takvim verilirse borçlarımızı öderiz dediler. Ben siyaset adamı olarak her ticaret adamını, sanayiciyi dinlerim."

"Daha önce ziyaretime gelen, benim de daha sonra Bilecik mitingi sebebiyle davet edildiğim kendi tesislerini gezmem ve olay 45 dakikalık yemek durumu.. Orada iki işadamı da bulundu. Kendileri, uğradıkları haksızlıkları bize anlattılar. Bana denilen şu:

'Benim bütün malvarlıklarıma, yatırımlarıma el konulduğunda borcumu ödeyemez duruma geliyorum. Bana belli bir takvim uygulaması yapılsa bunu uygulayacak güçteyim.' Ben siyaset adamı olarak nasıl sizlerle buluşuyorsam, her ticaret adamıyla ve sanayiciyle de buluşurum, her birini de dinlerim. Oraya gidiyorsun olmuyor, buraya gidiyorsun olmuyor. Sanki bunlara rantı ben sağladım, onların bankalarını Fon'a ben devrettim. Bunun hesabını, 3 Kasım'dan sonra bize sorabilirsiniz."

Bankalarına el konulan firmalarda on binlerce insan çalıştığını ve bu duruma çözüm bulunması gerektiğini kaydeden Erdoğan, ayrıca bankaların Hazine garantisinde olmasına kesinlikle karşı olduğunu belirterek, "Belli bir takvim içerisinde Hazine, bankaların garantörü olmaktan çıkmalıdır. Hepinizin şirketleri var, battığınız zaman Hazine garantörünüz mü? Değil. Adil olmaya mecburuz" diyordu..

Ertesi gün gazetelerde ÖDP Genel Başkam Ufuk Uras, Tayyip Erdoğan ile batık banka sahiplerinin gizli buluşmasını 'ahlaksız buluşma' olarak nitelendiriyordu. Yaptığı yazılı açıklamada, Tayyip Erdoğan ile batık banka sahiplerinin basına kapalı, gizli buluşmasını Türkiye siyasetinin kirli yüzünü bir kez daha açığa çıkardığını belirten Uras, şöyle devam ediyordu:

"Çünkü bankaların hortumlanmasına izin veren, soyguna zemin hazırlayan siyasi iktidarlardır. Siyasilerden bunun hesabı sorulmamıştır. AKP'nin batık banka sahipleri ile buluşması yeni bir soygun hazırlığının işaretidir. Bankaları dolandıranların mal varlıklarına el konulması ve borçların

tahsili yerine, batık banka patronları ile buluşmayı tercih etmek siyasi ahlaka dair önemli bir göstergedir."

MHP Genel Başkanı ve dönemin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli de Erdoğan'ı eleştiriyor ve şöyle diyordu: "Arkasında halkın desteği olduğu söylenenler yalı ve köşkte birileriyle görüşüyor. Ne işin var yalıda köşkte? Ne konuşuyorsunuz? Fiskos siyasetiyle Türkiye nereye varacak? Madem bu partiler sağda ve solda halkın desteğini alarak Meclis'e gideceklerse, millet bunların arkasında gözüküyorsa; siyasi üslup itibariyle kimseyi incitmek istemiyorum ama, arkasında bu kadar millet desteğine sahip olanlar birisi yalı yerlerinde birileri ile görüşüyor, birisi Bozüyük'te başka birileri ile görüşüyor. Millet huzuruna çıkacaksın 'ben varım' diyeceksin, o zaman ne işin var yalıda köşkte? Ne konuşuyorsunuz? Fiskos siyasetiyle Türkiye nereye varacak? Gelin meydan, millet burada, siz de burada olun."

19 Haziran'da bankası Pamukbank'ı Fon'a kaptıran ve bunun üzerine medya güçlerini tahkim etmek üzere, sahibi bulunduğu Show TV ve *Akşam* gazetelerinin başına Doğan Grubu'ndan Tuncay Özkan ile Nurcan Akad'ı transfer eden Karamehmet, *Doğan Grubu'nun her hamlesine artık anında* yanıt verdiriyor ve büyük transfer parası ödediği gazetecilere, rakiple ilgili "kirli çamaşır" bulunması konusunda talimat üstüne talimat yağdırıyordu. İşte Bozüyük zirvesi için de 9 Ekim tarihli *Akşam*'da da gerekli haber hazırlanmıştı.

Siyasilerle her zaman yakın ilişki içinde olan Aydın Doğan dün, sahibi olduğu gazetelerde, AKP Lideri Tayyip Erdoğan'ın, Çukurova Grubu Başkanı Mehmet Emin Karamehmet, Süzer Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Süzer ve Toprak Holding Yönetim Kurulu Başkanı Halis Toprak ile görüşmesini şaibeli bir görüntü vererek manşet-

lere taşıdı. Aydın Doğan'ın yayın organlarında, Bozüyük'teki görüşme 'gizli pazarlık' gibi sunuldu. Oysa aynı Aydın Doğan, daha birkaç gün önce işadamı Mustafa Özkan'ın yalısında, CHP Lideri Deniz Baykal ile buluşmuştu. Aydın Doğan, aynı şekilde Doğan Grubu'nun Frankfurt'taki matbaasının açılışına, aralarında Tayyip Erdoğan'ın da bulunduğu siyasi parti liderlerini özel uçak kiralayarak götürüp getirmişti. Parti liderlerini Çamlıca'daki evinde defalarca ağırlayan Aydın Doğan, bu konudaki eleştirileri, 'Bundan daha doğal ne olabilir ki?' diye yanıtlamıştı. Siyasilerle görüşmeyi kendisini için gayet doğal bulan Aydın Doğan'ın, bunu başka işadamları da yapınca birdenbire saldırıya geçmesinin altında, medya kartelinin parçalanması paniği yatıyor. Önce *Akşam* ve *Sabah* yayın gruplarının kartelin dağıtım şirketinden ayrılması, hemen ardından da Show TV ile ATV'nin reklam sektöründeki tekele karşı yeni bir yapılanmaya gitmesi üzerine, Aydın Doğan çöküş paniği yaşamaya başladı. Tekelleşmeden kaynaklanan gücün ellerinden kayıp gittiğini gören Aydın Doğan, gazete ve televizyonlarına saldırı emri verdi."

"Evet, Bu Haberi Bu Grup Verdi"

Aydın Doğan'ın medyadaki bir numaralı adamı Ertuğrul Özkök, aklındaki başlığı yazdıktan sonra, tuşlara hırsla basıyordu ve şöyle diyordu 9 Ekim 2002 tarihli *Hürriyet*'teki yazısında:

"Yurtdışında olduğum için bir hafta yazı yazmamaya karar vermiştim. Ama dün AKP Genel Başkanı Tayyip Erdoğan'ın, üç batık banka sahibiyle yaptığı görüşmeyi veren haberlerle ilgili tepkisini görünce kendimi tutamadım.

Çünkü mesele, sadece bir siyasi parti genel başkanının sıradan bir sözü değildi.

Mesele, seçime giden Türkiye'de, 3 Kasım'dan sonra uygulanacak politikalarla ilgili çok önemli bazı işaretlerdi.

Tayyip Erdoğan ile yaptığımız son görüşmede kendisine şu soruyu sormuştum:

'Arkadaşımız Cüneyt Ülsever'e, geçmişteki yolsuzluklarla ilgili olarak devr-i sabık yaratacağız demişsiniz. Doğru mu?'

Erdoğan, hiç düşünmeden şu cevabı vermişti:

'Evet, aynen doğru.'

Erdoğan eklemişti:

'Bu bankaların durumlarını, bunların hepsini masaya yatıracağız, geçmişin hesabını soracağız.'"

AKP Genel Başkanı'nın bu sözleri Hürriyetim'in sitesinde halen duruyor.

İsteyen girip bakar.

Erdoğan, batık bankacılarla yaptığı görüşmeyi haber olarak duyuran gazetelere şu tepkiyi vermiş:

"Bizim politikamızı onlar mı belirleyecek?"

Böyle bir mantığa biz de aynen şu cevabı verme hakkına sahip değil miyiz:

"Neyin haber olacağına Sayın Tayyip Erdoğan mı karar verecek?"

Yoksa artık unuttuğuna inanmaya başladığımız "tramvay demokrasisine" yeni bir bölüm mü ekleniyor?

Kendisine Bir Düzeltme

Bu haber sadece Doğan Grubu gazetelerinde yer almadı. Bizzat kendisiyle görüşen batık bankacılardan birinin gazetesinde de o haber vardı.

Özkök yazısına bir soru ile devam ediyordu:

"Şimdi ben de Sayın Tayyip Erdoğan'a soruyorum:

Bu ülkede Mesut Yılmaz'ın Türkbank olayında bir işada-

mıyla yaptığı görüşme haber olacak, hatta sadece haber olmayıp aynı zamanda Meclis soruşturmasına konu olacak. Ama iktidara yürüdüğünü iddia eden bir partinin genel başkanının; bankalarına el konulmuş ve devletin sırtına 4 milyar dolardan fazla yük getirmiş üç eski bankacıyla yaptığı görüşme haber olmayacak.

Dokuzuncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Köşk'ten ayrıldıktan sonra dahi Cavit Çağlar'a yaptığı ziyaret, üstelik eleştirel bir şekilde haber olacak, bu görüşme haber olmayacak."

Özkök sormaya devam ediyordu yazısında:

"Tayyip Erdoğan'ın bu haberi veren gazeteler için söylediği sözleri 3 Kasım öncesinde nasıl değerlendireceğiz?

Devletin 17 milyar dolarını batırıp, ağır cezada yargılanan bankacılara 'kurtarma taahhüdü' olarak mı?

3 Kasım'da oy verecek vatandaşların bu sorunun cevabını bilme hakkı vardır.

Özellikle de, Tayyip Erdoğan'ın partisine oy vereceklerin.

Dikkat ediniz, biz kendisine bu şahıslarla 'Niye görüştünüz?' sorusunu sormuyoruz.

Siyasetçidir, elbette istediği kişiyle görüşür.

Ama bizim de bu kişilerle 'Ne görüştünüz?' sorusunu sorma hakkımız var."

Bu ülke bir bankacılık faciası yaşadı. Vatandaştan topladığı paraları kendi şirketlerine pompalayan, bankalarını kötü yönetip batıran ve bankalar kanununun en ağır maddelerinden yargılanan kişilerin ülkeye maliyeti 17 milyar dolardır. Hepimiz seçmen olarak AKP'den şu soruların cevabını bekliyoruz:

"İktidara geldikleri takdirde batık bankerlerin devlete olan borçları ödetilecek mi?

Bu kişilerin devlete olan vergi ve prim borçları tahsil edilecek mi?

Yoksa hiçbir şey yokmuş gibi kurtarılacaklar mı?

AKP, bu soruların cevabını vermediği takdirde seçim bildirgesinin bu görünmeyen maddesinin üzerinde şüpheler oluşacaktır."

Özkök, "Bu haberi niye Doğan Grubu'nun gazeteleri verdiler?" sorusuna da yanıtı yapıştırıyordu:

"Cevabı çok basit.

Çünkü bu grup banka batırmadı. Bu grubun devlete vergi borcu yok. Bu grup, çalışanlarının maaşlarını gününden önce ödüyor. Bu grup istihdam yaratmaya devam ediyor.

Yani ne sırtında bir yük, ne de ayaklarında bir pranga var.

Dolayısıyla elleri de serbest.

Dolayısıyla 3 Kasım öncesinde olduğu gibi, 3 Kasım sonrasında da bu paraların devlete, daha doğrusu vergi mükelleflerine ödettirilmesinin takipçisi olacak."

Filler ve Çimler...

Bozüyük buluşması ile alevlenen patronlar savaşının arkasında ne var? Taraflar kimler, aralarında ne tür anlaşmazlıklar var? Nasıl organize olmuş durumdalar ve bir tür paralel iktidar anlamı taşıyan medyayı nasıl kullanıyor, birbirlerine karşı ne tür mevzilenmelere gidiyor, saf tutuyor, cephe genişletip, cephe daraltıyorlar?

İleride detaylarına daha çok gireceğimiz bu filler savaşının 2001 krizi ile alevlendiği bir gerçek. Bu filler tepişmesinin 3 Kasım 2002'de seçim sandığından çıkan AKP iktidarının kaderini de belirleyecek önemli bir parametre olduğu kesin.

Kriz holdinglerin değişik kesimlerini farklı biçimlerde etkiledi. 2001'de yüzde 10'a yakın bir küçülmeye yol açan kriz, sermaye kesimini de küçülttü. Kâr, faiz, rant gelirleri 1 yılda 101 milyar dolardan 74 milyar dolara düştü. Şirket,

banka varlıkları eridi. Bazı büyük holdingler bankalarıyla birlikte piyasaya havlu atarken, bazıları krizden kârlı bile çıktı.

Tasfiye olan büyük grupların bazıları, yaşanan bankacılık kriziyle zaafa düştüler. Devletle sıcak para arasında aracılık yaparak bankacılığı ifa eden ve bu yolla uzun süre büyük birikimler elde eden, banka kaynaklarını kendi şirketlerine kullandıran hatta hortumlatan gruplar, bu mekanizma işlemez ama bankacılık da başka türlü yapılamaz duruma gelince, ilk denetimde hortumculukları da ortaya çıkınca hem ayakta kalamadılar hem de kimisi hortumladıkları banka kaynaklarının hesabını vermekle yüz yüze geldiler.

Bankası kapanan, el değiştiren büyük sermayedarlar, kaybettikleri bankalarının yanı sıra diğer grup şirketlerinde de zaafa düştüler. Özal döneminin palazlanan sermayedarlarından Halis Toprak, Mustafa Süzer, Erol Aksoy, Ceylanlar; daha eski kuşak bankalı sermayedarlardan Cıngıllıoğlu, Yaşar Grubu, Zeytinoğlu Grubu, Demirel'in aile fotoğrafında yer alan yeğeni Murat Demirel, Cavit Çağlar, Kamuran Çörtük gibi isimler, medya patronu Dinç Bilgin, Nail Keçili, mafyöz özellikleriyle bilinen Balkaner, Garipoğlu gibi isimler bu dönemin eski bankacı küme düşen sermayedarları oldu. Bu listeye en son, Türkiye'nin en büyüklerinden Karamehmet'in Çukurova grubu eklendi. Pamukbank'ı Fon'a devredilen Karamehmet, Yapı Kredi yönetiminden de uzaklaştırıldı.

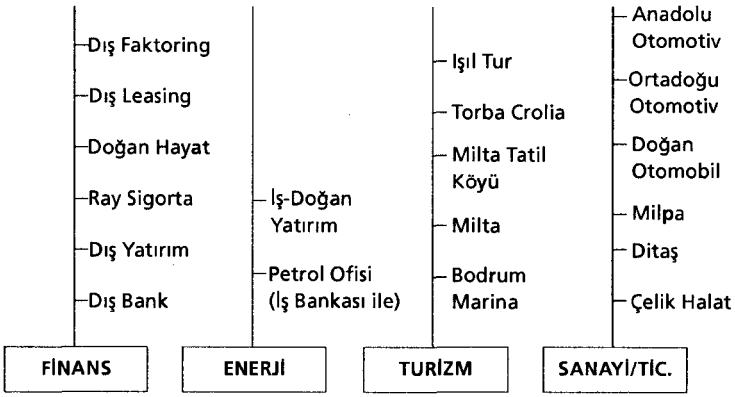
Halihazırda Türkiye büyük burjuvazisini kabaca iki gruplaşma halinde görmek mümkün. Bu gruplaşmanın medya eksenli olması da ilgi çeken önemli bir noktadır. Saflaşmanın bir yanında Doğan Medya Grubu ve onlarla ortak hareket eden İş Bankası, Koç Grubu, Sabancı Grubu TÜSİAD'da hâkim olan diğer gruplar vardır. Bu grubun medya hâkimiyeti kesindir. *Hürriyet, Milliyet, Radikal, Posta* gibi

günlük gazetelere, Kanal D, CNN Türk gibi TV kanallarına *Vatan* da eklendi. Bu grup IMF reformlarını sahiplenmekte, bu reformlar sırasında elenen, düşen, bankasına el konulanların, oyunun kuralına rıza göstermelerini istiyorlar. Hata yapanın bedelini ödemesini savunuyorlar. Hatta düşenlerden pay almayı da ihmal etmiyorlar. Doğan Grubu bir yandan Sabah ve ATV'yi BDDK'dan almakta ısrar ederken düşenlerin bankalarından Pamukbank'ı da bünyesine katmak için teklif veriyor. Doğan ile stratejik ortak olan Petrol Ofis'te ortaklığı bulunan İş Bankası, GSM sektöründe sahibi bulunduğu Aria'nın pazar payı alabilmesi için Karamehmet'in Turkcell'ini köşeye sıkıştırmaya çalışıyor. Yapı Kredi'ye talip olacağı söyleniyor.

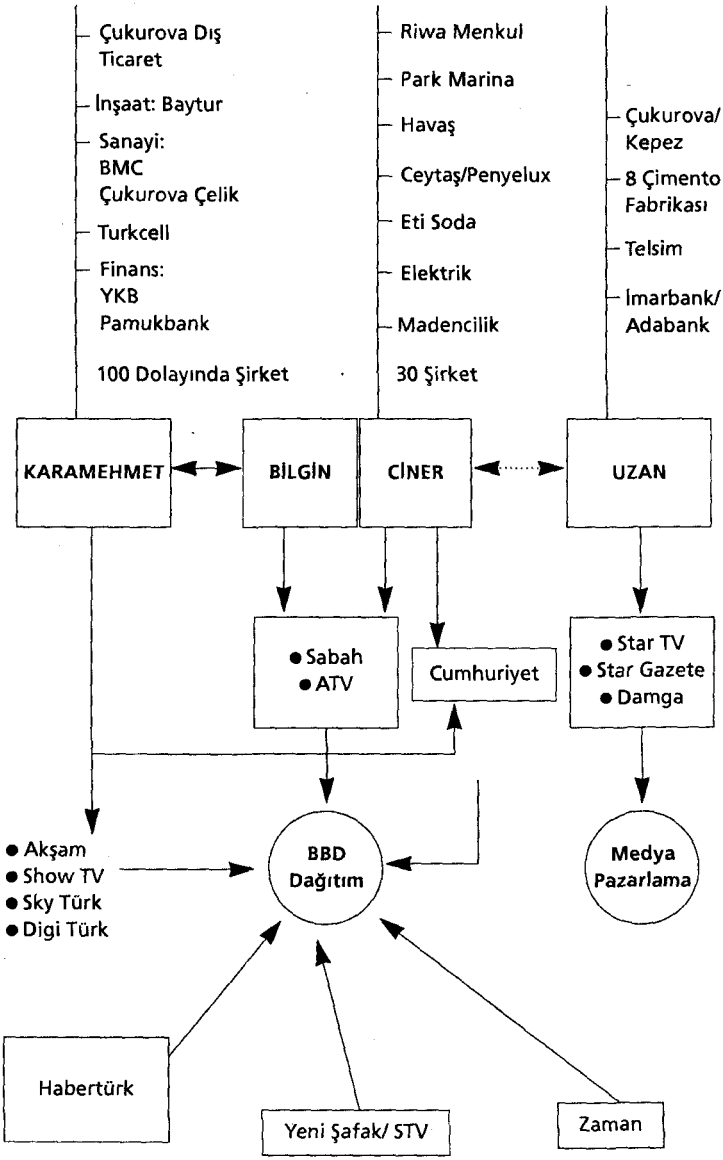
Diğer grup, temelde Karamehmet, Toprak, Dinç Bilgin'i himaye eden Turgay Ciner ve Star grubundan oluşuyor. Krizde aynı kaderi paylaşan, bankasını kaybeden, zayıflayan başka gruplar da bu kesime yakın davranıyor. Bu kesim, IMF'nin, koalisyon hükümetinin ve onların oluşturduğu kısa adı BDDK olan Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurulu'nun, bankalarını Fon'a almalarında ve/veya borçlarının ödenmesinde kendilerine haksızlık ettiği, insafsız ve anlayışsız davrandığı inancında.

Medya gücü olarak Karamehmet'te, yazılı basın olarak *Akşam* ve *Güneş* gazeteleri; TV olarak Show TV, Digitürk ve SkyTürk kanalları var. Ciner-Bilgin ortaklığında *Sabah*+ATV; Star grubunda da Star TV'leri ve *Star* gazetesi var. Bu grup, yazılı ürünlerini ayrı ve ortak oldukları bir dağıtım kanalıyla pazarlamaya başladılar. Medya haberleri veren Medyatava, Doğan Grubu'na ait Yaysat dağıtım kanalından *Sabah*'ın ayrılacağını 27 Ağustos'ta duyurmuştu. Ve *Sabah*'la birlikte *Cumhuriyet, Akşam* ve *Zaman* gazeteleri Yaysat'tan ayrıldı. Bu gazeteleri BBD dağıttı. Ve medyada safların netleştiği yeni dönem de başlamış oldu.

DOĞAN CEPHESİ

ANTİ-DOĞAN CEPHESİ

Bu adım, medyada yeni bir dönemin de başlangıcı olduğu gibi, Türkiye büyük sermayesinde yeni saflaşmanın izdüşümüydü. Bu dağıtım kanalına kısa bir süre *Sabah*'ı kontrol eden Ciner'in ve Karamehmet'in yeni ortağı oldukları *Cumhuriyet* ve AKP iktidarının hemen ertesinde de islâmi kesimden *Yeni Şafak* katılacaktı. Bu yeni durumda, piyasada üç dağıtım şirketi vardı. Çoğunluk hissesi Doğan Grubu'na ait olan Yaysat, Uzan'ların Medya Pazarlama'sı ve "Anti-Doğan Cephe"nin Birleşik Basın Dağıtım'ı..

Bu durum medyadaki yeni dengelerin de fotoğrafıydı.

BBD ile Uzan'ların Medya Pazarlama'sı dağıtım işbirliğine girer mi girmez mi sorusu sorulurken, Cem Uzan'ın bir dönem kanlı bıçaklı olduğu *Sabah*'ın ATV'sinde Genç Parti Başkanı kimliğiye Ali Kırca'nın konuğu olması, anti-Doğan cephesinde safların sıkılaştırılacağının belirtisi olarak kabul ediliyordu. Bu cephe, her gün yeni transfer ve katılımlar sağlayarak güçlenmeye çalışıyordu. Örneğin Aydın Doğan ile yıldızı pek barışmayan Nazlı Ilıcak, Mehmet Barlas gibi isimler Karamehmet grubunda toplanırken, batık Ceylan Grubu'nun TV ekipmanını kullanan Ufuk Güldemir'in Habertürk'ü de cepheye alınıyor ve yeni gazetesi ile ilgili katkıda bulunuluyordu; Ciner bina veriyor, ATV reklamlarını yayımlıyordu.

Bu gruptakilerin, seçim öncesinde de yansıdığı gibi, AKP ile yakın ilişki içine girdikleri ve uğradıkları "haksızlığı" telafi için AKP'den destek istedikleri ve karşılığında AKP'ye destek verdikleri yazılıp çizildi. Grubun hedefinde BDDK vardı.

Nitekim AKP sandıktan tek başına iktidar olacak parti olarak çıktığında BDDK ile ilgili sorunlar olduğunu ifade ederek ilk sinyalleri verdi. Türkiye, BDDK ekseninde bir çatışmanın arifesinde görünüyordu. Tabii ki bu bahiste IMF, BDDK'nın yanında ve "reformlar"ın ortodoks taraftarı

olarak geçmişe dönük düzeltmelere karşı çıkacak, çıkmakla kalmayıp özellikle Pamukbank ve Yapı Kredi'nin satılması ile ilgili kararlılık göstereceğe benziyordu. Pamukbank'a Fon'un el koyması ile ilgili kararın iptalini isteyen 20 Kasım tarihli Danıştay kararı, satranç tahtasına yeni bir görünüm verecekti.

Görünen o ki, AKP, IMF niyet mektuplarında yer almış taahhütlere direndiği taktirde IMF ile sürtüşmeyi göze almış olacak. Tersi bir tutum alırsa, bu sermaye kesimlerine karşı sözünü tutamamış ve onların desteğinden mahrum kalmış olacak.

Bakalım filler çatışmasında neler yaşanacak, bu arada çimlere neler olacak!

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA: KÂR MI, SİLAH MI?

"Siyasilerle görüşmeyi kendisini için gayet doğal bulan Aydın Doğan'ın, bunu başka işadamları da yapınca birdenbire saldırıya geçmesinin altında, medya kartelinin parçalanması paniği yatıyor. Önce Akşam ve Sabah yayın gruplarının kartelin dağıtım şirketinden ayrılması, hemen ardından da Show TV ile ATV'nin reklam sektöründeki tekele karşı yeni bir yapılanmaya gitmesi üzerine, Aydın Doğan çöküş paniği yaşamaya başladı. Tekelleşmeden kaynaklanan gücün ellerinden kayıp gittiğini gören Aydın Doğan, gazete ve televizyonlarına saldırı emri verdi."

Bu ifadeler Karamehmet'e ait 9 Ekim tarihli *Akşam* gazetesinde yer alıyordu. Bir sektör olarak medya pazarı için kavgadan çok, medyanın bir tür "paralel iktidar" olma imkânının paylaşım savaşıdır söz konusu edilen. Bu gücü tekelleştirmek istediği iddia edilen Doğan'a karşı anti-Doğan cephe oluşturulmaya çalışılmaktadır...

Medya, Türkiye toplumunda bir "paralel iktidar" gücüne nasıl erişti? Hep böyle miydi, yoksa bazı kilometre taşlarını geçtikten sonra mı böyle bir durağa gelindi?

Birçok sanayi dalı gibi, medya da bir sektör. Alt dalları itibariyle, yazılı süreli basın, kitap, ansiklopedi yayıncılığı gibi süresiz yazılı basın, TV-radyo yayıncılığı, internet, medyanın ana alt sektörleri. Hatta reklamcılığı, sinemayı bazı başka eğlence alt sektörlerini de medyanın kapsamına alabiliriz.

Medya kârlı bir sektör mü? Medyaya yatırımın getirisi sadece girdi-çıktı farkı olarak mı yatırımcıya döner? Medyayı, diğer alt sektörlerden ayıran başka özellikler yok mu? Bu benzeri sorular, medyanın ticarileşmesi hatta holdingleşmesi ya da holdinglerle içiçe geçmesiyle birlikte daha çok konuşulur oldu.

Yatırım yapılan bir sektörde kâr oranı düşükse, girişimci yatırımını daha kârlı olduğunu gördüğü sektöre kaydırır. Kuralın bu olması gerekirken azami kâr motifine dayalı bu genel kapitalizm kuralı medya sektörü için her zaman geçerli olmaz. Çünkü medyanın, bu dala yatırım yapmış olana maddi kazancın dışında sunduğu başka faydalar, getiriler de var. O da kitlelere ulaşabilme, onlara istenen mesajı verebilme, etkileyebilme, bundan dolayı bir iktidarı, gücü kullanma, paylaşma, bu gücü rakiplerine, siyasi erke karşı gereğinde bir savunma ya da saldırı gücü olarak kullanabilme olanağıdır. Nitekim, Türkiye'de medya sektörüne egemen Doğan Grubu'nun medya ve medya dışı sektörlerle ilgili kârlılık oranları ile ilgili veriler, bu savı doğrular niteliktedir. Doğan Grubu'nun finansal verilerine göre, 1998'de grubun finans sektöründeki satış kârlılığı yüzde 23 iken medyadaki kârlılık yüzde 11 olmuştur. Bu oranlar sırasıyla 2000 yılında yüzde 19 ve yüzde 4 olarak gerçekleşmiştir (www.dogan.holding.com.tr, ilgili yılların mali bilançoları).

Başka bir deyişle, kârlılık düşük olmakla birlikte, medya sektörü grubun 2000 öncesi konsolide cirosundan yüzde 40'a yakın pay almıştır. Daha sonra Petrol Ofisi'nin alınma-

sıyla cirodaki pay yüzde 15'e düşmüş olmakla beraber, medya, grup için vazgeçilmez bir faaliyet alanı olarak görülmektedir.

Medya gücünü, uzun süre siyasi iktidarlar önce tekellerinde tutarak, sonra da kontrol altına alarak paylaşmak istemediler. Bu gücün sivil ellerce paylaşımı bir dizi mücadele, çekişme sonucunda gerçekleşti. Türkiye'de de yazılı basın, 1950 öncesi, tek parti yönetiminin kontrolünde, onun aracı olarak faaliyet gösterdi ve ağırlıkla o dönemde çıkan gazeteler için satış ve ilan gelirleri tali bir rol oynadı, gazeteyle kitlelere hükmetmek ve belli mesajları iletmek ön planda oldu. Televizyon ve radyo ise 1990'a kadar devlet tekelinde kaldıktan sonra bu tarih itibariyle devlet tekelinin dışına çıkabildi.

Medyada hem siyasi hem de ekonomik anlamda "çoğulculuk", çok partili döneme geçiş yıllarına denk düştü. Medyadan para kazanma, yeni basın teknolojisinin ithalatının yapılabildiği ve ekonomik gelişmenin hızlandığı İkinci Dünya Savaşı sonrası mümkün oldu. Hem iç pazara dönük yüksek büyüme stratejileri sonucu reklam pastasının büyümesi, hem gazete basım teknolojisindeki gelişmeyle tirajın hızlanması, hem de ulaştırma, haberleşme altyapılarındaki gelişmeyle daha çok okuyucuya ulaşma zemininin yaratılması, medyadan para kazanmanın yolunu açtı. Türk basınında bu anlamda bir ticari gazetecilik yapanlar Simavi kardeşler oldu; Hürriyet ve Günaydın gruplarını oluşturarak önemli birikimler sağladılar. Bunlara, *Milliyet*'in eski sahibi Karacan ailesi, *Tercüman*'ın sahibi Ilıcak aileleri katıldılar. Yunus Nadi'nin kurucusu olduğu *Cumhuriyet* de bu gazeteci kökenli aile işletmeleri yelpazesinin Kemalist sol kanadındaki temsilcisi olageldi. Babadan gazeteci bu aileler, gazetelerini bir aile işletmesi gibi yönettiler, endüstriyel bir anlayışa geçiş için kendilerini pek zorlamadılar. Yine de

gazete, dergi basımını tamamlayan, yatay ve dikey genişlemelere giderek (*Cumhuriyet* hariç) holdingleşme yönünde adımlar atmaktan geri kalmadılar.

Kâr mı, Silah mı?

Kısaca "medyanın holdingleşmesi" diye adlandırılabilecek 1960'lar ve 1970'lere ait bu evreyi kısa sürede "holdinglerin medyaya girişi" evresi izledi. 1980'li ve 1990'lı yıllarda medya sektöründe bir kurtlar savaşı yaşandı. Bir yandan, medya sektöründen ilk birikimlerini yapıp palazlanan kuruluşlar kendi aralarında pazar savaşına tutuşurlarken bir yandan da medyanın karından çok, bir silah olarak kullanılma gücüne göz koyan holdinglerin sektöre girişiyle sektör mücadeleleri hızlandı. 1990 başlarına kadar TRT tekelini ellerinde tutan iktidarlar, medyanın bu ayağını dilediklerince ve yine kâr motifinin etkisinde kalmadan kullanırlarken, 1990'dan itibaren bu alanı da özel firmalarla paylaşmak zorunda kaldılar. Ama siyasi iktidarlar ve muhalefetler her dönem, medyayı etkileme, yanlarına çekme uğraşı içinde oldular. Bu konuda devletin çeşitli olanaklarını havuç ve sopa olarak kullandılar. Kâğıt, resmi ilanlar, devlet bankalarının ucuz kredileri, reklam bütçeleri, yatırım teşvikleri Ankara'nın medyayı yanına çekmek için kullandığı başlıca sopa ve havuçlar olageldi.

Kamu müdahaleciliğinin, dolayısıyla rantların azaltıldığı iddia edilen 1980'li ve 1990'lı yıllarda, tam tersine medya ile Ankara arasındaki ilişkiler çok daha griftleşti ve siyasi partilerle, kendisini dördüncü kuvvet olarak lanse eden medya arasında etkileme-etkilenme mücadelesi daha fazla arttı. Bu durum, o güne kadar medya sektörünün dışında kalmış bazı sermaye gruplarının medya sektörüne girmelerinde de önemli bir dürtü oldu.

1980 Sonrası Kurumsallaşma

1980'lerin ortalarından itibaren Türk medyası farklı bir nehir yatağında yüzmeye başladı. Bu yeni dönemde medya artık bir sanayi kompleksi içinde yeniden üretimini -büyüyerek- sağladı. Bu yeni dönemde medya dışı sermaye, sektöre, herhangi bir sanayiye girer gibi girer ve bunun kurallarını da taşırken sektörün "eskileri"ne de aynı kurallarla ve bir sanayi kompleksi çerçevesinde üretimi realize etme ya da sektörü terk etme şartlarını empoze etmiş oldu.

1980'ler Türkiye'sinde, sermayenin medyaya girişini özendirecek yeterli neden oluşmuştu. Neydi bu neden? "Dördüncü gücü" paylaşma, siyasi çevrelerde itibar görme ve gerektiğinde elindeki silahı savunma, yeri gelince saldırı amaçlı kullanma. Bu sayede, diğer sektörlerdeki yatırımların etkinliğini artırma (devlet ihaleleri alma, özelleştirmelerden pay alma, devlet bankası kredilerinden yararlanma vb.), devlet teşviklerinden ve diğer rantlardan öncelik kapma, medyayı, diğer banka ve şirketlerinin reklamında kullanma, medyayı kullanarak pazarlama faaliyetlerini artırma, finans sektörünün gözde olduğu 1980 sonrası dönemde itibar, güven isteyen finansçılıkta medyadan yararlanma. Öyle ki, finans, medya, telekomünikasyon hatta hipermarketçilik alt dalları, belli bir büyüme modelinin ayaklarını oluşturmaya başladılar. Yatırımcı sermayedarlar, medyayı, diğer özelliklerinin yanında, nakit girişe imkân tanıyan "perakendeci" özelliğiyle de çekici buldular ve sahip olunan şirketler arasında sinerji yaratmanın kilit alt dallarından biri gördüler. Örnek olarak Doğan Şirketler Grubu Genel Koordinatörü İmre Barmanbek'in şu sözlerine kulak verelim. Diyor ki Barmanbek:

"Biz bütün bu büyüklüğe ulaştıktan sonra grup için yeni hedefler ve vizyonlar ortaya koymamız gerekiyordu. Bizim yeni vizyonumuz ve yeni hedeflerimiz neler olabilir, diye

baktığımızda enerji ve telekomünikasyonu hedef sektörler olarak belirledik... 1997'de elektrik dağıtımının özelleştirilmesine girdik... Elektrik dağıtımı hem bir enerji hem de bir anlamda bir perakendecilik işi... perakendecilikte hedeflerimiz olduğunu söylemiştim. Örneğin bu konu içine gıda girebilir. Gıda sanayii olmaz ama gıda perakendeciliğine girilebilir. Mağaza zinciri olabilir... Petrol işi enerji işinin bir bacağı ve çok ciddi bir perakende işi. Bugün Petrol Ofisi'nin Türkiye çapında 4 bin 600 bayisi var. Korkunç bir zincir bu...böyle bir dağıtım ağına sahip olmanın bize ilerde getireceği çok büyük avantajlar var. Petrol Ofisi bayilerinin yüzde 10'unda gazete ve dergiler için köşeler açsanız 460 bayi yapar. Bankacılıkta da perakendecilik işinin kesiştiği bir yer var... Doğan Grubu var olduğu enerji, telekomünikasyon, finans ve medya alanlarını bir sinerji yaratacak şekilde organize etmeyi planlıyor. Sektörleri birbirlerinden yararlandırmak ve aralarında sinerji yaratarak daha büyük hale getirmek hedefimiz." (*Capital*, Ekim 2000)

1980'lerin başından itibaren medyaya yeni girenler yukarıda sıralanan imkânları kullanmak üzere ve medya faaliyetini de bir endüstriyel kostüm içinde realize etme çabasına girince, sektörün eskilerinin ya da yeni girecek olanların da oyunu bu kurallara göre oynamaları, aksi takdirde ayakta kalamayacakları da ilan edilmiş oldu.

Babıâli dışından en etkili giriş 1982 başında Libya müteahhitliğinden önemli birikimler sağlayan Kozanoğlu-Çavuşoğlu grubunun *Güneş* gazetesini kurmalarıyla gerçekleşti. Dış müteahhitlikten elde ettikleri birikimle, bazı zor durumdaki sanayi kuruluşlarını satın alarak, Hisarbank ve Odibank'ı da bünyelerine katarak bir holding oluşturma yoluna giden K-Ç Grubu, bu komplekse bir de gazete ekleyerek gücüne güç katmayı denedi. O zamana kadar olan Babıâli dengelerini altüst eder tarzda bir ücret ve tanıtım kam-

panyasıyla gerçekleşen bu girişim, grubun Libya işlerinin tökezlemesi ve mali sektörde Banker Kastelli krizinin patlak vermesi sonucu darbe aldı ve patronaj yeni bir girişimciye, müteahhit Mehmet Ali Yılmaz'a geçti. Devlet ihalelerini almada *Güneş*'in gücünden yararlanmayı ihmal etmeyen Yılmaz da gazetesini bir süre sonra sektöre iddialı bir giriş yapan Kıbrıslı uluslararası yatırımcı Asil Nadir'e sattı.

Güneş'in yanı sıra Günaydın ve Gelişim gruplarını satın alarak sektörde bir anda en büyük durumuna gelen Polly Peck Grubu'nun Başkanı Nadir, uluslararası ekonomik faaliyetlerinde olduğu kadar, Kıbrıs Davası için de basının gücünden yararlanmayı düşünüyordu. Nadir'in sektöre girişi, sektörün diğer büyüklerinin direnciyle karşılaşınca Nadir, ucuz gazete politikasıyla yıkıcı bir rekabete girişti ve sektörün hâkimi olmanın eşiğine geldi. Ancak, İngiltere'de Polly Peck'in krize girmesi ve adli soruşturmaya uğramasıyla Nadir'in bu atağının önü kesildi.

1980 sonrası Babıâli'nin geleneksel dengelerini sarsan ve sektörel büyümeyi kural tanımaksızın sürekli zorlayan rüzgâr asıl İzmir'den esti. İzmir'de bölgesel gazeteciliğin başarılı bir örneğini veren Bilgin ailesi İstanbul'a geldi ve bilgisayar teknolojisini ilk kullanma avantajıyla Babıâli'nin en muhteris profesyonellerini bir araya getirme becerisi sayesinde Babıâli büyüklerinin engellemelerine rağmen, magazin ağırlıklı *Sabah* gazetesini çıkararak sektörde kendine yer açtı.

Bilgin ailesi, sektörde kendine yer açmakla kalmayıp yerini büyütmek için "her yolu mübah gören bir anlayışla" sürekli bir büyüme süreci başlattı. Kâh sektörün geleneksel güçleriyle yarışarak kâh sektöre dışarıdan giren sermayedarlarla didişerek büyüyen *Sabah*, büyüme uğruna gazeteciliğin bir dizi etik kurallarını hiçe saydığı gerekçesiyle sık sık eleştirildi.

Yeni dönemin kuralları, medyadaki sermayeye sadece ve sadece gazete-dergi basarak, TV kanalı işleterek bu alandaki sermayeyi büyütmenin mümkün olmadığını öğretti. Reklam gelirleri ve satış gelirlerine rağmen, bu alandaki büyümenin yolu, ancak bir sanayi kompleksi haline gelerek ya da içinde bankaların, diğer sanayi-hizmet şirketlerinin olduğu bir holding yapısının parçası haline gelerek sermayeyi büyütmek, medyanın sinerjisinden yararlanmakla olabilirdi. Bu yeni anlayışın şekillendirdiği medya yapısına kavuşmak, etkili olmak, okuyucu ve seyircinin çoğunluğunu kapmak için sektöre görülmedik ölçüde fon akışı yaşandı. Teknolojiler yenilendi, ölçekler büyütüldü ve sektör Babıâli'den İkitelli'deki plazalara yeni teknolojileri, yeni ilişkileriyle taşındı.

Yüksek kapasiteli modern araç-gereçin ithali, mevcut kapasitenin rantabl kullanımını da zorunlu hale getirdi. Büyük ölçek, medya gruplarına yatay ve dikey ilişkileri geliştirmeyi de empoze etti. Günlük gazete alanında spordan magazine ürün çeşitlemesine gidilirken, her alana ilişkin dergilerin çıkarıldığı dergicilik grupları, giderek TV kanalları kuruldu. Yazılı ürünü etkin bir biçimde pazarlayabilmek için dağıtım örgütleri yeniden yapılandırıldı. Tirajı yükseltme ve hem ürün pazarından hem de onu destekleyecek ilan pazarından en büyük dilimi kapma mücadelesi kızıştı. Tiraj artırmak için başvurulan promosyon savaşlarında görülmedik çılgınlıklar yaşandı. Büyük sermaye gruplarının medyaya girişleri, medya orijinli olanların ise diğer alanlara sıçrayışları 1990'ların ikinci yarısında hızlandı.

Düşük Kârlılığa Rağmen...

Medyada kâr oranları yüksek değil. Örneğin, yazılı medyanın en büyükleri olan *Hürriyet, Milliyet, Sabah* ve *Radikal*'i

yayımlayan Simge Yayıncılık şirketleri, Türkiye'nin en büyük 500 sanayi firması arasında gösterilmektedirler. Bunların kriz öncesi yıl yani 2000'de ciroları 383 trilyon lira olarak açıklandı. Aynı yıl bu kuruluşların toplam kârı ise 22 trilyon lira olarak listelerde yer aldı. Bu, satış kârlılığının yüzde 5.7 olması demek. Yani, bu şirketler sattıkları her 100 liralık gazeteden yaklaşık 6 lira kâr elde ettiklerini bildirmişler. Aynı yıl 500 firmada sektörel olarak satış kârlılık oranları şöyleydi: Madencilikte yüzde 15.7, kimyada yüzde 8.8, toprak sanayiinde 11.8, otomotivde yüzde 10, toplam sanayide 8.6. Durum kriz yılı 2001'de ise tam bir felakettir. Adı geçen yazılı medya şirketleri 2001'de 406 trilyon lira ciro bildirirken aynı yıl 188 trilyon lira zarar gösterdiler. Yani her 100 liralık satıştan 46 lira zarar ettiklerini beyan etmişlerdi. Bu 188 trilyon liralık zararın 182 trilyon lirası *Sabah*'ındı ama, Doğan Grubu'nun da *Milliyet* ve *Radikal*'i iki yıl üst üste zarar etmiş görünüyorlardı.

Doğan Grubu'nun tüm faaliyetleri içinde medyanın, diğer sektörlere göre en düşük kârlılığa sahip altsektör olduğuna ileride tekrar değineceğiz.

"Öyleyse büyük grupların medyaya ilgisinin sürmesi neden?" sorusunu yinelersek, yanıt "dışsal faydalar" kavramında yatıyor. Bilançosu düşük kârlı görünen medya şirketi, grup içindeki diğer şirketlere sağladığı başka "dışsal fay-

Yazılı Medya ve Kriz, Trilyon TL

	Ciro		*Kâr*		*İstihdam Kişi*	
Firma	*2000*	*2001*	*2000*	*2001*	*2000*	*2001*
Hürriyet	172	196	26	18	165	229
Milliyet	53	60	-2	-20	44	39
Simge*	26	34	-4	-4	901	872
Sabah	132	116	2	-182	443	352
Toplam	383	406	22	-188	1553	1492

** Radikal+Fanatik*

dalar"la zararını tazmin edebilir. Ayrıca, medyadaki düşük kâr oranını yukarı çekecek hamleleri yapmamak için de bir neden yoktur. Bir yandan masrafları düşürecek, bir yandan da gelirleri artıracak düzenlemeler hep gündemdedir.

Sırf medyanın sağladığı gücü elde tutmak için düşük kâra, hatta bir miktar makul zarara katlanmak da bir yaklaşım olabilir. Bu, o grup için bir nevi "savunma harcaması" gibi de sayılabilir. Nitekim bazı gruplar da bunu tercih ediyorlar. Her iki firma davranış biçimini tercih edenlerin bu sektördeki konumlarını koruma, hatta mümkünse etkinliklerini artırma çabaları, sektörde tekelleşme-kartelleşme sürecini de hızlandırdı.

1980 sonlarında başlayan ve 2000'e taşınan medyadaki tekelleşme sürecinin kilometre taşları şöyle sıralanabilir:

1- Siyasi arenada medya desteğine talep, 2- Promosyonla büyüme; 3- Özel TV'ye geçiş; 4- 1989-1993, 1995-2000 dönemi hızlı büyüme konjonktürü; 5- Dağıtımda, reklamda kartel anlaşmaları; 6- Anti-sendikal mutabakat.

Bu altbaşlıkların tek tek üstünden gidelim...

1- Siyasi arenada medya desteğine talep: 1980'li yıllarda sermayenin medyaya olan ilgisini artıran, dolayısıyla sektör dışından girişimcileri de sektöre çeken ve sektörün eskilerini büyümeye zorlayan ana etkenlerden birisi, medyaya siyasi alandan yönelen ilgi oldu. 12 Eylül'ün biçtiği yeni siyaset yapma biçimi, parti yapılarını, yan örgütlenmeleri kısırlaştırınca kitlelerle ilişki kurma ve siyaset yapmada medyanın önemi arttı. Bunun ilk farkına varanlardan biri Turgut Özal oldu. Özal, gerek başbakan yardımcısı olduğu 12 Eylül döneminde, gerekse ANAP iktidarı döneminde toplumsal yapıdaki ekonomik, siyasal, kültürel dönüşümde toplumsal destek bulma konusunda medyaya önem atfediyor, gazete sahipleriyle, başyazarlarıyla bire bir ilişkiler kuruyor, bu arada elinde tuttuğu TRT'yi de dilediği gibi kullanıyordu.

Aynı Özal, başta Demirel olmak üzere siyasi rakiplerini ve yeni ekonomik döneme uyumda zorlandığı için Özal'a muhalefet eden sermaye fraksiyonlarını safdışı kılma çabasında da medyadan medet umuyordu. Bütçe dışı fonları, Meclis denetimi dışına çıkardığı kamu kuruluşları, yasama gücündeki kararnameleri, yetkilerini artırdığı yerel yönetimleriyle önemli bir gücü elinde tutan Özal, basına, politikalarına vereceği destek karşısında bu maddi devlet desteğinden ikram etmeyi bir tarz haline getirdi. Basın da kendisine vehmedilen bu ayrıcalıktan azami şekilde yararlanabilmek için "en büyük" olmaya soyundu. Özal, başka alanlarda olduğu gibi, kendisine muhalif gördüklerine karşı yandaş yaratma ve kollama yöntemini basında da denedi. Basına bu iltifat, referandum, siyasi seçim dönemlerinde iyice arttıkça basını kontrol etmenin cazibesi de dayanılmaz boyutlara çıktı. Özal ile açılan bu çığırın başta Demirel olmak üzere diğer siyasi kimliklerce de sürdürülmesi hem sektörün cazibesini artırdı, hem de sektörde yapay bir büyümeye yol açtı. 2001 krizi ile bankalarının yanı sıra medya güçlerini de kaybedecek olan ve Demirel'e yakınlıkları ile tanınan Cavit Çağlar'ın, Bayındır Grubu'nun sahibi Kamuran Çörtük'ün, ANAP'a yakınlığı bilinen Ceylan'ın, Aksoy'un, Süzer'in, Korkmaz Yiğit'in sektöre girişinde siyasi mülahazalar ön plandaydı.

2- **Promosyonla büyüme**: Medyada tekelleşmeyi hızlandıran öğelerden biri promosyon uygulaması oldu. Promosyonla beraber, artan nüfusa, okuryazar oranı ve kişi başına gelire rağmen, tirajı 2,5-3 milyon bandında seyreden günlük gazetelerin tirajı 4-6 milyon bandına sıçradı. Bu sıçrama, bir yandan sektörde teknolojik yenilenme ve fiziki yatırımları artırma ihtiyacını hazırlarken bir yandan da promosyon kaldıraçlı bir fiziki kapasitenin rantabl işletilmesi için promosyon bağımlılığı da getirdi. Ayrıca kapasitenin

rantabl işletilmesi için başka destekler bulmak, her tür maliyet azaltıcı önlemler almak, hatta piyasayı paylaşan başka girişimleri saf dışı bırakmak zorunlu hale geldi.

Promosyonla atılım 1988 sonrası yaşandı. Bu tarihe kadar yapılan promosyonlar sektörde niteliksel ve niceliksel patlamalar yaratmamıştı. Özellikle TRT'nin gazete reklamlarında bu konuya getirdiği yasaklama ve sınırlamalar gazetelerin promosyon projelerinin askıya alınmasına da neden olmuştu. 1988 Mayıs'ında TRT Yönetim Kurulu reklam yönetmeliğini değiştirerek promosyon reklamlarına getirdiği sınırlamayı kaldırdı. Bir dönem "çekilişe dayanan" sonra "kupon toplayan herkese" verilen hediyeler, tirajlarda ciddi sıçramalar yaşattı. Ansiklopedi savaşlarını izleyen elektronik eşya furyası ile promosyonlu gazete satışı zirveye çıktı. Okuyucunun promosyona alıştırılması, bu uygulamadan vazgeçildiğinde satış sonuçlarında da etkisini hemen gösterdi ve promosyonla kazanılan okuyucunun kalıcı olmadığı görüldü. Bu da promosyonu, bu sektörün vazgeçilmez bir öğesi haline getirdi. Promosyonlu satışlar, basın gruplarının pazarlama şirketleri kurmalarını, dolayısıyla dikey birleşmelerle tekelcilik sürecinde önemli bir adım atmalarını da beraberinde getirdi.

3- **TV'lerle atılım:** Medyada sermaye yoğunlaşmasının önemli bir adımı da özel TV istasyonlarının kuruluşuyla gerçekleşti. Daha çok bir bankacılık grubu olan ancak dönemin en hırslı sermaye grupları arasında sayılan Uzanlar'ın yine dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal ile kurdukları ilk özel TV şirketi, arkasından bir dizi yeni TV kanalını sürükledi. TV girişimciliğinde bankacılık gruplarının hevesi dikkat çekiciydi. Star'ın sahibi Uzan Grubu, İmar ve Adabank ile sektörde faalken, özelleştirme sürecinde satın aldığı çimento ve elektrik şirketleriyle büyümesini sürdürmüş, bu muhteris büyüme sürecin-

de bir güç olarak TV'yi tepe tepe kullanmanın yararlarını da tatmıştı. Medyada TV ile varolan Uzanlar, iki yıl önce *Star* ile yazılı basına da giriş yaptılar ama özellikle dağıtım sürecinde iki büyük medya grubuyla yoğun bir çekişme yaşadılar. Uzanlar hızlarını alamayıp medya güçleriyle siyasete de soyundular ve 2002 seçimlerine Genç Parti'leriyle katıldılar; yüzde 7,5 oy aldılar.

Uzanlar gibi bir başka hızlı büyüyen bankacı Erol Aksoy da Show TV ile *Hürriyet*'e ortak olarak medya sektörüne girmiş, ancak daha sonra yazılı basından çekilerek Show TV ve Cine 5 isimli şifreli yayınla sektörde etkinliğini sürdürmeyi tercih etmişti. Aksoy, daha sonra, Show TV'yi de Karamehmet ailesine satarak bu alanda küçülmeyi tercih edecekti.

Buna karşılık *Akşam* ile yazılı basına, Süperonline ile internet yayıncılığına giren, Yapı Kredi-Pamukbank sahibi Çukurova, Turkcell'in de en büyük ortağı olarak "Telekomünikasyon-finans" sacayaklarına medyayı da eklemiş oluyordu. Karamehmet, Digitürk ile şifreli kanal alanına da girecek ve futbol ligi maçlarının yayın ihalesini alarak sektörde önemli bir köşe kapacaktı. Bunu 2002'de Skytürk adlı yeni bir haber kanalı kurma girişimi izleyecekti.

Milliyet'in sahibi Aydın Doğan, hem yazılı hem elektronik basındaki atılımları ile 1990'ların en hızlı büyüyen girişimcisi oldu. 1995'te Hürriyet Grubu'nu alarak yazılı basındaki gücünü artıran Doğan, kuruluşuna yardımcı olduğu ama damgasını basmadığı Kanal D'nin çoğunluk hisselerini 1995'te bankacılık ve inşaat devi Doğuş Grubu'ndan devralarak TV işletmeciliğine de etkin bir biçimde girmiş oldu. Bunu, CNN-Türk'ün kuruluşu izledi.

Sabah Grubu, ATV ile TV'ciliğe girerken o da bankacı ortaklar bulmuş, Finansbank ve Çukurova Grubu'nun ortaklığında TV yayıncılığına başlamış, arkasından özelleştirme-

den Etibank'ı, Çağlar Grubu ile birlikte almış, Çağlar'ın krize girmesinin ardından da banka hisselerinden çoğunluğa ulaşmıştı. Bilgin ailesi, böylece medya ayağına finansı eklemiş, telekomünikasyon alanında ise GSM ihalesine katılan ama kazanamayan konsorsiyumlar arasında görülmüştü.

Sektöre, önceleri Kanal D ile giren Doğuş Grubu, bu kanalı Doğan'a bırakıp bir müddet sektörün dışında kaldıktan sonra Cavit Çağlar'dan NTV'yi, küçük bir girişimciden de Kanal E'yi alarak sektöre giriş yaptı. Sonradan tek çatı altında birleşecek olan bankaları Garanti, Osmanlı ve Körfezbank ile finansta önemli bir güç olan Doğuş, finans ayağına medyayı eklerken internet yatırımı İxir'i Çukurova'nın Superonline'ının karşısına çıkardıysa da tutunamadı. Doğuş, yazılı basın alanında ise 2001 krizi öncesi dergi yayıncılığıyla yetiniyordu.

Böylece özel TV'lerin kuruluşu sektörde yazılı basın-elektronik basın evliliği sonucu büyümeyi ve beraberinde gücün az sayıda elde birikmesini de getirmişti. Sinerjik fayda sağlama dürtüsü finans, telekomünikasyon, hipermarketçilik alanlarına girişle yatay birleşmeleri de hızlandırdı.

4- 1989 sonrasının büyüme konjonktürü: İlk evresi 1989'da başlayan ve 1993'e kadar süren, ikinci evresi ise - 1994 krizinin ardından- 1995-2000 döneminde yaşanan büyüme dönemleri medya sektörlerinde yeni sıçramaları getirdi.

İç pazara dönük yaşanan bu dönemde büyümenin ana kaynağı yoğun devlet borçlanması, özellikle de, döviz kuru düşük tutularak dışarıdan borçlanma oldu. Düşük döviz kuru, birçok sektörde olduğu gibi, medya sektöründe de dış kaynak kullanımını ve onunla büyük yatırımlar yapmayı çekici kıldı. Bu konuda özellikle devletten "fon kaynaklı kredi" adı altında ucuz krediler kullanan ve başta gümrük

indirimi, yatırım indirimi gibi çeşitli vergisel teşvikler sağlayan medya sektörü yüksek tirajlar yapabileceği, TV yayıncılığında atılım yapabileceği teknolojik yatırımları da gerçekleştirmiş oldu. Bu konjonktür, medyanın Babıâli'den İkitelli'ye yeni bir kimlik, yeni bir kabukla geçiş dönemi oldu. Ülke genelinde reel ücret ve maaşların popülist politikalarla görece yükseltildiği, dolayısıyla iç pazarın yeniden canlandığı bu dönemde tüketimde, dolayısıyla reklam harcamalarında da ciddi artışlar gerçekleşti. Bu reklam havuzundan gazeteleri, dergileri, TV kanalları ile pay kapma yarışındaki medya grupları içinde, tabii ki en büyük parsayı büyükler aldı. 1994 krizinde, nakit avantajını kullanmayı bilen medya ağırlıklı gruplar yeni sıçramalar yaşadılar.

Doğan için bir kilometre taşı olan 1994'ü grubun koordinatörü Barmanberk'ten dinleyelim:

" ..biz krize ciddi cash ile girdik. Ve cash'imizi de kısa vadeli plasmanda değerlendirdik... piyasada pazara birçok mal geldi. Şirketler finansman sıkıntısına girdi. Bizim paramız vardı o dönemde. *Hürriyet* gazetesini o dönemde aldık. 1994 ekim ayında da Dışbank'ı satın aldık." (*Capital*, Ekim 2000).

5- Dağıtımda, reklamda kartel: Promosyonla büyümelerine ivme kazandıran ve uygun bir ekonomik konjonktürde devlet teşviklerinin rüzgârıyla hızla yol alıp TV kanalları kurarak yatay birleşmelerini geliştiren iki medya sermayedarı Doğan ile Bilgin, aralarındaki rekabet saklı kalmak üzere diğer rakiplerini geride bırakacak birtakım girişimleri de 1995-1996'da yürürlüğe koydular. Bunlardan birincisi dağıtım şirketlerini aynı çatı altında birleştirmek oldu. Dağıtım organizasyonu vazgeçilmez olduğu kadar, her bir yayının kendisinin halledemeyeceği kadar maliyetli bir faaliyet. 1996 ortalarına kadar iki dağıtım şirketi vardı. Her dağıtım şirketinde ortalama 400 kişi çalışıyordu. Bir gecede

ortalama 400 kamyon yola çıkarak 16 bin satış noktasına yayın ulaştırıyordu.

1980'li yıllarda yanına *Türkiye* gazetesini de alan *Hürriyet*, karşısında *Milliyet, Cumhuriyet, Sabah, Günaydın, Tercüman* ve bu grupların dergilerini dağıtan GAMEDA'yı buluyordu. Dağıtım şirketleri pazarı yüzde 50'şer paylaşmaya özen gösteriyorlardı. İttifaklar buna göre kuruluyordu. Büyüklerin iştiraki olarak kurulan dağıtım şirketleri, küçük ve orta boy medyayı müşteri olarak kabul ediyor, haliyle bunlara farklı davranıyordu. Yine de bu ikili yapı küçükler için eksik de olsa rekabet şartları doğurduğu için avantajlıydı. Sektörde kimse, dağıtımın tekelci bir yapıya dönüşmesini düşünmek bile istemiyordu. Yukarıdan anılan sistem aynı kalmakla birlikte, zamanla Gameda-Hür Dağıtım ikilisinin yerini Birleşik Basın Dağıtım (BBD)-Yaysat ikilisi aldı.

1996 ortalarında kartelleşme süreci yeni bir kilometre taşına ulaştı. Doğan ve Bilgin Grupları dağıtım şirketleri BBD ile Yaysat'ı birleştirip Biryay'ı oluşturdular. Bu, dağıtım alanında bir tür tekel oluşturmaydı. Bu girişimle, iki dev grubun sektörde tam hâkimiyet sağlayacakları, sektöre yeni girişleri engelleyebilecekleri ve istemedikleri atılımları frenleyebilecekleri iddia ediliyordu. Bu iddialarla ilgili yazıların mürekkebi kurumadan endişeleri haklı çıkaracak gelişmeler yaşandı. İki büyük grubun ortak dağıtım şirketi Biryay, o zamanlar Ilıcak ailesinde olan Akşam Grubu'nun gazetelerini, okuyucuya vaat ettiği promosyonları vermeyerek okuyucuyu mağdur ettiği, dolayısıyla sektöre güvenin zedelenmesine neden olduğu gerekçesiyle dağıtmadı. Yazılı basına adım atmak isteyen Uzan Grubu'nun da, dağıtımdaki bu güçlü ittifakla önünün kesildiği ifade ediliyordu. Biryay dağıtım tekeli dağıtım payını istediği gibi belirleme ve istediği yayını dağıtıp, istemediğini dağıtmama keyfiyetini

de ele geçirmiş oluyordu. Sektördeki diğer grup ya da grupların alternatif dağıtım şirketi kurmaları ise oldukça büyük yatırım istiyor ve ekonomik görünmüyordu.

Ancak iki büyük rakibin dağıtımdaki ortaklığı uzun sürmedi. Bir süre sonra herkes kendi dağıtımına döndü.

İki büyük grubun bir diğer kartel uygulaması reklam dalında yaşandı. Reklam fiyatlarını belirleme ve havuzdan en büyük payı alma amacıyla oluşturulan ilk şirket Mepaş'tı, sonraki Bimaş oldu. Mepaş, Doğan Grubu'na ait Kanal D, Bilgin Grubu'na ait ATV ve Erol Aksoy'un Show TV'sinin ortaklığıydı. Reklam halkasındaki bu ortaklık TV'lerin reklamlarını pazarlıyordu.

Ancak Mepaş uygulaması 1 yıl kadar sürebildi ve dağıtımda işbirliği yapan Doğan ve Bilgin grupları diğer ortak Erol Aksoy'u dışlayarak aynı faaliyetlerine Bimaş adıyla devam ettiler. Yazılı basın dağıtımında Biryay'la denenen ittifak başarılı olmasa da, reklam pazarlamada Bimaş ile medya sektörünün iki dev grubu, sektör üzerindeki kontrollerini korudular.

6- **Anti-sendikal mutabakat**: İki büyük grubun bir başka işbirliği, çalışanlara karşı ortak ücret politikası uygulama alanında. Medya sektörü zaten sendikalaşma oranı en düşük olduğu bir alanken 1990'ların başında çalışanlar sendikalarından istifaya zorlanarak sendikasızlaştırıldılar. Sektör bazı "yıldız" gazeteci ve televizyonculara yüksek ücretlerin ödendiği; "vasat" diye nitelendirdiği gruba ise düşük ücretlerin ödendiği ikili bir yapıya sahip. Medya işverenleri sendikasızlaştırma sürecinin bir başka uygulamasını da taşeronlaştırma yöntemiyle uyguladılar. Daha önce aynı şirket bünyesinde yapılan dolayısıyla aynı şirkette çalışanlara tanınan bütün haklardan tüm çalışanları yararlandırmamak için, üretim sürecinin bazı aşamaları, kurulan farklı şirketlerce yerine getiriliyor gösterilirken, personel de bu yeni

şirketlere dağıtıldı. Sendikalaşma, ücretler ve sosyal haklar üzerinde baskı yaratan bu uygulamaları, iki büyük grup arasında eleman transferi yapılmaması için gerçekleştirilen "centilmenlik anlaşması" izledi.

Gruplararası transferlerle ücretlerin yükseldiğinden şikâyetçi olan iki grup kendi aralarında yaptıkları centilmenlik anlaşması gereğince birbirlerinden onay alınmaksızın gazeteci transfer etmiyorlardı. Emek açısından iş arzının daraltılması anlamına gelen bu uygulama, işverene ücretler üzerinde daha çok söz sahibi olma ve ücret artışlarını frenleme olanağı da sağladı. Zaten sendikanın hiç olmadığı ya da kâğıt üzerinde kaldığı bu sektörde bir de iki büyük grubun bu tür bir anlaşmayı yürürlüğe koymaları, medya çalışanları üzerinde yeni bir baskı unsuru olurken maliyetleri düşürücü, dolayısıyla sermaye birikimine katkı yapan bir başka uygulama oldu. Bu kapsamdaki bir diğer "centilmenlik anlaşması", iki büyük gruba ait Kanal D ile ATV'nin sektöre program hazırlayan yapımcı şirketlerden aldıkları programlarla ilgiliydi. Bu iki TV kanalı, birbirinden eleman transfer etmeme konusunda anlaşırlarken, bu kapsama, program transfer etmemeyi de eklediler. Bu durum TV'lere program hazırlayan, bir anlamda sektörün yan sanayicileri olan küçük ve orta boy yapımcı şirketleri de tekelci bir piyasayla karşı karşıya bıraktı; bir kanalla anlaşması bozulan küçük yapımcıya öteki kanalın da kapısının kapandığı gerçeğini dayattı.

Tekelciliğin Etkileri

Bir elin parmaklarından az sayıda holdingin, hatta onun da ötesinde iki ailenin egemenliğine giren medya sektörü, toplumun birçok kesiminin şikâyetçi olduğu olumsuz etkiler yaratıyordu. Öncelikle yazılı basının okuyucuları ve televiz-

yonun seyircileri olarak "medya tüketicileri"nin objektif haber alma özgürlükleri, sektöre egemen grupların tercihleri, seçimleri tarafından belirlenir olmuştu. TV'de hangi haberin verileceği ve ne şekilde sunulacağı, "rating"i en yüksek kanalın yöneticilerinin keyfiyetine kalıyor, yazılı basında da okuyucunun seçme hakkı piyasadaki tekelciliğin artışıyla sınırlanıyordu. Bu durum, doğru bilgilenme, dolayısıyla doğru seçim yapma olanağını sınırlandırarak, demokratik bir siyasi işleyişe engel oluyordu. Seçmenlerin doğru ve özgür haber alamadığı bir ülkede doğru siyasi tercihlerin yapılması, karar alma sürecine etkin katılımın sağlanması, dolayısıyla demokrasinin olgunlaşması da mümkün değil. Medyadaki tekelleşme eğilimi, en çok du bu yönüyle önem arz etmektedir.

Medyada az sayıda grubun egemenliği, yasama-yürütme-yargının yanında "dördüncü güç" olduğuna inandırılan medyaya bu dördüncü gücün rantını talep etme, hatta alma cüretini de bahşediyor. "Dördüncü güç"ün birkaç ailenin elinde birikmesi gibi demokrasiyle bağdaşmayacak bir çarpıklık, bir "gerçeklik" olarak kabul edilmekte ve taşlar, bu veri durum üstüne bina edilmektedir. Tüm ülkeyi temsil etme iddiasındaki siyasiler, bu dördüncü güç egemeni birkaç aileyle tüm toplumdan aldıkları "iktidar"ı paylaşmakta, onlarla iyi geçinmek için bedeller ödemekteler. Böyle bir yapının olgunlaşması beklenen bir demokrasi için ne kadar ciddi bir ayakbağı olduğu ortada.

Medyadaki tekelcilik medya aracılığıyla toplumla iletişim kurma çabasındaki aydın, düşünür, sanatçı, yazarlar için de ciddi bir tehdit. Tekelci medya hangi haberin, yorumun yer alacağını seçme gücünü artırdıkça, seçilenin formatını, kimliğini de belirliyor. Dolayısıyla medyada yer alarak topluma fikir beyan etmek isteyenin "ürün"ü ancak medyanın kalıplarına uygun ise sayfalarda, ekranlarda yer alabilmek-

te, değilse kanallar, sayfalar kapatılmakta, toplum farklı, değişik görüşlerden mahrum kalırken, fikir sahibi de kendini ifade etme ortamı bulamamanın krizini yaşamakta.

Medyada az sayıda firma egemenliği, örgütlülük düzeyi düşük basın çalışanlarını da cendere altına alıyor. Mesleklerini icra edecekleri işyeri sayısının giderek az sayıda grup elinde birikmesi, sendikasız, örgütsüz gazete ve diğer sektör çalışanlarının ekonomik haklarını da kıskaç altına alıyor. Sendikalılaşmalarına ya hiç fırsat verilmemiş ya da işsizlik tehdidiyle sendikalarından istifa ettirilmiş basın çalışanları, artan tekelcilikle birlikte hem mesleklerini özgürce icra edememenin sıkıntısını yaşıyor hem de alım güçleri hızla düşüyor. Özellikle promosyonun ön plana geçtiği dönemlerde meslek olarak gazetecilik ikinci plana düşüyor ve bu da ciddi bir motivasyonsuzluk ve doyumsuzluğu neden oluyor.

Tekelci eğilimler sektördeki küçük ve orta işletmelerin de hızla piyasadan silinmeleri ya da büyüklerin empoze ettikleri koşullarda bağımlı yaşama çarpıklığını doğurdu.

Medya sektöründeki az sayıdaki firma egemenliği reklam verenler ve reklam ajansları için de olumsuz bir gelişmedir. Reklamların en çok yer aldığı mecraları kontrol eden medya egemenleri, buralarda yer alacak ilanların fiyatlarında da önemli artışlar yapabilmekte, güçleri oranında aradaki reklam ajanslarını devreden çıkararak doğrudan reklam verenlerle ilişki kurmakta ve fiyatta belirleyici olmayı denemektedirler.

Tekelciliğin yarattığı bir dizi olumsuzluk arasına yenileri eklenebilir. Medya tekellerinin yazılı basın ve TV'deki egemenlikleri alternatif mecralardan radyonun serpilip gelişmesinin de önünü tıkamıştır. Radyoculuğa da birkaç istasyonla kendi egemenliklerini taşıyan büyük gruplar, bu mecraya reklam girişinin önünü tıkayarak var olan radyola-

rın birer müzik kutusu olmaktan öteye gelişimlerine de set çekmişlerdir.

Krizden Sonra Medya

Ekonomideki küçülmenin yüzde 10'a yaklaştığı ve tarihin en derin krizinin yaşandığı 2001'de, medya da bir yeniden yapılanma yaşadı.

Finans ayağı da olan bir dizi medya patronundan, bankası krizde yara alanlar ve dolayısıyla Tasarruf Mevduatını Koruma Fonu'na devrolanların medya etkinlikleri de ya yok oldu ya da zayıfladı. Öte yandan krizde daralan iç piyasayla birlikte reklam harcamaları büyük bir düşüş gösterince sektör de küçüldü ve küçülmeyle büyük bir tensikata ve ücretleri düşürme uygulamasına gidildi.

Dinç Bilgin'in Etibank'ına el konmasıyla *Sabah* gazetesi, ATV ve dergi grubu bitkisel hayata girdi. Erol Aksoy'un İktisat Bankası Fon'a geçince Cine 5; Kamuran Çörtük ve Süzer'in bankalarına el konunca da BRT ve Kent TV; Ceylanların Bank Kapital'ine el konunca da CTV sektör dışı kaldı. İhlas Finans'a el konulması da Türkiye Grubu'nda sarsıntılar yarattı.

Reklamverenler Derneği'nin ve *Hürriyet*'in verilerine göre, 2000'den 2001'e reklam harcamaları yüzde 51 düşüşle 1.1 milyar dolardan 550 milyon dolara indi.

Bu verilere göre, reklam harcamalarının milli gelire oranının 2000'de binde 6 iken kriz yılı 2001'de binde 4'e düştüğünü, dolayısıyla, ekonominin yaşadığı genel küçülmeden daha dehşetli bir büzülmeye uğradığını belirtelim.

Aslında bu durum şaşırtıcı değildi. Krizin en zayıf halkası finansta nasıl sanal bir büyüme vardıysa, medya sektöründe de 1990'lı yıllarda yapay bir büyüme, şişkinlik oluşmuştu.

1990'lı yıllarda ekonomi ortalama yılda yüzde 3 büyür-

ken, spekülatif sermaye birikim sürecinden pay almak isteyen finans kesimi yıllık yüzde 13 gibi anormal bir büyüme sergiledi.

Sayıları 80'e ulaşan bankaların reklam harcamalarıyla yapay bir büyüme gösteren medya, bankacılığın Kasım 2000 ve Şubat 2001 şoklarıyla çökmesi, küçülmesiyle bire bir çöküntüye uğradı.

Reklam harcamaları finanstan başlayarak, iç talebin daralmasından etkilenen tüm sektörlerde bıçak gibi kesildi. Medya, bu gelir azalmasına anında tensikatlarla tepki verdi ve peyderpey 5 bin medya çalışanını sokağa bıraktı.

Medyanın daha büyük çöküşler yaşamaması, medyanın biraz da patronlarınca "silah" olarak kullanılmasından, dolayısıyla katlanılabilir bir zararla da yaşamını sürdürmesine izin verilmesindendi.

Yoksa medya diğer sektörlerle aynı işleyiş saiklerine sahip olsaydı, krizde bankacılık sektörünün uğradığı akıbetin aynısını yaşardı.

2002'de medyanın geleceği konusunda ise, *Hürriyet*'in Reklam Grup Başkanı Ayşe Sözeri Cemal, 13 Ocak 2002 tarihli *Hürriyet*'te şöyle diyordu: "Ekonomi yüzde 4 büyür, reklam harcamaları da 700 milyon dolara yükselir. Yani 2001'deki düzeyinin yüzde 27 üzerine çıkar."

Bu yine de 2000'deki 1.1 milyar dolarlık reklam harcamasının yüzde 37 altında bir performans demekti. Kaldı ki, 2002'de ekonominin yüzde 4 büyümesine, reklam harcamalarını ateşleyecek iç talep değil, ihracat etki edecek ve medya umduğu reklam girişlerini yine yakalayamayacak ya da ancak büyük fiyat indirimleriyle hedefine ulaşabilecekti.

2001 krizi sonrasının medyasında yeni boyut, yeni sermayedar girişi ve varolanların güçlerini tahkimleri yeni ittifaklara, cephelere gitmeleri şeklinde gerçekleşti. Madenci Turgay Ciner sektörün yeni ismi olarak Sabah Grubu ve

Cumhuriyet'te adından söz ettirirken Karamehmetler de Fon'a banka kaptırmanın hırsıyla güçlerini takviyeye gidecek, yeni transferler, yeni TV kanalları ve yeni dağıtım örgütlenmesine önayak olarak medya dengelerine etki edeceklerdi. Medyalı sermaye gruplarından Uzanlar ise "paralel iktidar" medyanın gücüne, siyasi gücü de ekleme ihtirasıyla Genç Parti'yi kuracak ve ellerindeki medya gücünü tepe tepe kullanarak 3 Kasım 2002 seçimlerinden, yüzde 10 barajını aşamasalar da yüzde 7,5 oyla çıkacaklardı. Bu, dikkat çekici bir performans olarak kabul edilecekti.

Bu ataklara karşılık olarak Doğan Grubu, Dinç Bilgin'in en yakını ve "dava arkadaşı" Zafer Mutlu'nun *Vatan* gazetesini çıkarmasına yardımcı olacak, o da kendi cephesini o yönden takviye edecekti.

Doğan Medya Grubu Yöneticisi Soner Gedik, Doğan Holding'deki bir bilgilendirme toplantısında Doğan medya ile ilgili şu bilgileri veriyordu,

"2001 yılı medya sektörüne yeni giren şirketlerin pazardan kısmen çekildikleri ve kendi ana faaliyetlerine odaklandıkları bir yıl olarak, medya sektörüne damgasını vurdu. Doğan Medya Grubu olarak, biz, 2001 yılında toplam reklam pazarındaki payımızı %36'dan %39'a çıkardık. 2002 yılı sonunda pazar payımızın %42 olmasını beklemekteyiz.

Bununla birlikte, büyük çaplı bir tasarruf tedbiri programı başlattık. Bu çerçevede faaliyet giderlerimizde 187 milyon ABD$'lık bir azalma gerçekleştirdik ve marjlarımızı koruduk.

2002 yılında da giderlerimiz 2001 yılında alınan tasarruf tedbiri programının tüm etkilerinin yansıması ile düşmeye devam edecek ve Doğan Medya Grubu bu maliyet yapısını koruyacaktır.

Bu tasarruf tedbirleri bir defaya mahsus değildir ve maliyet yapımız kalıcıdır.

Dolayısıyla 2002 yılında marjlarda önemli iyileşmeler beklemekteyiz." (www.doganholding.com.tr)

Soner Gedik'in bu ifadelerine karşın, Holding'in mali tabloları başka bir gerçeği yansıtıyordu.

187 milyon dolarlık tasarrufu, özellikle yapılan tensikatlarla sağlayan Doğan'ın medya cirosu 2000'de 815 trilyon liraya ulaşmışken, cari fiyatlarla 2001'de 619 trilyon liraya düşmüştü. Holdingin medya kârları ise 2000'de 32 trilyon lirayken 2001'de 22 trilyon lira zarara dönüşmüştü. Bu, 2000 yılını 116 milyon dolar kârla kapadıktan sonra, 2001 kriz yılını 264 milyon dolar zararla atlatan Doğan Holding'in toplam zararlarının yüzde 15'ine yakınının medyadan geldiğini gösteriyordu. (Kaynak: Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş. 2001 Annual Report, Notes to the Consolidated Financial Statements, Note 5)

Başka bir ifadeyle, 2000'de her 100 liralık satıştan 4 lira kâr elde eden Doğan, 2001'de her 10 liralık satıştan 3,5 lira zarar etmişti. Bu önemli bir kan kaybı demekti Doğan için...

2001 krizi bir çöl fırtınasını andırıyordu. Birçok sektörde olduğu gibi, medya/finans dünyasında da fırtına öncesinin kum tepecikleri, fırtına sonrasında yeni tepeciklere yerini bırakmıştı. Şimdi taşlar yeniden dizilmiş, rakipler yeni şartların, yeni iklimin etkisinde hamlelere hazırlanıyorlardı.

Holdinglerin "silahlanma harcaması" olarak medyaya harcadığı kaynaklar, krize rağmen pek azalmıyor, yeni çatışmalar yeni harcamalar gerektiriyordu...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEDYALI FİNANSTA YAPRAK DÖKÜMÜ

Her ekonomik kriz, bir yeniden yapılanma; her yeniden yapılanma da bir seleksiyon, bir ayıklanmadır.

"Ekonomik Darwinizm" de denilebilecek bu elenme-ayıklanma, bazı sermayelerin, hatta işgücünün değersizleştirilmesi, ayıklanması, ucuzlatılarak devre dışı bırakılmasıdır.

Krizi aşmak demek, ayakta kalmış, kurbanlarla beslenmiş ve yeniden üretim için bir hayli ucuzlamış işgücüne hükmedecek, gürbüz, güçlü sermayelerin birikimi sürdürmesi demektir. O nedenle her kriz, gelirin ve servetin yeniden bölüşüldüğü bir süreçtir.

Burada hem sermaye ile emek arasındaki ilişki, hem de sermayenin kendi içindeki dengeler yeniden belirlenir ve yeni bir üstdenge durumuna geçilir. Bu yeniden şekillenme, ekonomik düzlemde olduğu kadar politik ve sosyal düzlemlerde de yaşanır.

Türkiye kapitalizminin en büyük krizinin, toplumsal sınıfların gelir ve servetlerinde önemli bir altüst oluşu beraberinde getirdiği; hem emek ile sermaye, hem de sermayenin iç fraksiyonları arasında (burada hem Türkiye serma-

yesinin iç ilişkilerinden hem de Türkiye sermayesi ile global sermaye arasındaki ilişkiden söz ediyoruz) yeni bir güç dengesine ulaşıldığını görüyoruz.

Krizin yıllık bilançosu, 2000'de 200 milyar dolar olan milli gelirin 2001 sonunda 148 milyar dolara düştüğünü; buna bağlı olarak da 2000'de 3000 dolara yaklaşan kişi başına milli gelirin 2001 sonunda 2160 dolara indiğini ortaya koyuyor.

Böyle bakıldığında, ekonomide bir yavaşlamanın, değer üretiminde azalmanın, buna bağlı olarak da bir yoksullaşmanın, bir gerilemenin olduğu açık. Tabii ki, krizin maliyeti sadece üretim düşüşüne tekabül eden bölüşümde felaketle sınırlı değil. Bir de iç-dış borç stokundaki artışın yükü, gerileme dolayısıyla uluslararası arenada kaybedilen rekabet gücünün bundan sonrası için getirdiği ek yük v.s. var. Bu kaybın telafisi için yeniden birikim sürecine nasıl başlanacağı ve kimlerin bu yeniden başlangıçta boyunduruğa koşulacağı ise ayrı tartışma konuları.

Krizlerde hep altta kalanın, çimlerin ezildiği malum... Sayıları 3,5 milyonu bulan işsizlerin mensup olduğu aileler bu ekonomik krizde de okkanın en çok altına gidenler oldu. Ücretli kesimde işini kaybedenler, "mutlak yoksullaşma" ile; işini koruyup gelirini enflasyon oranında artıramayanlar ise -ki bunlar çok büyük çoğunluk- "nispi yoksullukla" tanıştı. Ücretlilerin reel gelirlerinin düştüğünü, memurların reel maaşlarının azaldığını, tarım kesiminin ürün bedellerinin enflasyonla baş edemediği için onların da zarara uğradığını, emekli, dul, yetim gibi diğer bordroluların da kriz sürecinden yoksullaşarak çıktıklarını, devlet bile inkâr etmiyor.

Karl Marx'ın deyimiyle, kriz sadece sermayedarların çalışanları mülksüzleştirdiği bir dönem değil, kapitalistlerin kapitalistler tarafından mülksüzleştirildiği bir dönemdir aynı zamanda. Böylesi dönemlerde, küçük ve zayıf serma-

yedarlar irileri tarafından; iriler, daha iriler ve daha güçlüler tarafından yutulurlar. Bu ya iflas, kapanma şeklindeki bir tasfiye ya da el değiştirme, zorunlu evlenme v.b. şeklindeki "birleşme"lerle olur.

Devralanlar bazen kriz ortamında dinç kalan yerli sermayedarlar olabildiği gibi, zayıf düşenleri toplayanlar çokuluslu dev firmalar, akbabalar da olur. Özellikle, yüksek devalüasyon yaşanması sonucu, döviz cinsinden değersizleşen firma, tesis, arsa, bina v.b. servetler, elinde likit döviz tutan sermaye fraksiyonları açısından büyük bir avantaj sağlar.

Bekleneceği gibi, ekonomik kriz döneminde şirket birleşme ve devralmalarında artış yaşandı. İçine düştüğü mali darboğazı aşmak veya küçülerek hem maliyeti azaltmayı hem de verimliliği artırmayı planlayan şirketlerin Rekabet Kurumu'na yaptıkları birleşme başvuruları son yıllarda büyük oranda artış gösterdi.

1997 yılında sadece 8 şirket birleşme ve devralma için Rekabet Kurumu'na başvurmuşken, 2000 yılında bu sayı 103 ile doruk noktasına ulaştı ve 2002 yılının sadece ilk yarısında ise 53 şirket başvuruda bulundu. Rekabet Kurumu Başkanı Tamer Müftüoğlu, birleşme ve devralmaların artmasında krizin önemli bir etken olduğunu söylüyordu.

Mali piyasalarda faizler ve kurlardaki tırmanışla başlayan ardından dalga dalga reel sektöre de sıçrayan kriz doğal olarak bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkiledi.

Finans sektöründe bu konuda ilk adımı Doğuş Grubu attı. Önce 29 Ağustos 2001 tarihinde Birleşik Türk Körfez Bankası Osmanlı Bankası ile birleştirildi. 4 ay sonra ise Osmanlı Bankası Garanti Bankası çatısına alındı. Tekfen Grubu Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'ndaki Bank Expres'i satın alarak Tekfenbank adı altında her iki bankayı birleştirirken, Sümerbank ile Oyakbank, HSBC ile Demirbank birleşti.

Rekabet Kurumu Başkanı Tamer Müftüoğlu, ekonomik

krizin şirket birleşme ve devralmalarının artmasında önemli bir etken olduğunu ifade ederek şunları söyledi: "Bize gelen başvurulara bakarsak 5 yıllık süreç içerisinde birleşme ve devralma başvuruları kriz döneminde epeyce arttı. Yabancı şirketlerle ilgili birleşme ve devralmalarda bir artış trendi gözleniyor.

Türkiye ekonomisi 1980 öncesinde daha ithal ekonomisi politikası çerçevesinde geliştiği için tek tek teşebbüs bazında dünya ölçeğinde rekabet gücüne sahip değillerdi. Genellikle bu teşebbüslerimiz rekabet gücüne ulaşma konusunda yeterli değillerdi.

Küçük ölçekli çalışıyorlardı. Bu açıdan konuya baktığımızda, Türkiye'deki teşebbüslerin birleşerek veya birbirlerini devralarak ölçek boyutunu büyütmeleri daha etkin bir şekilde çalışmalarını mümkün kılacaktır. Bu konuda Türkiye'de büyük bir potansiyel olduğuna inanıyorum. Bu açıdan baktığımızda birleşmelere sıcak bakıyorum.

Özellikle yabancı şirketlerle yapılan birleşmeler sonucu dünya ölçeğindeki firmaların teknolojik deneyimleri, planlama, yönetim deneyimleri Türkiye açısından çok büyük yarar sağlayacaktır diye düşünüyorum."

Son yıllarda gerçekleşen belli başlı birleşme ve devralmalar ise şöyleydi:

- The Coca Company Cadbury Schweppes şirketinin Türkiye'deki ticaret markalarını devraldı.

- Adana Kağıt Sanayi AŞ'nin yüzde 50 hissesi Adana Çimento Sanayi TAŞ tarafından devralındı.

- Exxon Corporation ile Mobil Corporation şirketleri birleşti.

- Fiba Holding tarafından Karabatak Gıda Market Tic. Ltd Şti'nin yüzde 90 hissesini devraldı.

- The Dow Chemical Company ve Union Carbide Corporation firmaları birleşti.

- ATI Dış Ticaret Turizm Yatırım ve Pazarlama (Makro) hisseleri Doğuş Grubu şirketleri tarafından devralındı.

- Uzel Holding Efe Otomotiv Sanayi AŞ'yi devraldı.

- Hacı Ömer Sabancı Holding AŞ'nin ToyotaSa Toyota Sabancı Otomotiv Pazarlama ve Satış AŞ'deki yüzde 25'lik hissesi Toyota Motor Corporation'a devredildi.

- Glaxo Wellcome PLC ile SmithKline Beecham PLC ilaç şirketleri Glaxo-SmithKLine unvanlı bir şirket çatısı altında birleşti.

- Alman BMW'e ait Land Rover Group hisselerinin tamamı ABD'de yerleşik Ford Motor Company tarafından devralındı.

- Koç Net Haberleşme Teknolojileri ve İletişim Hizmetleri AŞ, Temel Ticaret ve Yatırım AŞ, Nazar Dayanıklı ve Dayanıksız Sınai Mallar Yatırım ve Pazarlama AŞ ve Zer Madencilik ve Dayanıklı Mallar Yatırım ve Pazarlama AŞ Bilkom Bilişim Hizmetleri'ni devraldı.

- Carlsberg Türk Tuborg hisselerinin yüzde 47.4'ünü satın aldı.

Finans sektöründe durum:

- Türk Sakura Bank hisselerinin yüzde 99.94'ünü Fiba şirketler grubu devraldı.

- Doğuş Grubu'nun finans kuruluşlarından Körfezbank ve Osmanlı Bankası Garanti Bankası ile birleştirildi.

- Emlak Bankası Ziraat Bankası'na devredildi.

- Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası ve Bank Express AŞ, Tekfen Bank adı altında birleştirildi.

- Demirbank HSBC'ye satılarak HSBC çatısı altında iki banka birleştirildi.

- Fon kapsamındaki Sümerbank'ı satın alan Oyak Grubu Oyakbank çatısı altında her iki bankayı birleştirdi.

- Fiba Grubu Finansbank ile Fiba Bank'ı tek çatıda birleştirmeye karar verdi.

Bizde krizin kapitalistler dünyasındaki mülksüzleştirme süreci de oldukça ilginç manzaralar içeriyor.

Kapanma, işi tasfiye etme gibi piyasaya havlu atma şeklindeki "ayıklanmadan" ya da güçlüler zayıfları eler biçiminde özetlenebilecek "ekonomik Darwinizm"in sonuçlarına baktığımızda şu verilere sahibiz:

2001'de kapanan şirket sayısı (anonim, limited v.b.) kriz öncesi yıl 2000'e göre yüzde 31 artarak 2464'e çıkmış. Yani, çeşitli büyüklüklerde ve sektörlerde faaliyet gösteren 2500'e yakın şirket kapanmış. Bunlar kriz öncesine göre yaklaşık üçte birlik bir artışı ifade ediyor. Kapanan şirketlerin yüzde 40'a yakınının toptan ve perakende ticaretle ilgili olduğunu, yüzde 25'inin sanayi firmaları olduğunu görüyoruz.

Kapanma biçimindeki "ayıklanma"nın en çarpıcı biçimde bankacılık sektöründe yaşandığını gördük.

17 Şubat 2001 tarihinde 79 olan banka sayısı 2002 sonunda 55'e geriledi. Banka sayısı dörtte bir oranında azaldı.

Bu azalışa paralel, 2000'den 2002 sonuna kadar bankaların yurtiçi şube sayısı da 1685 adet azaldı. Daha önce 52 adet olan yurtdışı şube sayısı da 41'e indi. Bu "yıkım"da çimler ezildi ve 36 bin banka çalışanı işsiz kaldı...

Tasfiye olan büyük grupların bazıları, yaşanan bankacılık kriziyle zaafa düştüler. Devletle sıcak para arasında aracılık yaparak bankacılığı ifa eden ve bu yolla uzun süre büyük birikimler elde eden gruplar, bu mekanizma işlemez ama bankacılık da başka türlü yapılamaz duruma gelince, hem ayakta kalamadılar hem de kimisi hortumladıkları banka kaynaklarının hesabını vermekle yüz yüze geldiler.

Bankası kapanan, el değiştiren büyük sermayedarlar, kaybettikleri bankalarının yanı sıra diğer grup şirketlerinde de zaafa düştüler. Özal döneminin palazlanan sermayedarlarından Halis Toprak, Mustafa Süzer, Erol Aksoy, Cey-

lanlar; daha eski kuşak bankalı sermayedarlardan Cıngıllıoğlu, Yaşar Grubu, Zeytinoğlu Grubu, Demirel'in aile fotoğrafında yer alan yeğeni Murat Demirel, Cavit Çağlar, Kamuran Çörtük gibi isimler, medya patronu Dinç Bilgin, Nail Keçili, mafyöz özellikleriyle bilinen Balkaner, Garipoğlu gibi isimler bu dönemin eski bankacı küme düşen sermayedarları oldu.

Suyun Üstünde Kalanlar

Bu arada, bankasıyla kriz kurbanı olmasa da, bazı başka büyük gruplar da, milli gelirde yüzde 10'u bulan dehşetli küçülmeden, büzülmeden büyük yaralar aldılar. En çarpıcı örnek Koç Grubu olsa gerek. Omurgası beyaz eşya ve otomotive dayanan grup, iç pazarda dayanıklı mal tüketiminde yüzde 30 daralma yaşanmasının etkisiyle 2001 kriz yılını zararda kapadı. Yaşanan ağır kriz neticesinde grubun cirosu yüzde 24 gerileyerek 9.2 milyar euro olarak gerçekleşti. Grubun zararını 83 milyon euro olarak açıklayan Koç CEO'su Bülent Özaydınlı, bu rakamın içinde, döviz kredilerinden doğan yaklaşık 750 milyon euro'luk net kur farkı zararının bulunduğunu kaydediyor ve ekliyordu: "Çok sık rastladığımız bir olay değildi".

Koç, 2002 için 500 - 600 milyon euro kâr hedeflediklerini, topluluğun kombine satışlarının yüzde 25 artarak 10.5 milyar euro'ya çıkmasını, dış satışlarının yüzde 45 büyüyerek 3 milyar euro'yu aşmasını hedeflediğini de duyurdu. Türkiye'nin bu en büyük grubu 2002'de 560 milyon euro'luk yatırım gerçekleştirmeyi, bunun 200 milyon euro'sunun otomotivde, 150 milyon euro'sunun tüketim malları sektöründe olmasını, Rusya'ya 120 milyon euro yatırım yapılmasını öngörüyordu.

Koç yeni dönemin birikiminin "dışa daha çok açılmakla"

sağlanabileceğini fark etmiş olmalı ki, "Satışların yüzde 30'unu, ağırlıklı sektörlerde de yüzde 50'sini yurtdışı piyasalardan sağlamayı hedefliyoruz" açıklamasında bulunuyordu. Koç, bazı sektör ve işlerde odaklaşma, derinleşme, bazı işlerden ise çıkma kararı almıştı.

Koç Holding'in CEO'su Bülend Özaydınlı'nın 2002'nin 9. ayında düzenlediği basın toplantısında verdiği bilgilere göre, önceki ilk sekiz ayında zarar gösteren topluluk, 2002'nin aynı döneminde 176 milyon euro kâra geçmişti.

Ocak-ağustos döneminde topluluğun satışları 6,2 milyar euro ile 2001'in aynı dönemine göre yüzde 8 arttı. Bu dönemde topluluk 1,5 milyar euro ihracat yaparken, topluluğunun 2002 ihracat hedefi 2,5 milyar euro olarak açıklandı.

Özaydınlı konuşmasında Koç Topluluğu'nun 19 şirketi ile Türkiye'nin en büyük sanayi grubu olma özelliğini sürdürdüğünü vurgularken, "Geleceğe güvenimizi sözler ile değil, yapmakta olduklarımız ile ortaya koyuyoruz" dedi.

İhracatlarının 2001'in yüzde 35 üzerinde 1,5 milyar euro olarak gerçekleştiğini kaydeden Özaydınlı, "İhracatımızın yıl sonunda ulaşacağı rakam 2,5 milyar euro ile Türkiye'nin toplam ihracatının yüzde 8'i olacaktır" diyordu.

Yurtdışı şirketlerinin ciroları da ilave edilirse, toplam yurtdışı satışlarının 2001'in yüzde 30 üzerinde 1.8 milyar euro olduğunu kaydeden Özaydınlı, şu bilgileri veriyordu;

"Yıl sonu yurtdışı satışlarımız ise 3.1 milyar euro seviyesine yükselecektir. Yurtdışı satışlarımız yıl sonunda toplam satışlarımızın yüzde 34'üne ulaşacaktır. Geçen yıl zarar gösteren Topluluk vergi öncesi neticesi bu yıl 176 milyon euro kâra geçmiştir. Geçen yılın aynı ayında 45 bin 943 olan personel sayımız ise 2 bin 879 kişi artışla 48 bin 822'ye ulaşmıştır."

Koç, ihracatla krizi aşmış görünüyordu.

Koç'la aynı sıkletteki Sabancı Grubu ise krizde küçülme-

miş, hatta biraz olsun büyümüştü. Akbank ile mali sektörde etkin bir yeri olan holdingin, özellikle devalüasyon öncesi dövize yönelerek büyük bir spekülasyon yaptığı iddiası vardı. 2001 için bu gruptan yapılan açıklamada ise şöyle deniliyordu: "Sabancı Topluluğu, 2001 yılını 11,5 milyar dolarlık satış, 670 milyon dolarlık ihracat ve 870 milyon dolarlık vergi öncesi kârla kapattı. Bu sonuçlara göre topluluğun 2000 yılı sonuçlarına göre cirosu yüzde 4,5 arttı."

Krizde atılım yaparak dikkat çeken bir grup ise haki renkli holding OYAK'tı. Milli Savunma eski Bakanı Sabahattin Çakmakoğlu, Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştiraklerinin 2001 yılı brüt satış hasılatını 3.4 katrilyon lira, brüt kâr toplamını da 513.3 trilyon lira olarak açıkladı. Çakmakoğlu OYAK'ın aktüeryal kârını (sigorta standartlarına göre hesaplanan kâr) da bir önceki yıla göre yüzde 173 oranında artırarak 594.4 trilyon liraya yükselttiğini söyledi. OYAK, otomotiv, çimento, finans, gıda-kimya ve hizmet gibi çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren 25 iştirakine bankacılığa girişle büyük bir halka eklemişti. Fon'dan alınan Sümerbank ile Oyak Bank'ın birleşmesiyle Oyak Bank, bankacılıkta özel bankalar arasında ilk sıralarda yer aldı ve iştiraklerinin 2002 yılında toplam 512.6 trilyon lira kâr hedeflediğini açıkladı.

Medyalı Finansın Çöküşü

Medya ile yakın ilişkideki finans sektörü ise tam bir altüst oluş yaşadı bu dönemde. 2000 sonunda hızlanan yaprak dökümü ile 20 banka Fon'a alınırken, bunlar bir yıl içinde satışlar, birleştirmeler ve tasfiyelerle eritildiler. Eylül 2002 sonu itibariyle TMSF bünyesine alınan 20 bankadan geriye Bayındırbank ve Pamukbank kalmıştı.

El konulan bankaların eski patronları ya da resmi tabirle

hâkim ortakların kullandıkları kredi tutarı 7.9 milyar dolar olarak açıklanıyordu. Fon bankalarının 3 milyar 647 milyon dolar olan takipteki alacaklarından ancak 1 milyar 100 milyon dolarlık tahsilat yapılabilmişti. Takipteki alacakların 2 milyar 424 milyon doları hortumcu hâkim ortaklara aitti. Hâkim ortaklara kullandırılan kredi miktarı ise, faiz reeskontları ilave edildiğinde 7 milyar 900 milyon dolara ulaşıyordu.

El konulan Fon bankalarından ayrıca 308 milyon dolarlık iştirak ve gayrimenkul satışı yapılmıştı. Bu bankalara borçlu bin 27 firmayla geri ödeme anlaşmaları yenilenmişti.

Bankacılık sektöründeki el değiştirmeler şöyle bir panorama çiziyordu:

1997 ve 1998 yıllarında birer, 1999'da 6, 2000'de 3, 2001'de 8 ve 2002'de ise bir banka Fon kapsamına alındı.

Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Bank Kapital, Ulusal Bank, Sümerbank ile birleştirildikten sonra, tamamı TMSF'ye ait olan Sümerbank hisseleri 10 Ağustos 2001 tarihinde imzalanan hisse devir sözleşmeleri ile Ordu Yardımlaşma Kurumu'na (OYAK) devredildi. BDDK'nın 2 Ocak 2002 tarihli kararı ile verilen izin çerçevesinde banka Oyak Bank ile birleştirildi.

Etibank ile 15 Haziran 2001 tarihinde birleştirilen İnterbank, Esbank'ın birleştirme işlemleri 2 Temmuz 2001 tarihinde tamamlandı. Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni 13 Aralık 2001 tarihli BDDK kararı ile 28 Aralık 2001 tarihinden itibaren kaldırılarak banka tasfiye sürecine girdi.

İktisat Bankası'nın, BDDK'nın 28 Kasım 2001 tarihli kararı uyarınca bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni 7 Aralık 2001 tarihi itibariyle kaldırıldı.

Kentbank'ın, BDDK'nın 13 Aralık 2001 tarihli kararı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni, 28 Aralık 2001 tarihi itibariyle kaldırıldı.

Hâkim Ortakların Kullandığı Kaynaklar/Milyon $

	Kendi Bankasından	*Diğer Fon Bankalarından***	*Toplam*	*İade Tazmin Tutarı****
İnterbank*	1160	261	1421	-
İktisat Bankası	726	42	768	726
Yurtbank	719	42	768	726
Esbank	627	189	816	627
Toprakbank	534	71	605	534
Egebank	489	138	628	489
Etibank	436	255	690	436
Bank Ekspres*	343	107	451	-
Sümerbank	299	52	350	299
EGS Bank	293	1	294	293
Bank Kapital	278	131	409	278
Kentbank	133	43	175	133
Bayındırbank	71	66	137	71
T. Ticaret Bankası*	30	0	30	-
Yaşarbank*	103	41	144	-
Demirbank*	-	52	52	-
Ulusal Bank*	5	0	5	-
Sitebank*	8	0	8	-
Tarişbank*	-	0	0	-
Toplam	6255	1645	7900	4605

** 3182 sayılı kanunun madde 64 ile 4389 sayılı kanunun madde 14/3'ten Fon'a alındıkları için iade tazmin davası açılamıyor. Ancak Interbank ve Bank Ekspres için hâkim ortakların kendi bankasından kullandıkları kaynaklar için alacak takibini teminen gerekli davalar açıldı.*

*** 6183 ve 2004 sayılı kanunlara göre icra iflas ve şahsi sorumluluk takibi yapılmakta.*

**** İade ve tazmin talebine konu olmayan diğer alacaklar ile zararlar 6183 ve 2004 sayılı kanunlara göre ayrıca alacak ve şahsi sorumluluk davalarıyla takip edilmekte.*

Bayındırbank BDDK'nın 26 Aralık 2001 tarihli kararı ile EGS Bank, Bayındırbank bünyesinde birleştirildi. BDDK ve TMSF'nin 20 Mart 2002 tarihinde aldığı kararlar çerçevesinde, 4 Nisan 2002 tarihinde yapılan tasfiye halindeki Etibank, İktisat Bankası, Kentbank genel kurullarında alınan kararlar ile bu bankaların tasfiyeleri kaldırılarak, Bayındırbank bünyesinde birleştirildi.

Fon bünyesinde olan 15 Mayıs 2002 tarihinde yeniden satışa çıkarılan Toprakbank ile ilgili BDDK, 26 Eylül tarihinde yaptığı açıklama ile Toprakbank'ın, Bayındırbank bünyesinde 30 Eylül 2002 tarihi itibariyle devren birleştirilmesi ve bu tarih itibariyle bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılmasına karar verdi.

Fon bünyesinde bulunan ve Türkiye'nin ilk ulusal özel girişim bankası olan Türk Ticaret Bankası'nın 9 Ağustos tarihinde toplanan olağanüstü genel kurulunda bankanın tasfiye edilmesi kararı alındı.

Fon kapsamında bulunan Bank Ekspres, 30 Haziran 2001 tarihinde Tekfen Grubu'na satıldı. Bank Ekspres 26 Ekim 2001 tarihi itibariyle Tekfenbank ile birleştirildi.

Sümerbank hisseleri 10 Ağustos 2001 tarihinde imzalanan hisse devir sözleşmeleri ile Oyak'a devredildi ve daha sonra Oyak Bank ile birleşti.

Demirbank'ın satışı konusunda, 20 Eylül 2001 tarihinde HSBC Bank ile hisse devir sözleşmesi imzalandı. Devir işlemleri 30 Ekim 2001 tarihinde imzalanan Demirbank hakkında, BDDK'nın 11 Aralık 2001 tarihinde aldığı karar uyarınca, bankanın HSBC Bank ile birleştirilmesi onaylandı.

Sitebank'ın satışı konusunda da 21 Aralık 2001 tarihinde NovaBank ile hisse devir sözleşmeleri imzalandı. Sitebank'm hisse devir işlemi 16 Ocak 2002 tarihinde gerçekleşti.

Türk Ticaret Bankası 6 Kasım 1997, Bank Ekspres 12 Aralık 1998, İnterbank 7 Ocak 1999, Egebank, Yurtbank,

Sümerbank, Eskişehir Bankası, Yaşarbank 22 Aralık 1999, Etibank, Bank Kapital 27 Ekim 2000, Demirbank 6 Aralık 2000, Ulusal Bank 28 Şubat 2001, İktisat Bankası 15 Mart 2001, Sitebank, Milli Aydın Bankası (Tarişbank), Bayındırbank, Kentbank, EGS Bank 9 Temmuz 2001, Toprakbank 30 Kasım 2001, Pamukbank ise 19 Haziran 2002'de fon kapsamına alınmıştı.

Özet olarak, irili ufaklı tüm firmalardan krize, döviz borcu kabarık yakalananlar, bankası özsermaye yönünden güçsüz olanlar, dış pazarı ihmal edip iç pazardan ağırlıkla bes-

Takipteki Alacak Tablosu
Aralık 2001, Trilyon TL

	Takipteki Alacaklar Brüt	*Ayrılan Karşılık* Net	*Takipteki Alacaklar* %	*Takibe Dön. Oranı* %
Kamu	4469	2802	1667	37.1
Özel	6767	213	4637	24.7
Yabancı	78	59	19	5.5
Kalk. Yat	400	329	71	10.7
TMSF	2234	1249	985	55.4
Toplam	13948	6570	7379	28.6

Temmuz 2002, Trilyon TL

	Takipteki Alacaklar Brüt	*Ayrılan Karşılık* Net	*Takipteki Alacaklar* %	*Takibe Dön. Oranı* %
Kamu	4835	3281	1554	39
Özel	6734	2559	4175	20
Yabancı	91	69	22	5
Kalk. Yat	163	77	86	4.2
TMSF	1579	944	635	51.8
Toplam	13403	6930	6473	24.4

lenenler, devleti ağırlıklı müşteri seçenler ciddi yaralar aldılar. Bazı telafi mekanizmaları bulan, krizi daha hafif yaşadı, bunu bulamayanlar ise krizin kurbanı burjuvalar arasına katıldılar.

Ancak, bu "kader"e kuzu kuzu razı olunduğu ya da olunacağı sanılmasın. Bu duruma itiraz gücü olanlar, kendi aralarında organize olarak, sonuça itiraz etmeye, piyasadan tasfiye olmaya karşı direnmeye koyuldular. Bu amaçla kontrol edebildikleri medyayı kullanmaya ya da ellerindeki medya güçlerini birleştirerek, cephelerini genişleterek, tasfiyelerini engellemeye, geciktirmeye ya da servetlerini mümkün oldukça kurtarmaya koyuldular.

Bu kesimin başını, bankaları Fon'a devredilen büyük holdinglerin çektiğinden söz etmiştik. Bu kesim medya gücü olarak da Doğan Grubu dışında kalanları bir dağıtım şirketi çatısı altına alarak yeniden organize oldu.

Neden Doğan?

Aydın Doğan, bu gruba göre hem medyayı tekeline almaya çalışan bir hasımdı hem de Doğan, "yıkıcı yaratıcılık"tan yana zihniyetin, grupların, dolayısıyla krize ayak uyduramayan sermayenin tasfiyesini isteyen kesimleri temsil ediyordu.

Tespit yanlış değildi. Doğan özelinde temsil edilen grubun duygularını Ertuğrul Özkök'ün 30 Ekim tarihli yazısından okumak mümkündü. Şöyle diyordu Özkök o yazısında:

"Bu yazıyı özellikle BDDK Başkanı'nın okumasını çok isterim. Bakın başka ülkelerde borca giren şirketler, bu borcu devletin sırtına yüklemek yerine, nasıl kendi imkânlarıyla ödemeye çalışıyorlar bir görün.

Bir de Aydın Doğan'ın öncülüğünü yaptığı konsorsiyu-

mun Sabah grubuna verdiği 500 milyon dolarlık teklife, 'ahlaksız teklif' sıfatını yapıştıranları."

Özkök örnekler sıralıyordu yazısında:

"Dünyanın 2 numaralı medya grubu Vivendi zor günler geçiriyor.

Grubun 19 milyar euro borcu var.

Şimdi bu borcu ödemek için çeşitli planlar yapıyor.

Grup önce elindeki yayıncılık şirketlerini elden çıkarmaya karar verdi. Yani sahibi olduğu yayın kuruluşlarını satacak.

Alıcı kim biliyor musunuz?

Lagardere grubu. Yani Fransa'nın öteki en büyük yayın grubu.

Hachette grubunun sahibi. Lagardere grubunun bir başka özelliği daha var. Aynı zamanda Fransa'nın en büyük silah üreticisi olan grup. Ünlü 'Matra' roketlerini üretiyor. Tabiatıyla en büyük müşterisi de Fransız ordusu. Yani Fransız devleti."

Özkök, bu satış olayıyla ilgili olarak *Wall Street Journal* gazetesinde 23 Ekim günü yayımlanan haberden bir ayrıntıyı da aktarıyordu: "Lagardere ve Vivendi, Fransız yayıncılık alanının birçok sektörüne hâkimler. Lagardere, (Vivendi'nin yayın kuruluşlarını aldığı takdirde) bazı alanlarda tekel durumuna geçecek."

Özkök, gazetenin şu cümlesine de dikkat çekiyordu:

"Bununla birlikte bu konuda bilgi sahibi çevreler, Vivendi'nin Fransız Rekabet Kurulu'ndan satış konusunda güvence aldığını belirtiyorlar."

Lagardere grubu bunu alırsa, bazı yayın alanlarında tekel durumuna gelecek olsa bile Fransız Rekabet Kurumu buna ses çıkarmayacak. Yani bir medya grubu tekel olacak diye, Vivendi'nin bunu satmasına mani olmaya kalkmayacak.

Bununla da bitmiyor. Vivendi borçlarını ödemek için, elindeki su şirketinin yüzde 41 hissesini de satmak istiyor."

Bu örneği verdikten sonra Türkiye'ye dönüyordu Özkök,

"Görüyorsunuz, Avrupa'nın en büyük medya grubu elindeki gazeteleri, televizyonları silah gibi kullanıp siyasilerin üzerine yüklenmiyor, ona buna çamur atmıyor. Önce 'borcum namusumdur' deyip, bunu ödemek için elindeki varlıkları satmaya uğraşıyor. Elindeki varlıkları satmadan devlete gidip, "beni kurtarın, yoksa rakibim tekel olur' masalları anlatmıyor. Hele hele bu borcu halkın, vergi verenlerin üstüne yıkma gibi yüzsüzlüğe cüret dahi etmiyor."

Oradan Türkiye'ye getiriyordu lafı Özkök:

"Adam bankasını babasının malı gibi kullanmış, oradan kendi şirketlerine milyarlarca doları pompalamış."

Özkök, Karamehmet'i ve bankası Pamukbank'ı kastederek de şunları yazıyordu:

"Bankasını neredeyse 15 yıl, 64'üncü maddede tutmayı başarmış. Sonunda artık devlet bile isyan etmiş ve bankasına el koymuş. Devletin sırtına, halkın omzuna, vergi verenin beline 4-5 milyar dolar yükü yüklemiş. Şimdi utanmadan çıkıp hâlâ 'Bana haksızlık ediliyor' diyor. Kimse de çıkıp, 'Kardeşim sen de Vivendi gibi elindeki öteki şirketleri sat, borcunu öde devlete' demiyor."

İki çift laf da Dinç Bilgin'e ediyordu Özkök:

"Bir milyar dolara yakın parayı batırmış. Bunun BDDK'ya olan bölümünü ayda 200 bin dolar taksitle ödemeye kalkışıyor.

Hesaplayınca kaç yılda ödemesi gerekiyor dersiniz?

En iyimser tahminle 333 yılda. O da faizleri dışında.

Evet bu hesapla borç tam 333 yılda ödenecek.

Şimdi bu teklif 'ahlaksız' olmuyor.

Ama Aydın Doğan'ın verdiği 500 milyon dolarlık teklif 'ahlaksız' oluyor. Hem de yüzde 20'den fazlasına sahip olmayacağı ve editoryal bağımsızlığını sağlayacağı güvencesi verdiği halde.

Görüyor musunuz, dünya nerede, biz neredeyiz.

O yüzden ben aynı soruyu sormaya bıkmadan, usanmadan devam edeceğim.

Halkın sırtına yüklediğiniz bu milyarlarca dolarlık borcu nasıl ödeyeceksiniz?

Bu ülke sizden 'ahlaklı bir teklif' bekliyor.

Borcun üstüne yatmak için yaygara ve medya terörü değil."

Bankadan Tutukevine

Tarihin en büyük yaprak fırtınası, finansal krizle geldi. Bankalar, bankaların düşüşüyle de tüm grup çöküşleri birbirini izledi. Mevduata devlet garantisi verilmiş olduğu için, tökezleyen bankayı önce BDDK kucaklıyor, böylece zararı toplumsallaştırıyor, sonra gücü yeterse toplum adına üstlendiği *tahsilat serüvenine* giriyordu.

Tasarruf Mevduatını Koruma Fonu, 1997'den 1999 sonuna yakın 3 bankayı devralmıştı. Bunlar, Türkbank, Interbank ve Bank Ekspres'ti.

IMF ile başlatılan 3 yıllık programın bir unsuru olarak 22 Aralık 1999'da Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Sümerbank ve Esbank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (Fon) devredilmesiyle başlayan bankacılık operasyonunda Fona devredilen banka sayısı 2002'de 20'yi aşacaktı.

Batık banka operasyonları, nitelikli dolandırıcılık iddiasıyla DGM'lik sayılıyor ve banka patronlarının bazıları hapsi de boyluyorlardı.

Operasyonlar kapsamında, ilk tutuklanan Egebank'ın sahibi Yahya Murat Demirel'di.

2000 yılında fiilen göreve başlayan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanı Zekeriya Temizel'in Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne yaptığı suç duyuru-

suyla başlayan Kasırga 1 Operasyonu sonucunda Demirel, 28 Eylül 2000 tarihinde Swissotel'in süitinde gözaltına alınmıştı.

Kasırga 2 Operasyonu ile de Sümerbank'ın sahibi Hayyam Garipoğlu, Kasırga 3 Operasyonu'yla Yurtbank'ın sahibi Ali Balkaner ve Kasırga 4 Operasyonu'yla da Bank Ekspres'in sahibi Korkmaz Yiğit tutuklandı. İnterbank ve Etibank davalarından aranan Devlet eski Bakanı Cavit Çağlar ise ABD'de yakalanarak Türkiye'ye getirildi. Etibank yolsuzluğundan tutuklanan en önemli isim ise *Sabah* gazetesi ve ATV'nin sahibi Dinç Bilgin oldu.

Tutuklanan patronlar, 'cürüm işlemek amacıyla teşekkül oluşturmak, dolandırıcılık, zimmet ve çıkar amaçlı suç örgütü kurmak' gibi fiillerle suçlandı. Toplam altı banka sahibi cezaevine girdi. Ancak patronların yargılandığı Türk Ceza Kanunu'nun 313'üncü maddesinin 2001 yılı sonunda DGM'lerin görev alanından çıkarılmasıyla tahliyeler de başladı. DGM'deki davalar Ağır Ceza Mahkemeleri'ne gönderildi. İnfaz yasasından da yararlanarak batık patronlarının tümü hakkındaki tutukluluk kararları kaldırıldı. Hükümet daha sonra el konulan bankaların sahipleri hakkında operasyon yerine ticari davalar ve haciz yolunu seçti.

BDDK, 12.6 milyar dolarlık hortumlamaya karşın, sadece 1,5 milyar dolar tahsilat yapabildi. Milyarlarca dolar borcu bulunan eski banka patronları, yatlı, uçaklı lüks yaşamlarına döndüler, şirketlerinin başına geçtiler. BDDK ise ihtiyati haciz koyduğu mallarını bile yasal süreç tamamlanmadığı için satıp paraya çeviremiyordu.

BDDK, 2002 sonlarında yaptığı bir açıklamada, batık bankacılık operasyonları ile ilgili 829 dava açıldığını, bunların 546'sının icra-iflas, 184'ünün şahsi, 99'unun da amme alacaklarıyla ilgili olduğunu duyuruyordu. Hayli yoğun ve sabır isteyen bir hukuk savaşıydı söz konusu olan...

Batıkların Kamuya Maliyeti

Hazine'ye getirilen yük	17 milyar $
TMSF'den sermaye desteği	2.2 milyar $
Devir tarihine göre çözülen toplam yükümlülük tutarı	22.4 milyar $
Hâkim ortaklara açılan iade tazmin davası tutarı	6.1 milyar $
Hâkim ortaklar dışında devralınan takipli alacaklar	1.2 milyar $
Yapılacak tahsilatlar	1.1 milyar $
Gayri nakdi riski azaltımı	439 milyon $
Banka satışlarından gelirler	141 milyon $
İştirak ve gayrimenkul satış gelirleri	310 milyon $
Geri ödeme planına bağlanan alacak sayısı	1027 dosya
Geri ödeme planına bağlanan alacak tutarı	707 milyon $

Krizde sarsılan ve kısmen havlu atanlardan her birisinin öyküsü farklı renkteydi. İşte kronolojik sırayla batık banka öyküleri...*

Mafya'nın Bulaştığı Türkbank

1997'de el konulan Türk Ticaret Bankası (Türkbank) el konulması ve sonrasındaki satış süreciyle en ilginç ve karmaşık banka operasyonu oldu. 1997'de 820 milyon dolar zarar ile el konulan bankanın satış sürecinde yaşanan gelişmeler dönemin hükümetini de sarstı.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilen bankalar arasında en tartışmalı iflas sürecini yaşayan Türkbank'ın TMSF'ye devriyle birlikte devletin yaklaşık 820 milyon dolarlık zararının doğduğu açıklandı.

İslâm Ticaret Bankası adıyla 1913'te kurulan banka, 1937'de Türk Ticaret Bankası adını aldı. Mayıs 1997'de,

(*) Bu bölümde Ekim 2002'de aralıklı olarak *Hürriyet*'te çıkan batık banka portreleriyle ilgili haberlerden yararlanılmıştır.

özkaynaklarının erimesi nedeniyle sermaye artırımına gidilen bankanın yüzde 84.5 oranındaki hissesi de TMSF'ye devredildi. Türkbank, 1998'de Mesut Yılmaz'ın başbakanlığı döneminde satış için ihaleye çıkarıldı. İhaleyi, 600 milyon dolarlık fiyatla yükseliş halindeki Korkmaz Yiğit kazandı.

Ancak, yeraltı dünyasından Alaattin Çakıcı'nın da devreye girdiği anlaşılınca, ihale iptal edildi. Skandalla birlikte Yılmaz Hükümeti sarsıldı, dönemin Devlet Bakanı Güneş Taner, bakanlık görevinden düşürüldü. Yiğit ise 'ihaleye fesat karıştırmaktan' yargılanmaya başladı.

Türkbank davasında, Korkmaz Yiğit'in yanı sıra Erol Evcil ve Hayyam Garipoğlu gibi isimler yargı karşısına çıktı. İlginç olan Türkbank olayını patlatan isim olan Alaattin Çakıcı'nın Türkbank davasından yargılanmamış olması. Çakıcı'nın, Fransa'da tutuklanması sonrasında Türkiye'nin Çakıcı'yı geri istemek için gönderdiği dosyada isminin olmaması, Alaattin Çakıcı'yı Türkbank davasından kurtardı.

Türkbank davasında son tutuklu, ABD'de yakalanıp Türkiye'ye getirilen Mustafa Kefeli'nin de salıverilmesiyle, bu davada tutuklu yargılanan hiç kimse kalmadı. Kefeli de Alaattin Çakıcı'nın adamları arasında sayılan isimlerdendi. Kefeli, Çakıcı'nın arkadaşı olduğunu ve yurtdışına kaçtığı ilk günden itibaren Çakıcı'nın parasını yönetmeye başladığını Türkiye'ye getirildiği gün açıklamıştı.

Bu olayın ardından da BDDK tarafından, bankacılık işlemleri durdurulan Türkbank'ın tasfiye kararı alındı. Ancak, BDDK'nın bu kararma, Türkbank Munzam Sosyal Güvenlik, Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı itiraz etti ve Danıştay'da bu kararın iptali için dava açtı. Türkbank'ın kaderi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK), 15 Haziran 2001 tarihinde aldığı bir kararla değişti.

Bankanın mevduat toplama ve bankacılık yapma yetkisi

1 Temmuz 2001'den itibaren bu kararla kaldırıldı. Hisselerinin yüzde 6'sı çalışan ve emeklilere ait olan bankanın, Munzam Sandığı BDDK'nın aldığı bu karar için yürütmeyi durdurma davası açtı. Danıştay 10'uncu Dairesi BDDK'nın kararını geçici olarak durdurdu. Bunun üzerine, BDDK karara itiraz hakkını kullandı. Danıştay bu itiraz üzerine Ağustos 2002'de alınan kararı bozdu. Böylece BDDK'nın kararı yürürlüğe girmiş oldu. Munzam Sandık bir üst merci olan Danıştay Dava Daireleri Genel kuruluna müracaat etti ve kapatmanın ekonomik değil, siyasi gerekçelere dayandığını ileri sürerek karara itiraz etti. Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu ise, 8 Kasım 2001'de sandık lehine kararı bozarak bankanın yeniden faaliyete geçmesini onayladı.

Hakkında tasfiye kararı olan Türkbank, bir yandan tasfiye hazırlıkları ve işlemleri sürerken diğer taraftan da nihai hukuk kararını bekliyordu. Diğer taraftan, Türkbank çalışanları ve emekli Türkbank mensupları yaklaşık 4 yıldır bankanın iflas etmediğini, iflas ettirildiğini savunmaktan vazgeçmedi.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, BDDK'ya Türkbank'ın tasfiyesi önerisinde bulunmuştu. Sezer, Türkbank'ın Danıştay tarafından durdurulan tasfiye işleminin bitirilmesini istemişti. Sezer, Devlet Denetleme Kurulu (DDK) aracılığıyla BDDK'ya gönderdiği raporda, Türkbank için, "Yargı aşaması uzar. Tasfiye işlemi tamamlanmalı" önerisinde bulunmuştu.

Türkbank operasyonu, banka emeklilerini mağdur edecekti.

Türkbank ile bankaya talip olan Korkmaz Yiğit ve medya patronları ile ilgili başka iddialar da vardı. Bu iddiaların sahiplerinden biri, bir dönem FP milletvekilliği yapan Nazlı Ilıcak'tı. Ilıcak TBMM Medya Araştırma Komisyonu'nda (11 Haziran 2002) şöyle konuşuyordu:

"Aynı şekilde Türkbank'ın satışı. Orada, malum, Emniyet Müdürlüğü'nden bir kozmik bilgi Sayın Mesut Yılmaz'a ulaştırılıyor ve orada Alaattin Çakıcı ile Korkmaz Yiğit'in ilişkilerinin söz konusu olduğu belirtiliyor ve bu bankanın kesinkes satılmaması gerektiği Korkmaz Yiğit'e belirtiliyor; fakat, her nasılsa, bu kozmik bilgi Özel Kalem'de kayboluyor. Aynı bilgi, Alaattin Çakıcı-Korkmaz Yiğit ilişkileri, o sırada Merkez Bankası Başkanı olan Gazi Erçel'e iletiliyor; fakat, bu bilgi de Sayın Mesut Yılmaz'a intikal ettirilmiyor Gazi Erçel tarafından. Kendisine sorulduğunda diyor ki:

'Ben bunu nasıl olsa kendisi biliyor zannediyordum; o yüzden intikal ettirmedim.' Ve Korkmaz Yiğit Türkbank'ı satın alıyor ve o parayla -dikkat edin- o dönemde 300 milyon dolar *Milliyet* gazetesine ve 75 milyon dolar *Yeni Yüzyıl* gazetesine verdi. Daha sonra bu mesele meydana çıkınca, Sayın Aydın Doğan *Milliyet* gazetesinin tekrar satışı iptal etti, arada da birkaç milyon dolar da kendilerinin yanında kâr kalmış oldu. Fakat, demek ki Türkbank'la pompalanarak yeni bir medya patronu bu şekilde yaratılmak istendi ve bizim anladığımız kadarıyla, Emniyet'in verdiği bilgiler de birazcık gözardı edildi."

Bu iddiaya Aydın Doğan ne derdi? Soru TBMM Komisyonu'nda Doğan'a sorulunca şu yanıt alındı Doğan'dan:

"Korkmaz Yiğit'ten *Milliyet* gazetesini satıp bir para aldınız, bir kısmını iade etmediniz gibi bir şey var.

Şimdi, arkadaşlar, bu çok enteresan bir şeydir. Ben, Korkmaz Yiğit'e gazetemi sattım, 300 milyon dolara sattım, mukavele yaptım. 90 milyon dolar da kaparo aldım. Tazminat... Eğer, ben vazgeçersem ona 90 milyon ödeyeceğim, o taahhüdünü yerine getiremezse verdiği kaparodan vazgeçecek. Sonra, daha bu işler olacağı zaman da, bana bir kaset getirildi, Alaattin Çakıcı'yla ilgili bir kaset. Ben kaseti görünce, bu iş olmaz dedim. Çağır, dedim ki, arkadaş, bak

dedim, böyle oldu ne yapacağız? Dedi ki, ben ona öyle demedim de, kendine göre... Ben, seni Babıaâli'de gazete patronu oturtmazlar dedim, ona da söyledim. Eğer Alaattin Çakıcı'yla ortak olan bir adamı alsan da tutmazlar. Ama, ben, istiyorum ki, o vazgeçsin, ben niye vazgeçeyim. Geldi, gitti, Korkmaz Yiğit, epey uğraştı, dedi ki, boynum kıldan ince, ne istersen yap dedi. Ben, zaten paranı veremiyorum dedi; çünkü, kaset açıklandı, hiçbir banka bana kredi veremez hale geldi. Ne istiyorsun dedim. Dedi ki, paramın yarısını ver, yarısı size helal olsun.

TEVHİT KARAKAYA (Erzincan MV) - Ne kadardı o kaparo?

AYDIN DOĞAN - 90 milyon dolar.

Ben de, peki dedim, yarısını verdim gitti. Bu, çok enteresan, hiç biriniz buna inanmayacaksınız. Eve gittim, dedim ki, bu paraya ihtiyacım var mı? İhtiyacımız yok; ama, adam bizim gazetemizi rezil etti, aldığı su içtiğimiz bardakları bile değiştirdi. Bak yapmadığı iş kalmadı, yarın torunlarımıza mafyanın parasını aldı diyecekler. Bunun için parayı götürüp, geri vereyim dedim. Ertuğrul Özkök dedi ki, neden veriyoruz kardeşim? İşte, 90'ı da vermeyelim dedi. Dedim ki, yok. Ben adamı aradım, buldum, parasını geri verirken, adam, neden parayı geri veriyorlar diye merak etti. Yüzüme baktı. Televizyona çıktı...

YUSUF KIRKPINAR (İzmir MV) - 90'ını da mı verdiniz?

AYDIN DOĞAN - Dahasını söyleyeceğim, sonunda pul parasını da verdim cebimden.

Kendi televizyonunda dedi ki, ben, Aydın Doğan'dan bütün paramı geri aldım. Ertesi gün gazetesinde de yayın yaptı, *Yeni Yüzyıl* gazetesi onundu. Bütün paramı geri aldım. Ama, bir sürü şey çıktı, Korkmaz Yiğit'in parasının üstüne oturdu... Çünkü, bir kaset çıktı. Bizim malî işler müdürü diyor ki, yahu, 1 milyon doları da ilan faturası ke-

selim, iç edelim. Ben ona dedim ki, yahu, sen bunu söyleyeceğine bana söyleseydim 90'ı vermeseydim. İşte belgesi, mukavele elimde. Bu Uzanlar bu konuyu bir daha ortaya attı. Ben dedim ki, vermedim, ne var yani, kimi ilgilendirir, kamuyu mu ilgilendirir, devleti mi ilgilendirir. Verdim; ama, böyle vermedim dersem ne olacak. Dediler ki, ama, hem adamın parasını ver, hem de eşim evde, yahu ben de sana yanlış yaptırdım diye şey. Adam bir mektup yazdı sonra -burada var- ben, sizden paramı kuruşuna kadar aldım, gazetelerde böyle yayın çıkıyor... Korkmaz Yiğit meselesi de böyledir."

Çağlar'ın Banka Macerası

7 Ocak 1999 tarihi itibariyle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fon'una devredilen İnterbank'ın devirden önce ana ortakları Nergis Holding ve Credit Industrial S.A. idi. 39 şube ve 1712 personelle devralınan İnterbank'ın 1998 yılı verilerine göre toplam mevduatı 589.9 trilyon lira, takipteki alacakları 282.5 trilyon lira, takipteki kredilerin toplam kredilere oranı yüzde 397.5 idi. Banka 1998 yılını 226.8 trilyon lira zararla kapatmıştı

Eski Başbakan ve Cumhurbaşkanlarından Süleyman Demirel'e yakınlığı ile bilinen ve onun aile fotoğrafında yer alan işadamı ve eski bakan Cavit Çağlar'ın 1991 yılında İnterbank'ı satın almasıyla girdiği bankacılık macerası kısa süreecekti. Çağlar, bu kısa süreye Etibank'taki yüzde 50 ortaklığını da sığdırdı. Çağlar'ın maceraya girdiği iki banka da tarih oldu, sadece İnterbank faturası bile 1.3 katrilyon lirayı buldu.

Cavit Çağlar, Türkiye'de 1999 yılından itibaren başlayan banka operasyonlarıyla da ülke gündeminin başındaki isimler arasında yer aldı. Çukurova Grubu'ndan satın aldı-

ğı İnterbank'ın, kısa bir süre sonra Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmesiyle birlikte, TMSF, Çağlar aleyhine, bankayı 1.3 katrilyon lira zarara sokmakla suçlandı.

El konulduğunda 783 trilyon lira zararı olan İnterbank dışında, Egebank, Etibank ve Sümerbank davalarında da Cavit Çağlar adı sıklıkla geçti. Özellikle Etibank'ın da TMSF'ye devredilmesi sonrasında Cavit Çağlar adından daha sık sözedilir oldu.

Cavit Çağlar, 1991 yılında İnterbank'ı Çukurova Grubu'ndan satın aldı. Çağlar, izleyen yıllarda NTV'yi kurarak medya sektörüne de girecekti. Çağlar, NTV'yi batışından kısa süre önce Doğuş Grubu'na devredecekti.

İnterbank, yaklaşık sekiz yıl boyunca Çağlar'ın elinde kaldı. Daha sonra Etibank'ı da alan Cavit Çağlar hakkında, ilk kez Etibank'ı alışı sırasında 'güvenilir bankacı olmadığına' yönelik söylentiler çıkmaya başladı.

Çağlar, yargılandığı günlerde, İnterbank'ı satın aldığında bankanın 700 milyon dolar borca sahip olarak kendisine devredildiğini görünce, sağlam ve temiz bir banka satın almak isteğiyle Etibank'ı aldığını açıkladı.

Bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması çalışmaları ve kriz döneminde, yurtiçinde iki banka birden kaybeden iki kişiden biri Cavit Çağlar iken aynı talihsiz bulut Pamukbank'ın TMSF'ye devriyle birlikte Yapı Kredi Bankası'ndaki temettü dışı sahiplik haklarını kaybeden Mehmet Emin Karamehmet'in başında döndü durdu.

Özelleştirmeden Etibank'ı 155.5 milyon dolara satın alan ve Dinç Bilgin'e yüzde 49'unu satarak bir ortaklık kuran Cavit Çağlar, İnterbank'ın TMSF'ye devredildiği 1999 yılında, Etibank'ın elindeki hisselerini de Dinç Bilgin'e devretmek zorunda kalmıştı.

TMSF, bu nedenle Cavit Çağlar'ı hem İnterbank hem de

Etibank sahipliklerinden sorumlu tuttu. Ayrıca, İnterbank'ın mali ilişkileri nedeniyle Sümerbank ve Egebank davalarında da sıklıkla Çağlar'dan söz edildi. Çağlar'ın şirketlerinin Egebank'tan kullandığı kredilerin usulsüz olduğu iddiasıyla hakkında gıyabi tutuklama kararı da çıkartıldı.

TMSF'nin takibi sonucunda Cavit Çağlar, eski bakan olmasına rağmen Türkiye'nin kırmızı bültenle aradığı suçlular arasına dahil oldu ve ABD'de gözaltına alındı. ABD'de kısa süre tutukevinde kalan Cavit Çağlar, çıkartıldığı mahkemede "Beni Türkiye'ye iade ediniz" talebinde bulundu. Türkiye'nin de bu yönde talepkâr olmasıyla Çağlar Türkiye'ye getirilerek, tutuklandı ve cezaevine konuldu.

Cavit Çağlar, 10 ay cezaevinde kaldıktan sonra serbest bırakıldı. Cezaevinden çıktığı günlerde konuşan Çağlar, kendisinin siyasi bir oyuna kurban gittiğini söylüyor ve ekliyordu, "Bizi boğmak istediler"...

Cezaevinden çıktıktan sonra şirketleri Nergis Holding, Sifaş ve Polylen'in bankalara olan borçlarını yeniden yapılandırmaya başlayan Çağlar, bu şirketlerin toplam borçlarının 100 milyon doları bile bulmadığını söylüyor ve alacaklı bankalarla yapılan görüşmelerde de tek tek anlaşma sağlıyordu.

İstanbul DGM Savcısı Ercan Cengiz, Etibank'ın Cavit Çağlar'a satılması kararında usulsüzlükler tespit edildiğini açıklamıştı. Cengiz, satış kararının altında Mesut Yılmaz, Bülent Ecevit, Işın Çelebi, Zekeriya Temizel ve Yalım Erez'in de imzaları bulunduğunu belirtmişti. Savcının bu açıklamayı yaparken kullandığı dayanaklardan biri, Etibank'm, İnterbank'ın, Bankalar Kanunu'nun 64'üncü maddesi (mali durumu bozuk olan bankaların takibe alınmasını içeren madde) kapsamında olmasına rağmen Cavit Çağlar'a satılmasıydı. Bu konuda, dönemin Müsteşar Yardımcısı Osman Tunaboylu'nun hazırladığı, "Cavit Çağlar'm sahip ol-

duğu İnterbank, Bankalar Kanunu'nda belirtilen yükümlülükleri yerine getirememiştir. Çağlar'a yeni bir banka satılamaz" yönünde bir rapor bulunduğu, dönemin Hazine Müsteşarı Yener Dinçmen'in, Tunaboylu'ya, İnterbank'ın takipte olduğundan söz edilmeyen yeni bir rapor hazırlattığı iddia edilmişti.

Dinç Bilgin, DGM Savcılığı'nda Etibank ve Cavit Çağlar hakkında şunları söyleyecekti:

"Etibank'ın 12 Ekim 1997'de yapılan ihalesini alan Cavit Çağlar, ihaleyi 155 milyon 500 bin dolar vererek kazandığını ve benim de 50 milyon dolar vererek kendisine ortak olmamı teklif etti. Çağlar'la ortaklığın yüzde 49'u bizde, yüzde 51'i kendisinde kalmak üzere anlaşma yaptık. İnterbank'ın batmak üzere olduğunu bilmiyordum. Çağlar Grubu teminat mektubu veremediği için 100 milyon dolarlık teminat mektubunu ben verdim. Bankayı aldıktan sonra Çağlar, Şükrü Karahasanoğlu'nu bankanın genel müdürlüğüne getirdi. Bir süre sonra İnterbank'a el kondu. Karahasanoğlu'nun Etibank'tan İnterbank'a verdiği 40 milyon dolar kredi nedeniyle Çağlar'ın Etibank'taki hisselerini aldım. Sermaye artırımı için bankaya 67 milyon dolar para koydum. Banka bana toplam 388 milyon dolara mal oldu. Boşaltmak istediğim bankaya neden bu kadar para harcayayım..."

Paravan şirketler aracılığıyla İnterbank'tan gruba ait Nergis Holding'e 38 trilyon 465 milyar lira aktararak bankayı boşalttıkları iddia edilen aralarında eski Devlet Bakanı Cavit Çağlar'ın da bulunduğu toplam 39 sanık 4 Aralık 2002'de beraat etti.

Cavit Çağlar'ın 4 yıldır tutuksuz yargılandığı davanın duruşmasında İstanbul Üniversitesi'nden gelen ve bankanın usulsüz kredi verdiği suçunun teşkil etmediği, kredilerin usulüne uygun olarak verildiğine ilişkin rapor okundu. Cumhuriyet Savcısı'nın rapor doğrultusunda sanıkların be-

raatini isteyen mütalaasından sonra mahkeme de beraat kararını açıklıyordu.

Bilirkişi raporunun gelmesiyle yargılamanın tamamlandığını söyleyen Mahkeme Başkanı Nihat Ömeroğlu, kredi işlemlerinde kanuna aykırı bir yönün bulunmadığını, kullanılan kredilerin önemli bir kısmının geri ödendiğini, kredi alan şirketlerin de halen aktif olarak ticari ve sınai faaliyetlerine devam ettiği için suç unsurunun teşkil etmediğini belirtip, bu gerekçelerle sanıkların beraatine karar verdi. 4 yıl önce el konulup bankacılık faaliyetlerine son verilen Interbank'la ilgili davada sanıklar için 'Banka Dolandırıcılığı' suçundan 5 yıla kadar hapis isteniyordu.

Ne var ki, bu beraat kararına BDDK itiraza hazırlanıyor ve gerekçeli kararın gelmesini bekliyordu. BDDK temyize gidecekti.

Bankekspres Macerası

Bankekspres, 1992 yılında Garanti Bankası eski Genel Müdürü İbrahim Betil tarafından kurulmuştu. 1994 krizinde sıkıntıya düşen banka, Hazine'nin de baskısıyla 15 milyon dolara Doğuş Holding'in patronu Ayhan Şahenk'e satılmıştı. Şahenk, 3 yıl sonra bankayı 2 ay süren pazarlıklar sonucu 100 milyon dolara Korkmaz Yiğit Holding'e devretmişti. Yiğit, Bankekspres'i aldıktan sonra, "Rakamları tertemiz bir bankaya kavuştuk" diyerek, ödediği 100 milyon doların yüksekliğinden yakınmıştı.

İnşaat işlerinden önemli birikimler kazanan ve medyaya, finansa heves eden Korkmaz Yiğit, bu piyasalarda büyük oynamaya heves edip, elini mafyatik işlere de bulaştırınca bankayı da 25 Ekim 1998'de devlete devretmekten kurtaramayacaktı.

Bankekspres, devralınmadan once, bankalar yasasının,

mali yapısı zayıflayan bankaların izlemeye alınmasına ilişkin 64'üncü maddesi kapsamında izleniyordu. Yiğit'in kazandığı Türk Ticaret Bankası ihalesinde de devir işlemleri Alaattin Çakıcı ile yaptığı telefon görüşmesinin ortaya çıkması sonrasında dondurulmuştu.

Bu arada Korkmaz Yiğit, bankayı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na kendi isteğiyle devrettiğini savunacaktı. Korkmaz Yiğit, devretme kararını, hakkında çıkan haberler sonrasında mevduat sahiplerinin bankadaki paralarını çekmeye başlamaları nedeniyle aldığını açıkladı.

Yiğit, yaptığı açıklamada şöyle konuşuyordu:

"Bir süredir yaşadığım olaylar nedeniyle, bankadan ciddi miktarda para çıkışı yaşanıyordu. Biz cuma akşamına kadar tüm imkânlarımızı seferber ettik ve bankadan çekilen mevduatı karşılayabildik. İsteseydik, mevduat munzam karşılıklarımızı çekebilir veya reeskont kullanabilirdik. Bu şekilde belki 10-15 gün daha dayanabilirdik. Ancak, ben basında hakkımda yazılanların bitmeyeceğini düşündüğüm için kendi isteğimle bankayı devretme kararı aldım. Böylece, mevduat sahiplerinin mağduriyetini de önlemiş olduk."

1997 yılında Bankekspres'i, Doğuş Holding'in patronu Ayhan Şahenk'ten 100 milyon dolara satın aldığını söyleyen Yiğit, o tarihlerde bankanın 3 trilyon lira olan ödenmiş sermayesini 15 trilyon liraya çıkarttığını kaydederek, "Hesaplarımıza göre bizim bu bankaya harcadığımız para 45-50 milyon dolar oldu" dedi.

Yiğit, finans sektörüne girince, medyaya da heves etmiş ve *Milliyet* gazetesinin yanı sıra TV kanalları almıştı. Ancak, ayağı takılıp tökezlemeye başlayınca medyadan hızla çekilme kararı da verecekti Yiğit.

Milliyet gazetesini Aydın Doğan'a devrettikten sonra, Kanal E ve Kanal 6 televizyonu ile *Yeni Yüzyıl* gazetesini de elden çıkartan Korkmaz Yiğit, yaşadığı son gelişmelerde bü-

yük zarara uğradığını savundu. Yiğit Bankekspres'in devrinde de önemli zararları göze aldığını belirtiyordu. Yiğit, "Bundan sonra ne yapacaksınız?" şeklindeki soruyu "Girdiğim her işte zarar ettim. Asli işim olan müteahhitliğe döneceğim. Bu işler bana göre değilmiş" diye cevaplandıracaktı.

1997 ve 1998 yıllarında yaşanan bu üç banka operasyonu, bankacılıkta yaşanması gerekenlerin sadece başlangıcı sayılırdı. Sırada operasyona muhtaç daha çok banka vardı. Bu ihtiyaç, hazırlanan birçok denetçi raporunda yer alıyordu. Bankalar, hâkim ortakları tarafından normlar, kurallar dışı keyfi bir biçimde kullanılıyordu ve dönemin devlet bakanlarından Recep Önal'ın ifadesiyle "Eş-dost kapitalizmi" daha doğru çeviriyle "ahbap-çavuş kapitalizmi" sektörün hâkim karakteri olmuştu.

Düşünülen operasyonlar, kurumlaşmalarla birlikte gelecekti. 1999 sonunda IMF ile yapılan 3 yıllık istikrar programının önemli ayaklarından birini de banka operasyonları oluşturacak ve 22 Aralık 1999'da yapılan açıklamayla 5 banka Fon'a devredilecekti. Bunlar Egebank, Esbank, Yaşarbank, Sümerbank ve Yurtbank'tı. Bakanlar Kurulu'nun 5 bankaya el konulmasına yönelik kararında, Yaşarbank dışındaki bankalarda ortakların banka kaynaklarını kendi lehlerine kullandıkları belirtiliyordu. Yaşarbank'a ise, gerekli önlemleri zamanında almadığı için el konulduğu kaydediliyordu.

Demirel Hortumu

1970'li yıllarda Süleyman Demirel, yeğeni Yahya Demirel'in hayali ihracat yolsuzluğu ile sıkılmıştı. 2000'lerde ise bir başka yeğen Murat Demirel, en cüretkâr banka hortumculuğuyla Baba'nın canını sıkacaktı.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilen bankalardan Egebank'ın eski sahibi Yahya Murat Demirel,

bankayı 1.2 milyar dolar zarara uğrattığı gerekçesiyle 4.727 yıla kadar hapis istemiyle yargılanıyordu. Sonuçta tahliye edilen Demirel'in aldığı kesinleşmiş tek ceza, bankayı zarara uğrattığı gerekçesiyle 228 milyon lira para cezası oldu. Ve Demirel, 'benzerleri' tahliye olduğu için salıverildi.

Batık banka patronları arasında cezaevine ilk giren ve son çıkan Demirel, bankayla ilgili yargı süreci boyunca naylon fatura, rüşvet vermek gibi başka suçlardan da yargılandı.

Demirel, çok sayıda suçtan, çok sayıda davada yargılandı. Bu davaların bazılarından ceza alırken, bazılarından beraat etti ve bankasını batırdığı için açılan davada da tahliye edilerek tutuklu kalmaktan kurtuldu.. Demirel'in aleyhindeki davalardan hatırda kalan tek ciddi cezası, mali durumu zayıflayan Egebank'ın güçlenmesi için gerekli önlemleri almadığı için 228 milyon liralık ağır para cezasına mahkûm edilmesi oldu.

Egebank'ın 22 Aralık 1999'da TMSF'ye devredilmesinden sonra başlayan ve iki yıl süren cezaevi günlerinden sonra Yahya Murat Demirel, son çıkan patron da olsa cezaevinden çıkarken, Egebank'ın, TMSF tarafından 1.2 milyar dolar olduğu tespit edilen zararı "toplumsallaştırıldı"...

BDDK, Egebank'ı 22 Aralık 1999'da Yurtbank, Esbank, Sümerbank ve Yaşarbank ile birlikte TMSF'ye devretti. Beş bankanın devredilmesiyle ilgili kararın açıklanmasından sonra Murat Demirel, bankasını "soymadığını" söyledi ve 2000 yılından itibaren her fırsatta borçların ödeneceğini açıkladı. İstanbul 4'üncü Ağır Ceza Mahkemesi'nde Olguntürk Dış Ticaret ve Pazarlama Şirketi'ne usulsüz olarak 3 milyon dolar kredi kullandırmak suçunu işlediği gerekçesiyle görülen davasında, ısrarlı ve sürekli şekilde, "Bir ödeme planı hazırladık, Egebank mudilerinin tüm paralarını ödeyeceğiz" diye ifade verdi.

Egebank nedeniyle, sevgilisi Ayşenur Esenler ile birlikte

tutuklanan, önce Ankara Ulucanlar Cezaevi'ne birlikte konulan daha sonra da İstanbul'a nakledilen Murat Demirel, tutukluluk günlerinde sevgilisiyle evlendi.

Ankara Ulucanlar Cezaevi'ndeyken sık sık görüşen Demirel çifti, İstanbul'da ayrı cezaevlerinde kaldı. Demirel ve eşi, bu nedenle görüşme imkânına sahip olamadı, sıkıntıdan aşırı derecede zayıflayan Demirel ve eşi, avukatlar aracılığıyla mektuplaşarak hasret giderdi.

Demirel, ABD Başkonsolosluğu'na da bir mektup yazarak, eşi Ayşenur Demirel'in aynı zamanda ABD vatandaşı olduğunu hatırlattı ve şöyle dedi, "Haksızlığa uğradı. Suçsuz yere vatandaşınız cezaevinde yatıyor. Baskı ve zulüm görmekte. İnsanlık dışı işkencelere maruz bırakılıyor. Vatandaşınıza sahip çıkın".

Egebank'ın eski hissedarı, Genel Müdürü ve Yönetim Kurulu Başkanı 'Yüzde 10 Sami' lakaplı Vakıfbank eski Genel Müdürü Sami Erdem de Egebank nedeniyle yargılandı. Erdem hakkında, cürüm işlemek amacıyla teşekkül oluşturmak ve nitelikli dolandırıcılık suçlarından, 9,5 yıla kadar hapis istemiyle dava açılmıştı. Erdem ile ilgili iddianamede, bankanın Yahya Murat Demirel'den önceki sahibi Hüseyin Bayraktar döneminde hissedarı, genel müdürü ve Yönetim Kurulu Başkanı olan Sami Erdem'in, Egebank'tan usulsüz kredi verdiği ve bankaya ait gayrimenkul ile parayı eşinin üzerine geçirdiği belirtilmişti.

Murat Demirel, yargılandığı tüm davalarda her mahkemeye çıkışında verdiği ifadelerle kamuoyu gündeminde yer aldı. İfadelerinde sürekli olarak aynı temayı işleyip suçsuzluğunu savunan Demirel, Şişli 8'inci Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen, 'emniyeti suiistimal' davasında, sürekli aynı şeyleri söylediği için kendisini uyaran hâkime kızdı. Demirel hâkime o kızgınlıkla "Burada yüz kızartıcı bir suçla yargılanıyorum. Fenerbahçe-Beşiktaş maçını anlatmıyorum" dedi.

Demirel, yargılama süreci boyunca 'hukuka aykırılık' ve gazetecilerden şikâyetçiydi. Ertelenen duruşmalarının birinden çıkışında bu rahatsızlığını, "Beni her defasında kafesteki papağan, hayvanat bahçesindeki maymun gibi çekeceğinize hakkımda açılan davanın hukuki boyutunu inceleyin" şeklinde ifade etti. Kurdukları naylon şirketler aracılığıyla hayali ihracat yapıp, firmalara naylon fatura keserek devleti milyonlarca dolar tokatlayan Erol Kohen'in ilişkili olduğu kişiler arasında Yahya Murat Demirel'in olduğu iddiaları da ortaya atılmıştı.

Zeytinoğlu da Esbank'la gitti

Eskişehir'de 1927 yılında kurulan ve 1955 yılına kadar mahalli banka özelliğinde olan Esbank, 1970'li yıllarla birlikte büyüyerek ulusal bir banka kimliğini kazandıktan sonra 22 Aralık 1999'da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredildi. TMSF, o tarih itibariyle birikmiş zararı 1,5 milyar dolar olan Esbank'ın sahibi Yavuz Zeytinoğlu aleyhine 323 trilyon lira tutarında, 22 Aralık 1999 kuruyla yaklaşık 603 milyon dolarlık alacak davası açtı.

Yavuz Zeytinoğlu, Esbank'ın TMSF'ye devrinden sonra yaptığı bir açıklamada "Ticari yanlışlar yapmış olabilirim ama ahlaksızlık yapmadım. Biz para kaybetmekten korkmayız ama adımızı kaybetmekten korkarız" demişti. Bu açıklamanın altında yatan neden, Zeytinoğlu'nun, Esbank'ı kaybetmesinden Hazine'yi sorumlu tutuyor olmasıydı.

O günlerde, Esbank olayını anlatan Zeytinoğlu, bankanın Hazine tarafından verilen sözlerin tutulmamasından, yapılması gereken KİT ödemelerinin önemli kısmının yapılmamasından söz ediyordu.

Kendisinin ve ailesine ait şirketlerin Esbank'tan kredi al-

madığım dahası bankayla herhangi bir para alışverişi içinde olmadıklarını belirten Zeytinoğlu bankanın 1994 kriziyle birlikte kötü duruma düştüğünü söylüyordu.

Esbank'ın 1994 krizi sırasında bankaya sermaye sağlayabilmek için 1994 ve 1995 yıllarında alınan krediler nedeniyle battığını söyleyen Zeytinoğlu, "Zamanla bu krediler faizleriyle birlikte arttı" açıklamasını yapıyordu.

Zeytinoğlu, bu krediler nedeniyle bankada oluşan açığın kapatılması için Zeytinoğlu Holding'i Esbank'a dahil ettiklerini belirtiyordu.

Zeytinoğlu, 22 Aralık 1999'da TMSF'ye devredilen bankasını geri alabilmek için takip eden günlerde yürütmeyi durdurma istemiyle Danıştay'a dava açtı.

Egebank, Sümerbank, Yaşarbank, Yurtbank ve Esbank aynı gün 22 Aralık 1999'da TMSF'ye devredilmişti. Bu operasyon, IMF ile "kur çıpasına dayalı" 3 yıllık istikrar programının bir parçasıydı. Ödeme güçlüğü içindeki bu 5 bankanın "ayıklanması ile işe başlanmıştı.

Bu bankalardan Yaşarbank'ın sahibi Yaşar Holding de Yavuz Zeytinoğlu'nun Esbank için yaptığı gibi Danıştay'a müracaat ederek yürütmeyi durdurmayı talep etmişti. Danıştay'ın 10'uncu Dairesi, iki banka için yapılan başvuruyu aynı gün sonuçlandırarak, yürütmeyi durdurma talebini reddetti.

O günlerde Zeytinoğlu'nun tek sorunu, Esbank'ın alacakları peşinde koşan TMSF, sözünü tutmayan Hazine, ödemesini yapmayan KİT'ler ve Danıştay değildi. En azından TMSF birden fazla nedenle Yavuz Zeytinoğlu'nun takipçisiydi.

Esbank'tan yaklaşık 10 ay sonra TMSF'ye devredilen Etibank nedeniyle TMSF bir defa daha Yavuz Zeytinoğlu'ndan alacaklı duruma geçti. Etibank'ın, Yavuz Zeytinoğlu ile üç şirketi adına verilen 10.1 milyon dolarlık kredinin tahsil edilememesi sonucunda TMSF, borçlu üç şirket ve Zeyti-

noğlu aleyhine ihtiyati haciz kararı aldırdı. TMSF'nin Zeytinoğlu grubunun aldığı krediler nedeniyle uyguladığı hacizler bundan sonra da devam etti.

Esbank'a el konulmasından sonra Yavuz Zeytinoğlu, Esbank'ın durumunu Hazine'den saklamadıklarını açıklıyordu. Zeytinoğlu, 1997 yılında hükümetle, Hazine ile görüşüldüğünü ve "Esbank, şu anda tehlike çanlarının çaldığı bir banka. Kısa sürede sorun çıkmaz. Ama tedbir alınması lazım ve bizim tedbir alacak parasal gücümüz yok" dediklerini aynı açıklamada belirtiyordu. Hazine'ye, o tarihlerde 100-150 milyon dolarlık uzun vadeli bir kredinin borç sorununu çözebileceğini açıkladıklarını söyleyen Zeytinoğlu, açıklamasına şöyle devam ediyordu;

"Bize 'Biz bunu doğrudan veremeyiz. Holdingin elindeki şirketleri bankaya devredin, biz de size parasal destek de bulunalım'. Bunu bana yazılı olarak verdiler. Hazine vaad ettiği desteği yapmadı."

Yavuz Zeytinoğlu'na göre, Esbank'ın batış nedenleri arasında KİT'lerden tahsilat yapamamaları önemli bir etkendi. Zeytinoğlu yaptığı bir açıklamada şöyle diyordu: "Bankayı krize sokan 94 krizidir. Sıkıntı doğunca borçlanıp bankaya destek verdik. Borçlanıp bankayı kurtarmak istedik. 75 milyon dolar borç vardı bankada, şirketler borçlandı, genel müdürlük binamızı sattık 100 milyon dolar edindik ve bankaya koyduk. Bu para bizi yüzdürmek için yeterliydi ama o sırada bize bir başka azizlik daha yaptılar. KİT'lerden olan alacaklarımızın yarısını vermediler. 75 milyon dolarımıza el koydular."

Garipoğlu ve Sümerbank

Hayyam Garipoğlu, 1995 yılının Ekim ayında 103.4 milyon dolara satın aldığı Sümerbank'ı, 22 Aralık 1999 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) ka-

rarıyla TMSF'ye devrederek kaybetti. Son yıllarda TMSF'ye devrolan bankaların önemli kısmında görüldüğü gibi Garipoğlu'nun banka sahipliği de kısa sürdü.

248 trilyon liralık "boşaltma operasyonu" yaşayan Sümerbank, tıpkı Etibank gibi Atatürk'ün döneminde özel emirle kurulmuş, kötü yönetildiği dönemler olsa bile ortalama 70 yıl ayakta kalmayı başardıktan sonra satıldıkları kişilerin ellerinde ilk beş yıllarını dolduramamış bankalardan biriydi.

Bankanın devri sırasında TMSF'nin açıkladığı raporlarda bankanın 248 trilyon liralık boşaltma operasyonuna uğradığı yer aldı. Hayyam Garipoğlu ve bankanın 23 eski yöneticisinin, Mali Şube Müdürlüğü'nde yapılan sorguları sırasında Kıbrıs'ta off-shore bankacılık yapmak üzere kurulan Efektifbank Ltd.'ye 52 milyon dolar aktardıklarını kabul ettikleri de açıklandı.

Ancak, Hayyam Garipoğlu'nun kamuoyu önüne ilk çıkışı Sümerbank'ın TMSF'ye devriyle gerçekleşmedi. Garipoğlu, Nesim Malki cinayeti ve Türk Ticaret Bankası skandalıyla Türkiye'nin gündemine daha önce girmişti. Sümerbank'ın TMSF'ye devredilmesi sonrasında, bankanın bu iki olaya karışan Garipoğlu'nun elinden özellikle alındığı iddiaları da ortaya atıldı. O günlerde, Garipoğlu'nun adı, 12 Aralık 1998 yılında, bankası Bankekspres'e el konulan Korkmaz Yiğit ile yine Türk Ticaret Bankası nedeniyle birlikte anılıyordu.

Garipoğlu, Bursa'da öldürülen Nesim Malki'den aldığı kredilerle Sümerbank'ı satın aldığını daha önce Malki soruşturması sırasında açıklamıştı. Bununla birlikte Garipoğlu ile Malki arasındaki ilişki ve Malki cinayeti nedeniyle tutuklanıp yargılanmış olan Erol Evcil arasındaki ilişki tam olarak çözümlenebilmiş değildi. Hayyam Garipoğlu, Sümerbank soruşturmaları sırasında Erol Evcil ile aralarında Nesim Malki'den alınmış borç nedeniyle yaşanan çeşitli so-

runlar olduğunu açıklamıştı. Ancak zamanla Sümerbank olayının derinleşmesi, bankaya el konulma nedenleri arasında Malki cinayeti ve Türkbank olaylarının payı olsa bile bankanın kasasının boşaltıldığını da ortaya çıkardı.

Sümerbank olayı araştırıldıkça, bankanın hangi işlemler aracılığıyla hangi şirkete nasıl ve ne kadar kaynak kullandırdığı tespit edildi.

Sümerbank'ın Kıbrıs'taki bankası Efektifbank'ın off-shore hesaplarında yaptırılan depo işlemlerine ilişkin bakiye olmadığı, bankanın bu işlemlerden 26.6 milyon dolar tutarında zarar ettiği anlaşılıyordu.

Belgelenen olaylardan bir diğeri Garipoğlu'na ait İpeks Tekstil ve Sümerbakır Sanayi'nin, yabancı bankalardan 46,5 milyon dolar tutarında kredi kullanmasına imkân sağlandığı, yine bu şekilde kullandırılan 7,5 milyon dolarlık kredinin kayıt dışı kapatıldığı ve bu işlemlerde Sümerbank'tan sağlanan 28 milyon doların Efektifbank aracılığıyla kullandırıldığı şeklindeydi.

Sümerbank davası ilerledikçe Hayyam Garipoğlu'nun, bankasını 36 aile şirketi aracılığıyla boşalttığı ortaya çıktı. Garipoğlu Şirketler Grubu'ndaki bu 36 şirketin, Sümerbank'tan tam 8,5 trilyon liralık kredi kullandığı ve bunları ödememek için hileli işlem gerçekleştirdiği belirlendi. Sümerbank ile ilgili bu iddialar, İstanbul 1'inci Asliye Ticaret Mahkemesi'nde açılan '2000/417 Esas no'lu dava dosyalarında yer aldı.

Sümerbank davasında dolandırıcılık, zimmet ve teşekkül oluşturma suçlamalarıyla yargılanan Hayyam Garipoğlu, İstanbul Adliyesi'ndeki duruşmalarının birinden çıkarken, denetçi raporlarında 'hayalet banka' olarak yer alan Efektifbank'ın bazı gerçek müşterilerinin saldırısına uğradı.

Garipoğlu, adliye binasından çıkana kadar müşterileri tarafından bir hayli hırpalandı. Hayyam Garipoğlu'nun hak-

kında açılmış çeşitli davalar vardı. Ancak Garipoğlu, Sümerbank nedeniyle 17 ay cezaevinde kaldıktan sonra tahliye edildi. Garipoğlu'nun hapiste kalma süresi, batık banka patronları arasında Murat Demirel'den sonra en uzun ikinci süreyi temsil etti.

TMSF'ye devredilen Sümerbank'ın eski genel müdürü İsmail Emen, Hayyam Garipoğlu'nun gözaltına alındığı günlerde *Hürriyet*'e yaptığı açıklamada, "Neden suçlandığımı bile bilmiyorum" demişti. Emen, genel müdürlüğü döneminde bankanın sahibi Hayyam Garipoğlu'na açılan krediler için 450 milyon dolarlık ipotek aldığını açıklamıştı. Eşinin tedavisi nedeniyle Amerika'da bulunan İsmail Emen, genel müdür olarak görev yaptığı Şubat 1998-Mart 1999 döneminde, suç oluşturabilecek herhangi bir işleme imza atmadığını iddia etmişti.

İlginç bir şekilde İsmail Emen'den önce Sümerbank'ın genel müdürlüğünü yapmış olan Şükrü Karahasanoğlu da "3 yıllık genel müdürlük dönemim murakıplarca denetlendi. Suç tespiti yapılamadı" açıklamasını yapmıştı.

İlginç olan Şükrü Karahasanoğlu, İstanbul 6'ncı Ağır Ceza Mahkemesi'nde bu ifadeyi verirken, aynı zamanda Etibank davası kapsamında da tutuklu bulunuyordu.

Özetle, Karahasanoğlu, Emlakbank dahil edildiğinde banka genel müdürlüğü yaptığı üç banka da içi boşaltılmış ender bankacılardan biri olarak Türk bankacılık tarihindeki yerini aldı. Karahasanoğlu, yukarıdaki sözlerini söylediği duruşma sonrasında Sümerbank davasından 'tahliye' edilmişti ama Etibank davası nedeniyle tutukluluğu sürmüştü.

Sümerbank'a el konulmasından yaklaşık dokuz ay önce genel müdürlük görevinden ayrılmış olan İsmail Emen, *Hürriyet*'e yaptığı açıklamada, Sümerbank'tan grup kredisi kullanıldığını şu sözleriyle kabul etmişti:

"Ben eski kredileri yeniledim. Nesim Malki krizi nede-

niyle bu krediler yenilenmek durumunda kalındı. O dönemde Nesim Malki dosyası açılmış, Hayyam Bey gözaltına alınmıştı. Banka da çok zor bir durumdaydı. Kriz patladığında Hayyam Bey'in bu kredileri geri ödeyecek durumu yoktu. Yeni kredi vermedik ama var olanları da tahsil etme şansımız yoktu. Ama yenilenen kredilere karşılık olarak da 450 milyon değerinde teminat, ipotek aldım. Hayyam Bey'in bütün fabrikalarının, gayrimenkullerini bankaya ipotek ettirdim. Her patron, kendi şirketleri için kredi kullanıyor. Önemli olan bu kredilerin yasal limitler içerisinde kalması. Hayyam Bey'in kullandığı kredilerin bir kısmı da bilindiği gibi Nesim Malki'nin öldürülmesinden sonra ailesine yapılan ödemelerden kaynaklandı."

Yaşarbank'ın Sonu

Yine 22 Aralık 1999'da Bakanlar Kurulu kararıyla Merkez Bankası Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na devredilen 5 bankadan biri olan Yaşarbank'ın bağlı olduğu Yaşar Holding'in patronu Selçuk Yaşar, "Çok badireler atlattık, bu da geçer" diyecekti.

Daha sonra Yaşar Holding adına yapılan yazılı açıklamaya şu cümleleri dikte ettirecekti, "Özellikle 1994 kiriziyle beraber bu etkilenme, sistem üzerinde ciddi tahribatlar yapmıştır. Topluluğumuzun çoğunluk hisselerine sahip olduğu Yaşarbank da bu gelişmelerin dışında kalamamıştır."

Yaşar Topluluğu'nun bu beklenmedik gelişmeye karşın, 50 yılı aşkın süredir sürdürdüğü sanayi ve ticaret faaliyetlerine daha büyük bir güven ve atılım anlayışı içinde devam edeceği duyurulacaktı.

Yaşarbank, Türkiye Tütüncüler Bankası olarak Cumhuriyet döneminde 1924 yılında Atatürk'ün imzasıyla kurulan ilk milli bankaydı. Akhisar ve çevresinden 250 ortak tara-

fından kurulan Akhisar Tütüncüler Bankası'nın Genel Müdürlüğü 1955'te İzmir'e taşındı. 1980'e kadar yerel banka olarak faaliyet gösterdi ve bu tarihte Yaşar Topluluğu'na dahil oldu. Yaşarbank 1985-1987 yılları arasında Irving Trust ile ortaklık yaşadı. 1990'da sermayesini halka açan banka, 1992'de Berlin'de Yaşarbank GmbH'yi açtı. 1996'da Foreign Trade Bank Off-Shore Kıbrıs'ta faaliyete geçti. 1996'ya kadar Tütünbank olarak faaliyet gösteren banka bu tarihte Yaşarbank adını aldı. Fona alındıktan sonra tatmin edici alıcı çıkmayınca diğer bankalarla birleştirilip tarih olan Yaşarbank, Yaşar Grubu'na bir dizi borç da bırakacak ve 5 Eylül 2002'de ajanslar şu haberi vereceklerdi,

"Yaşar Grubu, TMSF bünyesinde bulunan Yaşarbank ve diğer Fon bankalarına olan ve 144 milyon doları geçen borcunu 2002-2003 döneminde ödemek için TMSF ile protokol imzaladı.

BDDK'dan yapılan yazılı açıklamaya göre, Yaşar Grubu firmalarının TMSF bünyesindeki Yaşarbank ve diğer fon bankalarında 31 Aralık 2001 itibariyle mevcut olan ve bu tarihteki kurlardan dolar karşılıkları 132 milyon 239 bin 849 dolar nakit ve 12 milyon 145 bin 188 doları gayrinakit olmak üzere, toplam 144 milyon 385 bin 37 dolarlık kredilerinin geri dönüşüne yönelik düzenlenen protokolde, nakit anapara borçlarının, ödemesiz dönem olmaksızın 2002-2003 yılları arasında ödenmesi öngörüldü."

Yurtbank Serüveni

İstanbul'da 1993 yılında Eurocredit Türk Fransız Bankası AŞ unvanı ile tek şubeli bir banka olarak hizmet vermeye başlayan Yurtbank, 1995 yılında Yurt Ticaret ve Kredi Bankası AŞ (Yurtbank) adını almıştı. Bankanın ilk ortakları arasında İhlas Grubu ve Fransızlar vardı. Banka, 1996 yılı so-

sonunda Balkaner Grubu'na geçti. Balkaner Grubu'na ait Yurtbank'ın ana ortakları, Balkaner Turizm İnşaat ve Sanayi AŞ, Ali Avni Balkaner, oğlu Hakan Balkaner, F. Pelin Balkaner, Zeynep İlkar, Üçem Taahhüt Tic. Sana. Yat. AŞ ve Ada İnşaat San. ve Tic. AŞ idi

Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı Ali Avni Balkaner'in yaptığı Yurtbank'ın genel müdürlüğüne Murat Yanık getirilmişti. Bankanın 28 şubesi vardı

Kasım 2000 krizinin akabinde, kırılgan diye nitelendirilen bankacılık sektöründe yeni operasyonların gündemde olduğu 17 Kasım 2000'de BDDK'dan yapılan şu açıklama ile anlaşılıyordu:

"1- Yönetim ve Denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesinde bulunan bankaların hisselerinin satışı ile ilgili eylem planının önemli bir aşaması da bugün gerçekleşti. Fon bankalarının hisselerinin satışından önce mali bünyelerinin güçlendirilmesi ve sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulması için gerekli olan kaynak Hazine Müsteşarlığı tarafından borç olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna verildi.

Hazine Müsteşarı Selçuk Demiralp ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanı Zekeriya Temizel tarafından imzalanan ikraz anlaşması ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna verilen özel tertip DİBS tutarı 6.1 Milyar $'dır.

Bu tutarın 3.0 Milyar dolarlık kısmı TL, 3.1 Milyar dolarlık kısmı ise döviz kağıdı olarak verildi. Vadeleri ise 18 aydan 5 yıla kadar olmak üzere farklı olarak belirlendi. Borç, 2002 yılının Aralık ayından başlayarak 10 yıl içerisinde faizi ile birlikte Hazine'ye geri ödenecektir. Bununla ilgili ayrıntılı açıklamalar Hazine Müsteşarlığı'nca yapılacaktır."

Bu kaynak ikmalinin duyurulduğu tarihte Fon'un elinde 8 banka vardı. Kasım 2000 bankacılık krizi ile Fon'a devredilmek durumunda kalan banka sayısı peyderpey artarak

20'nin üstüne çıkacak, Hazine'den borçlanmaları da yenileri izleyecekti. Kaynak ikmalinin ardından ilk hamle Sabah Grubu'nun Etibank'ı ile Ceylan Grubu'nun Bankapital'ine yapıldı.

Çiçeği burnunda BDDK'nın çiçeği burnunda başkanı Zekeriya Temizel, "Tasarruf sahiplerinin haklarını korumak ve ekonomiyi zarara sokacak gelişmeleri önlemek konusunda gerekli önlemleri almak üzere" oluşturulan BDDK'nın faaliyete geçmesiyle birlikte sektörde yeni bir dönem başladığını belirtiyordu. Kurul'un faaliyete geçtiğinin 60. günü dolmadan söylediklerini gerçekleştirdiğini dile getiren Temizel, son zamanlarda sektörün hiç de hak etmediği suçlamalarla karşı karşıya kaldığını vurguluyordu.

Fon'a devredilen Etibank ve Bankapital'in TMSF'nin sahipliği altında bulunduğunu söyleyen Temizel, sistem için bu bankaların oluşturacağı riskin ortadan kaldırıldığının altını çiziyordu.

Temizel, bu bankalardan gerekli tedbirlerin ve önlemlerin alınması konusunda uyarıda bulunduklarının altını çiziyor ve son gelinen noktada başka çıkar yol kalmadığı için bu bankaların değil sistemin güvenliği açısından 14. maddenin uygulanması kararının alındığını söylüyordu.

Her iki bankanın toplam alacaklarının 415 trilyon lira olduğunu açıklayan Temizel, "Ancak bu alacakların hepsi tahsil edilemez durumda değil. Önümüzdeki dönemde tahsil edilebilir alacaklar düşüldükten sonra bu bankaların tahsili zorlaşan alacaklarının gerçek miktarı belli olacak." diyordu.

TMSF'de o an, yani 2000 sonuna doğru 10 banka bulunduğuna dikkat çeken Temizel, Fon'un hiçbir zaman kendisine banka devralma kararı içinde olmadığını söylüyor, "bu bankalar en kısa süre içinde gerçek veya yeni sahipleri ile sisteme kazandırılacaktır" diye konuşuyordu.

Bilgin'in Banka Yanlışı

Medya sektöründe yarışırken, rakiplerinin silahlarıyla donanmaya özenen ve bunun için bankacılığa da soyunan Bilgin, daha sonra bu konuda yanlış davrandığını itiraf edecekti ama iş işten geçmişti.

Aslında Bilgin'e geçmeden önce, Etibank için ilk özelleştirme girişimi 1997'de Refahyol Hükümeti döneminde olmuştu. Banka 20 Ocak 1997'deki ihalede Doğan Kumaşçılık'ın sahibi Sabri Doğan'a 185 milyon dolara satıldı. Doğan 74 milyon dolarlık ilk taksidi zamanında yatırmadığı için satış iptal edildi. 1 Aralık 1997'de ikinci kez satışa çıkarılan Etibank'ı bu kez Cavit Çağlar'ın başında bulunduğu İpek Ortak Girişim Grubu 155.5 milyon dolara aldı. Çağlar, daha sonra grubun yüzde 35'ini Dinç Bilgin'e ait Medya Holding'e sattı. Bilgin, şahsi olarak da yüzde 14 hisse alarak bankadaki payını yüzde 49'a yükseltti. 2000 başında ise ise Sabah Medya Grubu ve Bilgin Ailesi Etibank'ın tek sahibi olmuştu.

Etibank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmesi sırasında Londra'da olan ve ertesi gün İstanbul'a dönen *Sabah* Gazetesi'nin İmtiyaz Sahibi ve Etibank Yönetim Kurulu Başkanı Dinç Bilgin'in, Atatürk Havalimanı'nda polis kontrolü sırasında pasaportuna el konuluyordu. Ancak, iki saat sonra pasaport kendisine iade edildi. Etibank ve Bank Kapital'in tüm yönetim kurulu üyelerine de, İçişleri Bakanlığı kararıyla yurtdışına çıkış yasağı getirildi. Yurtdışına çıkış yasağı konulanların sayısının toplam 15 olduğu belirtildi. Etibank'ın Yönetim Kurulu'nda Dinç Bilgin'in oğlu, *Sabah* Gazetesi Başkan Yardımcısı Önay Bilgin, *Sabah* Gazetesi Murahhas Üye ve Yayın Grubu Başkanı Zafer Mutlu, İsmail Hakkı Karakaya da bulunuyodu.

171 şubesi ve 1998 personeli bulunan banka, 1999 yılını 2 trilyon 664 milyar lira ile kapamıştı. 30 trilyon lira öden-

miş sermayeli bankanın toplam aktifleri ise, 289 trilyon 22 milyar lira olarak gerçekleşmişti. Bankanın Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı Dinç Bilgin yapıyordu. Yönetim kurulunda Önay Bilgin ile *Sabah* Gazetesi Murahhas Azası Zafer Mutlu da bulunuyordu. Bankanın iştirakleri arasında Eti Menkul ve Eti Leasing yer alıyordu. Bankanın genel müdürlüğü görevini yürüten Zeki Ünal ise ani kararla alınıp, yerine İsmail Karakaya atanmıştı.

Bilgin Grubu'nun, Başbakan, Başbakan Yardımcıları ve BBDK ile temaslarda bulunup, Etibank'ın faaliyetlerine sağlıklı şekilde devamı için çözüm aradığı ifade edilen bir açıklamada, şu görüşlere yer veriliyordu: "Sonuçta, Türk mali sistemine yönelik güvenin devamı için, Etibank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devri kararlaştırılmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan yapılan açıklamada, Etibank'ın gelir-gider dengesinin bozulduğu, mali bünyesinin taahhütlerini karşılayamayacak kadar zaafa uğradığı belirtilmiştir. Açıklamada, daha önce Fon'a devredilen bazı bankalarda olduğu gibi yolsuzluk, suiistimal gibi suç unsuru olabilecek gerekçelere yer verilmemiştir."

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) tarafından, 1997 yılı sonunda Cavit Çağlar ve Dinç Bilgin'e 155 milyon 500 bin dolara satılan ve daha sonra tümüyle Bilgin'e geçen Etibank, üç yıl sonra yaklaşık 500 milyon dolarlık açıkla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredildi. 500 milyon dolarlık borç, TMSF'ye devredilen diğer bankalara olan borçlarla birleşince, Dinç Bilgin'in, TMSF'ye olan borçlarının toplamı 800 milyon dolara ulaştı. TMSF dışında diğer bankalara ve piyasaya olanlarla birlikte Bilgin, Etibank'ı kaybetmesi sonrasında 1.2 milyar dolarlık borcun altına girdi. Cavit Çağlar ise Etibank'ı satın aldıktan sonra daha önceki bankası İnterbank, 1999 yılında TMSF'ye devre-

dildiği ve elindeki hisseleri Dinç Bilgin'e sattığı için bu borçlanmanın uzağında kalmayı başardı.

Etibank'ın TMSF'ye devredilmesinin ardından işadamı ve eski bakan Cavit Çağlar, reklamcı Nail Keçili ve Sabah Grubu'nun sahibi Dinç Bilgin tutuklandı. Etibank davası süresince şahitlerin verdikleri ifadeler Etibank'ta oluşan açığın 1999 ve 2000 yıllarında Dinç Bilgin'in sahibi olduğu Sabah Grubu'na verilen limit dışı kredilerden kaynaklandığı ortaya çıktı. İki yıl gibi kısa sürede 500 milyon dolar tutarında kaynak erittiği öne sürülen Dinç Bilgin'in *Sabah*'ı yeni maliklere bıraktığı, kendi gazetesinin birinci sayfasından "Ceketini aldı gitti" manşetiyle kamuoyuna duyuruldu. Bu noktadan sonra bir yandan Sabah Grubu'nun sahipliği diğer taraftan da Etibank nedeniyle Dinç Bilgin'in TMSF'ye olan borçlarının geri ödemesiyle ilgili ilginç gelişmeler yaşandı.

BDDK, Etibank'ı TMSF'ye devretmeden beş gün önce bankasını kaybedeceğini öğrenen Dinç Bilgin, son bir kurtulma hamlesi yaparak Park Grubu'nun sahibi Turgay Ciner'i *Sabah* gazetesine ortak yaptı. Bu ortaklık Dinç Bilgin'in elindeki hisselerin bir kısmını Ciner'e sattığı şeklinde açıklandı. Ancak daha sonra Sabah'ta, çoğunluk hissesini kaybettiği, bu ortaklık sayesinde edindiği kaynağı ve ortaklığın kazandıracağı zamanı Etibank'ı kurtarmak için kullanmak istediği anlaşıldı. Ancak Dinç Bilgin'in bu operasyonu BDDK'nın kararını geciktirmedi. Ciner'in *Sabah*'ı almasından dört gün sonra Etibank TMSF'ye devredildi.

Etibank'ın TMSF'ye devri ve Bilgin'in elindeki varlığı kaybetmesiyle Sabah Grubu'nda tek hâkim olarak kalan Turgay Ciner'in yanına, o tarihlerde iki bankası olan ve Akşam Grubu ile basında da yer bulmaya çalışan Çukurova Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Emin Karamehmet, *Sabah* gazetesine ortak olmak üzere harekete geçti. Karamehmet'in Turkcell'de de ortağı olan Murat Vargı ve Tur-

gay Ciner'in birlikte kurdukları MTM şirketi üzerinden sürdürülmek istenen operasyon, BDDK'mn, "Bilgin'e ait şirketlerde herhangi bir sahiplik değişikliğine gidilemez. Bu konuda tek yetkili BDDK'dır" açıklamasıyla engellendi.

BDDK'nın bu karşı çıkışı üzerine *Sabah* gazetesinin MTM'ye geçişi durdu. Dinç Bilgin, BDDK'nın satışa karşı çıkışından bir süre sonra yeniden gazetesinin ve şirketlerinin başına döndü.

Bilgin, işlerinin başına dönünce Etibank'a olan borçları konusunda, "Bu borçlarımın hepsini kuruşu kuruşuna ödeyeceğim. Bunun için müzakerelere hemen oturacağız. Devletin bizde tek kuruşu kalmayacak. Şirketlerim de sapasağlam yoluna devam edecek" açıklamasını yaptı.

Dinç Bilgin, Etibank nedeniyle, tutuklu olarak çıkartıldığı duruşmaların birinde verdiği ifadede, "Medya Holding ve Bilgin Holding bünyesinde 54 şirketim var. Hepsi itibarlı şirketler. 350 trilyon lira sermayeleri var. Yaklaşık 200 trilyon lira SSK primi ve vergi ödüyorum" açıklamasını yapmadan önce, ailesinin 106 yıldır basın sektöründe olduğunu belirtti. Bilgin bu sözlerle, 106 yıl boyunca süren ve herkesin kabul ettiği şekilde başarılı olunan bir geçmişin, bankacılık yapılmak istenirken silindiğini söyledi.

Ceylanların Bank Kapital'i

Fransız sermayeli bir banka olan Banque Indosuez Generale Euro Türk A.Ş. hisselerinin yüzde 99.9'u, Mart 1995'te Ceylan Grubu tarafından satın alınmıştı. Diyarbakırlı Ceylanlar inşaat işlerinden turizme geçiş yapmış ve Özallara yakın bir aile olarak biliniyorlardı.

Satın alındıktan sonra yeniden yapılanmaya gidilen ismi Bank Kapital'e dönüştürülen bankaları, Temmuz 1995'ten itibaren yeni kadro ile hizmet vermeye başladı.

Toplam hesap sayısının 33 bin olduğu bankada, Haziran 2000 itibariyle 237.1 milyar liralık mevduat bulunuyordu. Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı Mahmut Ceylan'ın yürüttüğü bankanın, 1'i yurtdışında 31 şubesi, 624 personeli bulunuyordu. Bankanın yan kuruluşları arasında K Factoring, K Leasing, Kapital Sigorta ve Kapital Bilişim yer alıyordu

Bank Kapital'in internet sitesinde bankanın faaliyetleri ve hedefleriyle ilgili bilgi verilirken, Avrupa Birliği'nde bir banka ya da bir finansal kurumu satın alınmasının düşünüldüğü açıklanırken, gelecek planları konusunda ise şu sözler yer alıyordu: "Gelecek için yaptığımız planlarda klasik bankacılık anlayışına uyum sağlamak da yer almıyor. Her zaman gurur duyarak söylüyoruz: biz kasalarında çok miktarda bilgi, akıl, yetenek ve cesaret bulunduran bir bankayız. Gerektiği zaman kullanmak üzere."

Bankalar Kanunu gereğince hisseleri Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na intikal eden Bank Kapital'in eski hâkim ortağı Ceylan Grubu'nun 8'i Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesindeki, 4'ü kamuya ait ve 12'si de özel olmak üzere toplam 24 bankaya olan yaklaşık 520 milyon dolar tutarındaki borcunun, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu önderliğinde geri ödeme planına bağlanması, BDDK'ca uygun görüldüğü açıklanıyordu.

Söz konusu planın ana hatları şöyleydi: Gayrimenkul satışı: 225 milyon dolar (ailenin ikamet ettiği Ankara'daki apartman, makina parkının durduğu bir arsa ve çalışmak için bir ofisin dışındaki tüm taşınmazlar)

Ödemesiz dönem: 1,5 yıl

Anapara geri ödeme: 5 yıl

Faiz: Libor + 2,25 yıl.

Ceylanlar medyaya da heves etmiş ve CTV isimli bir kanal kurmuşlardı. Tükenişyle birlikte kanalın ekipmanı Ufuk Güldemir'in Habertürk kanalınca kullanılacaktı.

Krizin İlk Büyük Kurbanı Demirbank

Daha önce Cıngıllı Grubu'na bağlı olan Demirbank, 2000 yılı başında uygulamaya başlanan ekonomik programa güven duyarak, portföyüne yüksek miktarda Hazine bonosu almaya başlamış ve bu sayede Hazine'nin iç borçlanma maliyetinin düşmesine katkıda bulunmuştu. Ancak, Kasım 2000'de yaşanan faiz dalgalanması sırasında bankanın elindeki Hazine bonosu yüklü portföy, önemli oranda zarara neden olmuştu. Bu gelişme sonrasında bankacılık yükümlülüklerini yerine getiremeyen Demirbank, Fon kapsamına alınmıştı. Demirbank'ın eski Yönetim Kurulu Başkanı Halit Cıngıllıoğlu, yaptığı açıklamalarda devlete güvenerek adım attıklarını vurgulamıştı.

Demirbank'ın eski sahibi Cıngıllı Holding'in Yönetim Kurulu Başkanı Halit Cıngıllıoğlu, Demirbank'ın ekonomik istikrar programına destek vererek portföyüne aldığı Hazine bonoları yüzünden krize girdiğini söylüyordu.

Cıngıllıoğlu, Demirbank'ın uygulanmakta olan istikrar programının en büyük destekçisi olduğuna dikkat çekerek, "Bu desteği ile geçen yıl sonunda yüzde 110'larda olan faizlerin bu yıl içinde yüzde 30'lar seviyesine inmesine en büyük katkıyı sağlayan özel bankadır" diyordu. Cıngıllıoğlu, Demirbank'ın bu katkısıyla Hazine'nin sadece faiz gelirlerinden 20 milyar dolar tasarruf sağladığını belirterek, şöyle devam ediyordu:

"Ne olduysa tam olarak anlaşılamayan bir şekilde faizlerin aşırı derecede yükselmesiyle baş gösteren kriz bütün bankacılık sektörünü etkilemiştir. Ancak Demirbank'ın etkilenmesinin asıl sebebi, uygulanan ekonomik istikrar programına destek vererek porföyüne aldığı Hazine bonolarıdır. Programa inanılarak ve destek verilerek yüzde 35-40 faiz getirili portföye dahil edilen Hazine bonoları mali kriz

süresince zaman zaman bileşik faizde yüzde 1.6 milyar seviyelerine kadar ulaşan aşırı yüksek faizlerle finanse edilmek zorunda kalınmıştır. Sözkonusu faizlerin mevcut ekonomik ortam, programda ulaşılan sonuçlar ile ilişkisi tamamen kopmuş ve rasyonel sınırlardan çok uzaklaşmıştır. Enflasyon ve faizlerin yüzde 30'lara indiği ve her şeyin programa uygun ve düzgün gittiği bir ortamda ne olmuştur da faizler birden çıldırmış ve Cumhuriyet tarihinde hiç görülmeyen seviyelere yükselmiştir. Bu durum programa destek verenleri de yıpratmıştır."

Demirbank'ın programa destek vererek Hazine bonosu alırken faizlerin yükselebileceğini de düşünüp hesapladığına dikkat çeken Cıngıllıoğlu, şunları söylüyordu:

"Ama burada nazara alınabilecek yükseliş aklın ve mantığın kabul edebileceği seviyelerdir. Yani yüzde 30'lar seviyesinde olan faizin yüzde 40-50'lere, hatta yüzde 100'lere de çıkması öngörülebilir. Nitekim Demirbank bunların hepsini öngörmüştür ve bunları rahatlıkla göğüsleyebilecek güçtedir. Ancak iktisat bilimine göre faizlerin yüzde 30'lardan yüzde 1000'ler, on binler, yüz binler ve hatta 1.6 milyarlar seviyesine ulaşmasını hiçbir güçlü kuruluşun öngörmesi mümkün değildir."

Demirbank'ın HSBC ile ortaklık görüşmesinin kriz ortamı öncesinde sonuçlanma aşamasına geldiğini belirten Cıngıllıoğlu, bu fırsatın kaçırılmasının ülke için büyük bir kayıp olduğunu sözlerine ekliyordu.

Kriz ve IMF

Demirbank'ın başına gelenlerde, kendi ihtiyatsızlığı kadar IMF'nin yanlış tutumu etkili olmuştu.

2000'lerin krizi, önce bankacılık kesimini vurdu. Bankacılık kesimi Türkiye kapitalizminin en sağlıksız sektörünü

oluşturuyor. 2000 krizine gelirken bankaların likidite riski yüksek, özkaynakları yetersiz, donuk kredileri tehlikeli boyuttaydı, dövizde açık pozisyonları taşınamayacak düzeydeydi. Daha da kötüsü, yönetim riskleri çok yüksek, teknik bilgisi yetersiz, makyajcı yöneticiler tarafından yönetiliyorlardı.

Türkiye gibi ülkelerdeki bankaların çoğu, makro-ekonomik ve finansal değişkenler açısından volatilitenin, dolayısıyla belirsizliğin yüksek olduğu bir ortamda faaliyet gösteriyor. Türkiye gibi ülkelerdeki bankacılık krizlerinin ikinci nedeni, bu ülkelerdeki bankalara siyasal müdahaleler ve "ahbap çavuş kapitalizmi" olarak çevrilebilecek "crony capitalism" olgusudur. Krediler konusunda bankalar çok yüksek risk almış, banka aktif kalitesi düşmüştü. Öncelikle kamu bankalarının zararları vahimdi. Ziraat ve Halk bankalarının görev zararları toplamı 2000 yılı sonu itibariyle 20,2 milyar dolardı. Zararlar Hazine'ce ödenmiyor, erteleniyor, yine kamu bankaları zor duruma düşüyor, kriz anında ödeme sisteminin kilitlenmesine yol açıyorlardı.

2000 programı başlamadan önce kamu bankalarının görev zararları 10 katrilyon lirayı aşıyordu. IMF bu durumu göz ardı etti. Zaten IMF'nin bu boyutta bir zararla ilgilenmeyip, başka kırılganlıkları da göz ardı ederek program başlatması başlı başına büyük bir gafletti!

Mart 2000'e gelindiğinde kamu bankalarının kısa vadeli borçları 6,4 katrilyon liraya çıktı. Yani riskler yükselirken, Hazine ve MB seyretti. IMF de umursamadı. Kamu bankalarının görev zararını karşıladığı maliyetin Hazine'nin borçlanma maliyetine oranı 15 Aralık 1999'da %47 iken IMF'nin inadı sayesinde 28 Şubat 2001'de %333'e yükseldi. Böylece, kamu bankalarına para satan büyük özel bankalar aylarca hem yüksek faizli, hem garantili hem de likit (gecelik) süper rantlar kazandılar.

İki kriz boyunca yaratılan 3,5 katrilyon lira zarar, yani o dönemin kuruyla 5 milyar dolar belli holding bankalarına, kişisel rantçılara ödendi.

Bu sonucun ortaya çıkmasında ise IMF'nin tutumu rol oynamıştı. Döviz kurunun sabit tutulmasıyla patlayan ithalat, cari dengede ürkütücü açıklara yol açınca, sıcak para da ülkeyi terk etmeye başlamış, bu kaçışla birlikte, bazı bankalar likidite sıkıntısına düşmüşler ve Merkez Bankası (MB) bu likiditeyi sağlamaya uğraşırken, IMF devreye girmiş, dönemin Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel'in ifadesiyle keçi gibi inatçılık yapmış ve "verirsen, ek rezerv kolaylığından yararlandırmam" demişti. Faizler de haliyle yüzde binlere uçmuş gitmiş, hatta Cıngıllıoğlu'nun ifadesiyle yüzde milyarı bulduğu olmuştu. İşte Demirbank bu çılgın yükselişte kurban verilmiş, Akbank ve Garanti gibi büyük bankaların ise Demirbank'ın bu fırsatta bileğini büktüklerinden sözedilmiş, aynı bankalar, kamu bankalarına da çılgın faizlerle fon kullandırarak birkaç gecede dehşetengiz kazançlar sağlamışlardı. Bütün bunlara IMF, Merkez Bankası'nın elini tutarak seyirci durmuş, neden sonra MB kasasına 10 milyar dolar girmişti.

Kötü Niyet Yok

BDDK, daha önce Fon'a geçen bankalardan Yaşarbank dışındakilerin tamamında uygulanan 4. maddeyi Demirbank'ta uygulamadı. Bankalar Kanunu'nun 14. maddesinin 4. fıkrası banka ortaklarının, banka kaynaklarını doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehine kullanarak bankayı zarara uğrattığı tespit edildiği takdirde uygulanıyor. Yaşarbank dışındaki bankalarda, 14'e 3 ve 4'ü uygulanarak sadece bankaya el konulmakla kalınmamış, ortakları ve yöneticilerine de yargı yolu açılmıştı. Banka sahiplerinin bütün mal var-

lıklarına el konulurken, yurtdışına da çıkma yasağı getirilmişti.

Demirbank'ın Fon'a devredilmesinde ise, 14. maddenin 3. fıkrasının yanı sıra 5. madde de uygulandı. Bu madde, sigorta kapsamında bulunan mevduat tutarını aşmamak kaydıyla bankanın zararının da Fon tarafından üstlenilmesini içeriyor. Demirbank, 1953 yılında sermaye ağırlığı Kayserili Cıngıllıoğlu ailesinde olmak üzere demir tüccarlarının çoğunlukta olduğu 79 ortakla kuruldu. Banka faaliyetine, İstanbul Galata'da başladı.

Cıngıllıoğlu Ailesi'nin ticari geçmişi 1919'da kurulan "Ömer Cıngıllıoğlu ve Mahdumları Company" adlı şirkete uzanıyor. Kayseri'den bağını hiç koparmayan aile, Ankara ve İstanbul'da demir ticaretine girdi. Cıngıllıoğlu Ailesi, 1926 yılında Türkiye'nin ilk özel elektrik şirketini kurdu. Şirketin kuruluş onayını da Atatürk verdi.

İstanbul'da Perşembe Pazarı'nda demir ticareti yapan Aile'den Nuri Cıngıllıoğlu 1953 yılında 79 ortakla Demirbank'ı kurmaya karar verdi. Nuri Cıngıllıoğlu, kuruluş öyküsünü şu cümlelerle özetliyordu:

"Demircileri biraraya getirerek banka kurduk. Kimisi girdi, kimisi girmedi, kimisi vazgeçti. İster istemez ben kaldım."

Aktif büyüklükte en büyük 6'ıncı, özkaynak sıralamasında Türkiye'nin en büyük 5'inci özel bankası olan Demirbank'ın çoğunluk hissesi Cıngıllı Holding'e aitti. Demirbank'ın yüzde 25'i ise halka açıktı. Cıngıllı Holding, Türkiye'de bankacılık, sigortacılık, leasing, faktoring gibi mali sektörler yanında enerji ve hava yolları ulaşımı alanında da faaliyet gösteriyordu. Cıngıllı Holding bünyesinde yaklaşık 5 bin kişi çalışıyordu.

Yurt genelinde 193 şubesi bulunan Demirbank, Cıngıllı Holding'in amiral gemisi konumundaydı.

Demirbank, hisseleri İMKB'nin yanı sıra Münih ve Frankfurt borsaları ile ABD'de aynı anda işlem gören tek Türk bankasıydı. Demirbank'ın ağında KKTC'de Girne, GaziMagosa, Lefkoşa, Bayreyn, Malta gibi yurtdışı noktalar da var. Demirbank'ın Uluslararası Finans Kurumu (IFC), EBRD gibi dünyanın önde gelen uluslararası finans kuruluşlarıyla da ortaklıkları bulunuyordu. Romanya'daki RomLease ve Demirbank Romania SA, Kırgızistan'daki Demir Kyrgyz International Bank ve Kazakistan'daki Demir Kazakhistan Bank, Bulgaristan'daki Demirbank Bulgaria AD bunlar arasında yer alıyordu. Demirbank'ın Türkiye Halk Bankası ile ortak kurduğu Hollanda merkezli bankası Demir Halk Bank'ın Hollanda'da dört, Belçika'da bir ve Almanya'da beş olmak üzere toplam on şubesi bulunuyordu..

6 Aralık 2000'de Fon'a devredildikten sonra 26 Ocak 2001 tarihinde satışa sunulan ve teklif süresi 18 Mart 2001 olarak açıklanan Demirbank'ın satışında teklif verme süresi, 25 Haziran 2001 tarihine kadar uzatılmıştı.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMS) bünyesinde bulunan Demirbank'ın satışı için, Aydın Doğan Konsorsiyumu, Uni Credito Italiano Spa., HSCB Bank ve Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) olmak üzere 4 teklif verildi.

Fon Yönetim Kurulu 19 Temmuz 2001'de, HSBC Bank plc.'nin teklifini değerlendirmeye elverişli bulacaktı

Demirbank T.A.Ş tüzelkişiliği bilançosunun yaklaşık üçte birini almayı teklif eden HSBC Bank plc. bankayı Türkiye'deki HSBC Bank A.Ş. ile birleştirecekti.

Tamamı TMSF'ye ait olan Demirbank T.A.Ş hisselerinin HSBC'ye satış ve devrine ilişkin sözleşme 20 Eylül 2001 tarihinde İstanbul'da imzalandı.

HSBC, bu satış işlemi karşılığı, devir tarihinde TMSF'ye peşin olarak toplam 350 milyon dolar ödedi.

Toplam 198 şubesi ve 3700 civarında çalışanıyla Demir-

bank, bu satış işlemi sonucunda HSBC Bank A.Ş. ile birleştirildi ve ismi tarihe gömüldü.

Sıra İhlas Finans'ta

Tarihler 10 Şubat 2001'i gösterirken yeni bir el koyma kararı daha duyuluyordu. Bu kez Fon'un müdahalesi bir başka medya sahibi kuruluşun finans kurumuna İhlas Finans Kurumu'naydı. *Türkiye* gazetesi ve TGRT'nin sahibi Enver Ören'in kontrolündeyken faaliyet izni kaldırılan İhlas Finans tasfiyeye tâbi tutuluyordu. BDDK, yaptığı açıklamada İhlas Finans'ın münfesih olduğu ve şirketin tasfiye kararının tescil edildiği duyuruluyordu.

İhlas Finans'a el konulması, bu hisse senedine yatırım yapan 18 bin kişinin paralarının pul olması, geri kalan 4 grup şirketinin sıralarının kapanması, bu çerçevede 70 bin yatırımcının ellerinde İhlas Holding, Kristal Kola, İhlas Ev Aletleri ve İhlas Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı hisse senetleriyle kala kalmalarıyla sonuçlanacaktı. Hatta bu operasyon ile mağdur yatırımcı sayısının 200 bini aşması, bunun da, piyasanın yüzde 10'u demek olduğu konuşuluyordu.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun genel hukuk hükümlerine tasfiye olacağını açıkladığı İhlas Finans Kurumu'nda 1.1 milyar dolara yakın (700 trilyon lira) olan alacaklar için hesap sahipleri için oldukça uzun bir hukuk süreci başlıyordu. BDDK'nın, 10 Şubat 2001'de İhlas Finans Kurumu'nun faaliyet izninin kaldırılmasına ilişkin Resmi Gazete'de yayımlanan kararında İhlas Finans'ın kaynaklarının yasalara aykırı olarak hâkim sermayedarların grup firmalarına aktarıldığı belirtiliyordu.

BDDK'nın kararı şöyle:

"Merkez Bankası nezdindeki EFT ve takas hesapları ile blokajları üzerine muhtelif miktarlarda ihtiyati haciz konu-

lan ve bu haciz talepleri her geçen gün artmakta olan, KKDF'ye karşı yasal yükümlülüklerini yerine getiremediği için 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun uyarınca hakkında takibat başlatılan, nezdindeki vadesi dolan katılma hesapları ile cari hesap sahiplerine fonlarını ödeyemeyen, mali bünyesinin taahhütlerini karşılayamayacak ölçüde zayıflamış olduğu anlaşılan, mali bünyesinin güçlendirilmesi konusunda alınan önlemlere rağmen likidite sorununu çözmede başarılı olamayacağı anlaşılan, yapılan incelemelerde tâbi olduğu mevzuata aykırı olarak varlıklarını hâkim sermayedarlarının grup firmalarına aktardığı tespit olunan, yapılan incelemeler sonucunda yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediği, faaliyetine devamının cari ve katılma hesabı sahiplerinin hakları bakımından tehlike arzettiği ve yönetim ve denetimini elinde bulunduran ortaklarının Kurum kaynaklarını Kurum'un emin bir biçimde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehlerine kullanmaları nedeniyle 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 14'üncü maddesinin 3 ve 4 numaralı fıkralarındaki şartların oluştuğu tespit edilen İhlas Finans Kurumu'nun faaliyet izninin kaldırılmasına karar verilmiştir."

İhlas'tan yapılan yazılı açıklamada, hukuken tasfiye sürecinin başladığını belirterek şöyle denilecekti:

"İhlas Finans Kurumu, tasfiye süreci mevzuatına uygun olarak, alacaklarını tahsil edip, mudilerin alacağını ödeyecektir. İhlas Finans Kurumu'nun mevcutları borçlarını fazlasıyla karşılayacak seviyededir. Dolayısıyla mudilerimiz ve diğer müşterilerimizin bu konuda endişe etmelerine mahal yoktur. Herkesin alacağı son kuruşuna kadar ödenecektir. Telaşa ve endişeye gerek yoktur."

Erol Aksoy'un Sonbaharı

"Kaynaklarını, Bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde hissedarlarının oluşturduğu sermaye grubuna aktaran,

- Zararı özkaynakları aşarak yabancı kaynaklara sirayet eden,

- Mali bünyesindeki zafiyet, taahhütlerini karşılayamayacak boyutlara ulaşan ve faaliyetine bu haliyle devamı mevduat sahiplerinin haklarını ve mali sistemin güven ve istikrarını tehlikeye düşüren,

- İktisat Bankası TAŞ'nin yönetim ve denetimi 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14 üncü maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarına istinadenTasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir"

BDDK, bu duyuruyu da 15 Mart'ta, yani şubat krizinden birkaç hafta sonra İktisat Bankası için yapıyordu."

Profesyonel bankacılıktan, banka patronluğuna geçen 1980'li yılların 'altın bankacısı' Erol Aksoy, "Ne olur el koyun" deyip bankasını TMSF'ye devrederek, mesleğini noktalamıştı. 1 milyar dolarlık fatura ile devredilen İktisat Bankası'ndan çok sayıda değerli tablo da Fon'a geçmişti.

TMSF'ye 1 milyar dolarlık yük bırakarak batan İktisat Bankası'nın sahibi Aksoy, profesyonel bankacılıktan, banka patronluğuna geçen bankacılardandı.

Aksoy'un yurtdışında Park Avenue, Banque Internationale de Commerce-BRED, İktisat Bank Moscow ve Trade Deposit Bank olmak üzere 4 bankası daha bulunuyordu. Bunlardan Banque Internationale de Commerce-BRED, İktisat Bank Moscow'un ana hissedarı İktisat Bankası olduğu için bu bankalar da TMSF'nin oldu.

Garanti Bankası Koç-Sabancı ortaklığındayken, iki ortak tarafından makbul bulunmayarak uzaklaştırılan Erol Aksoy,

1981 yılında Çukurova Grubu'nun Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası'nın (İnterbank) başındayken de bu kez banka yeminli murakıplarının raporlarına konu olmuştu.

Sektörde hırsıyla tanınan Aksoy, buradan ayrılırken, Ergür Kablo'nun sahibi olduğu Denizli İktisat Bankası'na entrikalarla sahip olmuştu. ANAP'a kurucu aday olan, ancak 12 Eylül generalleri tarafından veto gören Aksoy, bankacılık kulvarında hızlı kulaçlarla büyük mesafeler katedecek, 1984 yılında küçük yöresel bir banka olan İktisat Bankası'nı hızla büyütecek, finansın öteki alanlarında da boy gösterecekti.

1986 yılında Türkiye'nin ilk leasing ve ilk factoring şirketini kuran İktisat'ın 1999 yılı sonu itibariyle biri yurtdışında 62 şubesi, yurtdişı 2 mali iştiraki, bir temsilciliği ve 1.321 çalışanı vardı.

İktisat Bankası, 1 katrilyon 2 trilyon 741 milyar liralık aktif büyüklükle Türkiye'nin 20'nci büyük bankasıydı. Türkiye Bankalar Birliği'nin (TBB) 30 Eylül 2000 tarihli verilerine göre, 369.5 trilyon lira kredi hacmi bulunan İktisat Bankası, 73 trilyon 231 milyar lira öz kaynağa ve 63 trilyon 688 milyar liralık ödenmiş sermayeye sahipti.

Erol Aksoy, banka patronluğu döneminde yaptığı sanat yatırımlarıyla sık sık anılıyordu. Aksoy'un resim koleksiyonu, Türkiye dışında da tanınır hale gelmişti. İktisat Bankası'nın TMSF'ye devrinden sonra bu koleksiyon uzun süre tartışma konusu oldu. Ancak daha sonra bu tablolar, TMSF'nin İktisat Bankası'ndan oluşan yükünü hafifletmek için müzayedelerde satılmaya başlandı.

TMSF'nin, İktisat Bankası nedeniyle Erol Aksoy'un peşine düşmesi, araçlarını, koleksiyonlarını, yatlarını haczetmeye başlaması sırasında ilginç bir gelişme yaşandı. Bu gelişme ile Aksoy'un oturduğu yalı ile ilgiliydi. Aksoy'un mal varlığını elde etmeye çalışan TMSF, Yeniköy'de oturduğu

Tahsin Bey Yalısı'nın Doğuş Çelik Cıvata'ya ait olduğu anlaşıldı. Aralarında Kemal Ilıcak ve eşi Nazlı Ilıcak'ın da yer aldığı eski sahiplerinin de iflas sorunuyla karşılaşması nedeniyle bu yalının, 'lanetli' olduğu düşüncesi güçlendi. 2001 yılında el konulan İktisat Bankası'nın eski sahibi Erol Aksoy'un oturduğu yalı gibi kendisine ait olan yatları da Doğuş Çelik Cıvata A.Ş'ye ait göstererek devletten kaçırmaya çalışmış ancak, amacına ulaşamamıştı.

Erol Aksoy, bankasını ve mal varlığını kaybettikten sonra bir darbe de eski patronu Mehmet Emin Karamehmet'ten yedi. O günlerde henüz Pamukbank'ı ve Yapı Kredi Bankası'nı kaybetmediği için kendisi de banka patronluğunu sürdüren Karamehmet, Aksoy'a ait Avrupa ve Amerika Holding'i borçlarını ödemediği gerekçesiyle 45.3 trilyon liralık ihtiyatı hacze mahkûm ettirdi.

TMSF'ye devredilen İktisat Bankası'nın eski sahibi Erol Aksoy, o günlerdeki açıklamasında, kasım ayında başlayan krizi takiben, İktisat Bankası'nda da mevduat çıkışı olduğunu ve bu eğilimin devam etmesi üzerine, bankaya ait mevduat munzam karşılıklarının serbest bırakılması için Merkez Bankası'na başvurulduğunu belirtmişti. Aksoy, şöyle demişti: "Ancak bu imkânın sağlanmaması üzerine, aynı gün BDDK'ya başvurularak, bankanın bu şartlarda yükümlülüklerini yerine getirmekte zorlandığı ve devamının mümkün olmadığı gerekçesiyle, bankanın TMSF'ye devredilmesi tarafımızca istenmiştir. Bu karar ile her ne kadar 17 yıldır kendi çocuğum gibi gördüğüm ve Türkiye'de bankacılık sektöründe ihtisas bankacılığı gibi birçok yeniliğe imza attığımız, birçok bankacının okulu olan İktisat ve çalışanlarından ayrılmış olmanın üzüntüsünü yaşasam da mudilerin haklarının korunmuş olmasından dolayı sisteme şükran duymaktayım."

Aksoy'un adı, bankasını kaybettikten sonra 'Örümcek

Ağı' isimli sahte belge soruşturma ve davalarına da karıştı. Aksoy, 80 işadamı ile birlikte 'çıkar amaçlı suç örgütü adına faaliyette bulunmak' ile suçlandı ve hakkında dava açıldı. 18 yıla kadar çıkabilecek hapis cezası istemiyle açılan dava, ihracat için alınan krediler vasıtasıyla vergi kaçırmayı içeriyordu. Aksoy, bu davada, vergi kaçırmak isteyen kişi ve işadamlarına bilerek yardım etmekle suçlanmıştı. Aksoy'un, 15 Mart 2001 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) yönetimine geçtikten sonra Sümerbank ile birleştirilerek kapatılan İktisat Bankası'ndan dolayı devlete 1 milyar 200 milyon dolar düzeyinde borcu bulunuyordu.

Aksoy, BDDK Tahsilat Dairesi yetkilileri 1.2 milyar dolarlık zararın tahsil edilmesi için haciz işlemleri başlatırken haciz tedbirlerini önlemek için muvazaalı işlemlerde bulundu. Aksoy'un bu tür işlemlerine ilişkin kamuoyuna yansıyan ilk gelişme Yeniköy'de bulunan Tahsin Bey Yalısı'nda yaşandı. Hacze giden BDDK görevlileri ünlü yalının Aksoy'a değil, Doğuş Çelik Cıvata'ya ait olduğu cevabıyla karşılaştıkları için işlem gerçekleştirilememişti.

Aksoy'un yalı için "bir gece yarısı gerçekleştirdiği' iddia edilen "şirket devir"' operasyonu kendisine ait olan ve yaz aylarında yapılan operasyonlarla BDDK'nın eline geçen yatlar için de yaptığı belirtiliyordu. Aksoy'un şirketi Edatur Turizm AŞ üzerine görünen Pearl ve Virgo isimli yatlar, Doğuş Çelik Cıvata AŞ'ye devredilmişti.

Medya sektöründe de bir dönem boy gösteren Erol Aksoy, önce Dinç Bilgin ve Ercan Arıklı'nın ortaklığında kurulan *Söz* gazetesinde yüzde 25 hissedar olarak medya sektörüne ayak atmış, ancak bu girişimin başarısız kalması sonucu yeni bir fırsat kollamıştı.

1980'lerin sonlarında Erol Simavi'den *Hürriyet* gazetesini satın alan Erol Aksoy, Show TV ve şifreli kanal Cine 5 ile de sektörde hatırı sayılır bir etkinliğe ulaşmıştı. Ancak, daha

sonra önce *Hürriyet*'i Doğan'a, arkasından Show TV'yi Karamehmetler'e satan Erol Aksoy'un elinde sadece bir dergi grubu ve Cine 5 kalacaktı.

Banka operasyonlarında önemli bir dalga da Temmuz 2001'de yaşanacaktı. Uygulanmaya başlanan dalgalı kurun yıkıcı etkisiyle bir hayli zayıflayan ve kendilerini toparlayamayan bir grup bankanın daha Fon'a devri kararlaştırılmıştı. Bunları BDDK, şu bildiri ile açıklayacaktı:

"- Yapılan uyarılara karşın Kanunda belirtilen tedbirleri almayan, zararı özkaynaklarını aşarak yabancı kaynaklara sirayet eden ve yükümlülüklerinin toplam değeri varlıklarının toplam değerini aşan Milli Aydın Bankası T.A.Ş. (Tarişbank) ve Sitebank A.Ş.'nin yönetim ve denetimi 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14 üncü maddesinin (3) numaralı fıkralarına istinaden,

- Yapılan uyarılara karşın Kanunda belirtilen tedbirleri almayan, kaynaklarını bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde hissedarlarının oluşturduğu sermaye grubuna aktaran, zararı özkaynaklarını aşarak yabancı kaynaklara sirayet eden, mali bünyesindeki zafiyet taahhütlerini karşılayamayacak boyutlara ulaşan ve faaliyetlerini sürdürmesi mevduat sahiplerinin haklarını ve mali sistemin güven ve istikrarını tehlikeye düşüren Bayındırbank A.Ş., Ege Giyim Sanayicileri Bankası A.Ş.'nin (EGS Bank) ve Kentbank A.Ş., Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir.

Diğer taraftan,

- Yapılan uyarılara karşın Kanunda belirtilen tedbirleri almayan, yükümlülüklerini vadesinde yerine getirmeyen ve yükümlülüklerinin toplam değeri varlıklarının toplam değerini aşan Okan Yatırım Bankası A.Ş.'nin bankacılık işlemleri yapma izni,

- hâkim sermayedarının mali gücündeki zafiyet dolayısıy-

la mali bünyesinin güçlendirilmesine imkân bulunmayan, yükümlülüklerinin toplam değeri varlıklarının toplam değerini aşan ve kaynaklarını bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı olarak bankanın yönetim ve denetimi elinde bulunduran ortakları lehine kullandıran Atlas Yatırım Bankası A.Ş.'nin bankacılık işlemleri yapma izni kaldırılmıştır."

Çörtük'ün Çöküşü

BDDK'nın 10 Temmuz 2001 tarihli bu bildirisiyle Cavit Çağlar ile birlikte 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in "aile fotoğrafı"na giren Kamuran Çörtük'ün düşüşü de başlıyordu.

Çörtük, özellikle 1980'li yıllarda yurtiçinde ve yurtdışında gerçekleştirdiği projelerle kamuoyunun gündeminde yer almaya başladı.

1999'dan itibaren inişe geçen Çörtük, özellikle Korkmaz Yiğit'in Türkbank'ı satın alma girişiminden sonra hakkında açılan davalar ve 9 Temmuz 2001'de bankası Bayındırbank'ı kaybetmesiyle anılır oldu. Çörtük, Türkiye'deki bankasını el konulmaktan kurtarmak için Romanya'da çok da başarılı olan bankası Banca Turco Romana'dan (BTR) kaynak yönlendirmeye kalkınca, Romanya-Türkiye ilişkilerinde kısa süreli kriz yaşandı. Hükümetin BTR'ye Vakıfbank ve İş Bankası aracılığıyla kaynak aktarması da yetmedi ve o banka da battı. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK), Bayındırbank'ı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devretmesi sonrasında, Çörtük ile TMSF arasında 70 milyon 500 bin dolarlık bir borç anlaşması yapıldı. Bu rakam, Bayındırbank'ın TMSF'ye devredilmesinden sonra Bankalar Yeminli Murakıpları'nca hazırlanmış olan devir bilançosuyla kesinlik kazandı ve TMSF

ile Bayındır Holding arasında 28 Aralık 2001'de imzalanan anlaşmaya konu oldu.

Bayındırbank'ın TMSF'ye devri sonrasında 9 Temmuz 2001 tarihi itibariyle grup borçlanmasının 93.7 trilyon lira olarak tespit edildiği ve bu miktarın yine 9 Temmuz 2001 kuru itibariyle dolara çevrildiği de aynı tarihlerde açıklandı.

1980'li yıllardan 1990'ların sonlarına uzanan dönemin en hızlı büyüyen gruplarından olan Bayındır Holding'in küçülme dönemine girişi, holding sahibi Kamuran Çörtük'ün, Korkmaz Yiğit'e Türkbank'ın satın alışında aracılık yaptığı iddialarıyla başladı. 12 Aralık 1998'de kendisi de sahip olduğu Bank Ekspres'i BDDK kararıyla TMSF'ye devreden Yiğit, Türkbank'ı almak için Alaattin Çakıcı ile işbirliğiyle suçlanmış ve hızla düşüş dönemine girmişti.

Kamuran Çörtük, aynı nedenle Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) tarafından üyelikten çıkarıldı. TÜSİAD'ın en önemli iç hesaplaşmalarından biri olan bu olay kamuoyunda da bir hayli tartışıldı. Çörtük, o tarihlerde yaptığı açıklamaların birinde, "Savunmamı almadılar, beni dinlemediler, haksızlığa uğradım" diyerek, tekrar üyeliğe kabulünü istedi. Ancak TÜSİAD, Çörtük'ün, o dönemde TÜSİAD Haysiyet Divanı'nın tüm girişimlerine karşılık savunma yapmadığını belirterek, bir yıl sonra yapılacak genel kurulda kendisini savunabileceğini belirtti. 14 Ocak 2000 tarihinde yapılan TÜSİAD Genel Kurulu'nda ise Çörtük'ün geri dönüşü söz konusu olmadı. Özellikle bu gelişmeden sonra Bayındır Grubu'ndaki küçülme hızlandı. Grubun önemli kuruluşları arasında yer alan İstanbul Beylikdüzü'ndeki Tatilya ve Sagra gibi kuruluşları, Bayındırbank'ın çöküşe başladığı günlerde elden çıkartıldı. Daha sonra Bayındırbank ve grubun Romanya'daki bankası Banca Turco Romana da kaybedildi.

Bayındırbank, TMSF'ye devredilmeden önce ortaya çıkan

gelişmeler arasında en önemlisi ve fazla dikkat çekmeyeni, Bayındırbank'a gelen genel müdürlerin kısa süre içinde değişmesiydi.

Bayındırbank, 1999 yılı ile 2001 yılı arasında dört genel müdür değiştirdi. 1999 başında bankanın genel müdürlüğünü yürüten Ragıp Yergin'den itibaren alındığında İsmail Emen, Taner San ve en sonunda Levent Tarhan bankanın genel müdürlüğünü yaptı.

Bayındır Holding'in, Romanya'nın en büyük bankalarından biri olan bankası Banca Turco Romana, Türk hükümetinin devreye girmesine rağmen kurtarılamadı. Banca Turco Romano (BTR), 2000 sonunda zor duruma düşmüş ve mudiler bankadan paralarını kurtarmak için şubelerin önünde uzun kuyruklar oluşturmuştu. Romenler iflasın yönetimi için kayyum atamış ve kayyum bankanın mali yapısının güçlendirilmesi için 40 milyon dolarlık bir sermaye artırımı istemişti. Bayındırbank tarafından bu sermayenin karşılanamaması sonucu Romanya Ticaret mahkemesi BTR'nın çalışma iznini sona erdirdi. Romanya Merkez Bankası da mahkemenin verdiği karara dayanarak, Romanya'daki Türk bankasının kapatılmasına karar verdi.

BTR'nin likidite sorunu yüzünden ödeme yapamaması üzerine Romanya Başbakanı Mugur İserescu, Başbakan Bülent Ecevit'i arayarak sorunu çözmesini istemişti. Bunun üzerine Tatilya, enerji ve maden yatırımları başta olmak üzere Çörtük'ün Türkiye'deki mallarını iki banka arasında bölüştürülerek sorun çözülmeye çalışılmıştı. Daha sonra BTR'nin genel müdür yardımcısı havaalanında 400 bin dolarla yakalanınca, Rumen gazeteleri "Paralar kaçırılıyor" diye başlıklar atmıştı. Bankacılıkla ilgili yeniden yapılanma süreci içinde çeşitli uygulamalarıyla zaman zaman eleştiriler alan BDDK, Bayındırbank ile ilgili gelişmeler sırasında da suçlandı. Suçlama, aralarında Kamuran Çörtük'ün de

bulunduğu bankanın eski yöneticilerinin mal varlığına tedbir koyduran BDDK'nın, icra-iflas davasını 6 ay içinde açmamasıyla, tedbir kararının ortadan kalkmasıydı. Ancak BDDK daha sonra yaptığı bir açıklamayla Bayındırbank incelemeleriyle ilgili takvimin işlediğini duyurdu.

Kamuran Çörtük de birçok banka sahibi gibi medya kuruluşu edinmeye heveslenmiş ve BRT isimli bir ulusal kanalı faaliyete geçirmişti. Çörtük'ün tükenişi, BRT'nin de tükenişi olacaktı...

Süzer'in Kentbank'ı

Turgut Özal'a ve İstanbul eski Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'a yakınlığı ile bilinen ve 1980'lerde ihracattan büyük birikimler kazandıktan sonra 1985 sonrası emlak sektörüne yatırım yapan ve bu büyüme stratejisi içinde de Kentbank'ı kuran Mustafa Süzer'in bankacılık macerası çok uzun ömürlü olamadı.

Bahçeşehir ve bugün Ritz-Carlton'un bulunduğu "gök kafes" projeleriyle Türkiye'nin yakından tanıdığı Mustafa Süzer, 9 Temmuz 2001 tarihli karardan sonra yurtdışına çıkış yasağı getirilen eski banka sahipleri arasında yer aldı.

Bozüyük'te AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile yapılan zirveye katılanlar arasında yer alan eski banka sahiplerinden biriydi.

Bozüyük'te Halis Toprak'ın davetiyle, Toprak Holding tesislerinde düzenlenen toplantıya Halis Toprak'ın yanı sıra Mustafa Süzer ile Pamukbank'ın eski sahibi Mehmet Emin Karamehmet de katılmıştı.

Kentbank, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesinde satışa çıkartılmasına rağmen, satış başarılamayınca Etibank ile aynı günde tasfiyesine karar verildi. Her iki banka 28 Aralık 2001'den sonra tarihe karıştı.

Kentbank, bu tarih itibariyle toplam 1 katrilyon 31 trilyon liralık birikmiş zarara sahipti. Kentbank, 1992'de kurulmuş, Bayındırbank, EGS Bank, Tarişbank ve Sitebank ile birlikte 9 Temmuz 2001'de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmişti. Devir öncesi Süzer Holding'in ana ortağı olduğu bankanın, yurtiçi ve yurtdışında mali iştirakleri bulunuyordu. Kentbank TMSF'ye devredildiğinde, 86 şube ve 1.384 personeliyle faaliyet gösteriyordu.

TMSF bünyesindeyken satışa çıkartılan ancak satılamadığı için kapatılan Kentbank'ın, TMSF öncesindeki 86 şubesinden 35'i ise kapatma kararından kurtuldu. TSMF bünyesindeyken 5 şubesi kapatılan bankanın 35 şubesi, TMSF tarafından Türk Ekonomi Bankası (TEB), Denizbank ve Oyakbank'a satıldı. TEB 21 şube alırken, Denizbank 8 ve Oyakbank 6 şube satın aldı. Kentbank'a el konuldu konulacak söylentilerinin yayıldığı günlerde, Süzer, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Thomson Financial Bankwatch adlı bir kuruluştan, Kentbank'ın kredi notunu 'C' ve kısa vadeli yurtiçi borçlanma notunu '2' olarak belirleyen bir rapor almıştı. Kentbank bu raporu aldıktan sonra yaptığı açıklamada, bankanın aktif kalitesi, güçlü sermaye yapısı ve iş alanlarını çeşitlendirmeye yönelik başarılı stratejisinden dolayı, kredi notunun C olarak tespit edildiğini duyurmuş, adeta BDDK'ya bana dokunmamalısınız mesajı vermişti.

Gelgeleli BDDK aynı kanıda değildi. Kentbank 9 Temmuz 2001'de, Bayındırbank, Sitebank, Tarişbank ve EGSBank ile birlikte TMSF'ye devredildi. Bu beş bankanın TMSF'ye devrinden sonra bir açıklama yapan BDDK Başkanı Engin Akçakoca, beş bankanın devir bilançoları öncesinde görülen zarar, mevduat likiditesi ve donuk aktiflerle birlikte TMSF'ye 3-3,5 katrilyon liraya malolacaklarını belirtmişti. Engin Akçakoca, aynı açıklamasında o tarih için son dev-

retme olan beş banka devrinin, "Mevcut bankalara mesaj" diyerek açıklamış, böylece yükümlülüklerini yerine getirmeyen bankaların TMSF'ye devredileceklerinin işaretini vermişti. Dört ay sonra Toprakbank'a, yaklaşık 11 ay sonra da Pamukbank'a el konulacaktı.

Kentbank'ın sahibi Süzer de TV'siz kalmamış, Kent TV isimli bir kanalla kablolu yayında boy göstermişti. Buna bir de radyo istasyonu eşlik etmişti. Ama Süzer'in medya sevdası bankasına el konulmasıyla sona ermiş görünüyordu.

Sürmeli'nin Sitebank Macerası

Chemical Bank'ın 1996'da satışa çıkartılması ve bu bankanın Sürmeli Grubu'nun sahibi Yalçın Sürmeli tarafından alınmasıyla, 1997 yılında Sitebank doğdu.

Sürmeli ailesi gayrimenkul yatırımcısı olarak ün yapmıştı. Gümüşsuyu'ndaki Park Otel inşaatı dolayısıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile çekişmiş, imarsız katları yıkılınca da otel inşaatını olduğu gibi bırakmıştı.

Sitebank, Sürmeli Grubu'na katıldıktan kısa süre sonra bankayı satın alan Yalçın Sürmeli, 56 yaşında kalp krizinden vefat etmişti. Yalçın Sürmeli'den boşalan yere ise Meral Sürmeli getirilmişti.

Meral Sürmeli, bankayı kaybettiği yıl olan 2001 yılında, Türkiye'nin, kira gelirlerinden en yüksek vergi ödeyen 100 kişisinden biri olmuştu. Bankasını kaybeden bir başka eski banka sahibi Korkmaz Yiğit ile birlikte listeye giren Meral Sürmeli, 72 milyar lira kira geliri vergisi öderken, Korkmaz Yiğit, 80 milyar lira kira vergisi ödemişti.

Banka kuruluşunun üzerinden yaklaşık dört yıl geçtikten sonra Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredildi.

TMSF, bankanın devrinden sonra Sitebank'ın eski yöneticileri aleyhine 68,5 trilyon liralık dava açtı. TMSF bu davada, banka sahibi ve yöneticilerinden bankayı zarara uğrattıkları gerekçesiyle, oluşan zararın tazminini talep ediyordu.

BDDK, Sitebank yöneticilerinin gerçeğe aykırı bilanço, kâr-zarar cetveli düzenlemek, Bankalar Kanunu'na aykırı işlemler yapmak ve Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) suç fiilleri olarak belirlenen hatalı ve usulsüz krediler kullandırıp bankayı ağır zarara uğratmakla suçluyordu.

9 Temmuz 2001 tarihinde TMSF devredilen banka, kısa süre içinde satışa çıkartıldı. Satış aşamasında bankayla ciddi şekilde ilgilenen Yunan sermayeli NovaBank, sonunda Sitebank'ı satın aldı.

Faaliyetlerini Yunanistan'ın iki büyük kenti olan Atina ve Selanik'te yoğunlaştıran NovaBank, Portekiz sermayeli BCP ile (Banco Commercial Portugues) ortak bir bir Yunan bankası. BCP ise Portekiz bankası olarak 2000 yılının başında ABD'de de kuruldu.

BCP, New Jersey'de 4 şube açtı ve Hollandalı Achmea Bank ile ortak oldu. BCP 2000 yılının sonunda Achemea Bank'taki yüzde 30 hissesini Euroka Bank'a devretti. BCP aynı yılın eylül ayında da Yunan Interamerican ile birleşip NovaBank'ı kurdu. NovaBank ise TMSF'nin elindeki Sitebank'ı satın alarak büyümesini sürdürdü.

Hızlı Yaşadı Genç Öldü: EGS

BDKK'nın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devrettiği bankaların büyük kısmı gibi EGS Bank da, genç bankalar arasında yer alıyordu. 2001 yılının temmuz ayında el konulan banka, gayrinakdi teminatlarda dahil edildiğinde, o dönemin kurları bazında yaklaşık 150 milyon dolarlık bir açıkla TMSF'ye devredildiğinde 6 yaşındaydı.

EGS Bank, Ege Bölgesi'nde tekstil imalatı ve ihracatı yapan çok sayıda küçük ve orta ölçekli işletmenin bir araya gelmesiyle Eylül 1995'te yatırım bankası olarak kuruldu. Banka, 18 ay sonra ticari bankacılık izni aldı. 1 Ocak 1997'den itibaren ticari bankacılık faaliyetine başlayan bankanın, 50'si yurtiçinde ve biri Malta'da off-shore olmak üzere 51 şubesi bulunuyordu. Ayrıca Köln'de bir temsilciliği bulunan bankanın iştirakleri arasında EGS Leasing, EGS Factoring, EGS Sigorta ve EGS GMYO yer alıyordu.

EGS Bank'a el konulması, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda da (İMKB) etkisini gösterdi. Bankanın TMSF'ye devriyle birlikte halka açık iştirakleri ve yine halka açık olan ortak şirketlerin işlem sıraları kapatıldı. Bu nedenle yaklaşık 92 bin yatırımcı uzun süreli ve sıkıntılı bir döneme girdi. EGS Bank, bu açıdan Etibank ile birlikte İMKB'de en ciddi sarsıntıyı oluşturan banka batışlarından biri oldu.

EGS Bank'a el konulmadan önce bankanın ana sermayedarı EGS Holding, bankayı kurtarmak için çaba gösterdi. Yurtiçinde ve dışında EGS Holding'e ortak bulunmaya çalışıldı. Kısa bir süre için de olsa bankanın kasasına nakit girdi sağlayacak şekilde banka ortaklık yapısının değiştirilmesi de düşünüldü. Bunun için yurtiçinde de dışında da bazı başarılı girişimlerde bulunuldu. Ancak bu çabalar bankanın TMSF'ye devrini engelleyemedi.

TMSF'nin, EGS Bank'a el konulmasından kısa süre sonra bankanın açtığı krediler nedeniyle EGS Holding ve bağlı iştiraklere yönelik ihtiyati tedbir uygulamasına yönelmesi üzerine EGS Holding karşı dava açtı.

Holding, TMSF kapsamına alınan EGS Bank ile ilgili karar hakkında, yürütmenin durdurulması ve iptali istemiyle Danıştay'a başvurdu.

Avukat Selim Sarıibrahimoğlu tarafından Danıştay 10'uncu Dairesi'ne yapılan iptal başvurusunda, BDDK'nın EGS

Bank yönetimine, sermaye artırımı için 31 Aralık 2001 tarihine kadar süre verdiği hatırlatıldı ve banka şöyle savunuldu: "Karar sadece EGS Bank'ı değil, yıllık 2 milyar dolar ihracat gerçekleştiren 1200 sanayiciyi, yüzbinlerce kişiyi istihdam eden KOBİ'leri, 5 adet halka açık şirkete yatırım yapan 91 bin küçük tasarruf sahibini etkilemiş ve çok büyük zarar vermiştir. İhtiyati tedbirden sonra Bankalar Kanunu'nda yer alan 6 aylık bekleme süresi EGS grubunun iflası demektir. Çünkü grup işçilerin sosyal güvenlik primleri dahil günlük işlemleri döndürecek parayı bulamamaktadır. EGS grubunun iflası halinde yaklaşık 100 bin insan açıkta kalacaktır."

Ancak açılan bu davadan da bir sonuç çıkmadı. BDDK, TMSF kapsamında bulunan EGS Bank'ı Bayındırbank bünyesinde birleştirme kararı aldı. Böylece EGS Bank kuruluşundan altı yıl sonra tarihe karıştı. BDDK'nın aldığı karar çerçevesinde EGS Bank, tüm aktif ve pasifleriyle Bayındırbank bünyesinde birleştirildi ve 18 Ocak 2002 tarihi itibariyle bankacılık işlemleri yapma, mevduat kabul etme izni kaldırıldı.

EGS Holding, sonuçta EGS Bank'ın batışına neden olsa bile başarılı projelere imza attı. Örneğin, EGS Holding'in iştiraklerinden EGS Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı tarafından İstanbul Dünya Ticaret Merkezi'nde inşa edilen binalar, inşaları sırasında ve sonrasında başarılı bir proje olarak nitelendirildi. EGS Holding, bu binaların pazarlanmasında dünyanın en büyükleri arasında yer alan ve 400 milyar dolarlık gayrimenkul portföyü olan Trammell Crow ile bir anlaşma imzalamıştı.

EGS Bank'ın fona devrinin ardından, bankanın iştiraki 5 grup şirketinin borsadaki işlem sırası kapatıldı. Takasbank verilerine göre bu 5 şirketin borsadaki toplam hissedar sayısı 91 bin 129'du. İştirakler arasında borsada en fazla his-

sedara sahip olan grup şirketi 51 bin 125 yatırımcı ile EGS Holding'di. 5 şirketin 6 Temmuz 2001 tarihli borsa kapanış verilerine göre toplam piyasa değeri ise 84 milyon dolar. Diğer şirketler ve o şirketlerin hisselerini elinde bulunduran yatırımcı sayıları ise şöyleydi:

EGS Dış Ticaret 14 bin 617, EGS Finansal Kiralama 2 bin 51, EGS Egeser Giyim 4 bin 461, EGS Gayrimenkul Yatırım 18 bin 845.

EGS Holding, EGS Bank TMSF'ye devredilmeden önce perakende sektöründeki ağırlığını artırmayı planlıyordu. EGS Grubu, Nokta Hipermarket zincirini 2000 yılı ortalarında sektörden çekerek, onun yerine EGS Market zincirini oluşturma kararı almıştı. Alınan bu karar 2000 yılı temmuz ayında uygulamaya geçti ve Nokta Hipermarket'in mağazalarına ek olarak 6'ncı mağazasını İzmir Bornova'da açtı. O günlerde grup, yılda 100 milyon dolarlık ciro hedefliyordu. EGS Bank'ın TMSF'ye devri, grubun bu projelerinde hızını kesmesine neden oldu.

Tarişbank da Kriz Kurbanı

Resmen 1913 yılında kurulan ve 88 yıl sonra TMSF'ye devredilip, Kasım 2002'de de Denizbank'a satılan Tarişbank, yaklaşık 120 bin tarım üreticisinin malı olarak kamuoyuna tanıtılan bir bankaydı.

Devir işlemini izleyen sürede İncir, Üzüm, Pamuk, Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (Tariş), bankanın kendilerine geri verilmesi için hukuki bütün imkânlarını kullandı. TMSF'ye devredilen bankaların eski sahipleri arasında Tariş bu açıdan en istikrarlı mücadeleyi veren eski banka sahibi olarak dikkat çekti.

Tariş Genel Müdürü Ayhan Özer, Tarişbank için sürdürdükleri mücadele sırasında yaptığı açıklamaların birinde,

Tarişbank'ın TMSF'ye devredilmesinin sermaye artışı için kendilerine tanınan sürenin dolması beklenmeden yapıldığı gerekçesiyle İzmir Nöbetçi İdare Mahkemesi eliyle Danıştay Başkanlığı'na yürütmenin durdurulması talebiyle başvurduklarını söyledi.

Tariş'in Danıştay'a yaptığı başvuru sonucunda alınan yürütmeyi durdurma kararıyla Tarişbank 21 Şubat 2002'de eski sahibi olan Tariş'e iade edildi.

Devletin zor durumdaki bankalara sermaye koyarak destek olması kararı almasıyla, TMSF'ye devredilmeden önce böyle bir talepte bulunan Tariş yönetimi konunun TBMM'ye taşınmasını sağladı.

Bankacılık Yasa Tasarısı görüşmeleri sırasında Tarişbank olayını Meclis gündemine taşıyan DSP İzmir Milletvekili Hakan Tartan, Tarişbank'ın TMSF'ye devredilmesinden kısa bir süre önce banka yönetiminin BDDK'ya başvurduğunu hatırlatarak, "Bir yıl geçmeden bu talep sektörde çözüm olarak gündeme getirildi" dedi. O günlerde basına bir açıklama yapan ve bankanın geri dönme umudunu taşıyan Tariş Genel Müdürü Ayhan Özer ise yaptıkları başvuru sonucu Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararı aldığını hatırlatmıştı.

Ancak, Tarişbank, Danıştay 10'uncu Dairesi'nin İdari Dava Daireleri Genel Kurulu tarafından verilen, Tarişbank'ın TMSF'ye devrine ilişkin yürütmeyi durdurma kararını reddetmesinin ardından bir defa daha TMSF'ye devredildi.

Bu gidiş gelişin sonunda, Egelilerin bankası olarak tanınan Tarişbank, Ege'nin en büyük sanayicilerinden Mehmet Nazif Zorlu'nun bankası olan Denizbank'a devroldu. BDDK birleşmenin 31 Aralık'a kadar tamamlanmasını isterken, Denizbank Tarişbank'ın tüm şubelerini ve personelini de devraldı.

BDDK, TMSF'deki Tarişbank hisselerinin yüzde 99.99'unun Denizbank AŞ'ye bedelsiz devredilmesini kararlaştırdı.

Tarişbank'ın Denizbank AŞ'ye devrine ilişkin hisse devir sözleşmesi 21 Ekim 2002 tarihinde imzalanmıştı. TMSF'ye devrolan çeşitli bankalardan 68 şubeyi bu yılbaşında bünyesine katan Denizbank, son olarak 17 şubesini devraldığı Toprakbank'ın 86 bin müşteriden oluşan tüm kredi kartı portföyünü de satın almıştı. 1997 yılında faaliyete geçen Denizbank, devralınan Tarişbank'la birlikte 197 şubeli bir banka haline geldi.

Tariş Genel Müdürü Ayhan Özer, Tarişbank'ın TMSF'ye devriyle ilgili açtıkları davalar sonuçlanmadan, Denizbank'a devredilmesine karar veren BDDK'yı eleştiriyordu. Tarişbank'ın TMSF'ye devriyle ilgili biri temyiz olmak üzere 3 davaları bulunduğunu hatırlatarak, şunları söyledi: "Tarişbank ile ilgili hukuk süreci sonuçlanmadan bankanın satışı ile ilgili kararlar alınıyor. Anladığımız kadarıyla BDDK, hukuki süreci önemsemiyor. Konu ile ilgili atılması gereken adımları önümüzdeki hafta birlik başkanları ve yönetim kurulumuzla yapacağımız toplantı ile belirleyeceğiz." Açılan davalardan Tariş lehine kararlar çıkarsa Denizbank'a devir işleminin iptal edilebileceğini öne süren Ayhan Özer, "Bizim bu süreçte yargı kararlarını beklemekten başka çaremiz yok" diyordu.

Ancak Tarişbank'ın yargı umudu 12 Aralık 2002'de sönüyor, Danıştay iptal istemini reddediyordu.

Sıra Toprakbank'ta

Tarihler 30 Kasım 2001'i gösterirken BDDK'dan sıkıyönetim bildirisi gibi, yeni bir bildiri geliyordu.

"Kamuoyu tarafından da yakından takip edildiği üzere, Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılarak sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve böylelikle bankaların başlıca görevlerinden biri olan reel sektöre finansman sağlama işlevi-

ni yürütebilmesi için gereken ortamın oluşturulması, uygulanmakta olan ekonomik programın temel amaçlarından birisidir. Esasen, tasarruf sahiplerinin haklarını korumak ve kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak Kurumumuzun asli görevidir. Bu noktadan hareketle, Türk Bankacılık Sistemi ciddi bir yeniden yapılandırma süreci içerisinde bulunmaktadır ve Kurumumuz tarafından bankaların sağlıklı ve sağlam bir yapıya kavuşturulmasına yönelik bir dizi tedbirler yürürlüğe konulmuş ve kararlılıkla uygulanmaya devam edilmektedir.

Bu kapsamda mali bünyelerinde çeşitli sorunlar bulunan bankalar ile bunların ortaklarına banka mali bünyelerinin iyileştirilmesi yönünde çeşitli tedbirlerin alınmasına dair talimatlar verilmiştir. Söz konusu talimatları yerine getirmeyen veya mali bünyesi had safhada bozulmuş olan bankalar hakkında alınacak tedbirler Bankalar Kanununun amir hükümlerinde açıkca belirtilmiştir.

Bu çerçevede; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 30.11.2001 gün ve 538 sayılı kararı ile; Bankalar Kanununun amir hükümleri çerçevesinde verilen talimatlara rağmen gerekli tedbirleri almayan, kaynaklarını bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde hissedarlarının oluşturduğu sermaye grubuna aktaran, zararı özkaynaklarını aşarak yabancı kaynaklara sirayet eden, mali bünyesindeki zafiyet sonucu faaliyetlerini sürdürmesi mevduat sahiplerinin haklarını ve mali sistemin güven ve istikrarını tehlikeye düşüren Toprakbank A.Ş.nin yönetim ve denetimi 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14 üncü maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarına istinaden Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir."

Toprakbank için BDDK açıklamasında yer alan kaynakların gruba aktarılması iddiasını Halis Ağa da inkâr etmeyecek ve yaptığı açıklamada şöyle diyecekti:

"Ben iki kararname ve bunlara dayalı iki teşvik belgesine güvenerek Adapazarı'nda iki fabrika, Bilecik, İstanbul ve Muğla'da birer tesis, Eskişehir'de sekiz sanayi tesisi olmak üzere toplam 13 tesis kurdum. Ancak, devletten teşvik belgeleri karşılığı, faiz dahil yaklaşık 1 milyar dolarlık alacağımı tahsil edemedim. Eğer o teşvikler ödenseydi, bugün hiç borcum olmazdı. Biz bu krizi önceden tahmin ediyorduk. Ona göre hazırlandık. Ancak, devletin taahhüt ettiği alacaklarımızı tahsil edemeyince, 239 milyon dolarlık ana parayı, ki bu rakam faiziyle birlikte 410 milyon dolar ediyor, Toprakbank'tan yatırım kredisi olarak kullandık."

Bu sözlerle Toprak, devletten teşvik alamayınca, kendi bankasından, ihtiyacı oldukça "para çektiğini" kabul etmişti. Toprak, 4 Eylül 2002 tarihinde yaptığı ve yine Toprakbank'tan kullandığı krediyi kabul ettiği açıklamasında ise "Faizsiz nakit borcumuz 312 milyon dolardır. Bunun 85 milyonu ödenmiş, geriye 227 milyon dolar borç kalmıştır. 14 milyon dolarlık gayrinakdi borç ile toplam 241 milyon dolar etmektedir. Libor+2.5 ile yapılacak faiz hesabı 56 milyon dolar tuttuğuna göre toplam 297 milyon dolar borç kalmaktadır. TMSF ise bizden 473 milyon dolar istemektedir" diyordu.

Toprak, Toprakbank'a el konulmadan önce BDDK'nın, kendilerine, "Bankadan aldığınız parayı ödeyin" demesine rağmen, yatırıma gitmiş olan paranın yerine konulamadığını, bunun üzerine bankanın TMSF'ye devredildiğini, Toprakbank'ın TMSF'ye devrinden kısa süre sonra kendisi açıklamıştı. Toprak o açıklamasında, "Fakat, BDDK haklı olarak görevini yaptı. Hiçbir sitemim olamaz. Hatta kendilerine teşekkür ediyorum" da demişti. Çünkü Toprak o tarihte, bankadan çektiği ve geri ödemeye niyeti olmadığı yüzmilyonlarca dolarlık yükü üstünden attığını düşünüyordu.

Ne var ki, BDDK'nın, Toprakbank'tan Toprak Grubu'na aktarılan parayı almakta kararlı olduğu ve işin peşini bırakmayacağı anlaşılıyordu.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Temmuz 2002'de mahkeme kanalıyla alacak takibine başladı. Temmuz ayında BDDK, el koyduğu Toprakbank'ı 1.3 katrilyon lira zarara uğratmakla suçlanan eski patron Halis Toprak ve 18 eski yönetici hakkında, 874 trilyon liralık alacak davası açtı. Açılan davada, Halis Toprak ve eski yöneticiler, bankacılık usul ve esaslarıyla ilgili mevzuata aykırı işlemler yapmak, kötü idare ve büyük bölümü grup şirketlerine olmak üzere, usulsüz kredi kullandırıp bankayı zarara uğratmakla suçlandılar. Sanıkların malvarlıkları için haciz, tedbir ve yurtdışı yasağı istemi ise kabul görmedi. Bu durum, bankasını ve banka üzerinden diğer finans sektörü şirketlerini kaybetmesine rağmen Toprak Holding'in diğer şirketlerindeki faaliyetini sürdüren Halis Toprak'ı sarsmaya başladı. Çünkü TMSF'ye olan borçların ödenememesi halinde Halis Toprak'ın diğer ticari şirketlerini kaybetme ihtimali ortaya çıkıyordu.

Toprakbank'a, aralarında Doğan Grubu'nun Dışbank'ı ve İş Bankası'nın da olduğu bir dizi grup talip olmakla beraber BDDK uygun bir teklif görmeyince 27 Eylül 2002'de Toprakbank'ın devren Bayındırbank'la birleştirilmesi kararı Resmi Gazete'de yayımlandı.

Pamukbank Sancısı

19 Haziran 2002, bankacılık operasyonlarının en büyüğüne şahit oluyordu. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Pamukbank'ın Fon'a alınmasına karar vermişti.

Çukurova Grubu'nun, elkoymadan 1 hafta önce Yapı Kredi'nin Pamukbank'ı devralmasıyla ilgili yapılan başvu-

rusunu kabul etmeyen BDDK, Pamukbank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) alınması yönünde karar almıştı. Ayrıca, Pamukbank'ın yönetiminde bulunan ve yüzde 10'dan fazla hisseye sahip ortakların, Yapı Kredi Bankası'ndaki yönetim hakları da, temettü hariç, TMSF tarafından kullanılacaktı. Böylece Yapı Kredi Bankası'nın kontrolü de TMSF'ye geçmiş olacaktı.

BDDK'nın açıklamasında şöyle deniliyordu:

"Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 18.06.2002 gün ve 742 sayılı kararı ile; Bankalar Kanunu'nun amir hükümleri çerçevesinde alınması istenen tedbirleri almadığı, bu tedbirler alınmış olsa dahi mali bünyesinin güçlendirilmesine imkân bulunmadığı, yükümlülükleri toplamının varlıklarının toplam değerini aştığı, faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiği ve 31.12.2001 tarihi itibariyle 2 miyar ABD doları tutarında sermaye açığı olduğu tespit edildiğinden, Pamukbank T.A.Ş'nin yönetim ve denetimi 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 14. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarına istinaden Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir."

Türkiye'nin en büyük 5 özel bankasından biri olan ve tüm bankalar arasında yedinci sırada yer alan Pamukbank, 2.5 milyonu aşan bir müşteri kitlesine hizmet veriyordu.

Pamukbank, 470 trilyon liralık sermayesi, 8.7 katrilyon liralık aktif büyüklüğü, 6.6 katrilyon liralık mevduatı, 5.3 katrilyon liralık kredileri ve yüzde 7.5'lik kredi kartı işlem hacmi ile Türk bankacılık sektöründe önemli bir konuma sahipti. Pamukbank'ın tüm Türkiye'ye yayılmış 196 şubesi, 750 otomatik vezne makinesi (ATM), Almanya'da 7 Yurtdışı Finansal Hizmet Şubesi, İran'da 1 Yurtdışı Temsilciliği ve Bahreyn'de 1 Yurtdışı Şubesi bulunuyordu.

Takvimlerin 30 Temmuz 2002'yi gösterdiği gün de

IMF'ye Niyet Mektubu'nda Pamukbank ve Yapı ve Kredi Bankası ile ilgili olarak şu değerlendirme vardı:

"Yakın geçmişte devralınan Pamukbank'ın çözüme kavuşturulması amacıyla çeşitli adımlar atılmaktadır. Denetimler, Pamukbank'ın mali bünyesinin sıhhatsiz olduğunu teyid etmiş olup, bankanın Yapı ve Kredi Bankası'na devrine ilişkin önerinin uygulanabilir olmadığına karar verilmiştir. Sonuç olarak, TMSF haziran ayında Pamukbank'ı devralmış olup, ödenmiş sermayesini güçlendirmiş, yönetim kurulunu ve bazı üst düzey yöneticileri değiştirmiş, donuklaşmış bağlı kredilerini TMSF Tahsilat Birimi'ne transfer etmiş ve bankayı satışa sunmuştur. Potansiyel yatırımcılar 27 Eylül 2002 tarihine kadar bankada inceleme yapabilecek olup, tekliflerini 4 Ekim 2002 tarihine kadar sunacaklardır.

Pamukbank'ın devralınmasının, sermaye yeterlilik oranı yüzde 8'in üzerinde olan ve sağlıklı durumda bulunan Yapı ve Kredi Bankası'nın faaliyetlerini engellememesini teminen çeşitli adımlar atılmaktadır. Pamukbank'ın eski sahipleri aynı zamanda Yapı ve Kredi Bankası'nın hisselerinin yüzde 45'ini ellerinde bulundurmakta ve Pamukbank'ın ayrıca Yapı ve Kredi Bankası'nda doğrudan yüzde 10'luk bir payı bulunmaktaydı. Pamukbank'ın devralınması ile çoğunluk hissesine sahip eski banka sahiplerinin Yapı ve Kredi Bankası'ndaki oy haklarını kullanmalarına bundan böyle izin verilmemiş olup, sözkonusu haklar, sonuç olarak TMSF'ye devredilmiştir. Ancak, temettü hakkı halen eski sahiplerde kalmaktadır. BDDK ve TMSF, atanmış bağımsız denetçilerle de istişare ederek, Pamukbank'ı ve Yapı ve Kredi Bankası'nın mülkiyetini çözüme kavuşturmak amacıyla 16 Eylül 2002 tarihine kadar bir strateji oluşturacaktır (yeni bir yapısal kriter)."

Pamukbank'ın satışıyla ilgili hazırlıklar sürdürülürken Çukurova Grubu da bir yandan hukuk ordusunu harekete

geçiriyor, ayrıca elindeki medya gücünü BDDK ve IMF karşıtı bir yayına seferber ediyordu.

Pamukbank sermayedarları tarafından Danıştay 10'uncu Dairesinde, bankanın TMSF'ye devrine ilişkin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 18.06.2002 tarih ve 742 sayılı kararı ile TMSF'nin bankanın satış sürecinin başlatılmasına ilişkin 29.06.2002 tarihli kararının iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle dava açılıyor ama mahkeme 19.09.2002 tarihinde davacıların istemlerini oybirliğiyle reddediyordu. Fakat Karamehmet pes etmiyor, itiraz üzerine konu Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nda görüşülüyor ve Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, 22.11.2002 tarihinde Pamukbank T.A.Ş.'nin TMSF'ye devredilmesine yönelik Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 18.06.2002 tarih ve 742 sayılı kararı ile TMSF'nin bankanın satış sürecinin başlatılmasına ilişkin 29.06.2002 tarihli kararının yürütülmesinin durdurulmasına karar veriyordu. Bunun üzerine BDDK, Pamukbank ile ilgili olarak yargılama süreci devam ettiğinden, Çukurova Grubu ile Grubun Pamukbank'a olan borçları ve Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.'nin mülkiyeti ile ilgili olarak yapılan görüşmelere devam ettiğini kamuoyuna duyuruyordu.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK), 19 Haziran 2002 tarihinde aldığı kararla, 1973 yılında Mehmet Emin Karamehmet'in Çukurova Grubu'na dahil olan Pamukbank'ı TMSF'ye devretmesi sonrasında, bu uygulamanın 'haksız'lığını savunanlar oldu. Ancak, BDDK'nın hazırladığı raporlar, Pamukbank'a para koymadığını gözler önüne serdi. Pamukbank'ın TMSF'ye devrinden sonra kamuoyunda yanlış anlaşılmaların doğması için çaba gösterileceğini anlayan BDDK, daha önce TMSF'ye devir kararı aldığı bankaların hiçbirinde yapmadığı bir uygulamaya giderek, Pamukbank ile ilgili bir durum raporu açık-

ladı. Bu rapora göre Pamukbank'ın TMSF'ye devri Kamu otoritesi, bankanın daha kötüye giderek iflas etmesini önlemek için ilk kez '1989 yılında' Pamukbank'ı denetim altına aldı. BDDK raporunda bu gelişme şöyle anlatıldı: "Pamukbank özellikle, aktif-pasif vade uyumunun bozulması, likidite sorunu, özkaynak yetersizliği ve mali bünyedeki bozulma nedeniyle, Devlet Bakanlığı Makamının 19 Nisan 1989 tarihli onayıyla eski 3182 sayılı Bankalar Kanununun 64 üncü maddesi (aynı Kanunun devamı niteliğindeki 4672 sayılı Kanun ile değişik 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14 üncü maddesi) kapsamına alınmıştır. 3182 sayılı Bankalar Kanununun mer'i olduğu dönemlerde Bankaya muhtelif zamanlarda munzam karşılık iadeleri yapılmış ve kanuni karşılıkların tutulamamasından kaynaklanan cezai faizler iptal edilmiştir. Ancak, 4389 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte kanunen de mümkün olmayan bu uygulamalara son verilmiştir."

BDDK'nın raporunda yer verilen görüşler bu kadarla kalmadı. Raporda Pamukbank'ın 1994'ten itibaren daha da kötülediğine dikkat çekildi ve şöyle denildi:

"Bankanın durumu 1994 krizi sırasında çıkan spekülasyonlar nedeniyle daha da kötüleşmiştir. Bu dönemde grup riskleri nedeniyle aktifin donuklaşması sonucu likidite baskısı önemli ölçüde artmış ve dolayısıyla yüksek kaynak maliyetlerine katlanmak zorunda kalınmıştır. Aktif kalitesi iyi olan bir bankada kaynak maliyetinin yükseldiği dönemlerde yapılması gereken en önemli işlem pahalı kaynakların tasfiye edilmesidir. Ancak, Pamukbank örneğinde grup risklerinden kaynaklanan düşük aktif kalitesi nedeniyle bu yönde bir işlem yapma hususunda yeterli imkân bulunamamış ve pahalı kaynakların tutulması yönündeki çabalar da zararın giderek büyümesine neden olmuştur."

Pamukbank'a 2002 Haziran'ında el konuldu. Ancak ban-

kanın ilk kamu kontrolüne alınışı 1989 yılına uzanıyordu. Pamukbank'ın mali yapısındaki bozulma, bankayı o tarihte geçerli olan yasalar gereği Hazine denetimi altına aldırmıştı. Hazine, yıllarca Pamukbank'ı ayakta tutmaya çalışmıştı. El koyulan bankalarda çalışan uzmanlar sıklıkla gazeteleri arayarak, "Pamukbank'a yıllarca göz yumuldu. Bize üç günde el konuldu" şikâyetlerini ilettiler.

M. Emin Karamehmet Pamukbank'ın elinden gideceğini anlayınca, bu bankayı sağlıklı olan diğer bankası Yapı Kredi'yle birleştirmeye kalktı. BDDK, raporunda, "Söz konusu birleşme planda, grup kredilerinin tasfiyesi konusunda gerçekçi bir yaklaşım sergilenememiştir. Tasfiyeye ilişkin sunulan planın değerlendirilmesi neticesinde tasfiyenin önemli ölçüde dış etkenlere bağlı olduğu, gerçekleştirilebilir tahminlere dayanmadığı, birleşik bankada yaşanacak problemlerin çözümünün zamana yayılmasının ise ölçeğin büyümesi nedeniyle zararın büyüme hızını artıracağı görülmüş ve dolayısıyla birleşme halinde sağlıklı bir banka olan Yapı ve Kredi'nin mali bünyesinin önemli ölçüde bozulacağı sonucuna varılmıştır" dedi.

Karamehmet, Pamukbank'a el konulmasından sonra Başbakan Bülent Ecevit'e giderek BDDK'yı şikâyet etti. Karamehmet'in bu şikâyeti üzerine Başbakan Ecevit, Başbakanlık Teftiş Kurulu'nu görevlendirerek, Pamukbank dosyasının incelenmesini istedi. Ancak BDDK, Teftiş Kurulu'nun BDDK'yı veya uygulamalarını inceleme yetkisi bulunmadığını belirterek bu incelemeyi reddetti. Bunun üzerine Başbakanlık Teftiş Kurulu, Başbakanlıktan yetki istedi.

Çukurova Grubu, BDDK'nın Pamukbank'tan talep ettiklerinin hiçbirini uygulamadı. Bankada bir sermaye artırımı gerçekleşti. Ancak bu sermaye artırımı iç kaynakların kullanımıyla gerçekleşti. Farklı ifade etmek gerekirse, BDDK Pamukbank'tan, banka dışından taze, yeni kaynak bulması-

nı istedi. Pamukbank ise dışarıdan kaynak bulmak yerine zaten yetersiz olan kendi kaynaklarını kullanarak sermaye artırımı yaptı. Pamukbank talep edilen sermaye artırımlarını, gerçek kaynak girişi sağlayacak şekilde yapmak yerine, yasalarla alay etmeyi tercih etti. Açıklanan birleşme operasyonunun sorun çözücü özelliği olmadığını gören BDDK, 19 Haziran 2002'de Pamukbank'a el koydu.

Pamukbank bankacılık sektörü toplam aktiflerinin yüzde 5.5'ine, kredilerinin yüzde 12.7'sine, mevduatın ise yüzde 6.2'sine sahipti. Grup kredileri hariç tutulduğunda bankanın kullandırdığı kredilerin sektör içindeki payı yüzde 3.9'a düşüyordu. Bankanın toplam aktifleri Aralık 2001 itibariyle 6 katrilyon 273 trilyon liraydı. Aralık 2001 itibariyle bankanın dönem zararı 4 katrilyon 24 trilyon lira ve yüzde 8 asgari sermaye yeterliliğine erişmesi için gereken kaynak ihtiyacı 2 katrilyon 963 trilyon liraydı.

Pamukbank'ın TMSF'ye devredilmesi sonrasında Çukurova Grubu, "Fiskobirlik'ten alacağımız var" ana fikrine dayalı bir savunma da geliştirdi. Ancak BDDK'nın raporuna göre Pamukbank, Fiskobirlik'e 1989 yılında 10 milyar lira, 1990 yılında ise 6,5 milyar lira kredi vermiş. Fiskobirlik bu kredinin geri ödemesini yapamamış. Pamukbank da, Fiskobirlik'e faiz işletmiş. Sonuçta 1 trilyon 79 milyar lirası ana para, 591 trilyon 329 milyar lirası faiz olmak üzere toplam 592 trilyon 408 milyar lira (414 milyon dolar) alacaklı olduklarını iddia etmişler. Hükümet, Fiskobirlik'in fındık alımlarından doğan borcunu, 'Özel Tertip Tahvil' ihracıyla Hazine'nin karşılamasını istediği için Hazine Müsteşarlığı'na görev vermiş. 2000 yılında verilen bu görevi yerine getirmek amacıyla Hazine, 22 Aralık 2000 tarihinde 'TÜFE + yüzde 10' üzerinden bir hesap yaparak, Pamukbank'a 52 trilyon lira (o günkü kur ile 94.5 milyon dolar) ödeyebileceğini belirtmiş. Pamukbank ise bu ödemeyi kabul etme-

miş. Çukurova Grubu'nun, "Pamukbank'tan alacağımız var" dediği olayın özeti bu. Pamukbank, 1989 ve 1990'da kullandırdığı toplam 6 milyon 547 bin dolarlık kredi için 10 yıl sonra 414 milyon dolar geri ödeme istemiş, Hazine'nin verdiği 94.5 milyon doları kabul etmemiş. Oysa yine Fiskobirlik ile bu tür ilişkisi olan diğer iki büyük banka, Hazine ile çoktan anlaşmıştı.

Pamukbank'ın Aralık 2001 itibariyle 3 katrilyon 813 trilyon lira olan grup kredileri toplam kredi portföyünün yüzde 69'unu oluşturuyordu. Bankanın toplam aktiflerin yüzde 40.5'i büyüklüğündeydi. Bu hesaba göre Pamukbank'a yatırılan her 100 liralık mevduatın yaklaşık 52 lirasını, Çukurova grubu kullanmıştı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AYDIN DOĞAN'IN YÜKSELİŞ ÖYKÜSÜ

Yer, Dolmabahçe Sarayı. TBMM Medya Sorunları Araştırma Komisyonu toplantısı. Tarih 12 Haziran 2002. Doğan Grubu Başkanı Aydın Doğan, yanında Doğan Yayın Holding Yönetim Kurulu Üyesi ve *Hürriyet* Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök ve Grubun CEO'su İmre Barmanbek, komisyon üyesi milletvekillerinin sorularını yanıtlıyor.

Önce grubuyla ilgili bilgi sunuyor Aydın Doğan:

"Doğan Grubu, ülkemizde yayıncılık sektöründe en büyük pazar payına sahip olan gruptur. Medya grubumda 23 aktif şirket bulunmakta ve 5 bin 350 kişi çalışmaktadır. Medya grubumda, Doğan Yayın Holding dahil 4 şirketim halka açıktır. Ekonomik şartlar elverdiğinde diğer kuruluşlarımı da halka açacağım.

Yazılı basında pazar payımın büyük olduğu bir gerçektir; ancak, televizyon ve radyo alanında öyle değil. Bugün Türkiye'de 16'sı ulusal olmak üzere 260 televizyon kanalı bulunmaktadır...Ve sizi burada temin etmek istiyorum ki, Avrupa'nın hiçbir ülkesinde elektronik basındaki rekabet Türkiye'deki kadar yoktur. Hep tekelcilikten bahsediliyor da,

bu bilgiyi vermek istedim. Bugün bütün dünyada medya kuruluşları için benzer eleştiriler yapılmaktadır. Bunların başında da, tekelleşme eğilimlerinin artmakta olduğu eleştirisi vardır. Oysa, çağdaş teknik gelişmeler, bırakın tekelleşmeye yol açmayı, tam aksine, tekelleşmeyi fiilen imkânsız noktaya getirmiştir.

Yine bütün dünyadaki yaygın bir eleştiri de, medya sahiplerinin ellerinde aşırı bir güç birikimi olduğudur. Bu da geçerli bir iddia değildir. Çünkü, internet teknolojisi, yaygın radyoculuk ve televizyonculuk, artık herkesin görüşlerini duyurabilme imkânı sağlamaktadır. O nedenle, bu devirde kimse şah değil, padişah değildir. Bu sözün geçerliliği, bu devirdeki kadar hiçbir dönemde olmamıştır."

Aydın Doğan konuşmasının ilerleyen bölümlerinde pazar payları ile ilgili bilgiler verir.

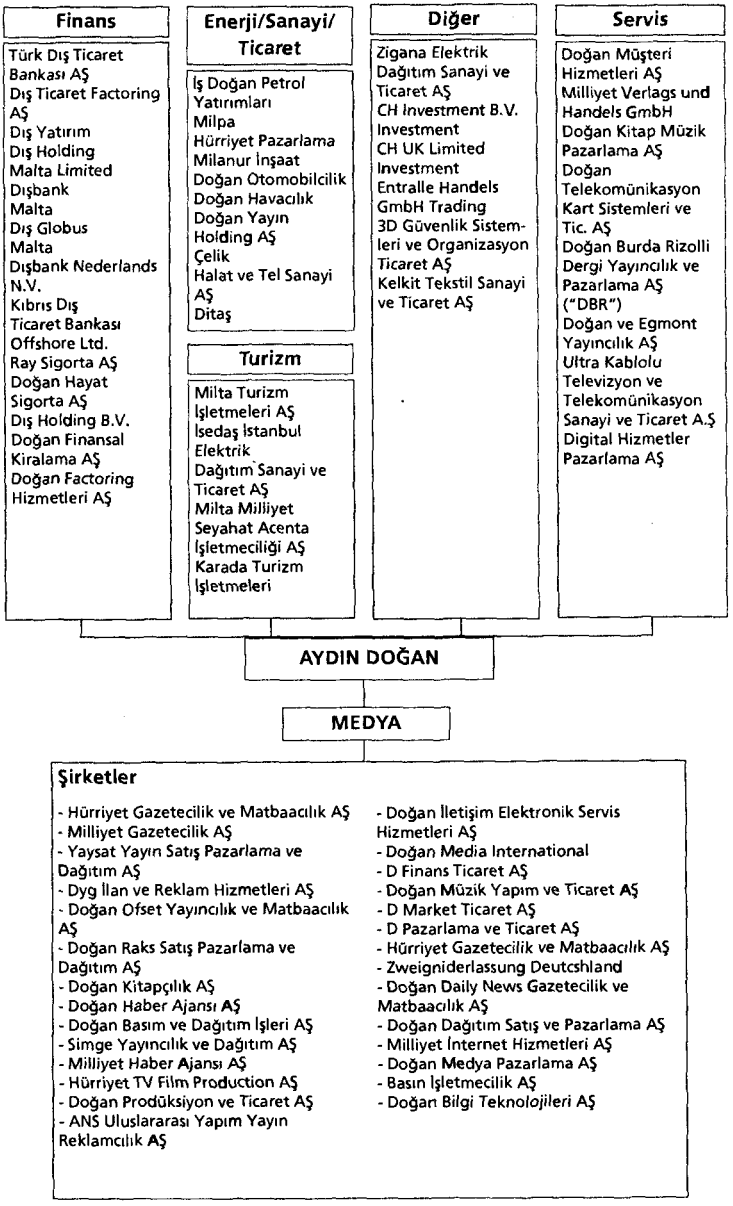
"Türkiye'deki reklam pastasının grup olarak yüzde 38 ile yüzde 43 arasında değişen rakamlarda bizim grup alıyor. Yalnız, yazılı basında belki daha yükseğiz. Tek tek en yüksek alan biziz ama, toplamında yüzde 20 civarındadır."

Grubun CEO'su Barmanbek ekler, "Toplamında, yazılı basında yüzde 43 civarındadır, görsel medyada, yani, televizyonlarda yüzde 22-23 civarındadır."

Medya Grubu Başkanı Soner Gedik ise başka bir bilgiyi Grup'un web sitesinde şöyle vermektedir:

"Doğan Medya Grubu olarak, biz, 2001 yılında toplam reklam pazarındaki payımızı %36'dan 39'a çıkardık. 2002 yılı sonunda pazar payımızın %42 olmasını beklemekteyiz"(doganholding.com.tr).

Reklam pastasının yüzde 40 dolayını kontrol eden Doğan Grubu, özellikle dağıtımdaki hâkimiyeti ile dikkati çekiyordu. Yaysat, sektör ürünlerinin yüzde 95'ini dağıtırken, Çukurova-Ciner itifakıyla "anti- Doğan cephe"nin oluşturulması, Yaysat'tan kopulması ile bu hâkimiyet sona erecekti.

Finans
Türk Dış Ticaret Bankası AŞ
Dış Ticaret Factoring AŞ
Dış Yatırım
Dış Holding
Malta Limited
Dışbank
Malta
Dış Globus
Malta
Dışbank Nederlands N.V.
Kıbrıs Dış Ticaret Bankası Offshore Ltd.
Ray Sigorta AŞ
Doğan Hayat Sigorta AŞ
Dış Holding B.V.
Doğan Finansal Kiralama AŞ
Doğan Factoring Hizmetleri AŞ
Enerji/Sanayi/ Ticaret
İş Doğan Petrol Yatırımları
Milpa
Hürriyet Pazarlama
Milanur İnşaat
Doğan Otomobilcilik
Doğan Havacılık
Doğan Yayın Holding AŞ
Çelik Halat ve Tel Sanayi AŞ
Ditaş
Turizm
Milta Turizm İşletmeleri AŞ
İsedaş İstanbul Elektrik Dağıtım Sanayi ve Ticaret AŞ
Milta Milliyet Seyahat Acenta İşletmeciliği AŞ
Karada Turizm İşletmeleri
Diğer
Zigana Elektrik Dağıtım Sanayi ve Ticaret AŞ
CH Investment B.V. Investment
CH UK Limited Investment
Entralle Handels GmbH Trading
3D Güvenlik Sistemleri ve Organizasyon Ticaret AŞ
Kelkit Tekstil Sanayi ve Ticaret AŞ
Servis
Doğan Müşteri Hizmetleri AŞ
Milliyet Verlags und Handels GmbH
Doğan Kitap Müzik Pazarlama AŞ
Doğan Telekomünikasyon Kart Sistemleri ve Tic. AŞ
Doğan Burda Rizolli Dergi Yayıncılık ve Pazarlama AŞ ("DBR")
Doğan ve Egmont Yayıncılık AŞ
Ultra Kablolu Televizyon ve Telekomünikasyon Sanayi ve Ticaret A.Ş
Digital Hizmetler Pazarlama AŞ
AYDIN DOĞAN
MEDYA
Şirketler
- Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık AŞ
- Milliyet Gazetecilik AŞ
- Yaysat Yayın Satış Pazarlama ve Dağıtım AŞ
- Dyg İlan ve Reklam Hizmetleri AŞ
- Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık AŞ
- Doğan Raks Satış Pazarlama ve Dağıtım AŞ
- Doğan Kitapçılık AŞ
- Doğan Haber Ajansı AŞ
- Doğan Basım ve Dağıtım İşleri AŞ
- Simge Yayıncılık ve Dağıtım AŞ
- Milliyet Haber Ajansı AŞ
- Hürriyet TV Film Production AŞ
- Doğan Prodüksiyon ve Ticaret AŞ
- ANS Uluslararası Yapım Yayın Reklamcılık AŞ
- Doğan İletişim Elektronik Servis Hizmetleri AŞ
- Doğan Media International
- D Finans Ticaret AŞ
- Doğan Müzik Yapım ve Ticaret AŞ
- D Market Ticaret AŞ
- D Pazarlama ve Ticaret AŞ
- Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık AŞ
- Zweigniderlassung Deutcshland
- Doğan Daily News Gazetecilik ve Matbaacılık AŞ
- Doğan Dağıtım Satış ve Pazarlama AŞ
- Milliyet İnternet Hizmetleri AŞ
- Doğan Medya Pazarlama AŞ
- Basın İşletmecilik AŞ
- Doğan Bilgi Teknolojileri AŞ

Bununla birlikte, Doğan Medya Grubu, sektörün en büyüğü olarak hep dikkat çekecekti.

Medya Silahı ve "Tetikçiler"

Medya, Aydın Doğan'ın ana uğraşı mıydı? Ona sorulursa, asıl mesleği gazetecilikti, diğer işlere medyayı ayakta tutmak için giriyordu. Bakın bu konuda tezi neydi Aydın Doğan'ın:

"Dünyada yayın özgürlüğünün bir tane çok önemli faktörü var; ekonomik özgürlük. Eğer yayın kuruluşları ekonomik özgürlüğe sahip değillerse hiçbir özgürlüğe sahip olamazlar. Güç odakları karşısında da özgürlüklerine sahip olamazlar, siyasîler karşısında da özgürlüklerine sahip olamazlar. Bankacıdan korkar, kredi vermeyecek diye; işverenden korkar, ilan vermeyecek diye; siyasetçiden korkar, üstüme gelecek diye. Onun için, mutlaka yayın organlarının ekonomik özgürlüğünü kendi içinde... Para kazanması lazım derken, hırsla para kazanması gerekmiyor; hiç kimseye muhtaç olmayacak kadar para kazanması lazım" (TBMM konuşması).

Aydın Doğan, birçok grubun medyayı silah olarak kullandığını, bu nedenle de batışlarının kaçınılmaz hale geldiğini öne sürüyor, kendisinin ise medyayı hiçbir zaman silah olarak kullanmadığını savunuyordu. *Cumhuriyet*'te yer alan 11-12 Ağustos 2002 tarihli söyleşilerinde şöyle diyordu Doğan:

"Türkiye'de son 25 yıldır medya sermayesi sürekli yeniden yapılanıyor.

1980'li yılların başında Ömer Çavuşoğlu, Ahmet Kozanoğlu geldiler (*Güneş* gazetesinin kurucu ortakları). Belli bir süre sonra onlar gitti. Onların arkasından Mehmet Okumuş geldi, belli bir süre medyaya heveslendi. Ondan sonra

Mehmet Ali Yılmaz geldi. O da gitti. Peşinden Asil Nadir geldi. O da dayanamadı, gitti.

Derken Bekir Kutmangil *Günaydın*'ı aldı. Öldürüldü. Asil Nadir'inki büyük uluslararası sermayeydi. Buna rağmen o da tutunamadı. O zaman, 'Medya sermayesi neden bu kadar çok değişiyor' diye sorabilirsiniz. Geleneksel medya patronlarının hepsi gittiler. Yani, Sedat Simavi'nin, Ali Naci Karacan'ın, Yunus Nadi'nin çocukları yoklar artık. Bunun bir ana nedeni var. Medyayı iş edinmek için bu işe girenler kalıyorlar. Ama 'Ben medyayı iş edinmeyeyim; bunu elimde bir silah olarak kullanayım. Bu burada dursun, bir gün bana lazım olur' zihniyetinde olanlarsa kalıcı olmuyorlar.

Ben başından beri ısrarla söylerim. Zaman zaman da tetikçi gazeteciler tarafından çok eleştirildim. Derim ki:

Gazetelerin, basın organlarının birinci özgürlüğü ekonomik özgürlüktür."

Nedir ekonomik özgürlük? Aydın Doğan'a göre, "Hiç kimseye dayanmadan yaptığınız işten para kazanmaktır. Şu anda Türk medyası böyle bir sıkıntıyla karşı karşıya".

Aydın Doğan, kendisi dışındaki rakiplerini, medyayı silah olarak kullanmakla eleştiriyordu söyleşisinde:

"Mehmet Emin Karamehmet değerli bir insan, bir işadamı. *Akşam* gazetesini satın aldı. Onunla iyi bir dostluğum da vardır. Dedim ki: 'Mehmet Emin Bey, bu gazeteden para kaybediyorsun. Oysa bundan para kazan.'

'Nasıl Kazanacağım?' diye sordu.

Ben de 'Gazeteye biraz vakit ayırırsan, biraz haberciliğe önem verirsen, zaman zaman promosyon yaparsan, reklam işine eğilirsen bu gazete para kazanır' diye cevap verdim...

'Benim işim çok. Ben bunları yapamam' deyince benim sözlerim şöyle oldu:

'Her yıl 40-50 milyon dolar kaybedeceğine kapat.'

Bana şu yanıtı verdi: 'Bir gün lazım olur.'

Dünyanın hiçbir yerinde, 'Bir gün lazım olur' diye yayıncılık yapılmaz. Türkiye'de yayıncılık yapanların neredeyse tamamı 'Bir gün lazım olur' zihniyetiyle bu işi yapmaya başladılar. *Star* gazetesi de öyle. Kâğıdı 400 bin liraya alıyorlar, gazeteyi 150 bin liraya satıyorlar. Dağıtımdan 70-80 bin lira alıyorlar. Bu değirmenin suyu nereden dönüyor? Bir gün lazım olur, diye düşünüyorlar. Benim sıkıntım, böyleleriyle rekabet ettiğim için beni de aşağı çekmeleri. Yani medyanın inanılırlığını, güvenilirliğini aşağı çekiyorlar. Medya sermayesi, bunu iş edinenler, etik değerlerine sahip çıkanlar, ben yayıncıyım, diyenlerle stabil hale gelir....medya sermayesi seçimlerden bağımsız olarak değişmektedir ve bundan sonra da değişmeye devam edecektir. Bu meslekten para kazanmak isteyen, vergisini ödeyen, dürüst ve şeffaf sermaye bu işe girdiği zaman işler stabil olacaktır.

Hiç kimseye, Enver Ören'e, 'Sen İhlas Finans'ı hortumla, getir gazetene, televizyonuna koy' demedim. Ya da Dinç Bilgin'e 'Bankanı, yayın kuruluşunu batır' demedim. Erol Aksoy'a 'Bankayı dolandır' öğüdünü vermedim. Bunların hepsi ölçüsüz, hesapsız-kitapsız işler yaptılar. Hep de şunu düşündüler: 'Bir gün siyasi iktidardan şunu alırım, güç odağından bunu alırım.'

Hep de silah olarak kullanmaya kalktılar. Bakın, size bir şey söyleyeyim. Ben bu sektöre girdiğimde Nadir Nadi *Cumhuriyet*'in, Erol Simavi *Hürriyet*'in, Haldun Simavi *Günaydın*'ın, Ercüment Karacan *Milliyet*'in, Kemal Ilıcak *Tercüman*'ın sahibiydi. Herkes kendi gazetesini kıskanırdı. Nadir Nadi solcuydu, ama yalıda oturur, Mercedes otomobile binerdi. Gazete az satmasına rağmen itibarıyla yaşadı. Çünkü *Cumhuriyet*'in itibarını her şeyin üzerinde tutardı. Ben kaldımsa böyle kaldım. Hiçbir zaman *Milliyet* gazetesini silahı alıp voli vurmak için düşünmedim. Bu mesleğin etik kurallarını her zaman korumaya özen gösterdim."

Rakiplerini, medyayı silah olarak kullanmakla itham eden Aydın Doğan'ı, rakipleri de aynı şekilde itham edeceklerdi. Medya silah olunca bir de silahı kullananlar vardı. Buna medya literatüründe "tetikçiler" denilir.

Gazete sahiplerinin duygularını paylaşan ve grup çıkarları için rakipleri kıyasıya eleştirenler, her gazetede genellikle yayın yönetmenleri ve belli köşe yazarları olarak ortaya çıkmakta.

Yazılı basında, medyalar arası tartışmalarla ilgili çıkan haber ve yorumlarla ilgili yaptığımız bir içerik analizi, rakip gazeteleri "silah", birbirlerini de "tetikçi" olarak itham eden gazetecilerin ağırlıkla gazete, TV yayın yönetmenleri ve bazı köşe yazarlarından oluştuğunu belirledik. Buna göre, 2002 yılı içinde yazılı basında medya içi çekişmelerle ilgili çıkan haber ve yorumlarda Aydın Doğan adına, rakiplerle polemiğe girenlerin başını Doğan Yayın Grubu Yönetim Kurulu Üyesi de olan *Hürriyet* yönetmeni Ertuğrul Özkök, *Milliyet* yönetmeni Mehmet Y. Yılmaz ve *Radikal* yönetmeni İsmet Berkan çekerken, *Hürriyet* başyazarı Oktay Ekşi'nin de aynı sıklıkla olmasa da grup adına polemiklere katıldığı görülüyor. Ancak, esas öne fırlayan ismin *Hürriyet*'ten (ve Kanal D) Fatih Altaylı olduğu, onu, Emin Çölaşan'ın izlediği ortaya çıkıyor.

Doğan'ın oklarına maruz kaldıkları ise Karamehmet Grubu'ndan, bir süre önce Doğan'da çalışan Tuncay Özkan (Show TV) ve Nurcan Akad (Akşam), aynı sıklıkta olmasa da Deniz Gökçe olarak beliriyorlar.

Aynı yılın haber ve yorumlarının içerik analizine göre, Star Grubu'ndan bu tarz polemiklere girenlerin başını yönetmen Fatih Çekirge, Cevher Kantarcı, Taşkın Şenol oluştururken, Engin Ardıç'ın da tartışmalardan uzak kalmadığı ortaya çıkıyor. *Star* gazetesinin köşe yazarlarından Umur Talu ise, eski Grubunun patronu ve yönetmenlerine, "tetik-

çilerine", Uzan adına değil ama daha çok kendi adına, bir tür hesaplaşma ve medya etiği optiğinden eleştirilerde bulunmuş.

Bilgin Grubu'ndan ayrılmadan önce Zafer Mutlu, Güngör Mengi, yazılarıyla grup kavgalarına katılırken, bu isimlerin *Vatan*'a geçmeleriyle *Sabah*'ta yönetmen Ergun Babahan'ın ismi ön plana çıkıyor. Son olarak Karamehmet Grubu'na transfer olan iki isim Mehmet Barlas ile Nazlı Ilıcak ise bu tür polemiklerin en kıdemli kalemleri olarak biliniyorlar..

Medya, Doğan'ın Yüzde 15'i

Medyaya ekonomik özgürlük sağlamak hedefiyle mi, bilinmez ama, Aydın Doğan son 20 yılda medya dışında birçok sektöre girmiş ve büyük bir sermaye birikimi gerçekleştirmiş durumda. Bunun sonucunda da Türkiye'nin en çok kazanan, dolayısıyla en çok gelir vergisi ödeyen patronu unvanına sahip. Örneğin Doğan, mart ayında 2001 yılı için yaklaşık 6 trilyon lira gelir beyan etmiş ve bu gelire 3,5 trilyon lira vergi tahakkuk ettirilmişti. Vehbi Koç'un kızlarından Semahat Arsel 6,5 trilyon lira gelir bildiriminde bulunurken Sevgi Gönül'ün beyan ettiği gelir 5.8 trilyon lirayı buluyordu.

Oysa, *Milliyet* gazetesini satın aldığı 1979'da Doğan, Koç Grubu'nun otomotiv ürünlerinin başarılı bir pazarlayıcısıydı sadece. 1980'lerde turizme, 1990'larda bankacılığa, finansa ve özelleştirme ihalelerine girmiş, özelleştirmelerden Çelik Halat, Bodrum Marina, Ray Sigorta şirketlerini ama en önemlisi 2000'de İş Bankası ile ortaklaşa 1.2 milyar dolara Petrol Ofisi'ni almıştı.

Sayılarla ifade etmek gerekirse, her ne kadar 2001 yılından büyük zarar görse de şu büyüklüklere ulaşmış görünümdeydi Doğan Grubu (veriler, grubun web sitesinden):

Doğan Grubu 2000 yılında 15 bin 626 kişi çalıştırırken 2001'de bu sayı 13 bin 59'a indirilmişti. Grubun, cari fiyatlarla 2000'de 3.2 katrilyon lira olan cirosu 2001 yılında yüzde 38 artışla 4.5 katrilyon liraya yaklaşmıştı. Ancak aynı yılın yüzde 88'e yakın fiyat artışları dikkate alındığında Doğan Grubu'nun önemli bir küçülme yaşadığı görülecekti. Nitekim, cari fiyatlarla 2000'de 255 trilyon lira kâr gösteren Grup, 2001'de yine cari fiyatlarla, 99 trilyon liralık kârla yılı kapamıştı. Cari fiyat bazında bile yüzde 61 kâr düşüşü vardı.

2001 sonuçları dolar bazında ifade edildiğinde Doğan Grubu 2001'de 3.1 milyar dolarlık bir ciro gerçekleştirmişti. 2001 kriz yılı olmakla birlikte, 3 yıl önceki cironun 1,5 milyar dolar dolayında olduğu anımsandığında, hızlı bir büyüme sürecidir yaşanan.

Grubun 2001'deki cirosunun yüzde 14'ü medyadan, yüzde 25'e yakını finanstan, yüzde 60'a yakını ise akaryakıt sektöründen elde edilmişti. Medya, bir önceki yıl ise grup cirosundan yüzde 25 pay almıştı. Ondan önceki yıl ise payı yüzde 40 dolayındaydı medyanın. Diğer sektörlerdeki atılımlarla, toplam ciroda medyanın payı her yıl azalıyor görünmektedir.

Bir başka deyişle, Doğan 2001 yılından kötü etkilenmişti, ama medya sektörü daha kötü etkilenmiş görünüyordu. Zaten kendisi de şöyle diyordu, "2001 yılı krizi yalnız çalışanlarımızı değil, bizi de çok eritti. Biz, varlığımızın dörtte üçünü kaybettik; ama, ayaktayız, hamdolsun. Ayakta kalmanın rahatlığı içerisindeyiz. Bu arada, birçok arkadaşımızın ücretleri eridi. Ondan evvelki de çok aşırıydı, onu da söyleyeyim; ama, hep Türkiye'de böyle bir uçtan bir uca gidilmiştir. Ücretlerle ilgili şikâyetler vardır; fakat, yaşam kavgası verdik. *Milliyet* gazetesi, geçen yıl 22 trilyon zarar etti. Bu yıl zarar etmeye hakkı yok. Tabiî, 2001 krizi bizleri

çok vurdu. Vurunca, nerelerden kısabiliriz diye bütün ilaveleri kaldırdık. Kaldırırken kızım içimiz de kan ağladı. Tirajlarımızda düşüş oldu, birtakım arkadaşlarımız işlerinden ayrıldı; ama, o gün inşallah gelir diye bekliyoruz. Henüz daha krizi tam atlattık diyemiyoruz. Büyük çaplı bir tasarruf tedbiri programı başlattık."

Medyada en büyük tasarruf tensikatlarla yapılmıştı. Bunu da onaylıyordu Doğan, "Arkadaşlar, bizde 1.000'e yakın veya 1.000 civarında arkadaşın işine son verildi. Bunların 135'i sarı basın kartı sahibiydi, öbürleri de gazetenin yan kuruluşlarında çalışan insanlardı. Doğrudur, çıkardık; ama, hepsinin tazminatını verdik, hepsinin haklarını verdik. O 135 sarı basın kartı sahibinin de 81 veya 88'ini -gelirken bakmıştım; ama, unutmuş olabilirim- tekrar geri almışız, ihtiyaç olmuş. Öbürlerini henüz almadık.

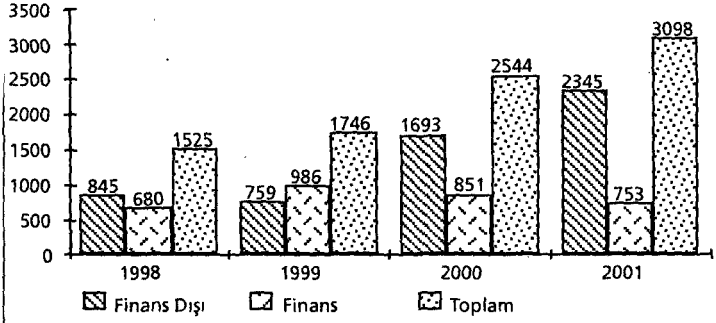
Ama, şöyle bakın; yalnız medyaya bakmayın. 25.000 bankacı işsiz kaldı, 145.000 tekstil işçisi işsiz kaldı. Yani, ülke büyük bir daralmayla, büyük bir ekonomik felaketle karşı karşıya. Biz, medya grubunda çalışan 5.300, bütün grupta çalışan 17.000 kişi. Tabiî, o 5.300'ün şeyi için, 1.000 kişiyi bağrımıza taş basarak şey yaptık, doğrudur. Ama, yaşayamazdık, zarar ettik bütün kuruluşlarımızda. Bu sene inşallah o yaralarımızı saracağız, sarmaya da mecburuz."

Anti-Sendikal Tutum

Medyadaki düşük performans, sektördeki anti-sendikal düzene rağmen iyileşme göstermiyordu. Çalışanlar arasında gelir farklılıklarının her yıl daha çok arttığı sektörde, özellikle sendikanın tasfiye edilmesiyle bölüşüm adaletsizlikleri derinleşmişti. Sendikanın tasfiyesine giden yol, gruplararası rekabetle başlıyordu.

1990 öncesine kadar, Sabah ve Günaydın Grupları bün-

DOĞAN GRUBU CİRO (Milyon $)

Yıllar	*Finans Dışı*	*Finans*	*Toplam*
1998	845	680	1525
1999	759	986	1746
2000	1693	851	2544
2001	2345	753	3098

Doğan Grubu Sektörel, Ciro, %

	1998	*1999*	*2000*	*2001*
Finans	45	57	34	24
Medya	45	32	25	14
Ticaret	7	9	5	-
Enerji	-	-	34	59
Diğer	3	2	2	30
Toplam	100	100	100	100

Doğan Grubu Kâr, (Milyon $)

1998 284

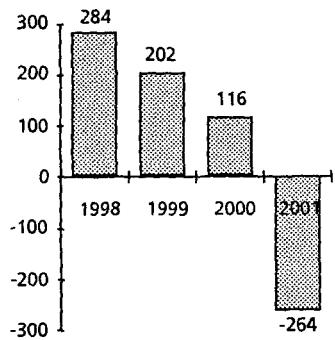
1999 202

2000 116

2001 . . . . -264

Doğan Grubu Sektörlere Göre Kâr-Zarar (2000-2001) (Trilyon TL)

	2001	*2000*
Finans	95.2	204.1
Medya	(22.1)	31.8
Ticaret	39.9	16.2
Enerji	75.4	49.4
Diğer	9.8	14.1
Toplam	98.7	254.9

yelerine sendika sokmadılar. Çalışanların sendikalaşmasına şiddetle karşı çıktılar. Aydın Doğan, bu durumu haksız rekabet unsuru olarak görüp, 1990 başlarında Cağaloğlu'nda noteri gazete binasına çağırıp oturttu ve tek tek sendikalı gazeteci ve yazarlar çağrılarak sendikadan istifa ettirildiler. Üretim sürecinin çeşitli aşamaları taşeron şirketlere ihale edilerek, sendikasızlaştırma bu yolla da sürdürüldü.

Doğan'm bu tarihten sonraki anti-sendikal tutumu, medyada sendikasızlaşmayı ve örgütsüzlüğü getirirken, yozlaşmaya, çürümeye de zemin hazırladı. Örgütsüzlük, patron hâkimiyetini pekiştirirken, özellikle işsizlik tehditiyle, çalışanlar sindirilmiş oldu. Doğan, anti-sendikal tutumunu TBMM üyelerine şöyle savunuyordu,

"... Ben şöyle bakardım bütün hayata: Eğer bir kuruluşta sendika yoksa, o kuruluş ben yayıncıyım diyemez derdim. Bunu 1991 yılına kadar da böyle yaptım; ama, size söyleyeyim ki, Türkiye'de *Tercüman* gazetesinin, *Güneş* gazetesinin, *Cumhuriyet* gazetesinin batmasında iki önemli amil vardı. Birisi 212, birisi de sendika. 91 yılı sendika anlaşmasına giderken *Milliyet* gazetesinde, öyle ağır taleplerde bulundular ki, altından kalkmam mümkün değildi. O zaman benim gazetede erkil insan olarak Mümtaz Soysal, Sami Kohen, Altan Öymen, Bedri Koraman, Doğan Heper... Bu arkadaşları topladım. Bakın, böyle bir ücret istiyorlar, işte de tablomuz, ne yapalım dedim. 'Ne öneriyorsun bize' dediler. Ben dedim ki: Hesap uzmanlarından bir malî kayyum kursun sendika. İster bizden alsın ister dışarıdan alsın. Gazetenin bütün gelir-giderini o idare etsin. Benim bir sekreterim var, 2.500 lira maaş alıyorum, bir arabam var, onu da öbür tarafa taşırım dedim. Arabamı, sekreterimi ve 2.500 lira maaşı da öbür grubuma taşırım; ama, ben gidip Antalya'da domates satıp, turiste güneşi satıp, parayı getirip *Milliyet* gazetesine bir sene koyarım, iki sene koyarım, üçüncü

sene o da batar. Onun için, ben bunu yapamam. Ne yapayım dedim. 'Doğru diyorsun; biz sendikaya gidelim, diyelim ki, kayyum tayin edelim, bütün gelirleri alalım' dediler... Gittiler. Kabul etmediler bunları... Kovmadılar; ama 'olmaz öyle şey' dediler. Ben gittim, arkadaşlar, yapmayın, ne istiyorsunuz, gelin işte siz idare edin, siz alın dedim. 'Biz muhasebeci miyiz Aydın Bey' dediler. Peki dedim. Baktım, çare yok. 'İmzalamazsan grev yapacağız. Teknolojik gelişmeden dolayı adam çıkarırsan 36 ay tazminat vereceksin' diyorlar. Bütün gazeteler bilgisayara geçmiş, *Milliyet* gazetesi geri kalmış, geçememiş. Onun için koyuyorlar; yani, sen bilgisayara geçme diyorlar. Sen geçme; ama, *Hürriyet* ile *Sabah* geçti gidiyor. Geçersen de bunu vereceksin... Baktık çare yok, imzaladım. Ondan sonra gittim düşündüm....Ne yapacağım; o zaman ben içime sindireceğim ki, sendikasız da olunur kardeşim. Nasıl *Sabah*'ta yoksa, nasıl *Türkiye* gazetesinde yoksa, nasıl o zaman *Günaydın*'da yoksa, bir *Hürriyet*'te, *Milliyet*'te, *Cumhuriyet*'te kalmıştı. Ben arkadaşlarımı topladım. Biz böyle yaşayamıyoruz, ne diyorsunuz dedim. Gazetecilerin hepsi dedi ki: 'Sendikadan çıkalım.' Bir günde çıktık. Bu sendikal anlayışla Türkiye'de hiçbir medya kuruluşunu yaşatamazsınız."

Doğan, sonradan aldığı *Hürriyet*'te de sendikalılıktan kaynaklanan sorunlar tespit ettiğini ve bunların üstesinden gelmenin sendikasızlaşmak olduğunu, aynı komisyonda anlatıyordu ve ekliyordu:

"Ben elimden geldiği kadar tekrar sendikaya girmem; ama, girerlerse girerler. Bir şey daha söyleyeyim: Bugün ücret alanlar, bizim gazetecilerimiz daha memnunlar. O günkünden daha memnunlar. Bu 2001 krizi olmasaydı hiç kimse böyle bir rahatsızlıkta değildi. 2001 krizi hakikaten ücretleri eritti; ama, ben de 65 sente gazete satarken 20 sente satmaya başladım, 18 sente gazete satıyorum. O ba-

kımdan, Türkiye'deki bu sendikal anlayışa biz karşıyız, bir. İki; eğer sendikal bir faaliyet olacaksa tümünde olması lazım ki, hepsi birden batarsa batsın; öyle, biri batsın, biri batmasın olmaz."

Anti-sendikal yapılanmaya rağmen Doğan Grubu'nun toplam yapısında medyanın karlılığının kriz öncesinde de düşük olduğu görülüyor. 2000 yılında grubun satış kârlılığı yüzde 8'e yakınken, her 100 liralık satıştan 8 lira kâr edilmiş görünürken, bu oran medyada yüzde 4'tür. Kriz yılı 2001'de ise grubun satış kârlılığı yüzde 2.2'ye düşerken, medya her 100 liralık cirodan 3.6 lira zarar etmişti. Doğan Medya Grubu 2001 yılını 22 trilyon lira zararla kapamış görünüyordu. Başka bir ifadeyle medya, Doğan grubu için pek kârlı bir sektör gibi durmuyordu.

Aydm Doğan, diğer rakiplerine yönelttiği eleştirilerde samimiyse, zarar eden bu kuruluşları kapatması gerekirdi. Ama diğer sektörlerdeki faaliyetlerini geliştirmede medyanın dışsal faydasının olmadığını kim iddia edebilirdi? Bunca dışsal fayda için de bu düşük kârlılığa, hatta görece zarara katlanmak da zaten oyunun kuralının bir gereği değil miydi? Bu katı gerçek hem Doğan hem de diğer patronlar için geçerliydi.

Koç Desteği

Aydın Doğan'ın, bir basamağı da medya olan yükseliş öyküsünde, birçok farklı etkenin, dinamiğin ve "güç"ün payı var. 1950'lerde Sirkeci piyasasına genç ve atak bir pazarlamacı olarak atılan Aydm Doğan'ın yükselişinde Koç Grubu'nun büyük katkısı olduğu bilinir. Ona ilk önemli birikimini kazandıran da Koç Grubu'nun ürettiği taşıtların pazarlamasından sağladığı kazançtır. Koç Grubu adına İTO'da, TOBB'da yönetimlere de girmiştir Doğan. Ve med-

yaya girişinde de Koç desteği vardır. Hatta bazı kaynaklara göre, Koç'un görevlendirmesiyle girmiştir Aydın Doğan medyaya...

1979'da, *Milliyet*'in efsanevi yönetmeni Abdi İpekçi'nin katlinin ardından medyadan çekilme kararı alan Karacan ailesi *Milliyet*'i satılığa çıkardığında, önce piyasada alıcı olarak Koç Grubu'ndan İnan Kıraç'ın adı geçmişti. Ancak, kamuoyunun verdiği ilk reaksiyonla, Koç ismi geri çekilmiş ve alıcı Aydın Doğan olarak duyulmuştu. Bu, *Milliyet'in, Koç'lar adına Aydın* Doğan'ca alınması şeklinde yorumlandı. Bu yorum sahipleri, yıllarca Doğan Grubu medyasında Koç'ları eleştiren tek bir haber ya da yorumun yer almamasını da bu ilişkiye bağlarlar. Gerçekten de hiçbir Doğan medyasında Koç Grubu şirketleri, yöneticileri ve ürünleriyle ilgili eleştirel bir habere, yoruma rastlanmaz. Doğan medyasında çalışanlar, Koç Grubu ile ilgili eleştirel bir haber veya yorumun medyalarında yer alamayacağını bilirler.

Aydın Doğan'a destek Koç ile sınırlı kalmayacaktı. İzleyen yıllarda diğer büyük grup Sabancılara kız veren Aydın Doğan, Sabancı ailesi ile dünür olurken, bir başka büyük grup İş Bankası ile de 2000'de Petrol Ofisi özelleştirmesi üzerinden stratejik ortak olacaktı. Ama bu son ilişkiye gelinceye kadar, Doğan, *1990'ların başlarında Hürriyet*'i aldıktan sonra artık, medyanın en etkin siması olarak tüm büyük sermaye camiasında, TÜSİAD'da, hislere tercüman isimdi, ekonominin olduğu kadar politikanın yol haritasının ilgili hedeflere iletilmesinde de kilit isimdi.

Doğan Grubu'nun özellikle yazılı medyası, pazarlama şirketleri Milpa ve Hürriyet Pazarlama'nın faaliyetlerinde Doğan'ın cirosuna büyük destek sağladılar. 1980'de kurduğu Milpa ile Doğan, otomotiv pazarlamanın yanı sıra dayanıklı mal ve konut satışlarında da büyük başarı sağladı. Ör-

neğin 1980'den itibaren Koç'un Tofaşlarının yüzde 10'u Milpa'lar üzerinden pazarlanmıştı.

1995'te kurulan Hürriyet Pazarlama ile de Doğan ticari faaliyetlerini artırmıştı. Renault, Peugeot, Hyundai, Suzuki, Skoda ve Lada ile otomobil kampanyaları, IBM, HP, Packard Bell ile bilgisayar kampanyaları, Emlakbank ile konut kampanyaları hep Hürriyet Pazarlama ile yapılmıştı. İşbank, Garanti Bankası, Dışbank ve Finansbank ile de tüketici kredisi işbirlikleri yapılarak pazarlama faaliyetlerine etkinlik kazandırmıştı Doğan.

Bugünün Aydın Doğan Grubu, Türkiye'nin medya sektöründe en büyük olmakla birlikte, gelecekteki sermaye birikimiyle ilgili stratejisini finans ve enerji sektörüne yoğunlaştırmış durumda. Grubun cirosunda artık enerji sektörü faaliyeti olarak İş Bankası ile ortaklığı olan Petrol Ofisi'nin yüzde 60'a yakın payı var. Bu sektörün grup için gelecekteki önemiyle ilgili bilgileri dinleyelim. Yer Doğan Holding, Altunizade. Konuşmacı İş-Doğan'dan Tufan Darbaz:

"Hoşgeldiniz sayın katılımcılar. Bazılarınız beni Sabancı Holding'den hatırlayacaklardır. Sabancı Grubu'nda 18 yıl çalıştıktan sonra 2001 yılı haziran ayında Doğan ekibine katıldım. Bu toplantı, o zamandan beri yatırım bankacılığı sektörü ile yaptığım ilk toplantımdır.

Olumsuz kredi bulma şartlarına rağmen, İş-Doğan'ın borcunu başarılı bir şekilde yeniden finanse etmiş bulunmaktayız. Bunu organize eden 9 itibarlı bankaya teşekkür ederiz. Bu açıklamayı yapmak için biraz beklememizin sebebi, POAŞ'ın ikincil halka arzının tamamlanmasıydı.

İnanıyoruz ki, Petrol Ofisi Doğan Grubu için önemli stratejik adımlardan biridir. Hepinizin finansal bilgileri UMS (Uluslararası Muhasebe Standartları) bazında ve VFA-ÖK konsepti ile değerlendirdiğinizi biliyoruz. Ancak izin verirseniz size başka bir perspektif vermeye çalışacağım.

Petrol Ofisi 2001 yılı net kârı UMS bazında 77 mn ABD$'dır ve VFAÖK 126 mn ABD$'dır, ancak aynı yıl için dağıtılabilir gerçek net nakit kâr bugünün kuru ile 131 milyon ABD$'ı civarında gerçekleşmiştir.

Hepinizin yakından takip ettiği gibi, Petrol Ofisi'ni satın almamızdan sonra şirket faaliyetlerinde çok önemli iyileşmeler oldu ve inanıyoruz ki daha hâlâ fazla iyileşme ve stratejik yön verme şansımız var.

Daha önce söylemiş olduğum gibi, 9 bankanın oluşturduğu konsorsiyum ile İş-Doğan borcu yeniden finanse edildi. Yeni borcun her şey dahil maliyeti libor+ %6-7 arasındadır. Toplam 843 mn ABD$ olan borcun 150 mn ABD$'lık kısmı 36 ay vadeli, kalanı ise 18 ay vadelidir. Şimdi amacımız bu kalan kısmın %70'ini 36 aylık vadeye çekmektir ve arkadaşlarımız bunun üzerinde çalışmaya başlamışlardır.

Ayrıca belirtmekte fayda görüyoruz ki, bu borcun tamamı üçüncü taraflara gayri kabili rucûdur ve tek teminat Petrol Ofisi hisseleridir.

Baylar ve Bayanlar, geleceğimizi sadece Petrol Ofisi'nden gelen temettü gelirine bağlamak istememekteyiz. Dolayısıyla, İş-Doğan'ın misyonu dolaysız veya iştirakleri aracılığıyla, kendi veya işbirliği yaptığı kurumlar ile enerji alanında büyümektir. Projelerimizi geliştirirken, mevcut borç yükümüzü göz önünde bulundurmaktayız.

Hepimiz biliyoruz ki, Türkiye petrol ürünleri sektörü tamamen liberalize olmak üzeredir. Bu liberalizasyon sonucu petrol ürünleri ithalatındaki sınırlamalar kaldırılacaktır.

İş-Doğan'ın %100 iştiraki olan LYSA Petroleum Investments, bu amaçla kurulmuştur. LYSA Petrol Ofisi'nin tedarik hizmetlerinde önemli bir rol alacaktır."

Anlaşılacağı gibi, bu sektördeki faaliyet akaryakıt dağıtımıyla sınırlı kalmayacak, likit petrolden ham petrole ve başka ürünlerin satışına kadar uzayacaktır. Doğan, Petrol

Ofisi'nin çoğunluk hissesini İş Bankası ile birlikte 1 milyar 260 milyon dolara aldı. Grup yüzde 51 hisse sahibi. Petrol Ofisi'ni almak için Dogan ve İş Bankası, İş -Doğan Yatırımları AŞ'yi kurdular.

Doğan'ın, diğer önemli faaliyeti finans sektörü. 1994 yılında Dışbank'ı, İş Bankası'ndan satın alarak bu sektöre giren Aydın Doğan, toplam cirosunun 2000 yılında üçte birini, 2001 yılında ise dörtte birini finans sektöründen sağladı. Bu alanla ilgili grup bilgilerini Tayfun Beyazıt'tan dinleyelim:

"Doğan Grubu olarak ticari bankacılık, sigortacılık ve yatırım bankacılığı sektörlerinde sahip olduğumuz iştirakler ile finansal hizmetler sektöründe geniş bir yelpazede faaliyet göstermekteyiz. Finansal iştiraklerimizin tümünü finans grubumuzun liderliğini üstlenen Dışbank altında topladık. 2001 yılı Dışbank için çok iyi bir yıldı. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından konulan bilgilendirme yasağı süresi boyunca, sermaye yeterlilik rasyolarımız hakkında bilgi veremeyiz ancak IAS düzenlemeleri yapıldıktan sonra rasyolarımızın çok daha iyi görüneceğine inanmaktayız.Tahsili şüpheli alacaklarımızın toplam toplam kredilere oranı %1.6 ve karşılık oranımız %130'dur.

Finansal gücümüzden destek alarak ve büyüme stratejimizin bir parçası olarak, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'ndan 11 şube almak suretiyle mevcut şube sayımızı 127'ye çıkardık. Şubelerimizin sayısı 2 hafta içinde 135'e, 2002 yılı sonuna kadar 150'ye çıkacaktır.

Halen Vakıfbank için ciddi alıcı olarak belirlenen ve "short-list" edilen 5 bankadan, Toprakbank için ciddi alıcı olarak belirlenen ve 'short-list' edilen 3 bankadan biriyiz."

Aydın Doğan Demirbank ihalesine girmiş ancak alamamıştı.

Toprakbank'ın satışından vazgeçildiğine göre, Doğan için

Vakıfbank, hatta medyadaki rakibi Çukurova'nın Pamukbank'ı hâlâ hedefler arasındaydı.

Doğan'ın finans sektöründeki diğer firmaları leasing, factoring şirketlerinden Dış Yatırım, Ray Sigorta ve Doğan Hayat Sigorta şirketlerinden oluşuyor.

Medyada Yatay Entegrasyon

Doğan için medya sektörü, toplam cirosu itibariyle üçüncü öneme sahip. 2000'de grup cirosunun yüzde 25'i, 2001'de yüzde 14'ü medya sektöründen sağlanmıştı. Bu, medyanın öneminin azaldığı anlamını taşımıyordu. Tersine, Doğan, medyadaki etkinliğini artırmanın diğer sektörlere büyük katkılar yapacağının bilincindeydi. Diğer sektörlerden de medyaya katkılar sağlama peşindeydi. Örneğin, sayıları 5 bini bulan Petrol Ofisi bayilerini gazete/dergi ve diğer medya ürünlerini pazarlamada kullanabilecekti. Dağıtım şirketi Yaysat'ın kiosklarında stratejik ortağı İş Bankası'nın Aria'sının hazır kartlarını bile pazarlamaya başlamıştı.

Doğan'ın medyadaki etkinliği yazılı ve elektronik basın şeklinde olmakla birlikte, giderek eğlence sektörüne doğru da yayılmakta, bunun ilk adımı olarak Doğan, müzik endüstrisine giriş yapmış bulunmaktaydı. Yazılı basında gazete olarak *Hürriyet, Posta, Milliyet, Radikal, Fanatik, Gözcü, TDN, Finansal Forum* gazetelerini yayımlayan Doğan, Doğan Burda Rizzoli isimli yabancı sermayeli şirketi ile de dergicilik yapıyor. Şirket 25 dolayında dergi yayımlıyor. Doğan'ın yazılı ürünleri Doğan Ofset ve Doğan Matbaacılık isimli şirketlerin tesislerinde basılıyor. Bu zincire, kâğıt ve diğer girdi ithallerini yapan Doğan Dış Ticaret halkası ekleniyor. İstanbul dışında 6 ilde matbaaları var Doğan'ın.

Yazılı ürünler, son halka Yaysat aracılığıyla okuyucuya ulaştırılıyor. Karşı grup ayrılmadan önce, yılda 500 milyon

dolara yakın ciro yapan Yaysat'ın 393 distribütörü ve 22 bin satış noktası var.

Doğan, kâğıt ithalinden, okuyucuya uzanan bu yatay entegrasyonla, kârı azamileştirme, maliyetleri minimize etme imkânı yaratmış oluyor. Süreli yazılı yayınlara, son yıllarda kitapçılığı da ekleyen Doğan Grubu, henüz etkili olamasa da kitap, dergi, ansiklopedi yayın ve ithali işine de girdi. Bunların ve diğer medya ürünlerinin, CD, kaset, hediyelik eşya vb ürünlerin pazarlanması için de 17 D&R mağazası açtı. Doğan'ın elektronik medyadaki faaliyetleri ise ikisi içeride, biri dışarıda, üç TV kanalı ile sürüyor. Kanal D ve CNN Türk ile Türkiye'de yayın yapan grup, Euro D ile de yurtdışındaki Türklere ulaşmayı hedefliyor.

Grubun, TV reklamlarındaki payı yüzde 25'e yaklaşıyor. Üç radyo istasyonu da olan grup, TV sektörüne servis yapan prodüksiyon şirketlerine de sahip.

Doğan Grubu için artık geri plana düşen sektör ise, ilk göz ağrısı otomotiv ve turizm. Doğan Otomobilcilik, Ortadoğu Otomotiv, Doğan'ın bu sektördeki iki firması ve 2000'de Doğan Otomobilcilik, satışlarını yüzde 106 artırarak 3.471 Otosan (Ford) ürünü sattı. Bunların 2481'i binek arabaydı. Ortadoğu Otomotiv ise aynı yıl 1903 otomobil satmıştı. Ancak 2001 kötü bir yıl oldu bu firmalar için.

Doğan 1980'lerde Özal'ın turizme sağladığı teşviklerden de yararlandı ve tatil köyleri kurdu. Kemer'deki 800 yataklı Milta Tatil Köyü'nü Öger, Torbalı'daki 600 yataklı Coralia'yı da Fransız Accor grubu işletiyor.

Doğan, Bodrum Marina'sını ise özelleştirmeden 1997'de aldı. Marina'yı Karada Turizm işletiyor. Doğan'ın en marjinal işi sanayicilik. Otomotivle ilgili Ditaş'ın yanı sıra, Özelleştirme İdaresi'nden 1997'de aldığı Çelik Halat, grubun sanayi ile ilgili iki şirketi.

İhale, Özelleştirme, Medya

Özelleştirmeden alınan Petrol Ofisi, Çelik Halat, Bodrum Marina, Ray Sigorta... Turizm yatırımları için teşvikler...Danıştay iptal etse de, alınan İstanbul Elektrik Dağıtım ihalesi... Devletle yapılan bu alışverişlerin sonuçlarında Doğan'ın en büyük medya patronu olması etkili olmuş muydu? Doğan'ın rakipleri her fırsatta bu konularda Doğan'ın kayırıldığından söz ettiler, kendisinin medya gücünü kullanarak siyasi iktidarlardan bu konularda kolaylık sağladığını öne sürdüler.

TBMM Medya Sorunları Araştırma Komisyonu tutanaklarında Nazlı Ilıcak bu iddiaları yineledi. 11 Haziran 2002 tarihli tutanaklardan okuyalım:

"Biliyorsunuz, bu şekilde, medya ile siyaset ve ticaret ilişkileri bazı telefon kasetleriyle de ortaya çıktı. Mesela, bir değerli milletvekilimiz şu anda Meclistedir. Sayın Birkan Erdal. Daha önce Doğan Holding bünyesinde çalışıyordu ve Aydın Doğan'ın damadı olan Sayın Mehmet Ali Yalçındağ şunu rica ediyordu; aman sakın Enerji Bakanı Cumhur Ersümer'in aleyhinde yazı yazmayın, bize ne kadar yardımı olduğu biliniyor. O sırada Doğan Holding, enerji ihalelerine giriyordu. İşte benim demek istediğim bu. Sonradan ne oldu; sonradan Enerji Bakanlığında büyük yolsuzluklar meydana çıktı; ama, medya, maalesef, görevini o dönemde yapamadı."

Ilıcak'ın diğer iddialarına geçmeden Aydın Doğan'ın bu iddiaya nasıl yanıt verdiğini yine Meclis tutanaklarından okuyoruz:

"30 yıldan beri iki tane ihaleye girdik. Bunlardan bir tanesi İstanbul enerji dağıtım ihalesi ve enerji dağıtım ihalesine Refahyol döneminde girdim. Refahyol'la biz; yani, bizimle kavga ediyordu Refahyol, biz de onlarla kavga ediyor-

duk. Ve ihaleyi Refahyol döneminde aldık. Mesut Yılmaz iktidara gelince, Mesut Yılmaz'a dedim ki 'bak, ben yanlış yaptım...' dedim. Ben, yalnız girmedim. Bakın, Mehmet Emin Karamehmet 45'i, 45'i Doğan, 10'da Tekfen. Türkiye'de yalnız Aydın Doğan'ı konuşturdular. Muhalefet burada başarılı oldu; yani, basın üzerine gitti. Hep Aydın Doğan üzerine gitti, ben yüzde 45'tim orada, küçük ortaktım ben. Dedim ki 'bakın, ben -muhalefet döneminde girdim bu ihaleye ve onların döneminde bu iş sonuçlanmak üzereydi, şey sonuçlanmıştı da açıklanmamıştı- isterseniz bir basın toplantısı yapayım bu işten ayrılayım.' Dedi ki 'ayrılamazsın kardeşim, biz, senin teminatını vermeyiz.' 'Nasıl ayrılacaksın; yani, teminatını alamazsın' dedi. 'Peki, o zaman bunu 15-20 günde bitirin' dedim. 'Olur' dedi, o benim dostum Mesut Bey, iki sene uzattı, ondan sonra da bu hale getirdi. İptal edildi, ben enerji ihalesi almadım... Ben hiçbir elektrik dağıtım ihalesi almadım arkadaşlar. Almaya teşebbüs ettim, kazandım; ama, Danıştay iptal etti."

Aydın Doğan, İş Bankası ile birlikte girerek aldıkları Petrol Ofis özelleştirmesini ise şöyle anlatıyordu Meclis üyelerine:

"...Şimdi, arkadaşlar, ikinci ihaleye geliyoruz. İkinci, ben, bir Petrol Ofisi ihalesi aldım, hisse senedi. Bu bir ihale değildi bir, hisse senedi satışıydı. İki, ben buna 65 milyonun gözü önünde girdim ve beni takip eden Koç Grubu 1 milyar 250 milyon dolara kadar... Eğer, ben olmasaydım Koç'la Ayhan Bey 900 milyon dolara alacaktı. Yani, devlete 350 milyon dolar da kazandırdım. Ve bir şey daha söyleyeyim arkadaşlar, ben aldığımda bunun piyasa kapitalizasyonu 2,5 milyar dolardı. Bugün piyasa kapitalizasyonu 900 milyon dolar. Götürdü diyenlerin hepsine diyorum ki 'gelin yüzde 20 ucuza alın da beni kurtarın.' Binaenaleyh, bir haksızlıktan bahsetmek mümkün değil. Şeffaf, açık... Televizyonda

alındı bu, işte, bu hanımefendi girdi, televizyon da gösterdi, çeki de böyle verdik."

Doğan, Petrol Ofisi'ni alırken kamusal özellikli Vakıfbank'tan kredi kullandığı iddiasını ise şöyle yanıtlıyordu:

"Ben, Petrol Ofisi'ni aldığım zaman, Vakıflar Bankası'ndan 60 milyon dolar Petrol Ofisi alan İş Doğan Ortaklığı diye bir kredi alındı, 60 milyon dolar da benim grubum bir kere daha aldı, 120 milyon dolardı. İlk defa da, hayatımda onu da bize adam geldi, biz devlet bankası değiliz dedi, özel bankayız dedi, ben konuşmadım İmre Hanım konuştu. Özel banka statüsündeyiz. Ben dedim, orada Mecliste her gün gelecekler, kaç para verdin, ben yokum o işlerde dedim. Ama, kredi aldı diye benim için yayın yaptılar... Bu kredi ucuz alındı, korundu diye *Star* gazetesi yayın yaptı. Ben, hem Cumhurbaşkanlığı'na hem Başbakanlık Denetleme Kurulu'na dilekçe verdim, bu kredileri tetkik edin diye, elinize verdiğim dosyalarda var.

Şimdi ben kendi bankamdan kredi kullanmam. Devlet bankalarından hiç kullanmam, bir defa oldu. Özel bankalardan kullanmam, arkadaşlar, ben 7 milyar ciro yapıyorum, 7 milyar dolar, demin de söyledim 17 bin kişi çalıştırıyorum. Kredi almanın ayıp olduğu bir ülkede yaşamıyorum ki. Yani, sırf gazete sahibi olduğum için ben kredi alamam olur mu. Neden Koç'un, Sabancı'nın aldığı krediler tartışılmıyor da ben tartışılıyorum? Eğer, krediyi ben ayrıcalıklı alırsam, eğer siyasî bir kanalla alırsam, sizi her şeyimle temin ederim, siyasetçilerin haberli olduğunu bilseydim, ben o krediyi almazdım, hiçbirinin haberi yok. Ne haberim olacak, benim de haberim yok. Bankacı geliyor, İmre Hanımla konuşuyor. Bu krediyi biz alırken 9 banka konsorsiyum yapmış. Akbank, Garanti Bankası, Denizbank, Finansbank 9 banka. Ben de bu işe gireyim demiş bir sendikasyon kredisi. Ama, birileri böyle bir şey çıkarıyor, aldı götürdü diye,

ertesi gün de bu söyleniyor. Benim dertli olduğum bundan. Bana bu fırsatı verdiğiniz için seviniyorum. Şu anda fırsat arıyorum bir an evvel ödeyeyim diye, faizi yüksek."

İş-Doğan'ın Petrol Ofisi'nin alımıyla ilgili borcunun, 843 milyon dolar olduğunu ve 150 milyon dolarlık kısmının 36 ay vadeli, kalanının ise 18 ay vadeli olduğunu geçerken hatırlatalım. 9 bankanın oluşturduğu konsorsiyum ile İş-Doğan borcu yeniden finanse edildi. Yeni borcun her şey dahil maliyeti libor+ %6-7 arasında.

Özkök İş Takipçisi mi?

Doğan Grubu'nun siyasilerle çıkar ilişkisi konusu TBMM Medya Araştırma Komisyonu'na getirilmişti. Komisyona çağrılanlardan Nazlı Ilıcak, TBMM'deki iddialarını şöyle sürdürüyordu:

"Sayın Ertuğrul Özkök ile Sayın Güneş Taner'in bir konuşması basına yansımıştı. Şimdi Ertuğrul Özkök diyor ki: 'Başbakan telefonuma çıkmıyor. Bugün onun ağzından manşet yaptım. Daha ne yapayım? Ulan koruyorum, hâlâ ben koruyorum. Röportaj gibi. Gideceksin, ana avrat iyice bir kavga edeceksin, ondan sonra tekrar iyi adam olacaksın. İftira atıyor bana, 'kalleş' diyor. Atsın ne yapalım. Biz de öğrendik artık; onunla kavga ederiz bir güzelce, sonra barışırız, iyi adam oluruz.' Demek ki, gazete kendi menfaati için kullanılıyor; çünkü, zaten Ertuğrul Özkök, İzmit'teki bir karton fabrikasının 130 milyon dolarlık teşvikini sormak için Sayın Güneş Taner'i aramıştı. Bakın, dünyanın hiçbir yerinde, bu şekilde, isterseniz, yasal olmayan bir dinleme metoduyla olsun, bu şekilde teşhir edilen kişiler gazetelerinin başında kalamaz, gazeteci kimliğini taşıyamaz. Onlar, ancak iş takipçisidir ve hiçbir zaman da itibarları yoktur; ama, maalesef, Türkiye'de basın öyle bir

duruma düşmüştür ki, maalesef, aynı kişiler hâlâ işbaşında kalabilmektedir.

Bizim bu iddialarımızı, yani, bu şekilde iş takibi ve basının menfaat için kullanıldığı iddialarını kendileri de kavgaları sırasında söylemişlerdir" diye devam eden Ilıcak, bir Doğan-Bilgin atışmasını da şöyle aktarıyordu:

"Bakın, Aydın Doğan, Dinç Bilgin'e ne diyor: 'Suçlusun Bay Bilgin, suçlusun. Sigorta şirketlerini yanıltmak için İngiliz şirketin raporunu hasıraltı ettiğin için suçlusun; kara para aklayan bir bankayı satın almak istediğin için suçlusun. Bizden 6 milyara satın aldığın bir kasa, bir masalık şirketi, medya gücünü kullanarak borsada halka 425 milyar liraya yutturduğun için suçlusun.' Şimdi gelelim Dinç Bilgin'den Aydın Doğan'a: 'Şimdi ne olacak Bay Aydın Doğan; hiç utanmayacak mısın. Birincisi, özellikle, Sirkeci'de otomobil bayii iken satın aldığınız *Milliyet* ve daha sonra satın aldığınız *Hürriyet* gibi, sizden çok önce var olan basının iki köklü kurumunu düşürdüğünüz zavallı durum için utanmayacak mısın? Türk basınının saygınlığına darbe vurdunuz. Bu iki köklü gazeteyi hem saldırı aracı olarak kullanıyorsunuz hem de Dışbank ve Ray Sigorta örneklerinde olduğu gibi, devletten avanta koparmakta..."

Ilıcak *Star* gazetesini kaynak göstererek başka bir iddiayı taşımıştı Meclis'e:

"*Star* gazetesi şöyle bir iddiayla ortaya çıkmıştır: 'Aydın Doğan'a ait ofset, 4 Ekim 2001'de, elindeki Simge Yayıncılık yani *Posta, Radikal ve Finansal Forum* hisselerinin bir kısmını, hisse başına 23.708 liradan, halka açık Doğan Holding Yayına satacağını duyurdu. Yani, Aydın Doğan, üç dandik gazetesini, *Posta, Radikal, Finansal Forum*'un hisselerini *Hürriyet*'ten 12 kat daha fazla, Milliyet'ten 33 kat daha pahalıya kime satıyor; küçük yatırımcının ortak olduğu bir şirkete satıyor. Hortumlanacak para, 8.7 trilyon lira.

Bakın, bugün Yapı Kredi Bankası ile Pamukbank birleşti, bütünleştirildi. Biz, uzun süreden beri Pamukbank'ın ne kadar zor durumda olduğunu duyuyorduk. Hatta, bir sır olduğu için ve yasak olduğu için biz bundan söz etmiyorduk; ama, Yapı Kredi halka açık bir müessesedir. Siz, halka açık bir müessesenin sırtına, nasıl zor durumda olan bir bankayı yüklersiniz? Gerekli sermaye artırımı yapıp, onun bilançosundaki rakamları düzelttiniz mi? Aynı şekilde; işte bu örnek aynı şeydir. Yani, *Posta, Radikal, Finansal Forum*, halka açık olan bir şirkete eğer yüklenebilse, o zaman, o kendi zararı halka yüklenmiş oluyor."

TBMM, sorunu önemseyip medya sorunları ile ilgili bir araştırma komisyonu kurmuştu ama doğrusu, tutanaklardan, ne komisyon üyelerinin yeterince donanımlı oldukları ne de iddia sahiplerinin tutarlı oldukları söylenebilirdi. Örneğin, milletvekili olarak birçok iddiaya açıklık getirme yetkisi, araştırma olanağı olduğu halde, Ilıcak'ın çabası, rakip gazetelerde yer alan iddiaları tekrarlamakla sınırlı kalıyordu. Doğrusu, Ilıcak'ın medya serüvenindeki çizgisi, söylediklerinin ciddiye alınmasını da güçleştiriyordu.

Örneğin o gün komisyonda, Nazlı Ilıcak, eleştirdiği Pamukbank/Yapı Kredi bütünleştirmesini yapan patrona, Karamehmet'e, bu sözlerinin üstünden çok zaman geçmeden transfer olacak, *Tercüman*'ı yeniden Çukurova Grubu bünyesinde çıkarmak için hazırlıklar yapacaktı.

Hürriyet'in köşe yazarı Emin Çölaşan ise Ilıcak'ın Aydın Doğan'a yazdığı özel mektupları açıklayarak şöyle yazacaktı Ilıcak için:

"Geçmişte Aydın Bey'in en büyük yağcısıydı. İşsiz kalmıştı, iş arıyordu. Aydın Bey onu -şimdi çıkmayan- *Meydan* gazetesine aldı.

O dönemde Aydın Doğan'a özel mektuplar da yazar, nasıl yağlayacağını bilemezdi:

'Babıali'ye çirkinlik getiren bu insanların, sizin muhatabınız olmadığını düşünüyorum.'

Bir başka mektubundan:

'Müsaade ederseniz ben birkaç günlüğüne Aslı'nın (kızının) yanına Paris'e gidiyorum. Maalesef gazetelerin yıldönümünde bulunamayacağım. Şimdiden en samimi duygularımı size iletiyorum. Müesseselerinizin başında, başarılı, verimli bir iş hayatı diliyorum.'

Bir diğer mektubundan:

'Daima dost kalacağımızdan eminim... Siz inançlı bir insansınız. Aynı zamanda duygulu birisiniz. Hem benim hislerimi bildiğiniz için hem de Kemal'in (vefat eden ikinci kocası Kemal Ilıcak) belki de bir başka diyardan bizi seyrettiğine inanarak, yardımlarınızı esirgemeyeceğinizi umuyorum... Bir dostluk elçisi olarak gidiyorum.'

Bütün mektuplarını 'Saygılarımı sunarım' diye bitiriyordu."

BEŞİNCİ BÖLÜM

DOĞAN-TOPRAK DÜELLOSU

Bozüyük zirvesini düzenleyen, AKP ile yakın temas halinde olan Toprak Holding'in Yönetim Kurulu Başkanı Halis Toprak, nam-ı diğer Halis Ağa, Bozüyük zirvesinden 1 hafta önce yükseliş ve batış öyküsünü 28-29 Eylül 2002 tarihlerinde Karamehmet ailesinin gazetesi *Akşam*'a anlatıyordu. Bankası Toprakbank'ı Fon'a devreden Halis Toprak, kapısına kilit vurulan bankasının batmasına kimlerin sebep olduğunu da anlatıyordu bu söyleşide...

İddiası şöyleydi Toprak'ın;

"1976 yılında dönemin Maliye Bakanı Yılmaz Ergenekon imzalı iki tane tebliğ çıktı. İlk tebliğ Dövize Çevrilebilir Mevduat (DÇM) ile ilgiliydi. Dışarıdan para getiren bir işadamı bu parayı bankaya yatırdığında döviz diyelim 10 birim ise fiyat 100 birime çıktığında aradaki 90 birimlik fark Hazine tarafından ödeniyordu.

İkinci tebliğle ise dış kredili makine getirene kur garantisi verildi. Bunda da dışarıdan yatırım için makine getirene kolaylık sağlandı. Aynı şekilde 10 birim olan döviz 100 birime çıkarsa aradaki 90 birimlik fark yine Hazine tarafın-

dan ödeniyordu. Yatırımcı ise sadece 10 birim ödüyordu.

Aslında bu DÇM'nin memlekete hiçbir faydası olmadı. Ancak iç ödemeler dengesini biraz düzelten bir uygulamaydı. Çünkü stokçuluğu artırdı. 78-79 yıllarında karaborsacılığı teşvik eden bir sistem oldu.

İkinci tebliğ ise ülkeye büyük fayda sağlayacak bir yapıdaydı. Paktaş'a 312 tane dokuma tezgâhı ithal ettik. ABD'de bu tezgâhlardan 240 tane vardı. Dünya basını bile bizim bu ithalatımızı yazdı. Tezgâhlar kuruldu. Ve dünyanın her yerine ihracatımız başladı. Paktaş'ta da 5 bin 500 kişi çalışır oldu. O zamanlar için bu ciddi bir rakamdı."

Peki sonra ne olmuş, kimlerin azizliğine uğramıştı Toprak?

"Sonra bu ikinci tebliğ Ziya Müezzinoğlu'nun Maliye Bakanı olduğu dönemde geriye doğru işletilerek kaldırıldı. Kaldırılınca 10 lira olan borç 100 liraya çıktı. Paktaş'a 600 milyon dolarlık yük bindi. Paktaş ile birlikte 361 şirket mağdur oldu. Bunlardan bir tanesi çok ilginç. Koç Grubu'na bağlı Asilçelik şirketi kalktı fabrikasını devlete sattı. Üstüne de hisselerinin parasını aldı. Diğer 360'ı yok oldu gitti. İşte bir ülkede eşitlik olmaz ise o ülkenin iflah olması mümkün değildir. Aradan birkaç yıl geçti Paktaş sıkıştı. Kim düşmanımsa bu devirde sanayici olsun.

Bir sanayi tesisinin bir yığın ödeme kalemi var. Örneğin elektrik borcu ödenmez ise elektrik hemen kesiliyor. Hepsinin içinde bir tek Maliye kalıyor. Biz de dedik ki Maliye'ye olan borcumuzu ödemeyelim. Maliye de erteler diye düşündük. Sağolsun Maliye de erteledi. Bunu da kimseye tavsiye etmem çünkü faizi çok yüksek. Bundan sonra Paktaş epey zedelendi. İşçiye para ödeyemez duruma düştük. Bir tane evimizi İş Bankası'na ipotek edip, işçinin parasını ödedik."

Toprak, Paktaş'a yapılanları biraz sonra anlatacak. Ama

önce bir Mazda hikâyesi var Doğan ile ilgili olan, ucu da Paktaş'a uzanan... Onu dinleyelim...

"O yıllarda Japon otomotiv şirketi Mazda Türkiye'de bir şirkete mümessillik vermek istiyor. Japonlar Halis Toprak'a verelim diye düşünmüşler. Mazda'dan yetkililer görüşmek üzere geldi. Sonradan öğreniyoruz Aydın Doğan bu adamların arkasına kendi adamlarını takmış. Demek ki o da Mazda'yı almak istiyormuş. O zamanlar *Milliyet* gazetesinde Paktaş hakkında haberler çıkmaya başladı. *Milliyet*'te, 'Vergiler açıklansın' haberiyle Paktaş'a yükleniliyordu. Bizi vergi yüzsüzü olarak gösterip, Japonlar'ın Mazda'yı bize vermesi engellenmek isteniyordu. Asıl amaç da, Mazda'yı Aydın Doğan'ın alması.

Baktım olacak gibi değil, Aydın Bey'e gittim. 'Aydın Bey, Paktaş'ta 5 bin 500 kişi çalışıyor, bu fabrika üretimde. Müsaade et bizi zor durumda bırakma etme eyleme Paktaş'la uğraşma' dedim.

Aydın Bey 'he, me' dedi. Biz de Yönetim Kurulu olarak Mazda temsilciliğinden vazgeçme kararı aldık. Yeniden Aydın Bey'e gittik; 'Biz Mazda'dan vazgeçtik' dedik. Bu bize inanmadı. Fakat Japonlar da Mazda'yı ne bize ne de Aydın Doğan'a verdi. Sonuçta Mazda, Yüksel Mermer'e verildi. Fakat Paktaş hakkındaki kötü haberlerle iyice zor duruma düştü. Malını Paktaş'a verip parasını bir ay sonra tahsil eden işletmeler Paktaş'a güvenemez oldular ve paralarını o gün istemeye başladılar. Yoğurtçu bile 'ver paramı al yoğurdunu' dedi. Paktaş işçileri yürüyüşe geçme kararı aldılar. Ankara bu durum üzerine panikledi. Ne dünya ne de Türkiye'nin tarihinde o güne kadar maliyelerin hiçbir sanayi tesisine el koyduğu görülmemiş. Maliye mecbur oldu, Paktaş'a el koydu.

Sonra Aydın Bey'e tekrar gittim; 'Mazda olmadı, ben almadım ama sana da vermediler. Paktaş'a da el kondu. Artık

davanı kazandın bırak beni' dedim. Tamam falan dedi fakat durmadı."

Halis Toprak'a göre, Aydın Doğan'ın Toprak ile uğraşması bununla kalmamış.

"Bizim bir kâğıt fabrikası var. O yıllarda da ABD'de seçim var 16 yıl oldu. SEKA'da grev var, kâğıt yok. Gazetede yine aleyhimizde yazılar çıkıyor. Ne yapalım dedik, bu adam bizden yine vazgeçmiyor. Bizde Mehmet Baler var, seramik fabrikamızın genel müdürüydü o zamanlar. Mehmet bana dedi ki; 'Babam Mahmut Baler, Aydın Bey'in iyi dostudur. Babamı onun yanına göndereyim, Aydın Bey sizden vazgeçsin.' Mahmut Baler, Aydın Doğan'la görüştü ve onu ikna etti. Biz de ondan kurtulduğumuzu sandık. Aradan birkaç yıl geçti. İş Bankası ipotek ettirdiğimiz kardeşimin evini sattı. Kardeşim bunalıma girdi ve intihar etti. Neticede Aydın Doğan ve Ziya Müezzinoğlu o oğlanın intiharına sebep oldular. Çünkü kardeşim Muhsin Toprak, Aydın Doğan yüzünden fabrikasından ve evinden oldu."

Halis Ağa'ya göre Aydın Doğan bankacılıktan da haksız kazanç sağlamış. Nasıl mı?

"Aydın Doğan bankasını birkaç yılda 9-10 şubeli hale getirdi. Yüzde 15'ini halka açtı. Kalan kısmı da Anadolu Grubu'na 80-85 milyon dolara sattı. Böylece 100 milyon doları cebine atmış oldu. O parayı da getirdi, devlet bankalarına faize verdi. Yani devletin gücüyle avanta parayı yüzde 150'den faize verdi. Bu adamın hayatı avanta. Maalesef bu adam böyle. Ama bana; 'Yavuz hırsız' diyor. Hangimiz 'yavuz hırsızsak' kamuoyu şimdi karar versin. Biz paralarımızı Aydın Doğan gibi faize yatırmadık. Zaten onun hayatta iki işi var. Biri faiz, ikincisi milletin işini bozup onun malını almak. 100 lirayı 1 liraya alır. Ben hiçbir yatırımımda arsa hariç kimsenin malını almadım. Her şeyi kendim kurdum."

Toprakbank'ı Hortumlamak

Gelelim, Halis Toprak'ın, Toprakbank'dan hâkim ortak olarak haddinden fazla kredi kullanmasına ve Fon'a devrediliş hikâyesine... Toprak, hikâyeyi kendi penceresinden şöyle anlatıyor:

"Yıl 1993'te yatırımlara teşvik kararnamesi çıktı. Kararnameyle yatırım bedelinin yüzde 40'ını devlet veriyordu, yüzde 60'ını da sanayici kendisi koyuyordu. Amaç ülkeye döviz getirecek yatırım yapmaktı. Biz de başvurduk ve Bilecik'te yatırıma başladık. Yatırımın yüzde 60'ını, bize düşen kısmını tamamladık. Sonra Teşvik Uygulama'ya gittik. Oradan bize, senin paran seneye verilecek dediler. Biz de akreditifleri açmıştık, Makinelerin birçoğu montajlanıyordu. Bir kısım üretime başlamıştı bile. Bunlar ufak paralarla olacak işler değildi. Bunu Teşvik Uygulama'ya izah ettik. Bu şekilde yatırımı bırakırsam iflas edeceğimi söyledim. Teşvik Uygulama bana:

'Sen git bankalardan kredi al, ben zamanı geldiğinde senin paranı vereceğim' dedi. İş Bankası'ndan 400 milyon dolara yakın para istedim. Zaten akreditiflerin çoğu o bankadandı. İş Bankası meblağı fazla buldu ve teminat istedi. Teminat olarak kâğıt fabrikası yetmez dediler, evlerimi işyerlerimizi de istediler. Tamam dedik parayı aldık. Fakat yine para yetmedi. Ödemelere bir türlü yetişemiyoruz. Vakıfbank'a gittik. 300 milyon dolar da onlardan istedik. Para yine yetmedi. Teşvik Uygulama'ya durumu anlattık. Aldığımız yanıt şöyle oldu: 'Git senin bankan var. Oradan al ihtiyacın olan parayı biz sonra senin paranı veririz'.

Biz de gittik Toprakbank'tan 312 milyon dolar krediyi aldık. Sonra Lice ve Sarıkamış'taki yatırımlar ve granit tesisi hariç yarım kalan tüm yatırımları tamamladık. Borçların bir kısmını ödedik fakat o sırada bankama el kondu."

Toprak'a göre, Toprakbank'a elkonulmasına Doğan Grubu medyası neden olmuş. İfadesi şöyle:

"Ertuğrul Özkök diyor ki, senin bankanı ben mi kapattım. Evet sen kapattın. Bankama el konulmadan 1 yıl önce *Radikal*'de Toprakbank'ın aldığı sendikasyonu geri ödemediğini bildiren haber yaptılar. Ödediğimiz halde bu haber yapıldı. Biz de o sırada yeni bir 200 milyon dolarlık sendikasyona çıkacaktık. 200 milyon dolarlık sendikasyonumuz durdu. Hisselerimiz düştü. Mevduatlar bankadan çekilmeye başladı. Ve bankama el konuldu. Evet bankamı Aydm Doğan kapattı. Ve hemen almak için Fon'a başvurdu. Bundan sonra da Pamukbank hikâyesi başladı."

Halis Toprak'a göre, Aydın Doğan'ın gözü Turkcell ile Yapı Kredi'de...Medyasını da bu amaçla kullanmış...

"Şimdi gelelim Pamukbank'a el konulmasına. Sayın Derviş bu bankayı da Fon'a aldı. Aydın Bey ile Derviş'in araları çok iyidir. Aydın Doğan her gün gazetelerinde Derviş'in boy boy resmini basmayı ihmal etmezdi. Pamukbank acilen satılığa çıkarıldı. Doğan da hemen Pamukbank'ı almak için Fon'a müracaat etti. Aslında amacı Pamukbank değil, ne yapsın Pamukbank'ı, Pamukbank'ın elinde Turkcell ve Yapı Kredi hissesi var. Gözü onlarda Aydın Doğan'ın, tüm çalışması bu iki şirketi almak yönünde. Pamukbank, dünyanın 29'uncu zengin adamı Mehmet Emin Karamehmet'in bankası. Doğan, Pamukbank'ı alırsa dünyanın 29'uncu zengini o olacak. Asıl amacı bu."

Toprak, müttefiki Karamehmet'in haklarını savunmaktan da geri kalmıyor ve ekliyor:

"Mehmet Emin Karamehmet'in dedesi 80 yıldır bu ülkede üretim yapıyor. Karamehmetler vergisini veren, ülkenin büyümesine katkı sağlayan, istihdam yaratan çok büyük ve köklü bir aile. Mehmet Emin Bey'in dedesi İkinci Dünya Savaşı'nda Çukurova Sanayi İşletmeleri şirketiyle ordunun

elbiselerini dikti. Mehmet Emin Karamehmet gece gündüz uyumuyor bu ülkeye sürekli eser koyuyor. 'İnsan ölür nam kalır, at ölür meydan kalır.' Adamın ülkesine hizmetten başka bir isteği yok."

Halis Ağa'ya göre Aydın Doğan'ı koruyan kollayan Koç Grubu olmuş. Yıllar önce kendisi gibi TOFAŞ bayii iken Aydın Doğan'ın İnan Kıraç'tan destek aldığını iddia ediyor.

"Peki kardeşim Aydın Doğan sen bu ülke için ne yaptın? 1994'te *Hürriyet*'i almadan önce elinde bir *Milliyet*'in vardı. *Hürriyet*'i almak için Koçbank'tan kredi aldın. Esas seni bu milletin başına bela eden İnan Kıraç'tır. Arabaların kıymetli ve herkesin almak için kuyrukta olduğu zamanlarda Aydın Doğan da, ben de TOFAŞ'ın bayiiydik. Bana günde 3 tane araba verirdi TOFAŞ, Doğan'a günde 300 tane verirdi. Doğan'ın başka işi yoktu o zaman. İnan Kıraç sayesinde bu adam milletin başına bela oldu. İhlas'a b..k attı İhlas gitti. *Sabah*'a b..k attı, Dinç Bilgin'i hapse attırdı, yok etti. Dinç Bilgin'in suçu ne? Adamdan hâlâ vazgeçmiyor. Yaralı kuşa vurulmaz yahu."

Bunlarla bitmiyor, Halis Ağa'nın *Akşam*'daki salvo atışı ve devam ediyor:

"Ertuğrul Özkök diyor ki, 'Halis Toprak'ın 50 milyon dolarlık İngiltere'de evi var.' Bu yalandır. Ben 3 milyon 600 bin pounda evin arsasını aldım, 8 milyon pound da eve harcadım. İngiltere'deki ev bana toplam 11 milyon 600 bin pounda mal oldu. Evi maalesef satamadım. 10 milyon pounda ipotek yaptırdım Ansbacher and Co. Ltd bankasına. Eskişehir'deki granit tesisim yarım kalmıştı onu tamamladım bu parayla.

Özkök ayrıca Lice yatırımının 2-3 milyon dolar olduğunu söyledi. Lice ve Sarıkamış yatırımı 100 trilyon lira civarındadır. Lice'deki mermer fabrikası devreye girmiştir. Yem fabrikası da devreye girseydi şimdi ben asgari 100 milyon

dolarlık ihracat yapıyor olurdum. Maalesef bankama el konulduğu için o yatırım öyle bekliyor. Allah saklasın, makineler paslanmaz ise çok iyi. Yaptığım yatırımlarla Lice ve civarının istihdam sorununu, sağlık, eğitim, kültür problemlerini hallettim."

Halis Toprak, yatırımlarının engellenmesi ile uğranılan kayıpları ise şöyle dillendiriyordu:

"Bozüyük tesislerini devreye koymadan önce Bozüyük'ün nüfusu 7 bindi. Benim fabrikalarımdan sonra nüfus 70 bine çıktı. Bugün Bozüyük-Eskişehir arasında 13 tane sanayi tesisi var. Dünyanın hiçbir ülkesinde 30 kilometrede bir müesseye ait 13 sanayi tesisi yok. O bölgede BOTAŞ'tan alınan gazın yüzde 60'ını benim tesislerim tüketiyor. 13 fabrikanın arasında 2 bin 500 kamyon çalışıyor. 2 muavin ve 2 şoför sadece 10 bin kişi eder. Lice'de de öyle. Yani 20 bin şoför ve muavine istihdam sağlıyorum. Sizde hiç vicdan yok mu? Yazık bu çalışan insanlara."

Doğan Medya Grubu'ndan çok yakınıyor Halis Toprak:

"*Milliyet*'e haber yaptırıyor. 'Bu adamı iyi tanıyın' diyor benim için. Ben ne yaptım? 32 yıldır Türkiye'ye yatırım yapıyorum. Bilecik'e 1, Pazaryeri'ne 1, Bozüyük 5, Eskişehir 8, Milas 1, Lice 3, Sarıkamış 5 yıldızlı otel. 23 sanayi tesisi kurdum. Aydın Bey sen acaba bir taşı bir taşın üstüne koydun mu? Siz 50 milyon dolarlık evin var diyorsunuz bana. Ben evimi ipotek ettirdim parasıyla Eskişehir'deki granit tesisini tamamladım. Aydın Doğan senin de Londra'da otelin var. Sen de bunu ipotek ettirip de bu ülkeye bir şey yapsana. Bu vatan bizim. İnsanlar aç, ben de biliyorum dışarıya yatırım yapmayı."

Eleştiriler Doğan'dan Kemal Derviş'e ve IMF politikalarına sıçrıyor:

"Şimdi gelelim Sayın Kemal Derviş Bey'e. Bu adam ne yaptı 1 milyon işsizi 2,5 milyona çıkardı. Gitti IMF'den 28

milyar dolar kredi aldı. 'O olmaz ise bu parayı kimse IMF'den alamazdı, o kredi alınmaz ise Arjantin gibi olurduk' denildi. Biz niye Arjantin ile kıyaslanıyoruz ki.

Peki Derviş 28 milyar doları ne yaptı? 8 milyar dolar ile dış borcu ödedi. Başımın üstüne borcumuzdur ödenecektir tabii. 20 milyar doları aldı batık bankalara aktardı. Her sabah bir bankaya el koydu. Memlekette korku yaşattı, panik yarattı. Para yurtdışına kaçmaya başladı. Arkasından dünyada ender rastlanan bir duruma neden oldu. Dünyanın önde gelen şirketi General Motors, Ekrem Pakdemirli döneminde Torbalı'ya Opel otomotiv fabrikası kurdu. 2001 yılında Opel fabrikayı kapatıp Çin'e götürdü. Koç, Bozüyük'teki Demirdöküm panel radyatör fabrikasını söktü o da Çin'e götürdü. Bunun dışında birçok sanayici Bulgaristan, Rusya ve Romanya'ya kaçtı. Bu ülkede savaş zamanında bile kimse sanayi tesisini söküp bir yere götürmedi. Derviş adam olsaydı Dünya Bankası'nda masa başında çalışmazdı. Derviş doğruyu yapmadı. 20 değil sadece 5 küçük bankaya el koymalıydı. O zaman bunun devlete maliyeti 1 milyar dolar olurdu. Geri kalan 15 bankaya da Merkez Bankası kredi açardı, kendilerini toparlamaları için zaman tanırdı. Sonra da bir kararname çıkararak devletin bankalara mevduat garantisini kaldırırdı. Fakat bunların hiçbiri yapılmadı. Demirbank'ı saymazsak millet bankaların içini boşalttı Fon'a teslim etti. Toprakbank ve Pamukbank hariç. Bu nedenle devlet bu iki bankayı sahibine iade etmeliydi. Çünkü bu iki bankanın ardında sanayi var. Üretim var istihdam var...

Fakat Kemal Derviş bunlar yetmiyormuş gibi öyle bir kanun çıkardı ki hepimiz şaşırdık. Bu çok insafsızca çıkarılan bir kanun oldu. Bankanın tüm iştirakleri ve varlıklarına el koyuluyor, bunlar borçtan ayrı tutuluyor, banka sahibine, sen borcunu ayrıca öde deniliyor. Böyle bir şey olur mu?"

Halis Toprak dertli...Anlaşılmadığından, dinlenilmediğinden şikâyetçi...

"Bir insanın başarılı olması için istişareye açık olması lazım. Özal, zamanında 70 işadamıyla Japonya'ya giderdi. Herkesin fikrini alırdı, danışırdı. Derviş'te bu yok. Bankama el koyulmadan önce ve sonra randevu istedim, hiçbirine yanıt vermedi."

Bu arada, Toprak'ın sağlık ürünleri, seramik ve ilaçtaki rakibi Eczacıbaşı da eleştirilerden nasibini alıyor...

"Kemal Derviş'in akıl hocası Bülent Eczacıbaşı'dır. Adam gidiyor geliyor, Bülent Bey'e danışıyor. Amerika'dan dönüyor Bülent Eczacıbaşı'nın yanına uğruyor."

Ve Aydın Doğan' a sorular geliyor Halis Toprak'tan;

"Aydın Doğan'a soruyorum

1- Aydın Bey, 1 milyar 600 milyon dolar borcunun olduğu doğru mudur? Eğer doğruysa hangi bankalara borcun var, açıkla?

2- Senin bir devlet bankasında 100 milyon dolar dövize endeksli yüzde 10 ile kağıt alıp, şubat krizinde bu parayı yüzde 3000'lere varan faizle devlet bankalarına verdiğin doğru mu?

3- Bu paraya alırken birileri sana yardımcı oldu mu? Aldığın borcu erteledin mi?

4- Hayatında hiçbir ihracat yaptın mı sen Aydın Doğan? Hele bu ülkenin bu kadar ihracata ihtiyacı varken. IMF'ye gururumuzu satmışken...

5- Sayın Aydın Doğan, aldığım duyuma göre sen 1 milyar dolardan fazla değerde kendi şirketlerinin hisse senetlerini Borsa'da sattın. Bu hisselerin bir kısmını da yetim ve fakir aldı. Deniliyor ki bu hisselerin değeri 300 milyon dolara düşmüş. Bu aradaki 700 milyon doların bir kısmını yetim için harcadın mı?

6- Bu hisse senetlerinin değeri neydi, bugün kaç? Sene

başından bugüne kadar bu hisselerden bir tane fiyatı artan var mı? Cevap vermezsen kabullenmiş olursun.

7- Bu ülkenin parasını aldın ne yaptın? Pusuya yattın. Milletin işini bozdun. Milletin malını aldın. *Hürriyet*'i, *Milliyet*'i aldın. Dışbank'ı 7 yıl vadeli aldın. Banka 7 yıla alınır mı? Et borç olur da ciğer borç satılır mı? Petrol Ofisi'ni aldın, Petrol Ofisi'ne kaç kuruş verdin?"

Doğan'dan Yanıt

Doğan'dan Toprak'a cevap ise gecikmedi ve üç gün sonra 2 Ekim tarihli *Akşam*'da şöyle yer aldı:

"Halis Toprak, AKŞAM'da yayınlanan röportajında tümüyle beni hedef alıyor. Kendisine düşmanlık göstermem için hiçbir neden yok; ne özel dostluğum, ne de bir iş ilişkim var. Toprakbank'a el konulmasından da, Paktaş olayından da kendisi sorumludur."

Aydın Doğan'ın Toprak'a cevabı şöyle devam ediyordu:

"Halis Toprak, tekstil şirketi Paktaş'ın iflasından beni sorumlu tutuyor. Paktaş'a 1985'te Turgut Özal'ın Başbakanı olduğu hükümet tarafından el konuldu. El konulma gerekçesi, o dönemin parasıyla 13 milyar liralık vergi borcudur. Paktaş tekstil işletmelerinin 'teferruğ' yoluyla Sümerbank'a devriyle sahiplerinin yine o dönemin parasıyla yaklaşık 2,5 trilyon tutarında banka ve şahıs borçlarından kurtarıldığı da Gelirler Kontrolörleri'nin o dönemde yaptıkları incelemede saptanmış ve bu raporlar 1993'te Türkiye'de yayımlanan tüm gazetelerde yer almıştı.

Söz konusu raporlarda Toprak Holding nezdinde Türk Ceza Kanunu'nun 506, 508 ve 510. maddeleri uyarınca kaynak aktarımı ve hileli iflas davaları açılması gerektiği de belirtilmişti. Arşivlerde yapılacak küçük bir çalışma bu konudaki gerçekleri gözler önüne serecektir.

Paktaş'a el konulması ile benim bir ilişkim yok. Halis Toprak ve şirketleri, bu el konulma işleminin mağdurları değildir. Kamu kuruluşlarının bağımsız denetçileri tarafından yazılan raporlar Toprak ve şirketlerinin bu el konulma nedeni ile haksız çıkar sağladıklarını da ortaya koymaktadır.

Halis Toprak, kardeşi Muhsin Toprak'ın intiharından da beni sorumlu tutuyor.

Rahmetli Muhsin Toprak'ın kardeşinin borçları yüzünden intihar ettiği bizzat Toprak ailesinin çeşitli fertleri ve Muhsin Toprak'ın oğlu Emin Toprak tarafından basına verilen beyanlarla sabittir.

Halis Toprak'ın bizzat batırdığı şirketinin borçlarıyla talihsiz kardeşini başbaşa bırakıp kaçtığı kendi ifadeleriyle de sabittir. 4 Mart 1986 tarihli *Dünya* gazetesinde yayımlanan açıklamasında, Paktaş ile şahsının ve Toprak Holding'in hiçbir alakası olmadığını söyleyen de Halis Toprak'tır.

Bu, Toprak'ın, halkın gözünün içine baka baka söylediği ne ilk yalandı, ne de sonuncusu oldu...

Muhsin Toprak'ın talihsiz ölümü ile Aydın Doğan arasında ilişki kurmak, tamamen akıldışı ve alçakça bir iftiradır.

Halis Toprak, *Akşam*'da yayımlanan röportajında, kendi ağzıyla bankasına neden el konulduğunu da anlatıyor; 'Biz de gittik, Toprakbank'tan 312 milyon dolar kredi aldık' diyor.

Toprakbank'a Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından el konulmasının nedeni budur: Banka kaynaklarının grup şirketlerine aktarılması.

BDDK denetçileri tarafından yürütülen soruşturma sonucunda yazılan rapor, Halis Toprak'ın bankasının kaynaklarından kendi şirketlerine 457 milyon dolar kaynak aktarıldığını belirtiyor. Bankanın birikmiş zararı ise 30 Mayıs 2001 tarihi itibariyle 489 trilyon liraya ulaşmış bulunuyordu.

Bankaya el konulması ile benim aramda bir ilişki kurul-

ması ise kamuoyunu yanıltmayı hedefleyen bir yalandan ibarettir.

Halis Toprak, bankaya el konulma sürecinde gazetelerde yayımlanan haberlerden de beni sorumlu tutuyor. Bunun, kendisine bir düşmanlık amacıyla yapıldığını iddia ediyor. Halis Toprak ile benim aramda bir düşmanlık olmasını gerektirecek herhangi bir ilişki olmadı. Ne özel dostluk oldu, ne de bir iş ilişkisi...

Gazetelerimizin ısrarla üzerinde durduğu husus şudur: Bankaların kaynaklarını kendi şirketlerine aktararak ülkeyi kriz içine sokanların bu borçlarını geri ödemelerini sağlamak...

7 Soruya 7 Yanıt

1- Aydın Bey, 1 milyar 600 milyon dolar borcunun olduğu doğru mudur? Eğer doğruysa hangi bankalara borcun var açıkla?

- Doğan Grubu'nun böyle bir borcu yoktur. Şirketlerimiz halka açıktır ve SPK denetimi altındadır. İsteyen herkes şirketlerimizin mali yapılarını SPK kurallarına uygun olarak yapılan açıklamalardan öğrenebilir.

2- Senin bir devlet bankasında 100 milyon dolar dövize endeksli yüzde 10 ile kâğıt alıp, şubat krizinde bu parayı yüzde 3000'lere varan faizle devlet bankalarına verdiğin doğru mu?

- Devlet bankalarından kredi alıp bu parayı yine devlet bankalarında yüksek faizle değerlendirdiğim iddiası, biraz ekonomi ve bankacılık bilen birisi için ancak deli saçması olarak nitelenebilir. Bu, tümüyle yalan ve iftiradır.

3- Bu parayı alırken birileri sana yardımcı oldu mu? Aldığın borcu erteledin mi?

- Kimseden böyle bir borç almadığımız için bunu ertelet-memiz de söz konusu değildir. Bu da Toprak'ın bir iftirasından ibarettir.

4- Hayatında hiçbir ihracat yaptın mı sen Aydın Doğan? Hele bu ülkenin bu kadar ihracata ihtiyacı varken. IMF'ye gurumuzu satmışken...

- Benim şirketlerim, ihracat da yapıyor, ülkemize döviz de getiriyor. Ancak şunu sormadan da edemiyorum: Bunlardan Toprak'a ne, sen kim oluyorsun?

5- Sayın Aydın Doğan, aldığım duyuma göre sen 1 milyar dolardan fazla değerde kendi şirketlerinin hisse senetlerini Borsa'da sattın. Bu hisselerin bir kısmını da yetim ve fakir aldı. Deniliyor ki bu hisselerin değeri 300 bin dolara düşmüş. Bu aradaki 700 bin doların bir kısmını yetim için harcadın mı?

- Borsada son on yılda 10 şirketimiz halka açıldı. Sermaye Piyasası kurallarına uygun, yasalara saygılı olarak açık ve şeffaf işlem görüyorlar. Şirketlerimize ait hisseleri alanlar da bu işlemlerden memnun olmalılar ki, şirketimizin hisselerini almaya devam ediyorlar.

6- Bu hisse senetlerinin değeri neydi, bugün kaç? Sene başından bugüne kadar bu hisselerden bir tane fiyatı artan var mı? Cevap vermezsen kabullenmiş olursun.

- Sene başından beri hangi hisselerin değerinin arttığı, hangi hisselerin değerinin düştüğü İMKB ve SPK kayıtlarından kolayca bulunabilir.

7- Bu ülkenin parasını aldın ne yaptın? Pusuya yattın. Milletin işini bozdun. Milletin malını aldın. Hürriyet'i, Milliyet'i aldın. Dışbank'ı 7 yıl vadeli aldın. Banka 7 yıla alınır mı? Et borç olur da ciğer borç satılır mı? Petrol Ofisi'ni aldın Petrol Ofisi'ne kaç kuruş verdin?

- Petrol Ofisi, Türkiye'nin gözü önünde televizyondan yayımlanan açık ve şeffaf bir ihaleyle satıldı. POAŞ'ın yüzde 50'sine 1 milyar 260 milyon ABD Doları öz kaynaklardan, kalan kısmı ise 9 özel bankanın oluşturduğu bir konsorsiyumdan cari faizlerle temin edilen krediyle ödenmiştir. Bu

ihale, bugüne kadar yapılan en büyük özelleştirme ihalesi olarak kamuoyuna mal olmuştur."

Toprak'tan İlanla Satışa Devam

Aydın Doğan'ın *Akşam*'da yayımlanan cevabının üzerinden birkaç gün geçtikten sonra, Halis Ağa bu kez tam sayfa ilanlarla Doğan'a hamle etti. 13 Ekim tarihli *Sabah*'ta yer alan ilanda Aydın Doğan'a: Sizin artık piliniz bitti, dedi ve ekledi... Doğan şimdi de Turkcell'in başına musallat oldu... Hayatı iftira üzerine kurulmuştur"...

Toprak, "Monopol medya patronu" diye nitelendirdiği Aydın Doğan'ın ihracat yapan müesseseleri "çamur atarak, yalan, dolan ile" zora sokmaya çalıştığını ileri sürdü. *Sabah* gazetesine verdiği tam sayfa ilanın girişinde "Tüm medyanızla bize saldırıyorsunuz. Ancak sizin artık piliniz bitti, tüm girişimleriniz geri tepiyor. Ne mal olduğunuzu 70 milyon Türk halkı öğrendi. Deprendikçe batıyorsunuz" dedi.

8 Ağustos tarihli *Hürriyet* gazetesinin "Bozüyük Zirvesi" manşeti ile çıktığını hatırlatan Toprak, "Daha önceki yayınlarınızda olduğu gibi, bu söz de yalandır, zirve falan söz konusu değildir" dedi. AKP Genel Başkanı Erdoğan'ı fabrikalarının bulunduğu Bozüyük'teki evine davet etmesinin, kendisi için bir vazife olduğunu ifade eden Halis Toprak, Erdoğan'dan da "ülkemizin gelecekteki başbakanı" olarak söz etti.

Halis Toprak, ilanında 1972 yılında Adana'da kurulan ve döneminin en büyük tekstil tesisi olduğunu belirttiği Paktaş'ın Aydın Doğan'ın çabalarıyla kapandığını ileri sürdü. Söz konusu tesislerdeki SULZER makinelerinden şimdi Türkiye'de çok sayıda bulunduğunu ifade eden Toprak, "Bunların başına da Sayın Doğan musallat olmasın diye Allah'ıma dua ediyorum. Şimdi de Turkcell'in başına musallat

oldu. Yüce Rabbim Turkcell'i sahibine bağışlasın" dedi.

Halis Toprak, diğer ülkelerde medyanın kendi sanayicisini ve ihracatçısını desteklediğini ifade ederken, Türkiye'de bunun olmadığını söyledi. Toprak şu ifadeleri kullandı:

"Bizde ise ne hazindir ki, monopol medya patronumuz ihracat yapmadığından ne olduğunu bilmez. Desteklemek yerine, tamamen aksi bir tutumla ihracat yapan müesseselere çamur atar, yalan, dolan ile bu müesseseleri zora sokmaya çalışır. Çünkü hayatı iftira üzerine kurulmuştur."

Halis Toprak, gazete ilanında, Doğan Grubu gazetelerinin eleştirdiği Recep Tayyip Erdoğan'ın Mehmet Emin Karamehmet, Halis Toprak ve Mustafa Süzer'le yaptığı görüşmede Erdoğan'a neler söylediğine ilişkin açıklamalarda da bulundu. Halis Toprak'ın, Erdoğan'a söylediklerine ilişkin ifadeleri şöyle:

"Bildiğiniz gibi ülkemiz işsizler diyarı olmuştur. Allah hiçbir ülkeyi bizim durumumuza sokmasın. Bir an evvel de bu durumdan kurtarsın. Türkiye'de irili ufaklı 23 bin 700 sanayi tesisi vardır, bunun 9 bin 600'ü kapalı. (Sayın Derviş'in bize hediyesi). Sadece Turgutlu'da 75 tuğla fabrikasının 73'ü kapalı. Sayın Derviş, ülkemizin başına 18 ay musallat edildi, işsizlik ve sefalet bize reva görüldü. Biz millet olarak buna layık değiliz.

İlk yapılacak işlerden biri fevkalade hal ilan edilerek kapalı olan sanayi tesislerini çalıştırmak olmalıdır. Bu tesisler çalıştırılırsa, ihracat ayda 5 milyar dolara çıkar. Yani 60 milyar dolarlık ihracat girdisi sağlanır. Ayrıca bu tesisler tekrar çalıştırılırsa, sokakta gezen, işinden çıkarılmış 1,5 milyon insan tekrar işine kavuşur. Böylece ülkemizin geleceğini tehdit eden, işsizlerin miktarı azalır. Ülkemiz işsizler diyarı olmaktan kurtulur. Bu şekilde gururumuzu kıran IMF'ye muhtaç olmaktan kurtuluruz.

İkinci olarak ise inşaat sektörüne ivme kazandırılmalıdır.

Bu sektörde 450 iş kolu yer almaktadır. En önemlisi konut sektörüdür. Konut sektöründe eğitimsiz, iki milyon insan amele sıfatıyla çalışmaktadır. Ayrıca bunların ortalama yaşı 35'in üzerindedir. Dünya kadar sanayi tesisi kursanız, eğitim ve becerileri olmaması nedeniyle bu insanları orada istihdam edemezsiniz. Bunlara ancak inşaatlarda istihdam yaratılabilir. Ayrıca inşaat sektöründe kullanılan malların yüzde 99'u iç piyasada üretildiğinden, diğer sektörler gibi ithale bağlı değildir."

Halis Toprak, ilanda ekonomiden sorumlu eski Devlet Bakanı Kemal Derviş'e de sert eleştiriler yöneltirken, "Rahmetli Sayın Turgut Özal, bir sohbetimizde Sayın Derviş'in adı geçince 'bırakın işe yaramaz' demişti. Oğlu Sayın Ahmet Özal da bir konuşmasında bunu ifade etti" dedi. Toprak iddialarını şöyle sürdürdü:

"Rahmetli Sayın Turgut Özal'ın daha önce bir basın açıklamamda ifade ettiğim gibi Sayın Doğan için 'bu adam haindir' dediğini burada özellikle vurgulamak isterim. Başbakanımız Sayın Bülent Ecevit (kendisine daima şükran borçluyum) Allah razı olsun Sayın Masum Türker'i layık olduğu makama getirerek yaşadığımız tüm olumsuzlukların durmasına ve olumlu gelişmelerin gözlenmeye başlamasına vesile oldu. Çünkü Sayın Türker her sabah kalktığında panik yaratacak, milleti ürkütecek ifadeler kullanmıyor. Dolayısıyla işi başarıyla götürüyor."

Halis Toprak, dur durak bilmiyor saldırıyor ve ertesi gün de yine *Sabah*'ta ilanla Aydın Doğan'a yükleniyordu: "2,5 milyar dolar borcunuzla milleti sefalete sürüklediniz"...

Toprak, ilan metninde Mehmet Emin Karamehmet'i de savunuyordu. Doğan'a "Nasıl can vereceğinizi bir tarafa bırakın öbür tarafta nasıl hesap vereceksiniz. Sizi Allah'a havale ediyorum" diye seslenen Toprak, Doğan'ın borçlarını ödemesinin mümkün olmadığını iddia ediyordu.

Bankasına TMSF tarafından el konulan Halis Toprak, Aydın Doğan'a seslenişinde, Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kendi grubuna ait helikopteri kullanması tartışmalarıyla ilgili olarak şu iddialarda bulunuyordu,

"Toprak Hava Taşımacılığı ve Ticaret AŞ helikopterini bundan önce 3 Eylül-3 Ekim 2002 periyodunda 1 aylık süre ile Genç Parti'ye kiralamıştır. Bu belgelerle sabittir. 3 Ekim tarihinde Ak Parti'den gelen talep üzerine 4 Ekim 2002 tarihinde yapılan sözleşme ile helikopter 7 Ekim-2 Kasım 2002 tarihleri arasında geçerli olmak üzere Ak Parti'ye kiralanmıştır. Bu helikopter Halis Toprak'ın özel helikopteri değildir. Birçok şirkete kiralanmıştır. Sadece partilere verilmesi söz konusu değildir. Keşke devamlı müşteri çıksa da para kazansa. Sayın Doğan'ın uçağı gibi şahsa mahsus değildir."

'Lice'deki yarım kalan ilköğretim okulu ve yem fabrikasını uçağını satarak tamamladığını ifade eden Toprak, İngiltere'deki evini Ansbacher and Co.Ltd. bankasına 10 milyon pounda ipotek edip Eskişahir'deki granit fabrikasının tamamlanması için kullandığını belirtti. Toprak ilanda "Allah'a şükür Aydın Doğan'a satmadım" dediği Londra'daki 160 dönümlük çiftlik arazisi ve Chester'daki büyük gayrimenkulünü de nakliyecilerin ödemelerinde kullandığını kaydetti. Nakliyecilerin paralarını sosyal hakları olmayan bu kişilerin haklarını vermek ve ihracatın devamını sağlamak için ödediğini belirten Toprak, Doğan'a "Ben bunları yaparken siz ise bugünün ekonomik koşullarında ülkenin dövizini harcayarak uçak aldınız. Yurtdışında tesis ve şirket kurmaya, mal almaya devam ettiniz. İşte aramızdaki fark bu, kamuoyunun bunu bilmesi gerekir. Her şeye rağmen şimdi bana 'yurtiçindeki mallarını sat' derseniz, cevabını yukarıda verdiğim gibi 'hepsi hacizli'" dedi.

Toprak, Aydın Doğan'ın borcunun 1.6 milyar dolar değil

2.5 milyar dolar olduğunu iddia ederek, "Buna şahsen çok üzüldüm. Ama bu üzüntüm sizin namınıza değil. Ben aziz milletimin kıt kaynaklarının bir devlet bankası ile diğer bankalardan çekilip ülkenin kaynağa en çok ihtiyacı olduğu dönemde bu şekilde eritilmesine üzüldüm. Kaynakların eritilmesiyle işsize iş bulma ortamı yok edilmektedir. Siz buna vesile olarak aziz milletimi açlık ve sefalete sürüklediniz" ifadesini kullandı.

Doğan'ın mevcut borçlarını 3 yıl ertelediğini savunan Toprak, "Medya gücünüzle ne kadar ertelemeye devam edebileceksiniz? Çünkü borcunuzu ödemeniz mümkün değil. Halka açık 10 şirketinizin zarar ettiği ortada, zararla borç ödenmez ki. Sizin bu durumunuza karşılık benim kamyonla para kazanan banka ve iştiraklerime el kondu. Benim borcum ertelenmedi. Sonuçta bu hale geldik. Siz zarar ederken, üretim ve ihracatla alakanız olmadığı halde borcunuz erteleniyor. Biz ise kâr ederken borcumuzu erteletemiyoruz. Acaba size kim yardım ediyor? Bunun cevabı 4 Kasım 2002'de (ki az kaldı) aziz milletimin önüne serilecektir. Hak mutlaka yerini bulacaktır. Sizin bu davranışınız son çırpınışınızdır. Hırçınlığınızın nedeni de size destek verenlerin gidici olmasından mıdır?" dedi.

Kendisinin borçlarına yüzde 22 faiz uygulandığını, Doğan'ın borçlarına uygulanan yüzde 10 faizin ertelemeyle yüzde 8'e indirildiğini iddia eden Toprak:

"Sizinle ilgili durumun bu denli olumlu gelişmesinde senelerce destek verdiğiniz insanın mı yardımı oldu? Yoksa medya gücünüz mü etkili oldu? Hırçınlaşmanızın nedeni acaba bunlar ortaya çıkacak kaygısı mıdır?" diye sordu.

Aydın Doğan'a "Toprakbank ve *Sabah*'ı almayı becerememediniz. Tüm grubunuzu bu amaç uğruna saldırtıyorsunuz" diye seslenen Toprak, Karamehmet'in 30 milyar dolarlık malına Kemal Derviş tarafından el konulduğunu iddia etti.

Hazine'nin elinde 30 milyar dolarlık değer olduğunu ancak Karamehmet'in şahsi borcunun 3 milyar dolar olduğunu savunan Toprak, "Tüm bu gerçekleri bildiğiniz halde bizim durumumuzda olduğu gibi Sayın Karamehmet'e de hortumcu diyorsunuz. Sizde zerre kadar iman yok mudur? Ülkesine bu kadar katkı sağlayan böyle bir şahsiyetin ikinci bir örneğini gösterebilir misiniz? Şimdi soruyorum nasıl rahat yatıyorsunuz? Bakın Sayın Doğan, yaşınız ülkemizin ortalama yaş sınırına dayandı. Bu dünyanın hem üstü hem altı var. Nasıl can vereceğinizi bir kenara bırakın öbür tarafta nasıl hesap vereceksiniz?" dedi.

Toprak ilanında Aydın Doğan'ın sahibi olduğu Hürriyet ve *Milliyet* gazeteleri yazarlarına yönelik de şu ifadeleri kullandı: "Ekmek kapılarınız gazeteleriniz, bunun bilincindeyim. Ama bakın bir yerde yanlışlık var. Bugün grubunuz monopol hale gelmek üzere, çok az kaldı. *Sabah* gazetesi de alınsaydı bu iş tamamdı. Monopol uygulamalarda en çok zarar eden çalışan kesimdir. Böylesi bir durumda sizlerin ücreti 1/4' e düşer. Çünkü o gruptan başka çalışacak yer bulamazsınız. Rekabetin olmadığı yerde hareket olmaz, hareket olmayan yerde de bereket olmaz. Sizden ricam bu gerçeği lütfen gözardı etmeyiniz"

Hürriyet'in Yanıtı

Halis Toprak'ın önce *Akşam*'da söyleşi biçiminde, sonra *Sabah*'ta iki gün tam sayfa ilan şeklinde Doğan'a yönelttiği ithamlar, suçlamalara, 15 Ekim 2002'de Doğan'ın Hürriyetim sitesinde şöyle yanıt veriliyordu, "Toprakbank'ın eski sahibi Toprak Holding Yönetim Kurulu Başkanı Halis Toprak yaptığı açıklamalar ve gazetelere verdiği ilanlarla bir yandan başta bazı hükümet üyeleri olmak üzere karşısında olduğuna inandığı herkese saldırırken, diğer yandan da

kendi ağzı ile Toprakbank'tan sağladığı kaynaklarla yatırım yaptığını itiraf ediyor. Halis Toprak'ın itiraflarında Toprakbank'tan kullandığı kredinin miktarı 312 milyon dolarla 410 milyon dolar arasında değişiyor."

Hürriyetim, Toprakbank için Halis Toprak'ın yaptığı ve içinde itirafının da yer aldığı açıklamayı şöyle aktarıyordu:

"Ben iki kararname ve bunlara dayalı iki teşvik belgesine güvenerek Adapazarı'nda iki fabrika, Bilecik, İstanbul ve Muğla'da birer tesis, Eskişehir'de sekiz sanayi tesisi olmak üzere toplam 13 tesis kurdum. Ancak, devletten teşvik belgeleri karşılığı, faiz dahil yaklaşık 1 milyar dolarlık alacağımı tahsil edemedim. Eğer o teşvikler ödenseydi, bugün hiç borcum olmazdı. Biz bu krizi önceden tahmin ediyorduk. Ona göre hazırlandık. Ancak, devletin taahhüt ettiği alacaklarımızı tahsil edemeyince, 239 milyon dolarlık ana parayı, ki bu rakam faiziyle birlikte 410 milyon dolar ediyor, Toprakbank'tan yatırım kredisi olarak kullandık."

Bu sözlerle Toprak, devletten teşvik alamayınca, kendi bankasından, ihtiyacı oldukça 'para çektiğini' kabul etmiş oldu. Toprak, 4 Eylül tarihinde yaptığı ve yine Toprakbank'tan kullandığı krediyi kabul ettiği açıklamasında ise "Faizsiz nakit borcumuz 312 milyon dolardır. Bunun 85 milyonu ödenmiş, geriye 227 milyon dolar borç kalmıştır. 14 milyon dolarlık gayrinakdi borç ile toplam 241 milyon dolar etmektedir. Libor+2.5 ile yapılacak faiz hesabı 56 milyon dolar tuttuğuna göre toplam 297 milyon dolar borç kalmaktadır. TMSF ise bizden 473 milyon dolar istemektedir" diyor. *Hürriyet*'e göre, Halis Toprak'ı 8 Ağustos'ta Bozüyük buluşmasını düzenlemeye yönelten neden, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK), geçen temmuz ayında mahkeme kanalıyla alacak takibine başlaması oldu. Temmuz ayında BDDK, el koyduğu Toprakbank'ı 1.3 katrilyon lira zarara uğratmakla suçlanan eski patron Halis

Toprak ve 18 eski yönetici hakkında, 874 trilyon liralık alacak davası açmıştı. Açılan davada, Halis Toprak ve eski yöneticiler, bankacılık usul ve esaslarıyla ilgili mevzuata aykırı işlemler yapmak, kötü idare ve büyük bölümü grup şirketlerine olmak üzere, usulsüz kredi kullandırıp bankayı zarara uğratmakla suçlanmışlardı. Sanıkların malvarlıkları için haciz, tedbir ve yurtdışı yasağı istemi ise kabul görmemişti.

TMSF'ye olan borçların ödenememesi halinde Halis Toprak'ın diğer ticari şirketlerini kaybetme ihtimali vardı.

Haber şöyle devam ediyordu,

"Toprak, Toprakbank'a el konulmadan önce BDDK'nm, kendilerine, "Bankadan aldığınız parayı ödeyin" demesine rağmen, yatırıma gitmiş olan paranın yerine konulamadığını, bunun üzerine bankanın TMSF'ye devredildiğini, Toprakbank'ın TMSF'ye devrinden kısa süre sonra kendisi açıklamıştı. Toprak o açıklamasında, "Fakat, BDDK haklı olarak görevini yaptı. Hiçbir sitemim olamaz. Hatta kendilerine teşekkür ediyorum" da demişti. Çünkü Toprak o tarihte, bankadan çektiği ve geri ödemeye niyeti olmadığı yüz milyonlarca doları, Türk halkının üzerine yıktığını düşünüyordu. Daha sonra BDDK'nın, Toprakbank'tan Toprak Grubu'na aktarılan parayı almakta kararlı olduğunu ve işin peşini bırakmayacağını anlayan Toprak, aldığı parayı ödememek için önüne gelene saldırmaya başladı. Toprakbank'a el konulduğu günlerde, o günkü amacına uygun olarak *Hürriyet*'ten de destek isteyen ve açıklamaları yayımlanan Toprak, para korkusu yaşamaya başlayınca, sadece işini yapanların hazırladığı *Hürriyet*'e saldıranların başında koşmaktan kaçınmaz hale geldi. Oysa, 'BDDK'ya teşekkürü' *Hürriyet* haber yapmıştı, Bozüyük Toplantısı da *Hürriyet*'e haber oldu."

Yine *Hürriyet*'e göre, Toprak, BDDK'nm Toprakbank'ı 30 Kasım 2001 tarihinde TMSF'ye devretmesinden sonra başlayan sürecin ilk döneminde son derece sakin hatta bankaya

el konulmasından memnundu. Satış süreci başladığında ve bankaya, borçları kapatmada işe yarayabilecek tutarlı tekliflerin gelmemesi üzerine paniğe kapıldı. Toprak, bu yılın ilk üç ayında Toprakbank'ın 150 trilyon lira kâr ettiğini, bu gidişle yıl sonunda kârını 1 katrilyon liraya çıkartabileceğini ve bu kârlılıktaki bir bankanın 10 katrilyon liraya satılacağını, gazetelere verdiği ilanlarla açıklamıştı.

Toprak'ın sözünü ettiği 150 trilyon liralık kârın hikâyesi ise *Hürriyet*'e göre şöyleydi,

"TMSF bankanın özsermaye açığını kapatmak için 926 trilyon lira enjekte etti. TMSF, Toprakbank'a enjekte ettiği kaynak için 'faiz tahakkuk ettirmedi'. Toprakbank'ın taşıdığı açık pozisyondan kaynaklanan kur farkı kazançları da vardı. TMSF, bu yılın ilk üç ayında bankaya aktardığı kaynağa faiz tahakkuk ettirseydi, bankanın kur farkı gelirleri öncesi kârı 10 trilyonun altına düşecekti.

Toprakbank'ın TMSF'ye devri öncesindeki dönemde, 30 Kasım 2001 itibariyle birikmiş zararı 1 katrilyon 240 trilyon liraydı (yaklaşık 842 milyon dolar). Ayrıca özsermaye açığı ise 1 katrilyon 160 trilyon liraya (yaklaşık 785 milyon dolar) ulaşmıştı.

Yine 30 Kasım 2001 itibariyle Toprak Grubu şirketlerine kullandırılan krediler toplamı ise 685 trilyon lira (yaklaşık 463 milyon dolar) olurken, Toprak Grubu şirketleri faiz reeskontları 108 trilyon lira (yaklaşık 73 milyon dolar) ve grup riski toplamı ise 793 trilyon lira (yaklaşık 536 milyon dolar) düzeyindeydi."

ALTINCI BÖLÜM

EZELİ REKABET: DOĞAN, BİLGİN VE CİNER

"Yeni gazete kurmak üzere sizi terk edip giden ekip üyeleri, bir zamanlar Aydın Doğan'ın gölgesine kurşun atarlardı. Ama şimdi çıkaracakları bu yeni gazete için Aydın Doğan'dan yardım istediler ve alıyorlar. Siz buna ne diyorsunuz?"

Soruyu, 1 Eylül 2002 tarihli *Cumhuriyet*'te Leyla Tavşanoğlu soruyor. Muhatabı ise Sabah Grubu'nun patronu Dinç Bilgin. Sorudaki yeni gazete *Vatan*, Bilgin'i terk eden ve "eskiden Aydın Doğan'ın gölgesine kurşun atarken şimdi onun desteğinde *Vatan*'ı çıkaranlar" Zafer Mutlu, Güngör Mengi, Selahattin Duman, Zülfü Livaneli gibi isimler...

Bilgin'in yanıtı iddialı:

"Aydın Doğan'dan yardım filan almıyorlar... Zaten işin arkasındaki kişi Aydın Doğan. Aydın Bey, *Sabah* gazetesinin yerini alacak yeni bir gazete çıkarma işiyle görevlendirdi buradan giden eski arkadaşlarımızı... Herhalde kendi kafasında daha steril, mikroptan arındırılmış rekabet istiyor. ...Yeni çıkacak gazetenin bütün üretim araçları Aydın Bey'e (Doğan) ait. Baskısı, dağıtımı, baskı öncesi çalışmaları... Bu

muazzam bir operasyon. Bu muazzam operasyonu benim 10 arkadaşımın ekonomik kriz sonrası birikimleriyle başarmış olduklarını düşünmek çok büyük saflık olur; insan zekâsına hakaret olur. Aydın Bey basın piyasasında rahat etmek istiyor. Eski kırıcı rekabet ortamını istemiyor. Bunu isterken de daha kontrol edebileceği bir basın dünyası yaratmayı düşlüyor."

1980'li ve 1990'lı yıllar boyunca medyanın iki önemli gücü olarak çetin çatışmalar yaşamışlardı Aydın Doğan ve Dinç Bilgin. Ama bazen uzlaşmış, yıkıcı rekabetten yorgun düşüp ortak dağıtım, ortak reklam şirketleri kurmuş, ücret, transfer politikalarını birlikte saptamışlardı. Hatta sektöre Asil Nadir gibi isimler girdiğinde müthiş bir ittifak kurarak Nadir'i sektöre girdiğine pişman etmişlerdi.

Ama yine de öyle bir rekabetti ki aralarında süren, bir yerlerde yerini anlaşmazlıklara ve yeni çatışmalara bırakıyordu. Bu çetin çekişmede finans gücü ve birikimiyle Doğan avantajlıydı. Bilgin ise o rekabet gücüne erişmek üzere gazetecilikten finansçılığa sıçramaya çalışırken fena tökezlemiş, bankası Etibank'tan haddinin üstünde kaynak kullandığı için mahpus damlarında yatmak durumunda kalmıştı.

Çatışma..Yeniden...

Tarihler 2002 sonbaharını gösterirken ufukta yeni bir Bilgin-Doğan çatışmasının ipuçları beliriyordu.

Kontrolündeki Etibank'ı hortumladığı iddiasıyla hapis yatan ve Doğan medyasına göre borçları 1.2 milyar dolara ulaşan Dinç Bilgin, hapisten çıktıktan sonra özeleştiride bulundu, hatalar yaptığını kabul etti ve kendisini ibra etmeyi amaçladığını, bundan sonra da gazetecilik dışında bir iş yapmayacağını deklare ederken, safını da Doğan'ın karşı safı olarak belirledi.

Dinç Bilgin, şimdilik, medyadan Karamehmet, Ciner, (kısmen Uzanlar), medya dışından Toprak, Süzer gibi "mağdur" kesimlerle birlikte hareket eden "anti-Doğan cephesi"ndeydi...

Dinç Bilgin'in medya ve holding dünyasına girişi 1980'lerin başına uzar. 1980 sonrası Babıâli'nin geleneksel dengelerini sarsan ve sektörel büyümeyi kural tanımaksızın sürekli zorlayan rüzgârdı Bilgin ailesi... Daha önce yazdıklarımızı hatırlatırsak, İzmir'de bölgesel gazeteciliğin başarılı bir örneğini veren Bilgin ailesi İstanbul'a geldi ve bilgisayar teknolojisini ilk kullanma avantajıyla, Babıâli'nin en muhteris profesyonellerini bir araya getirme becerisi sayesinde dönemin Babıâli büyükleri Simavilerin engellemelerine rağmen, magazin ağırlıklı *Sabah* gazetesini 1985'te çıkararak sektörde kendine yer açtı.

Bilgin ailesi, sektörde kendine yer açmakla kalmayıp yerini büyütmek için "her yolu mübah gören bir anlayışla" sürekli bir büyüme süreci başlattı. Kâh sektörün geleneksel güçleriyle yarışarak, kâh sektöre dışarıdan giren sermayedarlarla didişerek büyüyen *Sabah*, büyüme uğruna gazeteciliğin bir dizi etik kuralını hiçe saydığı gerekçesiyle sık sık eleştirildi.

Yeni dönemin kuralları, medyadaki sermayeye sadece ve sadece gazete-dergi basarak, TV kanalı işleterek bu alandaki sermayeyi büyütmenin mümkün olmadığını öğretti. Reklam gelirleri ve satış gelirlerine rağmen, bu alandaki büyümenin yolu, ancak bir sanayi kompleksi haline gelerek ya da içinde bankaların, diğer sanayi-hizmet şirketlerinin olduğu bir holding yapısının parçası haline gelerek sermayeyi büyütmek, medyanın sinerjisinden yararlanmakla olabilirdi. Bu yeni anlayışın şekillendirdiği medya yapısına kavuşmak, etkili olmak, okuyucu ve seyircinin çoğunluğunu kapmak için sektöre görülmedik ölçüde fon akışı yaşandı.

Teknolojiler yenilendi, ölçekler büyütüldü ve sektör Babıâli'den İkitelli'deki plazalara yeni teknolojileri, yeni ilişkileriyle taşındı.

Yüksek kapasiteli modern araç gerecin ithali, mevcut kapasitenin rantabl kullanımını da zorunlu hale getirdi. Büyük ölçek, medya gruplarına yatay ve dikey ilişkileri geliştirmeyi de empoze etti. Günlük gazete alanında spordan magazine ürün çeşitlemesine gidilirken, her alana ilişkin dergilerin çıkarıldığı dergicilik grupları, giderek TV kanalları kuruldu. Yazılı ürünü etkin bir biçimde pazarlayabilmek için dağıtım örgütleri yeniden yapılandırıldı. Tirajı yükseltme ve hem ürün pazarından hem de onu destekleyecek ilan pazarından en büyük dilimi kapma mücadelesi kızıştı. Tiraj artırmak için başvurulan promosyon savaşlarında görülmedik çılgınlıklar yaşandı.

Büyük sermaye gruplarının medyaya girişleri, medya orijinli olanların ise diğer alanlara sıçrayışları 1990'ların ikinci yarısında hızlandı. Ezeli rakibi Aydın Doğan ile yarışta elini güçlendirme amacıyla, Bilgin bankacılığa da girecek ve Etibank'ı Özelleştirme İdaresi'nden Cavit Çağlar ile birlikte alacaktı.

Dinç Bilgin, Cavit Çağlar ile birlikte Etibank'ı 1997 yılı sonunda 155,5 milyon dolara aldı. Banka, kısa sürede tümüyle Bilgin'e geçti.

Ancak Bilgin, kaynakları kendi şirketleri lehine çok yoğun kullanınca, Etibank'a el konuldu.

Etibank, üç yıl sonra yaklaşık 500 milyon dolarlık açıkla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredildi. O 500 milyon dolarlık borç, TMSF'ye devredilen diğer bankalara olan borçlarla birleşince, Dinç Bilgin'in, TMSF'ye olan borçlarının toplamı 800 milyon dolara ulaştı.

Hürriyet'e göre, TMSF dışında diğer bankalara ve piyasa-

ya olanlarla birlikte Bilgin, Etibank'ı kaybetmesi sonrasında 1.? milyar dolarlık borcun altına girdi. Cavit Çağlar ise Etibank'ı satın aldıktan sonra daha önceki bankası İnterbank, 1999 yılında TMSF'ye devredildiği ve elindeki hisseleri Dinç Bilgin'e sattığı için bu borçlanmanın uzağında kalmayı başardı.

Etibank'ın TMSF'ye devredilmesinin ardından işadamı ve eski bakan Cavit Çağlar, reklamcı Nail Keçili ve Sabah Grubu'nun sahibi Dinç Bilgin tutuklandı. Etibank davası süresince şahitlerin verdikleri ifadeler Etibank'ta oluşan açığın 1999 ve 2000 yıllarında Dinç Bilgin'in sahibi olduğu Sabah Grubu'na verilen limit dışı kredilerden kaynaklandığı ortaya çıktı. İki yıl gibi kısa sürede 500 milyon dolar tutarında kaynak erittiği ortaya çıkan Dinç Bilgin, bu nedenle Sabah Grubu üstündeki hâkimiyetini kaybetti. *Sabah*'ın mülkiyetine Aydın Doğan talip olurken, *Sabah*, Ciner ve Karamehmet'e nasip oldu. Ya da şöyle ifade edelim: Bilgin, Sabah'ı ele geçirmek isteyen iki gruptan anti-Doğancıları seçti.

Bu noktadan sonra bir yandan Sabah Grubu'nun sahipliği diğer taraftan da Etibank nedeniyle Dinç Bilgin'in TMSF'ye olan borçlarının geri ödemesi ile ilgili ilginç gelişmeler yaşandı.

Etibank deneyimiyle ilgili olarak pişmanlık ifade ediyordu Bilgin, *Cumhuriyet*'teki söyleşisinde.

"Siz bir gazetecisiniz. Buna karşın Etibank'ı aldınız. Kimler sizin aklınızı çeldi de bu işe girdiniz?" sorusuna yanıtı şöyleydi Bilgin'in:

"Sorumluluğu kesinlikle başkasına yükleyemem. Bir hata ettim. Bu kadar... Zaten bu olay çok dillendi. Mahkemedeki savunmamda da var. Bu, benim hayatımın unutmak istediğim bir safhası. Yazılıp çizilmedik hiçbir şey kalmadı. Sadece şunu söyleyebilirim: Sonuç itibariyle hata ettim. Hata da benim hatam. Ben bunu kabullendim. Bu bağlamda başka-

larım suçlamak istemem. Sonuçta son kararı veren benim. Yanlış ya da doğru, bana ait...En azından şöyle söyleyeyim, bu işin baş sorumlusu benim. Türkiye o sırada öyle bir dönemden geçiyordu ki herkes birbirine aynı şeyi yapıyordu. Bir tür yarış vardı. O yarışın içinde ben hatalı bir karar verdim. Bir miktar gazetecilik köklerimin dışına çıktım. O güne kadar en büyük gücüm yalnız gazeteci olmaktı. Sonra başka işlere girdim. Şirketler arası rekabet sonucunda da hata ettim."

Düşerken Tutunmaya Çalıştı

BDDK, Etibank'ı TMSF'ye devretmeden beş gün önce bankasını kaybedeceğini öğrenen Dinç Bilgin, Park Grubu'nun sahibi Turgay Ciner'i *Sabah* gazetesine ortak yaptı. Bu ortaklık, Dinç Bilgin'in elindeki hisselerin bir kısmını Ciner'e sattığı şeklinde açıklandı. Ancak daha sonra Bilgin'in gazetesinde çoğunluk hissesini kaybettiği, bu ortaklık sayesinde edindiği kaynağı ve ortaklığın kazandıracağı zamanı Etibank'ı kurtarmak için kullanmak istediği anlaşıldı. Ancak Dinç Bilgin'in bu operasyonu BDDK'nın kararını geciktirmedi. Ciner'in *Sabah*'ı almasından dört gün sonra bir geceyarısı kararıyla Etibank TMSF'ye devredildi.

Etibank'ın TMSF'ye devri ve Bilgin'in elindeki varlığı kaybetmesiyle Sabah Grubu'nda tek hâkim olarak kalan Turgay Ciner'in yanında, o tarihlerde Pamukbank, Yapı Kredi sahibi ve Akşam Grubu ile basında da yer bulmaya çalışan Çukurova Holding Yönetim Kurulu Başkam Mehmet Emin Karamehmet, *Sabah* gazetesine ortak olmak üzere harekete geçti. Mehmet Emin Karamehmet, Karamehmet'in Turkcell'de de ortağı olan Murat Vargı ve Turgay Ciner'in birlikte kurdukları MTM şirketi üzerinden sürdürülmek istenen operasyon, BDDK'nın, "Bilgin'e ait şirketlerde

herhangi bir sahiplik değişikliğine gidilemez. Bu konuda tek yetkili BDDK'dır" açıklamasıyla engellendi.

BDDK'nın bu karşı çıkışı üzerine *Sabah* gazetesinin MTM'ye geçişi durdu. Dinç Bilgin, BDDK'nın satışa karşı çıkışından bir süre sonra yeniden gazetesinin ve şirketlerinin başına döndü.

Bilgin, işlerinin başına dönünce sahibi olduğu yayın organlarının Etibank'a olan borçları konusunda, "Bu borçlarımın hepsini kuruşu kuruşuna ödeyeceğim. Bunun için müzakerelere hemen oturacağız. Devletin bizde tek kuruşu kalmayacak. Şirketlerim de sapasağlam yoluna devam edecek" açıklamasını yaptı.

Hürriyet'ten Yanıt

Dinç Bilgin'in 1 Eylül'de *Cumhuriyet*'e verdiği röportajda Aydın Doğan'ı eleştirmesi üzerine ertesi gün *Hürriyet, Sabah*'ın mali ve idari yapısını masaya yatırdı. Ekonomi sayfasında "Sabah'ta Turgay Ciner dönemi" başlığını atan *Hürriyet* şöyle yazdı:

"Sabah Grubu'nda yönetim tümüyle Turgay Ciner'e geçti. Ciner, yeni kurduğu ve yönetimine kendi adamlarını yerleştirdiği Merkez Reklam'la grubun para trafiğine hâkim oldu. ATV ve BBD adlı dağıtım şirketi başta olmak üzere diğer şirketlerin adına da bu amaçla 'Merkez' eklendi, yönetim Ciner'in adamlarına geçti."

Hürriyet, Sabah'la ilgili şu iddiaları öne sürüyordu:

Sabah'ın borcu 1.2 milyar dolar.

TMSF'ye devredilen 7 bankaya toplam 500 milyon dolar.

TMSF'ye devredilenler dışındaki bankalara, toplam 600 milyon dolar.

Devlete vergi ve SSK borçları toplam 40 milyon dolar.

Şahıslara borçlar toplam 70 milyon dolar.

Aynı haberde *Hürriyet*, şu soruları da sordu:

"Yanıt bekleyen sorular:

Sabah Grubu, TMSF'ye olan 500 milyon dolar borcunu ödüyor mu?

Günlük olarak oluşan KDV ve stopaj gibi vergiler ödeniyor mu?

BDDK, Sabah Grubu'nda kurulan yeni şirketlere neden izin verdi?

Sabah Grubu'nun 70 milyon doları bulan şahıs borçları ödendi mi?

BDDK, 'Bu gruba borcu olan, ödemeyi TMSF'ye yapsın' açıklamasına neden ihtiyaç duydu?

Bu açıklama ile Turgay Ciner'in yeniden yapılanması arasında bir bağlantı var mı?

Yabancı bankalara olan borçları yeni şirketler mi ödeyecek?"

Rodos'ta Siyaset

İzleyen günlerde iki grup arasındaki atışma alevlendi. *Sabah*, "Yatta siyasi tatil" başlığını atarak, *Star*'ın bir haberini paylaştı ve Aydın Doğan, Ertuğrul Özkök, Mehmet Yılmaz ve Özer Çiller'in Yunan adalarındaki tatilini haber yaptı.

Haber, Doğan Grubu'nun, yükselen AKP'ye karşı merkez sağı birleştirme "mühendisliği" yapma çabası olarak veriliyor ve bu tutumuyla Doğan ve gazete yönetmenleri eleştiriliyordu.

Milliyet yönetmeni Mehmet Yılmaz ise "Yalanlar ve doğrular" başlığıyla şunları yazdı: "Star Televizyonu ve gazetesinde üç gündür yayımlanan bir yalan haber ile ilgili olarak okuyucularıma bir açıklama yapmak istiyorum.

Aydın Doğan, Ertuğrul Özkök ve Özer Çiller ile birlikte geçen yazdan planlanmış bir Ege gezisine çıktım.

Star televizyonu ve gazetesinin muhabiri Rodos'ta fotoğraflarımızı çekmek istediğinde buna izin verdik. Kimseden gizlenecek bir şeyimiz olmadığı için.

Hatta *Star* muhabirine Aydın Bey bu konuda bir de şaka yaptı: "İyi ki bizim fotoğrafımızı çekiyorsun. Cem Uzan'ın resmini çekmeye kalksaydın şimdi korumalarından dayak yiyecektin."

Star televizyonu ve gazetesinin bu fotoğrafları kullanarak yalan haberler üretmesini bekliyordum. Ama doğrusunu isterseniz bu kadar akıldışı ve utanmazca yalan haber yazabileceklerini de tahmin etmiyordum. Mesleğimiz adına utandım... Hesabını bundan önce olduğu gibi bu kez de mahkemede verecekler."

Yılmaz'a göre, *Star*'da iddia edildiği gibi Özer Çiller ile aynı teknede bulunmalarının nedeni siyaset değildi. "Ben gazeteciyim, işimin gereği olarak her siyasetçiyle görüşürüm. Bu onların siyasi görüşlerini paylaştığım anlamına gelmediği gibi, onlarla siyasi hesaplar içine gireceğim anlamına da gelmez" diyor ve ekliyordu:

"Kaldı ki, Özer Çiller ile siyasi bir hesabım olsaydı bunu gerçekleştirmek için teknelere binip, Ege Adaları'na gitmeme gerek olmazdı. Burada da aynı pazarlığı yapabilirdim.

Star'da yayımlanan haberlere kimsenin inanmadığını biliyorum. Ama yine de tarih karşısında kayda geçmesi amacıyla bu açıklamayı yapmak ihtiyacını hissettim. Okuyucularımdan bu kişisel açıklama için de ayrıca özür dilerim."

Özkök BDDK Yollarında

Hürriyet, Dinç Bilgin'in *Sabah* gazetesi ve ATV'yi Turgay Ciner'e ait şirketlere aylık 200 bin dolar karşılığında kiraladığını, böylece Bilgin, Etibank nedeniyle oluşan bütün borçlarını faizsiz haliyle yaklaşık 333 yılda ödeyebileceğini defa-

larca yazıp durdu. Yazmakla kalmadı başka bir şey yaptı. Bunu da 14 Ekim tarihli *Hürriyet*'ten, Ertuğrul Özkök'den okuyalım.

"Biz bugün BDDK'ya gidiyoruz" diyordu Özkök bir teklif götürüyorlardı BDDK'ya.

"Her şeyin şeffaf ve kamuoyu önünde cereyan etmesi için bu olayın küçük bir özetini yapmak istiyorum" dedikten sonra şunları yazıyordu:

"Dinç Bilgin'e ait Etibank'a BDDK tarafından el konuldu.

El konulma gerekçesi de, 'bankaya ait paranın şahsi menfaat için kullanılması'ydı.

Ben bu kavramı sevmiyorum ama, halk arasında buna 'hortumculuk' deniyor.

Dinç Bilgin'e ait Sabah Grubu'nun BDDK'ya 400 milyon dolar, çoğu devlet bankası olan bankalara da 700 milyon dolar civarında borcu var.

Dinç Bilgin kendi gazetesi olan *Sabah*'ta tam sayfa manşetten bu borçlarının tamamını ödeyeceğine dair kamuoyuna ve devlete söz verdi.

Biz de Doğan Medya Grubu olarak o dönemde, bu grubun yaşaması ve borçlarını ödemesi için elimizden gelen yardımı yaptık."

Bu son satır önemli. Çünkü Doğan karşıtlarının iddiasına göre, Doğan, *Sabah*'ı ele geçirmek üzere bir hazırlık halindeydi ve emeline ulaşamayınca saldırganlaştı.

Ve devam ediyor Özkök, "Ancak bugüne kadar bu borcun nasıl ödeneceği, hatta ödenip ödenmeyeceği konusunda kamuoyuna en küçük bir bilgi verilmedi.

Borç ödenmediği için de *Sabah*'ın Ankara ve Adana matbaaları icra daireleri tarafından satışa çıkarıldı.

Bunun satış ilanları gazetelerde yayımlandı.

İşte bu noktada, çeşitli kuruluşlardan oluşan bir konsorsiyum Sabah Grubu'na 500 milyon dolarlık bir teklif verdi.

Yani devletin 500 milyon dolar parasını kurtarma yolunu açtı.

Ayrıca konsorsiyum şu kesin güvenceyi verdi:

Bu konsorsiyum içinde Doğan Medya Grubu'nun payı direkt veya dolaylı biçimde yüzde 20'nin üstüne asla geçmeyecektir. Öteki ortaklar istediği takdirde Doğan Medya Grubu payını azaltacak, hatta sıfıra indirecektir.

Sabah ve ATV'nin editoryal bağımsızlığı kesin güvence altına alınacaktır.

Bu teklifin verilmesi üzerinden de bir aydan fazla zaman geçti.

Ancak bugüne kadar kamuoyuna aydınlatıcı hiçbir bilgi verilmedi.

Oysa kamuoyunun bunları bilme hakkı vardır.

Çünkü gözümüzün önünde hepimizin dikkatini çeken birtakım tuhaf gelişmeler olmaktadır."

Nedir bu tuhaflıklar, derken Çukurova'ya sataşır Özkök yazısında,

"Mesela, BDDK'nın el koyduğu Pamukbank'ın sahibi olan Mehmet Emin Karamehmet, gidip *Cumhuriyet* gazetesinin yüzde 40'ını satın alabilmektedir.

Bunu yaparken BDDK'dan izin almış mıdır?

Madem bu kadar parası vardır, neden bu parayla devlete borcunu ödemek yerine gazete satın almayı tercih etmiştir?

Sakın bunun arkasında medyayı Kalaşnikof olarak kullanma arzusu olmasın...

Dedim ya kamuoyunun bunları bilme hakkı vardır.

Çünkü sonuçta onların ödemediği milyarlarca dolar para, vergi verenin cebinden, krizden ezilmiş insanın hakkından kesilecektir."

Özkök, teklife geri döner:

"Şimdi ortada bir konsorsiyumun verdiği 500 milyon dolarlık teklif vardır.

Eğer bundan daha iyi bir teklif varsa, ne âlâ.

BDDK bir saniye bile düşünmeden Sabah Grubu'nu o teklifi veren gruba satmalıdır.

Eğer gazetenin şu andaki sahibi Dinç Bilgin veya sahibi olduğu iddia edilen Turgay Ciner, 1.1 milyar dolar borcunu ödeyeceğini sağlam teminatlarla anlaşmaya bağlıyorsa hiç mesele yok.

Bütün kamuoyu önünde söz veriyoruz. Bu kararı bütün gücümüzle alkışlayacağız.

Eğer bir başkası buna benzer veya daha iyi bir teklif veriyorsa, onu da alkışlayacağız.

Ama bu teminatların ne olduğu, nasıl bir takvimle ödeneceği de kamuoyuna mutlaka açıklanmalıdır.

O takdirde Dinç Bilgin veya onun adına teminat veren Turgay Ciner, *Sabah* ve ATV'nin sahipliğini sürdürebilir.

Önemli olan bütün bunların kamuoyuna açık biçimde yapılması.

Kamuoyuna açıklanması gereken bilgiler şunlardır:

Sabah Grubu bunu ödemek için bir plan veya teklif yapmış mıdır?

Bu teklif söylendiği gibi borcun, devletin alacaklarını tahsil kanununa uygun makul bir ödeme planı mıdır yoksa, '333 yılda ödenmesini öneren' gerçekten pek ahlaksız bir teklif midir?

Konsorsiyumun önerdiği 500 milyon dolardan daha elverişli bir teklif var mıdır?"

Özkök, ittifakı iğnelemeyi şöyle sürdürüyordu:

"Bu konsorsiyuma verilirse tekel mi olur diyorsunuz... O zaman şu soruya da cevap vermeniz gerekir: Elinde üç gazetesi, bir büyük televizyonu ve bir dijital yayın "tekeli" (Digitürk) olan Karamehmet'in bir de *Cumhuriyet* gazetesini satın almasına hiç mi itirazınız yok. Hepimiz medyada şeffaf bir dönem istemiyor muyuz?

500 milyon dolarlık teklif ortada. Şimdi sıra devlete 4 milyar dolara yakın borç takmış öteki medya gruplarının teklifinde.

Temiz medya dönemi mi...

Buyrun tartışmaya...

Ama önce halk arasında 'Hortumlandı' denilen paranın hesabını vermek, devlete takılan vergi borcunu ödemek ve yapılan 'ahlaklı teklifi' bütün kamuoyuna duyurmak şartıyla...

Öncelikle de halkın 4 milyar dolar parasının üzerine çöreklenip, o pisliğin içinden temiz medya mavalı okuyanlara *sesleniyoruz.*

Buyrun herkes kuru veya yaş temizleyiciye..."

Doğan Grubu BDDK ile buluştu, teklifini verdi ve çok beklemedi yanıt için BDDK bir basın açıklaması ile hem Sabah-Ciner ilişkisine açıklık getirdi hem hukuki duruma. Şöyle denildi BDDK açıklamasında:

"*Hürriyet* gazetesinin 11 ve 12 Kasım 2002 tarihli baskılarında çeşitli başlıklarla konu edilen, Doğan Medya Grubu'nun Sabah Grubu'nu satın almak üzere 500 milyon ABD Doları tutarında bir konsorsiyum teklifini Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkanı Sn. Engin Akçakoca'ya sundukları, sunulan bu teklifle Doğan Medya Grubu'nun, devletin 500 milyon ABD Doları parasını kurtarma yolunu açtığı yönündeki haberler ile ilgili olarak Kurumumuz tarafından kamuoyuna açıklama yapılması gerekli görülmüştür."

Açıklamada, BDDK'nın 27.10.2000 'de Etibank A.Ş.'nin yönetim ve denetimini Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devrettiği ve banka sermayesine tekabül eden zararların devralınması ile Etibank hisselerinin tamamının TMSF'ye geçtiği hatırlatıldı. TMSF, alacaklarını 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tahsil etmekteydi.

Amme borçlusu konumunda bulunan Etibank A.Ş.'nin yönetim ve denetimini elinde bulunduran Dinç Bilgin ve eski yöneticileri, 6183 sayılı Kanunun 48 inci maddesine istinaden borcun ertelenmesi talebinde bulunmuşlardı. Ancak, Etibank A.Ş.'nin eski ortakları, erteleme taleplerinde TMSF lehine tesis etmeyi taahhüt ettikleri teminatları gösterememişlerdi. Bu nedenle, erteleme talebi TMSF tarafından reddedilmişti."

BDDK açıklamasında sonrası şöyle anlatılıyordu:

"Red kararına karşı adı geçenler tarafından idari yargıda dava açılmıştır. Bankalar Kanunu'nun verdiği yetkiye rağmen, TMSF ile Etibank A.Ş. eski ortakları arasındaki bahse konu hukuki uyuşmazlık nedeniyle TMSF'nin alacaklarının tahsili işlemlerine devam edilememiştir.

İdare mahkemesinin yürütmenin durdurulması kararındaki gerekçeler dikkate alınarak yeniden işleme tabi tutulan tecil talebinde gösterilen teminatların TMSF lehine tesis edilip edilmemesine bağlı olarak 6183 sayılı Kanuna göre tahsilat işlemlerine devam olunacaktır."

Sonuç olarak, diyordu BDDK, "Her ne kadar alacaklarının takibi hususunda çok geniş yetkilerle donatıldığı yönünde kamuoyunda intiba uyanmış olsa da TMSF, 6183 sayılı Kanun ile Bankalar Kanunu'nun ilgili hükümleriyle ve yargı kararlarıyla bağlıdır."

Peki Doğan'ın teklifi? Ona da şu cümlelerle yanıt veriliyordu:

"Doğan Medya Grubu tarafından Kurumumuza verilen yazılı başvuruya konu şirket hisseleri ile tesislerin mülkiyeti TMSF'ye ait bulunmamaktadır. TMSF'nin bu aşamada Doğan Medya Grubu'nca talip olunan söz konusu şirket hisseleri ve tesisleri ile olan hukuki ilişkisi haciz alacaklısı düzeyindedir.

Bu çerçevede, TMSF'nin, mülkiyeti kendisine ait olma-

yan hisseler ve tesisler üzerinde tasarrufta bulunamaması nedeniyle, Doğan Medya Grubu tarafından verilen teklifi değerlendirmeye alması hukuken mümkün değildir."

BDDK, *Sabah*'ın Ciner'e kiralanma işlemi konusunda ise şöyle diyordu, "Amme borçlularının (Bilgin kastediliyor) hacizli gayrimenkullerini üçüncü şahıslara kiraya vermesi mümkündür. Yalnızca hacizli gayrimenkule ilişkin kira sözleşmesinin tapu siciline tescili için, bu taşınmaza haciz koyan TMSF'nin muvafakatı söz konusu olmaktadır.

Kurumumuz, amme alacağının tahsilini olumlu yönde etkileyebilecek her türlü girişimin desteklenmesi kapsamında, başvuru sahiplerinin muvafakatı halinde söz konusu başvuruyu amme borçlularına iletebilecektir."

Doğan Grubu için BDDK'nın bu yanıtı sürpriz olamazdı. Ama, bu resmi girişimle, 500 milyon dolarlık teklifi kayıtlara geçirmiş oldular.

Söz uçar, yazı kalır! Hele resmi ise...

Sabah'ın mülkiyeti ve kiralama konularında muğlaklık sürerken Dinç Bilgin şöyle konuşuyordu *Cumhuriyet*'te:

"Turgay Ciner, *Sabah* gazetesinin iki yıldan beri ortağı. Benim bütün malvarlığımın üzerinde tedbir olduğu için ortaklık oranında iki yıldır ne bir artış, ne de bir eksiliş olması mümkündü. Yani şimdiki halde hiçbir değişiklik yok. ..Turgay Ciner'in benimle ortaklığı iki yıldan beri sürüyor. Ama isminin şimdi daha fazla öne çıkmasının nedeni şu: Benim bir ayrılık dönemim oldu. Pek bir araya gelme fırsatımız olamadı. Şimdiyse bir araya geldik. Tek farkı o. Ama bunun şirket ortaklığıyla ilgisi yok. Daha önce yönetimle ilgilenmiyordu. Şimdi yönetimle de ilgilenmeye başladı.

Kendisiyle eşit durumda ortağız."

Peki Turgay Ciner Kim?

Ciner, ismi madencilik dünyasında ve BJK camiasında daha önce çok duyulmuştu ama medyada duyulması 2000'e rastladı. Sabah Grubu'ndan sonra *Cumhuriyet*'e de ortak olan Ciner'in medyada 4, enerji ve madencilikte 13, savunma sanayiinde 1, ticaret ve finans sektöründe, hizmet ve ulaştırma sektöründe 15 şirketi Park Grubu adı altında toplanmış. Kendi ifadesiyle 12 bin çalışanı var. Şirketler, ağırlıklı olarak enerji ve madencilik sektöründe.

Grup kendisini şöyle tanıtıyor:

"Temelleri 7 Mart 1978 tarihinde atılan Park Grubu; ticari faaliyetlerine oto yedek parça üretim, satım ve ithal işleri ile başlamış, 1980'li yılların ikinci yarısında yurtiçi ve yurtdışı zirai motor ve yedek parça üretim projeleri, anahtar teslimi entegre tesis taahhütleri ve tekstil sanayii tesislerinin kurulması ve işletilmesi projeleri ile çalışma alanını genişletmiştir.

1990'lı yılların başından itibaren özelleştirme projeleri ile birlikte "Enerji ve Madencilik" alanında yatırımlara başlayan ve Türkiye'de madencilik ve enerji sektöründe ilk olan büyük yatırımlara imza atan Park Grubu, madencilik ve enerji alanındaki Grup şirketleri ile Türkiye'de birçoğu yeni, ya da ilk olan atılımları yapmıştır.

1995 yılında; Havaş'ın özelleştirilmesinde kazanılan ve Türkiye'nin en verimli özelleştirilmesi olarak gösterilen deneyimini, işletme hakkı devir modeli ile Çayırhan'da madencilik ve enerji alanında da göstermiş, bu başarılar üniversitelerde ve konferanslarda özelleştirilme ile ilgili en başarılı uygulama örnekleri olarak gösterilerek literatüre geçmiştir.

Çayırhan/Beypazarı'nda bulunan Kömür Madeni'ni Avrupa'nın en verimli yeraltı işletmesi haline getirmiş ve Türki-

ye'de ilk kez özel sektöre devredilen Çayırhan Termik Santrali'ni yine ülkemizin 'en verimli çalışan termik santrali' yaparak elektrik üretiminde bir ilke imza atmıştır.

Grubun madencilik ve enerji alanında faaliyet gösteren 3 şirketi, Türkiye'nin 500 büyük sanayii kuruluşu içinde yer almaktadır."

Havaş ve Ciner

Ciner ismi özellikle Havaş özelleştirmesinde çok gündeme gelmişti. Necati Doğru, *Sabah*'taki hortumculuk iddialarını gerekçe göstererek *Sabah*'tan ayrılmış ve *Cumhuriyet*'te yazmaya başlamıştı. 12 Nisan 2002 tarihli yazısının engellendiği nedeniyle gazeteyle ihtilafa düştü. Daha sonra köşesinde bu sorunlu yazı yayımlandı. Yazı, Havaş ve Ciner ile ilgiliydi. Bakalım ne demiş Necati Doğru o yazıda...

"HAVAŞ, 1959 yılında kurulmuş bir devlet kuruluşuydu. THY'ye ve Türkiye havalimanlarına yolcu taşıyan, yolcu alıp götüren 100'den fazla yabancı havayolu şirketine yer hizmeti veriyordu. Yolcu bavullarının yüklenmesi, uçakların içinin temizlenmesi, merdivenlerin uçağa yanaştırılması, yolcuların apronlardan alınıp uçağa yerleştirilmesi, şehrin merkez meydanlarına otobüs seferleri ile giden ve gelen yolcuların taşınması hizmetini aksatmadan yapıyordu. Ayrıca USAŞ adlı bir başka devlet kuruluşu da uçak yolcusuna 'yemek-içki servisi' denilen ikram hizmetlerini sunuyordu. 2 devlet şirketi zararda değildiler. Kâr ediyorlardı. Yapılan iş, uçak teknolojisi, uzay teknolojisi geliştirmek gibi Türkiye'nin bilgi ve sermaye birikimini aşan zor bir üretim değildi. Fakat o yıllarda, 'Türkiye ekonomisinin verimsiz devlet kurumlarından verimli olduğu peşinen kabul edilen özel sektöre aktarılması rüzgârı patlatılmış...', bu rüzgâr ilahi bir düşünce haline getirilmiş ve ne hikmetse ilk özelleştirilen-

ler içine kârlı çalışan, devlete yükü olmayan HAVAŞ ile USAŞ alınmıştı. HAVAŞ, kumarhaneler kralı Topal' a satılacaktı, ABD 'Ne yapıyorsunuz...' diye kızdı, vazgeçildi, Turgay Ciner'e satıldı."

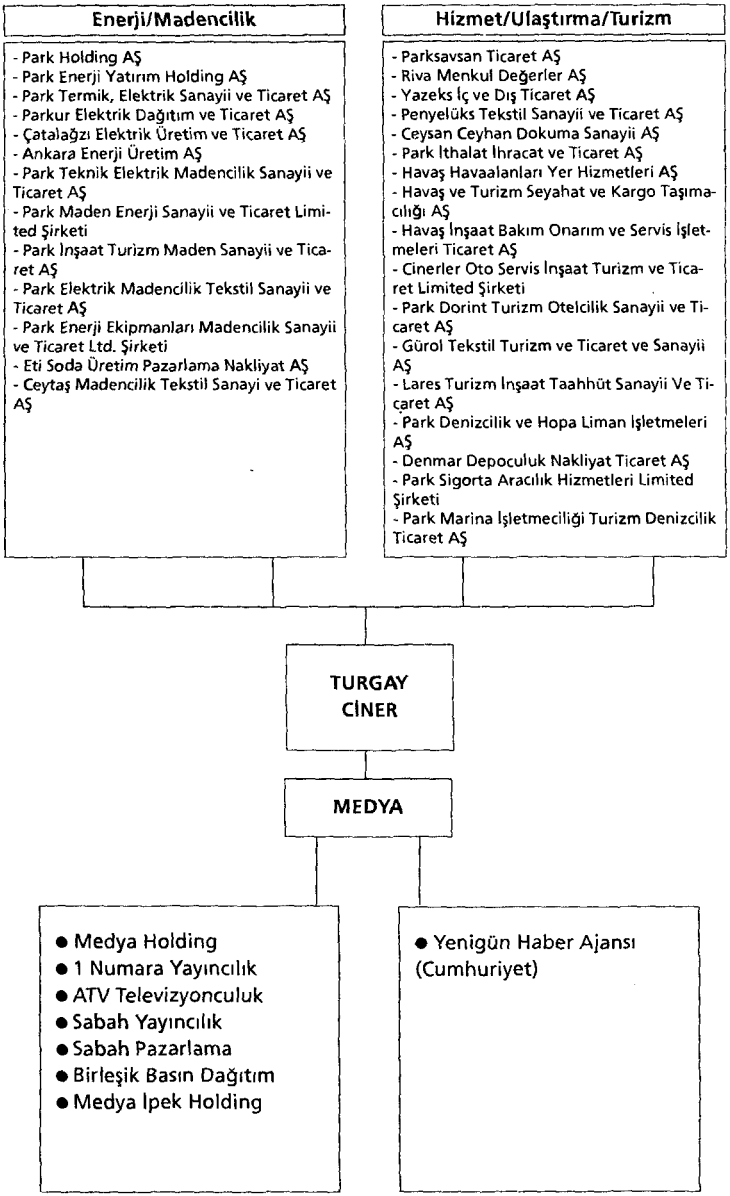
Doğru'ya göre, Ciner, ABD desteği ile Havaş'ı almıştı. Gelelim, 2002'de olanlara...

"Şimdi özelleştirmenin peygamberlerinden Cem Kozlu ile Uğur Bayar, 'Yer hizmetleri pazarı yıllık 120 milyon dolar. Bu 120 milyon dolarlık pazarı özel sektöre geçen HAVAŞ ile Çelebi adlı diğer özel şirket ellerinde tutuyorlar. Oligopol olmuşlar, büyük para kazanıyorlar. Biz de Ulaştırma Bakanlığı Devlet Havameydanları İşletmesi'ne 14 milyon dolar ödeyerek lisans alalım, yer hizmeti yapalım. Bu kârlı pazara devlet kuruluşu THY de girsin. Böylece THY'nin değeri artar...Daha iyi fiyata özelleşir...' diyerek yeni bir rüzgâr üflemekteler. Fakat özelleştirmenin diğer iki peygamberi Mesut Yılmaz ile Yılmaz Karakoyunlu, Turgay Ciner'den aldıkları mektup doğrultusunda, THY'nin yer hizmeti sunmasına karşı çıkmaktalar."

Madenci Ciner

Özet: Ciner, Yılmaz'a baskı yaparak THY'nin yer hizmeti yapmasına engel olmuştu. Sektörde tek olmak istiyordu. Ama aynı Ciner, medyada tek olmaya, tekel olmaya karşı çıktığı için medyaya girmişti.

Ciner, Havaş'ın yanında Çayırhan Kömür İşletmelerini de Özelleştirme İdaresi'nden almıştı. Son olarak da Eti Holding ile cam sanayiinde kullanılan trona madeninin işletmesi işine girmişti. Doğal soda külü üretiminde kullanılan ve dünyada ABD'den sonra ikinci en büyük rezerve sahip Beypazarı Trona sahasına dönük fizibilite çalışmaları tamamlanmış ve Park Holding ile bir KIT olan Eti Holding'e

Enerji/Madencilik
- Park Holding AŞ
- Park Enerji Yatırım Holding AŞ
- Park Termik, Elektrik Sanayii ve Ticaret AŞ
- Parkur Elektrik Dağıtım ve Ticaret AŞ
- Çatalağzı Elektrik Üretim ve Ticaret AŞ
- Ankara Enerji Üretim AŞ
- Park Teknik Elektrik Madencilik Sanayii ve Ticaret AŞ
- Park Maden Enerji Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi
- Park İnşaat Turizm Maden Sanayii ve Ticaret AŞ
- Park Elektrik Madencilik Tekstil Sanayii ve Ticaret AŞ
- Park Enerji Ekipmanları Madencilik Sanayii ve Ticaret Ltd. Şirketi
- Eti Soda Üretim Pazarlama Nakliyat AŞ
- Ceytaş Madencilik Tekstil Sanayi ve Ticaret AŞ
Hizmet/Ulaştırma/Turizm
- Parksavsan Ticaret AŞ
- Riva Menkul Değerler AŞ
- Yazeks İç ve Dış Ticaret AŞ
- Penyelüks Tekstil Sanayii ve Ticaret AŞ
- Ceysan Ceyhan Dokuma Sanayii AŞ
- Park İthalat İhracat ve Ticaret AŞ
- Havaş Havaalanları Yer Hizmetleri AŞ
- Havaş ve Turizm Seyahat ve Kargo Taşımacılığı AŞ
- Havaş İnşaat Bakım Onarım ve Servis İşletmeleri Ticaret AŞ
- Cinerler Oto Servis İnşaat Turizm ve Ticaret Limited Şirketi
- Park Dorint Turizm Otelcilik Sanayii ve Ticaret AŞ
- Gürol Tekstil Turizm ve Ticaret ve Sanayii AŞ
- Lares Turizm İnşaat Taahhüt Sanayii Ve Ticaret AŞ
- Park Denizcilik ve Hopa Liman İşletmeleri AŞ
- Denmar Depoculuk Nakliyat Ticaret AŞ
- Park Sigorta Aracılık Hizmetleri Limited Şirketi
- Park Marina İşletmeciliği Turizm Denizcilik Ticaret AŞ
TURGAY CİNER
MEDYA
● Medya Holding
● 1 Numara Yayıncılık
● ATV Televizyonculuk
● Sabah Yayıncılık
● Sabah Pazarlama
● Birleşik Basın Dağıtım
● Medya İpek Holding
● Yenigün Haber Ajansı (Cumhuriyet)

ait Eti Soda bölgede 300-350 milyon dolarlık yatırım yapmayı kararlaştırmıştı. Bayındır Holding'in yüzde 37 hissesinin Vakıfbank'a geçmesi ve ardından Vakıfbank'ın bu hisseleri Park Holding'e devretmesiyle Eti Soda A.Ş.'de Park Holding'in hissesi yüzde 72'ye ulaşırken, Eti Holding'in payı yüzde 26, Vakıfbank'ın payı ise yüzde 2 seviyesinde bulunuyordu.

Genellikle cam, kimya ve deterjan endüstrisinde kullanılan soda külü, dünyada en çok kullanılan on kimyasal maddeden biri.

Ciner bu bağlamda, İş Bankası ve Şişe Cam'dan yakınlık görmüştü. Şişe Cam'ın eski merkezi Camhan'ı kiralayıp *Sabah*-ATV'yi bu binaya taşıması da bu ilişkinin sonucuydu.

NTV'de yayımlanan söyleşisinde şöyle diyordu Ciner:

"2000 senesinde, 1999'da başlayıp 2000 senesinde biten bir çalışmanın sonucunda medya sektörüne ortak olduk. Sabah Grubu, atv grubudur. Hâlâ da ortaklığımızın yapısı 2000 senesindeki yapıyla devam etmektedir. Yani, bugünün kriz ortamında değil. O günlere de bakarsanız 2000 senesi Türkiye, şimdi şimdi anlaşılan sanal bir büyüme içindeydi. Gelirler gayet güzeldi. Bu bahsettiğimiz bize bağlı olan grup da gayet kârlı bir gruptur. Zaten grup, harici işlerden dolayı mali sıkıntıya girmişti. Bu sebepten dolayı da biz ortak olmuştuk."

Ciner, *Cumhuriyet*'ten Leyla Tavşanoğlu ile 24 Eylül 2002 tarihli söyleşisinde ise şöyle konuşuyordu: "Sektörde bir boşluk gördük. Herkes önce benim gazeteciliğe girdiğimi tahmin etti, ama ben bu sektöre dağıtımdan girdim. Bu işin nefes borusunun açık olması lazım. Çünkü bu önemli bir iş. Dağıtım tekelini kırdık. Zaten dağıtım tekeli yanlış bir işti."

Ciner Aydın Doğan ile ilgili şöyle konuşuyordu, "Aydın Bey, bu endüstrinin, hem ciro, hem adet, yani nitelik ve ni-

celik bakımından en güçlü olanıdır. Buna da herkesin saygı duyması gerekir. Ben saygı duyuyorum. 22 yıl bu sektöre emek vermiş, pek çok mücadelenin içinde olmuş bir kişi. Basında kalıcı olabilmek önemli bir iştir.

Ama 'Bu işte kalıcı oldum' diye başkalarına hayat hakkı tanımama ya da kendini icazet makamı olarak görmesi herhalde yanlış, diye düşünüyorum. Bu bir pazardır. Ne kadar ahlaklı rekabet içinde olunursa nihai tüketiciye o kadar kaliteli mal gider. Özellikle haberde kaliteli mal önemlidir, çünkü toplum o haberlere göre yönlenebiliyor."

Ciner, müttefiki Karamehmet'i de savunuyordu.

"Karamehmet niye batsın? Karamehmet 35 bin kişiye iş yaratmış bir insan. Üstelik her batan para kaybolan bir kaynaktır, kaybolan bir işgücüdür. Bu ülkede iki sorun var. Birisi işsizlik, öbürü eğitimsizlik. İşsiz olan eğitilemiyor, eğitilemeyen iş bulamıyor.

Bu kısır döngüden ülkenin çıkabilmesi için sahaya onlarca Karamehmet'in inmesi lazım. İki yıldır Karamehmet'le temasım var. Ne zaman arasam ya işyerinde ya da evindedir. Hiçbir zaman, "Ben Bodrum'dayım ya da Monte Carlo'da ya da şurada buradayım" dediğini duymadım. Halka arz ettiği zaman şirketinin değeri 18 milyar dolardı. 1980'li yıllarda Türkiye'nin dış borcu 18 milyar dolardı. Yani, Karamehmet, Aydın Doğan, herkes desteklenmeli. Daha fazla iş yapmalı. Hiç kimse batmasın."

Ciner, Doğan'ın dağıtımı kontrol ederek rakip gazetelerin etkin dağıtımına da engel olduğu iddiasındaydı. Şöyle konuşuyordu:

"... medyada tekele dönüşmüş olan dağıtım şirketi kırılmıştır. Doğal hale gelmiştir. Çiftli bir rekabet içinde dağıtım olmuştur. Bu dağıtımdan da diğer medya kuruluşları faydalanmaktadır. Bugün *Cumhuriyet* gazetesi dağıtımda tek eldeyken tirajı 3 ise şimdi 4'e çıkmıştır."

Medyadaki Hedefim

Ciner medyadaki hedefini ise şöyle ifade ediyordu:
"Medyada hedefim şu: Bizim çalışmalarımızın içinde medya kârlı bir sektör değil derken, ona katılmıyorum. Yani, medya çok geniş alanlarda talep görmüştür. Dolayısıyla pazar payları, çoğuna küçük dilimler halinde düşmüştür. Bugün televizyon sektöründe atv, bütün kanallar arasında birincidir. Halkın teveccühünü kazanmıştır. Yanlış manipülatif unsurların içine katılmamıştır. Zor durumda olan bir grubun, yani Bilgin grubunun lehine yayınlar yapmamıştır. Bundan dolayı da gelirleri kifayet edici gelirleri, vardır. *Sabah* gazetesi de Türkiye'nin denge gazetesidir. Yani, bir grubun karşısında olacak ağırlıklı bir gazetedir. Öteki türlü tahterevallinin bir tarafı yerde olacaktır devamlı. Karşı tarafında da küçük marjinal unsurlar olacaktır. En azından ben bunu dengeliyorum. Benim dediğim gibi 4000 basın emekçisinin işlerinin devam etmesine hep beraber elbirliğiyle katkıda bulunuyoruz."

Ciner'in medyadaki etkinliği *Sabah* ve *Cumhuriyet* ile ve dağıtım şirketi BDD ile bitmiyordu. Cepheyi genişletmek için irili ufaklı bütün medya ile temas halinde olduğu gözleniyor ve en son medyada şu haber yer alıyordu, "Ufuk Güldemir'e ait Habertürk televizyon kanalı ile internet sitesi bir süre önce Ataköy'den Sefaköy'e taşındı. Habertürk'ün Turgay Ciner'e ait olan binaya kiracı olarak taşındığı belirtiliyor. Binanın eski Penyelüx binası olduğu kaydediliyor."

YEDİNCİ BÖLÜM

DOĞAN-ÇUKUROVA ÇEKİŞMESİ

"Dünyanın 29'uncu zengini oldu yine de Pamukbank'ı batırdı". Doğan Grubu'nun 14 Ekim 2002 tarihli *Hürriyet*'inde başlık böyle atılmıştı. Aynı gün, anti-Doğan cephesinde yer alan *Sabah*'ta, ilan biçiminde Halis Toprak, Aydın Doğan'a verip veriştirirken Doğan cephesinin amiral gemisi *Hürriyet*'in ekonomi sayfasında da M.Emin Karamehmet'in Pamukbank'ının batış öyküsü anlatılıyordu. Kriz, Türkiye'nin en köklü ve en büyük sermaye gruplarından Çukurova'yı yumuşak karnından, bankacılıktan vurmuştu. GSM sektöründe Türkcell ile, bankacılıkta Yapı Kredi ile hep ön planda olan Çukurova Grubu, çürük elma Pamukbank dolayısıyla ciddi sarsıntılar geçiriyordu. Bu sarsıntı grubun 80 yılı aşkın tarihinde en önemlisiydi ve grup ciddi bir varolma savaşı veriyordu.

Çukurova: Büyümeden Krize

Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri Türkiye ekonomisinde sanayi kimliği ile varolan Karamehmet-Eliyeşil ortaklığı

Çukurova, 1950'lerde bünyesine eklediği bankacılıkla, birikim sürecini hızlandırmıştı.

Öyküsü şöyleydi Çukurova'nın:

Eliyeşil ve Karamehmetler, Tarsus'un büyük toprak sahipleriydiler. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden hemen sonra ekonomik ve stratejik önem kazanan Tarsus, 19 Aralık 1918'de Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Yörenin direniş hareketi 19 Mart 1920'de Tarsus Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'nın kurulmasıyla canlılık kazanacaktı. Bu arada "müfrezelerin iaeşe, malzeme ve sair ihtiyaçlarını karşılamak üzere" ikinci bir Tarsus Müdafaa-i Hukuk Heyeti oluşturulmuştu. Heyetin başkanlığını Çukurova Grubu'nun kurucularından Sadık Paşa (Eliyeşil) yapıyordu. Diğer Çukurova kurucusu Karamehmetzade Hafız Mehmet Bey de heyetin üyeleri arasındaydı.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması ve milli müfrezelerin oluşturulmasından sonra Mersin ve Tarsus'ta çarpışmalar olacak, nihayet 1921'de Fransızlar Tarsus'u boşaltacaklardı. Eliyeşil ve Karamehmet aileleri Kuvayı Milliye'nin önderleri olarak biliniyorlardı. Bir ara Sadık Eliyeşil ve kayınpederi Suphi Paşa için Fransızlarla işbirliği yaptıkları iddiası ortaya atılmış ve söz konusu kişiler tutuklanacakken yörenin büyük toprak sahiplerinden ve sonraları Adana mebusu olan Damar Arıkoğlu'nun Atatürk'e gönderdiği mektup sayesinde serbest bırakılmışlardı.

Kuvayı Milliye'de üstlenilen rol, Eliyeşillerin CHP divan üyeliği ile sürecek, bu ilişki, pamukla içli-dışlı olan "Çukurovalı"larm sanayiye geçişine de basamak oluşturacaktı.

Eliyeşil ve Karamehmetlerin ilk ciddi girişimi, 1887'de kurulan azınlıklara ait eski Mavromati ve Şurekası İplik Fabrikası'nın 1925'te devralınmasıydı. Tarsus'taki fabrika 50 çırçır ve 500 iğlik kapasiteye sahipti. Fabrikada 1932'de yeni yatırımlara gidildi. Bu yıllarda fabrikada 1200 işçi ça-

Diğer

Türkiye Genel Sigorta
Genel Yaşam Sigorta
Halk Reasürans AŞ
Avor İnşaat, Gıda, Tekstil, Kimya San.
Borak S.A.
Çukurova Hold. AŞ
Çukurova Investments N.V.
Demir Toprak AŞ
Endüstri Hold. AŞ
Eterpark Sınai ve Mali Yatırımlar Hold. AŞ
Turkcell Hold. AŞ
Uluslararası Yatırım AŞ

Bankacılık ve Finans

Bank Kreiss A.G.
Banque de Commerce et de Placements S.A.
Pamukbank T.A.Ş.
Pamuk Factoring AŞ
Pamuk Finansal Kiralama AŞ
Pamuk Yatırım Menkul Değerler AŞ
Yapı ve Kredi Bankası
Yapı Kredi Bank Deutschland A.G.
Yapı Kredi Factoring
Yapı Kredi Finansal Kiralama A.O.
Yapı Kredi Hold. B.V.
Yapı Kredi International Financial Services Limited
Yapı Kredi Moscow
Yapı Kredi Yatırım Ort. AŞ
Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler AŞ
Yapı Kredi Sigorta AŞ
Yapı Kredi Yaşam Sigorta AŞ
Yapı Kredi Sigorta Aracılık Hizmetleri AŞ

Sanayi/İnşaat

Agro-San Kimya San.
Atkasan Atık Kağıt Değerlendirme San.
Auer Dayanıklı Tüketim Malları Pazarlama Auer İmalat AŞ
Bayındırlık İşleri AŞ
Baytur İnşaat Taahhüt BMC
BMC San. ve Tic. AŞ
Comag Continental Madencilik San. ve Tic.
Çimsataş
Çukurova Çelik Endüstrisi AŞ
Çukurova İthalat ve İhracat Çukurova Kimya Endüstrisi Çukurova San. İşletmeleri Çukurova Ziraat Endüstri
Çumitaş-Çukurova Makina İmalat ve Tic. AŞ
Ekova Kağıt ve Kağıt Ürünleri Pazarlama AŞ
Kaplamin Ambalaj San. ve Tic. AŞ
Maysan-Halla Otomotiv Parçaları San
Maysan Makina ve Yedek Parça San. ve Tic.
Noksel Çelik Boru San.
OVA-SCA Packaging Ambalaj San. ve Tic.
SCA Packaging Ambalaj San. ve Tic. AŞ
Selkasan Kağıt ve Paket Malzemeleri İmalat San. AŞ

Turizm

Anadolu Turizm Yatırımları
Atik Pasha Turizm AŞ
Enternasyonal Turizm Yatırım AŞ
Kartal Otel Marmaris Turizm Köroğlu Turizm AŞ
Kumköy Turizm AŞ
Sultanahmet Turizm AŞ

Servis

Akşam Denizcilik ve Tic. AŞ
Akşamüstü Denizcilik ve Tic. AŞ
Anadolu Uluslararası Tic. ve Taşımacılık AŞ
Barbaros Denizcilik
Çukurova Havacılık AŞ
Dicle Denizcilik İşletmesi AŞ
Doğu Denizcilik ve Tic. AŞ
Fırat Denizcilik İşletmesi AŞ Genel
Denizcilik Nakliyatı
Intercon Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri AŞ
Intercorp Elektronik San. ve Tic. AŞ
Interdepo
Kılıç Reis Denizcilik
Oruç Reis Denizcilik
Ören Denizcilik Nakliyat
Pamukspor Hizmetleri San.
Pegasus Hava Taşımacılığı
Piri Reis Denizcilik
Plaza Bina Yönetim AŞ
Preveze Nakliyat AŞ
Seydi Reis Denizcilik
Turgut Reis Denizcilik
YKS Tesis Bakım Onarım ve Yönetim Hizmetleri A. Ş.
Daussan-Çukurova Kimya Döküm Refrakter Malzemeleri San. ve Tic. AŞ
Eterplast Plastik San. AŞ
İsedaş İstanbul Elektrik Dağıtım San. ve Tic. AŞ
Yapı Kredi Koray Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ

Bilişim

A-Tel Pazarlama ve Servis Hizmetleri A. Ş.
Fintur Holdings B.V.
Hobim Bilgi İşlem Hizm. AŞ
KVK İletişim Dış Tic. AŞ
KVK Mobil Telefon Sistemleri Tic. AŞ
Sayot Sayaç Otomasyon Sistemleri ve Sanayi AŞ
Turkcell İletişim Hizm. AŞ
Yapı Kredi Teknoloji Hizm. AŞ
(a)
Azertel Telekomünikasyon Yatırım ve Dış Tic. AŞ, Digital Platform İletişim Hizmetleri AŞ, Gürtel Telekomünikasyon Yatırım ve Dış Tic. AŞ, Mobicom Bilgi İletişim Hizm. AŞ, Superonline Uluslararası Elektronik Bilgilendirme ve Haberleşme Hizm. AŞ, Topaz Telekomünikasyon Yayıncılık Reklamcılık San. ve Tic. AŞ and Verinet Uydu Haberleşme San.ve Tic. AŞ

Ticaret

Baytur S.A.
Baytur Trading S.A.
Çukurova Dış Tic. AŞ
Çukurova Tüketim Equipment and Parts Export Inc.
Sovtur İthalat İhracat ve Tic. AŞ

KARAMEHMET AİLESİ

MEDYA

Şirketler

Aslı Gazetecilik ve Matbaacılık AŞ
Basın Yatırım Sanayi ve Ticaret AŞ
Mepaş Medya Pazarlama
Eksen Yayıncılık Dağıtım Pazarlama
MTM Haber Yatırım ve Ticaret AŞ Yapı Kredi Kültür Sanat ve Yayıncılık Ticaret ve Sanayi AŞ

Gazeteler

- Akşam
- Güneş

TV'ler

- Show TV
- Skytürk
- Digitürk

lışmaktaydı. Fabrikadaki ortaklık 1942'de Bakanlar Kurulu'nun bir kararıyla kurulması kabul edilen 2 milyon TL sermayeli bir şirkete dönüşerek Çukurova Sanayi İşletmeleri TAŞ adını alacaktı. 1949'da çalıtırdığı işçi sayısı 3 bine ulaşan Tarsus fabrikalarında ilginç faaliyetlere de yer veriliyordu. Tesisteki poligonda işçilere 22 çaplı tüfeklerle silah eğitimi veriliyordu. Şirkette ayrıca bir poliklinik, bir de okuma yazma kursu bulunuyordu.

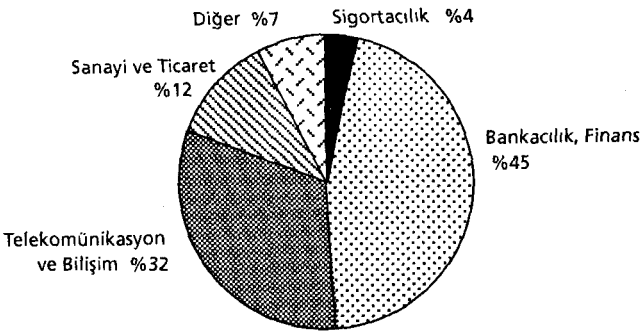
Çukurovalılar, Tarsus'taki fabrikalarına 1944'te Mersin'de İş Bankası'nca işletilen bir yenisini ekleyeceklerdi. İş Bankası da bu fabrikayı, kurucuları olan "Şaşatiler" isimli azınlıklardan devralmış ve İçel Pamuk ve Yağ Anonim Şirketi adıyla işletmişti. CHP'nin Divan üyesi olan Sadi Eliyeşil'in girişimleriyle İş Bankası Mersin'deki şirketi Çukurova Sanayi İşletmeleri TAŞ'a satınca Çukurovalılar, un, buz, yağ üreten ve pamuk çırçırlayan bir tesise daha sahip olmuşlardı. İstihdam edilen işçi sayısı 4 bini buluyordu.

Kapitalist çiftlikleri ve pamuklu dokuma işletmeleriyle Çukurova'lılar, 1950'lere gelindiğinde artık salt Güney'in değil, Türkiye'nin sayılı kapitalistleri arasına girmişlerdi.

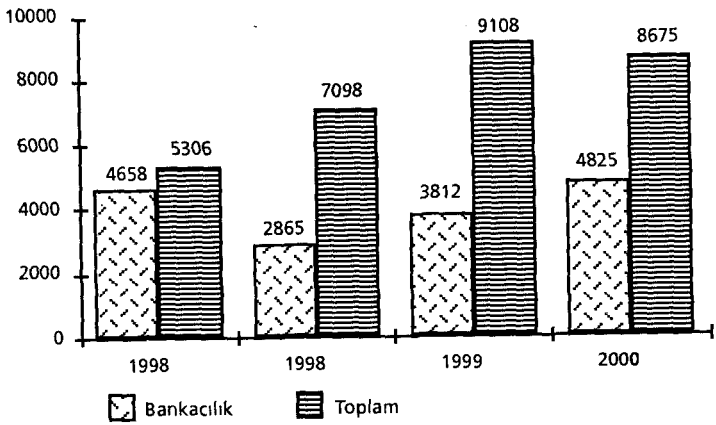
Nitekim 1950'de Dünya Bankası aracılığıyla T. Sınai Kalkınma Bankası'nın önde gelen bankalar ve sermayedarlarla kurulması gündeme geldiğinde, aday ortaklar arasında Çukurova Sanayi İşlemleri'nin adı geçecek ve şirket Koç, Sabancı aileleri ile birlikte TSKB'nin ortakları arasında yerini alacaktı.

Çukurova, TSKB üzerinden Dünya Bankası'nın sanayiye kullandırdığı elverişli kredilerle 1950'li yıllarda yatırımlarını artırdı ve çırçır, iplik, dokuma, boya ve terbiye birimlerinden oluşan entegre bir yapı tesis etti. Çukurova Grubu, Cumhuriyetin ilk yıllarında tekstil sanayiinde önemli adımlar atarken bir yandan da tarım araçları acentalığı-temsilciliği işine giriyor, asıl büyük atılımını ise iş makinaları tem-

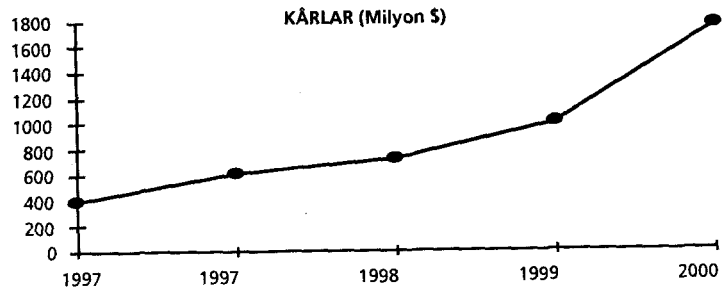
KRİZ ÖNCESİ ÇUKUROVA GRUBU (2000)

ÇUKUROVA GRUBU TOPLAM CİRO (Milyon $)

KÂRLAR (Milyon $)

silciliğiyle yapıyordu. Caterpillar temsilciliği ve kısmen üretimiyle bu ilişki gruba önemli atılımlar yaptıracaktı. 1954'te kurulan Pamukbank ise bu büyümenin önemli bir kilometre taşı olacaktı. 1955'te Adana, Mersin, Tarsus, Ceyhan, Ankara ve İstanbul'dan bir grup sermayedarın ortaklığıyla, merkez İstanbul olmak üzere kurulan Pamukbank'a Eliyeşil ve Karamehmet aileleri ve şirketleri de ortaktı. Bankada 1960'ların ortalarında egemenlik Çukurova Grubu'na geçecekti.

Grup, 1970'lerin ikinci yarısında sıkıntılar yaşayan Yapı Kredi'yi de satın alarak banka sayısını ikiye çıkaracak, buna 1970'lerin sonlarında İnterbank'ı da ekleyecekti. Ancak, Interbank, 1990'larda Çavit Çağlar'a satılacaktı. Çağlar da hortumlayıp Fon'a bırakacaktı bankayı.

Finans alanında başka şirketler de kuran Çukurova, ihracatın gözde olduğu 1980'lerde Çukurova Dış Ticaret ile bir numara olmayı başaracak, daha sonra da bilişim sektörüne, oradan da medyaya girecekti.

Grup, özellikle bilişim sektöründeki gelişmelere erken uyanmış ve GSM sektöründe kurduğu Turkcell ile piyasayı rakiplerinden önce parsellemişti.

Başağrısı Pamukbank

"Çukurova Holding'in patronu Mehmet Emin Karamehmet, bütün uyarılara rağmen 1989'dan beri batık olan Pamukbank'a taze sermaye koymadı. Banka batınca da 3 katrilyon zararı vatandaşın sırtına yükledi." *Hürriyet*'in Ekim 2002'deki haberinin spotu böyleydi.

Haber şöyle devam ediyordu:

"Çukurova Holding'in patronu Mehmet Emin Karamehmet, Pamukbank'ı, 1989'dan 2002 yılı 19 Haziran'ına kadar hep 'batık olarak elinde tuttu. Karamehmet, dünyanın

29'uncu zengini bile oldu, ama kredilerinin yarısını kendi şirketlerine kullandırdığı Pamukbank'a para koymayıp, batırdı. 3 katrilyon lira faturayı vatandaşın sırtına yükledi.

Türk bankacılık sisteminde, 'geç kalınmış' yeniden yapılanma süreci beraberinde ciddi tartışmaları da getirdi. Bu tartışmalar, özellikle Türkiye'nin büyük bankalarından Pamukbank'ın, 3 katrilyon liralık açığı olduğu için Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmesi sonrasında alevlendi. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK), 19 Haziran 2002 tarihinde aldığı kararla, 1973 yılında Mehmet Emin Karamehmet'in Çukurova Grubu'na dahil olan Pamukbank'ı TMSF'ye devretmesi sonrasında, bu uygulamanın 'haksız'lığını savunanlar oldu. Ancak, BDDK'nın hazırladığı raporlar, Mehmet Emin Karamehmet'in dünyanın 29'uncu büyük zengini olduğu günlerde bile "batık" durumda olan Pamukbank'a para koymadığını gözler önüne serdi. Karamehmet, 2000 yılında *Forbes* dergisinin 'dünyanın en zenginleri' listesinde 8 milyar dolarlık şahsi servetiyle 29'uncu olmuştu."

Pamukbank'ın TMSF'ye devrinden sonra kamuoyunda yanlış anlaşılmaların doğması için çaba gösterileceğini anlayan BDDK, daha önce TMSF'ye devir kararı aldığı bankaların hiçbirinde yapmadığı bir uygulamaya giderek, Pamukbank ile ilgili bir durum raporu açıkladı.

BDDK'nın web sitesinde yer alan bu rapora göre, Pamukbank'ın TMSF'ye devri beklenmeyen, bilinmeyen ve ilk defa olan bir gelişme değildi. Kamu otoritesi, bankanın daha kötüye giderek iflas etmesini önlemek için ilk kez '1989 yılında' Pamukbank'ı denetim altına aldı. BDDK raporunda bu gelişme şöyle anlatıldı:

'Pamukbank özellikle, aktif-pasif vade uyumunun bozulması, likidite sorunu, özkaynak yetersizliği ve mali bünyedeki bozulma nedeniyle, Devlet Bakanlığı Makamının 19

Nisan 1989 tarihli onayıyla eski 3182 sayılı Bankalar Kanununun 64 üncü maddesi (aynı Kanunun devamı niteliğindeki 4672 sayılı Kanun ile değişik 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14 üncü maddesi) kapsamına alınmıştır. 3182 sayılı Bankalar Kanununun mer'i olduğu dönemlerde Bankaya muhtelif zamanlarda munzam karşılık iadeleri yapılmış ve kanuni karşılıkların tutulamamasından kaynaklanan cezai faizler iptal edilmiştir. Ancak, 4389 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte kanunen de mümkün olmayan bu uygulamalara son verilmiştir."

Raporda Pamukbank'ın 1994'ten itibaren daha da kötülediğine dikkat çekildi ve şöyle denildi: "Bankanın durumu 1994 krizi sırasında çıkan spekülasyonlar nedeniyle daha da kötüleşmiştir. Bu dönemde grup riskleri nedeniyle aktifin donuklaşması sonucu likidite baskısı önemli ölçüde artmış ve dolayısıyla yüksek kaynak maliyetlerine katlanmak zorunda kalınmıştır. Aktif kalitesi iyi olan bir bankada kaynak maliyetinin yükseldiği dönemlerde yapılması gereken en önemli işlem pahalı kaynakların tasfiye edilmesidir. Ancak, Pamukbank örneğinde grup risklerinden kaynaklanan düşük aktif kalitesi nedeniyle bu yönde bir işlem yapma hususunda yeterli imkân bulunamamış ve pahalı kaynakların tutulması yönündeki çabalar da zararın giderek büyümesine neden olmuştur."

Pamukbank'a 2002 Haziran'ında el konuldu. Ancak bankanın ilk kamu kontrolüne alınışı 1989 yılına denk geliyordu. Pamukbank'm mali yapısındaki bozulma, bankayı o tarihte geçerli olan yasalar gereği Hazine denetimi altına aldırmıştı. Hazine, yıllarca Pamukbank'ı ayakta tutmaya çalışmıştı.

Haziran (2002) ayında M. Emin Karamehmet, Pamukbank'ın elinden gideceğini anlayınca, bu bankayı, sağlıklı olan diğer bankası Yapı Kredi'yle birleştirmeye kalktı.

BDDK, raporunda, "Söz konusu birleşme planda, grup kredilerinin tasfiyesi konusunda gerçekçi bir yaklaşım sergilenememiştir. Tasfiyeye ilişkin sunulan planın değerlendirilmesi neticesinde tasfiyenin önemli ölçüde dış etkenlere bağlı olduğu, gerçekleştirilebilir tahminlere dayanmadığı, birleşik bankada yaşanacak problemlerin çözümünün zamana yayılmasının ise ölçeğin büyümesi nedeniyle zararın büyüme hızını artıracağı görülmüş ve dolayısıyla birleşme halinde sağlıklı bir banka olan Yapı ve Kredi'nin mali bünyesinin önemli ölçüde bozulacağı sonucuna varılmıştır" deniyordu.

Pamukbank'ın, 13 yıldır sıkıntılı durumda olduğunun bilinmesine, BDDK'nın defalarca uyarmasına rağmen, beklemeyi tercih eden Çukurova Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Emin Karamehmet, Pamukbank'a el koyulmasından sonra Başbakan Bülent Ecevit'e giderek BDDK'yı şikayet etti. Karamehmet'in bu şikayeti üzerine Başbakan Ecevit, Başbakanlık Teftiş Kurulu'nu görevlendirerek, Pamukbank dosyasının incelenmesini istedi. Ancak BDDK, Teftiş Kurulu'nun BDDK'yı veya uygulamalarını inceleme yetkisi bulunmadığını belirterek bu incelemeyi reddetti. Bunun üzerine Başbakanlık Teftiş Kurulu, Başbakanlıktan yetki istedi.

Hürriyet'in haberine göre, Çukurova Grubu, BDDK'nın Pamukbank'tan talep ettiklerinin hiçbirini uygulamadı. Bankada bir sermaye artırımı gerçekleşti. Ancak bu sermaye artırımı iç kaynakların kullanımıyla gerçekleşti.

BDDK, Pamukbank'tan, banka dışından taze, yeni kaynak bulmasını istedi. Pamukbank ise dışarıdan kaynak bulmak yerine zaten yetersiz olan kendi kaynaklarını kullanarak sermaye artırımı yaptı. Pamukbank talep edilen sermaye artırımlarını, gerçek kaynak girişi sağlayacak şekilde yapmak yerine, oyalamayı tercih etti.

Pamukbank'a El Konuluyor

Açıklanan birleşme operasyonunun sorun çözücü özelliği olmadığını gören BDDK, 19 Haziran 2002'de Pamukbank'a el koydu.

Bu, Demirbank'tan sonraki en büyük operasyondu. Pamukbank, bankacılık sektörü toplam aktiflerinin yüzde 5.5'ine, kredilerinin yüzde 12.7'sine, mevduatın ise yüzde 6.2'sine sahipti. Grup kredileri hariç tutulduğunda bankanın kullandırdığı kredilerin sektör içindeki payı yüzde 3.9'a düşüyordu.

Doğan Grubu medyasının Pamukbank'ı Fon'a devreden BDDK'ya tam destek vererek tavır aldığı sürecin kronolojisi şöyle gelişti:

Çukurova Grubu, Yapı Kredi ve Pamukbank'ın birleşmesi için BDDK'ya başvurdu.

BDDK, 2 milyar dolar sermaye açığı olduğunu öne sürerek Çukurova Grubu'na ait Pamukbank'a el koydu. Mali yapısı güçlü olan grubun diğer bankası Yapı Kredi'nin yönetimi ise Fon tarafından üstlenildi.

26 HAZİRAN

BDDK, Pamukbank'ı Fon'a devir nedenlerini bir rapor halinde açıkladı. Aralık 2001 itibariyle 3.8 katrilyonluk grup kredileri toplamının toplam kredi portföyünün yüzde 69'una denk geldiği belirtildi.

27 HAZİRAN

Pamukbank satışa çıkarıldı.

6 AĞUSTOS

Pamukbank'a Oyakbank, Doğan Grubu'na ait Dışbank, İş Bankası ve Societe Generale Grubu başvuruda bulundu ve bankada inceleme yapma izni aldı.

22 AĞUSTOS

Danıştay Nöbetçi Heyeti, TMSF'nin Pamukbank'ta başlat-

tığı satış kararına yapılan itirazı kabul ederek yürütmeyi durdurdu ve satış süreci askıya alındı.

19 EYLÜL

Danıştay 10. Dairesi, Çukurova Grubu'nun Pamukbank'ın Fon'a devrine ilişkin BDDK kararının iptali istemini oybirliğiyle reddetti.

4 EKİM

TMSF, Pamukbank ile ilgilenen yatırımcılar için inceleme yapma süresini 13 Aralık, teklif verme süresini de 20 Aralık 2002 tarihine kadar uzattı.

29 EKİM

Mehmet Emin Karamehmet yıllar sonra ilk kez konuştu ve "1993 sonunda yaklaşık 570 milyon dolarla aktifin yüzde 19'u düzeylerinde olan grup şirketlerinin kullandığı krediler, yeni kredi kullanımı olmadığı halde Körfez Savaşı ve 1994 krizinin etkisiyle yüzde 44'e çıktı" dedi.

22 KASIM

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, yürütmeyi durdurma kararı aldı.

26 KASIM

Danıştay, Pamukbank'ı fona devrini esastan görüşmeye başladı.

Yürütmeyi durdurmaya ilişkin yargısal süreç tükendi. Danıştay bu kez, Pamukbank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devrini içeren Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kararının iptalini esastan görüşmeye başladı.

27 KASIM

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Başkanı Sayın Engin Akçakoca, Kurum Başkan Yardımcıları ile birlikte BDDK ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) performansı, bankacılık sektörünün durumu ve Pamukbank T.A.Ş.'nin TMSF'ye alınmasına ilişkin son ge-

lişmelerle ilgili olarak Devlet Bakam ve Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener ve Devlet Bakanı Ali Babacan'a brifing verdi.

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun, BDDK'nın Pamukbank'ın Fon'a devri kararının yürütmesini durdurması yeni bir kilometre taşı idi. Genel Kurul, Danıştay 10'uncu Dairesi'nin aksi yöndeki kararını oy çokluğu ile bozmuştu. Dava 10'uncu Daire'de yeniden görülecek ve son karar yine Genel Kurul'un olacaktı.

Bu karar Karamehmet cephesinde sevinçle karşılanırken müttefiklerden *Sabah*, "Karamehmet'in Zaferi" başlığı atacaktı. Doğan Grubu gazeteleri ise ise haberi, "Şimdilik durduruldu" olarak verecek ve kararın IMF'yi, piyasaları nasıl etkileyeceğini, Pamukbank'a Fon tarafından aktarılan 5 milyar doların Karamehmet'ten istenebileceğini vurgulayacaktı. Örneğin haber *Hürriyet*'te şöyle yer aldı:

"Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu dün süpriz bir şekilde, Pamukbank'ın, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devrine ilişkin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) kararının yürütmesinin durdurulmasına karar verdi. Genel Kurul, Danıştay 10'uncu Dairesi'nin aksi yöndeki kararını oyçokluğu ile bozdu. Danıştay'ın Pamukbank ile ilgili kararının, Pamukbank'ın TMSF'ye devrini bir hukuki bilmeceye çevirebileceği belirtildi."

Yürütmeyi Durdurma

Karamehmet, BDDK'nın Fon'a devir ve arkasından aldığı kararlar ile Fon'un Pamukbank'ın satışa çıkarılmasına ilişkin kararın iptali ve "yürütmesinin durdurulması" istemiyle Danıştay 10. Dairesi'nde dava açmıştı. 10. Daire, "yürütmenin durdurulması" talebini oybirliğiyle reddetmişti. Davacı-

lar, 10. Daire'nin, yürütmeyi durdurma talebini reddine bir üst kurul olan Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nda itiraz etmişlerdi. Genel Kurul itirazı görüşerek, sonuçlandırdı. Kurul, 10. Daire'nin ret kararını oyçokluğuyla kaldırdı ve söz konusu BDDK kararının yürütmesini durdurdu. Kurul, Fon'un Pamukbank'ın hisselerinin satışa sunulmasına ilişkin 27 Haziran 2002 tarihli kararının da yürütmesini durdurdu.

Kurul, yürütmeyi durdurma kararına iki gerekçe gösterdi. Pamukbank'ın Yapı ve Kredi Bankası'na devir talebinin BDDK tarafından "yeterince incelenmeden reddedilmesi" ilk gerekçeyi oluşturdu. İkinci gerekçe olarak Bankalar Kanunu'na göre, "Pamukbank'ın sermaye artırımı yapacağını bildirmesine karşın yeterli süre tanınmadan Fon'a devredilmesi" gösterildi.

Kurul'un kararı, gerekçesi yazıldıktan sonra taraflara tebliğ edilecekti. Danıştay 10'uncu Dairesi esasa ilişkin kararını verene kadar Genel Kurul'un bu kararı "bağlayıcılık" taşıyacaktı. Bu nedenle BDDK'nın, karar tebliğ edildikten sonra 30 gün içinde gereğini yerine getirmesi (yani bankayı eski sahiplerine devretmesi) gerektiği öne sürülüyordu.

Pamukbank'ın Fon'a devri ve arkasından satışa çıkarılmasına ilişkin kararının iptali davasını Danıştay 10'uncu Dairesi esastan karara bağlayacak. Ancak, Daire'nin esasa ilişkin kararına da davacıların Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nda itiraz yolu açık olacaktı. Davanın nihai olarak esastan sonuçlanma aşamasında da son sözü Genel Kurul söyleyecek. Genel Kurul'un kararı bağlayıcı. Daha önce yürütmeyi durdurma talebini oybirliğiyle reddeden 10'uncu Daire, davanın esastan da reddine karar verir ve bu kararı da davacıların itirazı üzerine Genel Kurul onaylarsa, Pamukbank'ın Fon'a devri yargı kararıyla da kesinleşecekti. Daire, esastan iptal yönünde karar verirse ve BDDK'nın iti-

razına rağmen Genel Kurul'da bu kararı onaylarsa, Pamukbank'ın eski sahiplerine geri verilmesi gündeme gelecekti.

BDDK, hazırladığı ve web sitesinde yer alan raporunda, Pamukbank'ın, en önemli sorununun, grup kredileriyle tahsil edilemeyen krediler olduğunu vurgulamıştı. BDDK, 2001 yılı aralık ayı itibariyle Pamukbank'ın Çukurova şirketlerine kullandırdığı kredi toplamının 3 katrilyon 813 trilyon liraya ulaştığını da bildirmişti. Böylece Pamukbank'ın, toplam kredilerinin yüzde 69'unun, toplam aktiflerinin de yüzde 40.5'inin Çukurova şirketlerine aktarıldığı görülüyordu.

Danıştay'ın aldığı karar sonrasında piyasalarda ve ekonomi çevrelerinde Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) bu gelişme karşısındaki tutumu tartışılmaya başlandı. Danıştay'ın kararıyla hukuki bir bilmece haline gelen Pamukbank'ın TMSF'ye devri, IMF'ye verilen niyet mektuplarında da yer almıştı. Pamukbank'a el konulmasından sonra IMF yetkililerinin yaptığı açıklamalar, alınan kararı cesur ve Türk bankacılık sistemi için önemli bir karar olarak nitelendirmişti. Haziran ayı sonunda, 1.1 milyar dolarlık kredi dilimini Türkiye'nin kullanımı için serbest bırakan IMF İcra Direktörleri toplantısı sonrasında yapılan açıklamalarda, Pamukbank'ın TMSF'ye devri, 'Türkiye'nin uyguladığı ekonomik programın geleceği açısından cesaret verici' olarak yorumlanmıştı.

Bu arada, Doğan Grubu'nun diğer gazetesi *Milliyet* ise başka bir noktadan yaklaşıyordu soruna:

"Kendi bankaları ve Fon'a geçen bankalara yaklaşık 3,5 milyar dolar borcu olan Çukurova Grubu'nun, Pamukbank'ı geri alması halinde, öncelikle devletin bankaya koyduğu 2,5 milyar doları nasıl ödeyeceği merak konusu...Banka eski sahibine geri verilse bile hukuki süreç devam ediyor. Danıştay 10'uncu Dairesi el konulma işleminin

iptali nedeniyle açılan davayı esastan reddederse, banka yeniden TMSF bünyesine geçecek. Çukurova Grubu karara itiraz ederse, Dava Daireleri Genel Kurulu 10'uncu Dairenin ret kararını ya onayacak ya da bozma kararı alacak. Onama kararı verilmesi durumunda banka Fon statüsünde kalacak. Eğer bozma kararı verirse, 10'uncu Daire davayı bozma gerekçesi doğrultusunda tekrar inceleyip karar verecek.

Bu durumda BDDK, bankaya koyduğu parayı da geri isteyecek. BDDK, el koyma kararının ardından, bankanın donuk kredilerini tasfiye ederek, bankaya 2.2 milyar dolarlık devlet tahvili koymuştu. TMSF'nin bankaya ayrıca 450 milyon dolarlık bir mevduat yatırdığı öğrenildi. BDDK, bankayı eski sahibine iade ederse, Amme Alacakları Usulü Hakkındaki Kanun gereğince bankaya koyduğu 2.2 milyar doları ve mevduat olarak koyduğu 450 milyon doları yani toplam 2,5 milyar dolarlık kaynağı isteyecek.

Ancak bankanın Çukurova Grubu'na geri verilmesi durumunda grubun bu parayı nasıl geri ödeyeceği merak konusu. Çünkü, Çukurova Grubu'nun, geçmişte kendi bankalarından aldığı ve Fon'a geçen bankalara olan kredi borcu toplamı 3,5 milyar doları buluyor. Pamukbank'a da, tanınan süreler içerisinde sermaye konulamadığı gerekçesiyle el konulmuştu."

Milliyet, 27 Kasım tarihli haberine göre ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Pamukbank'ın eski sahibi Çukurova Grubu'nun Pamukbank ve Yapı Kredi'den kullandığı kredilerin tutarının faizle birlikte toplam 5 milyar dolar olduğunu bildirmişti.

Haber şöyle devam ediyordu, "Rakamın, Haziran 2002 tarihi itibariyle ana para ve faizden oluştuğunu belirten BDDK, Çukurova Grubu'nun Pamukbank ve Yapı Kredi ile beraber Tasarruf Mevduatı Sigorta Fon'u (Fon) kapsamın-

da bulunan diğer bankalara olan toplam borcunun 5.2 milyar dolar olduğunu kaydetti.

BDDK, Çukurova Grubu'nun Pamukbank'tan kullandığı kaynağın 2.7 milyar dolar, Yapı Kredi Bankası'ndan kullanılan paranın ise 2.3 milyar dolar olduğunu bildirdi.

Grubun, Fon yönetiminde olan bankalara olan kredi borcu ise 200 milyon dolar."

Haberin, *Milliyet*'e BDDK'nın verdiği özel bir bilgi mi olduğu, yoksa genel bir basın duyurusu mu olduğu anlaşılmıyordu. BDDK'nın web sitesinde yer alan basın açıklamalarında bu bilgiye rastlanmıyordu. Haberde ise özel bir demeçten söz edilmiyordu. *Milliyet*'in, önceki raporlardan bir haber "ürettiği" anlaşılıyordu.

Özet olarak Pamukbank ve bağlı olarak Yapı Kredi'nin durumu, Doğan ile Karamehmet arasında sürtüşme konusu idi. Doğan'ın Dışbank'ının Pamukbank'a talip olan bankalar arasında olması nedeniyle, Doğan medyası, soruna taraflı yaklaşmakla eleştiriliyordu.

Cumhuriyet'te Karamehmet

Pamukbank'ın kullanılma öyküsü *Hürriyet*'te böyle anlatılırken, yıllardır medya önüne çıkmayan M.Emin Karamehmet, *Cumhuriyet*'te, bir süredir medya patronları ile söyleşiler yapan Leyla Tavşanoğlu'nun sorularını yanıtlayacaktı. İlginç olan, bir süre sonra, Karamehmet, *Cumhuriyet*'in ortakları arasına katılacaktı.

Söz konusu şöyleşinin sunuşu ilginçti. Şöyle takdim edilmişti Karamehmet *Cumhuriyet*'te:

"Çukurova Grubu Başkam, *Akşam* ve Show TV'nin sahibi Mehmet Emin Karamehmet ilk kez *Cumhuriyet*'e konuştu.

'Biz medyayı silah gibi kullanmadık'.

"Bugünlerde bizim sektörde ortalık toz duman. Medya

gruplarının sayısı arttıkça sinirler geriliyor. Büyümeyen pastanın dilimlerinin sayıca fazlalaşması karşılıklı suçlamalara neden oluyor. Aydın Doğan, Dinç Bilgin ve Turgay Ciner'den sonra Çukurova Grubu'nun patronu olan Mehmet Emin Karamehmet de konuştu. Karamehmet çok eski, tarımcı ve sanayici bir ailenin oğlu. Reel üretim sektöründen geliyor. Aile reel sektörde pek çok "ilk"e imza atmış. Ama her nedense son bir yıldır bir bankası fona devrediliyor; öbür banka sallantıda. Bu arada Karamehmet Grubu başka sektörlerin yanında medya sektöründe de atılım yapıyor. Gazeteleri ve televizyonu başa güreşmeye başlıyor; grup ikinci dağıtım şirketi olan Birleşik Basın Dağıtım'a da (BBD) giriyor. "

Söyleşiye Karamehmet, özgeçmişini anlatarak başlıyordu:

"Okul bitince kısa bir müddet babamın yanında çiftçilik yaptıktan sonra 1970 senesinin başında Çukurova şirketine satış temsilcisi olarak girdim. Tabii ailem Adana ve Tarsusludur. Uzun senelerden beri o bölgede oturmaktadır. Çiftçilikten başlayarak sanayiciliğe geçmiştir. İlk olarak kurdukları Çukurova Sanayi İşletmeleri (tekstil şirketidir) 1888 tarihinden beri Tarsus'ta üretim yapmaktadır. 1923 senesinde Cumhuriyet ile birlikte anonim şirkete dönüşmüştür ve tabii gerek Kurtuluş Savaşı'nda gerekse ondan sonraki senelerde diğer kuruluşlar gibi ordumuza bahsettiğiniz işleri yapmıştır. Babam yarış atlarına çok meraklı idi. Gerek Tarsus'ta gerek Konya Ereğlisi'nde çiftliklerimiz ve haralarımız var. Konya'daki hara ve çiftlik çok büyüktür; atlar için bir cennettir. Kardeşlerim at yetiştirme ve yarıştırmayla hâlâ uğraşıyorlar. Zamanım olmadığı için ben pek alakadar olamıyorum".

Çukurova'nın yatırım alanları ile ilgili olarak ise şöyle konuşmaktadır Karamehmet:

"...1888 yılında temeli atılmış olan Çukurova Sanayi İş-

letmeleri'nden başlayarak 2002 yılına gelindiğinde Çukurova Grubu genelinde yurtiçinde ve dışında 150'yi aşkın şirketiyle sanayi, ticaret, turizm, inşaat, ulaşım, gemicilik, medya, bankacılık, sermaye piyasaları, sigortacılık, diğer finansal hizmetler, iletişim ve bilgi teknolojilerinde faaliyet gösterir. Bu şirketlerde 32.000 kişi direkt olarak çalışmakta, direkt ve dolaylı grubumuzdan ücret alan çalışanların sayısı ise emeklilerle birlikte 80.000 kişiyi geçmekte ve her gün grup 22 milyondan fazla kişiye hizmet ulaştırmaktadır. Çalışanlarla birlikte gruptan etkileşim sağlayan toplam istihdam (taşeron, iş ortağı, bayi) 100.000'in üzerindedir. Size grubun büyüklüğü hakkında 2000 yılı değerleriyle dolar bazında şu rakamları verebilirim. Toplam varlıklarımız 24 milyar 200 milyon dolar. Toplam öz kaynaklarımız 2 milyar 100 milyon dolar. 2000 yılı için toplam gelirlerimiz 8 milyar 600 milyon dolardır. Sizi rakamlarla sıkmayacaksam Çukurova Grubu'nun ödeme gücü hakkında şu rakamları verebilirim. 1996 senesinden beri grup toplam 9 milyar 335 milyon dolar vergi ödeyerek devletimize katkıda bulunmuştur. Sadece 2001 yılında Pamukbank ve Yapı Kredi Bankası hariç 2 katrilyon 202 trilyon 113 milyar Türk Lirası toplam vergi ödemiştir. 2000, 2001 ve 2002 senesinin ilk üç ayı 2 milyar 118 milyon dolar borç ve kredi geri ödemiştir. Fon bankalarına yapılan ödemeler ise kriz döneminde de 541 milyon doların üzerindedir."

Medya sektörüne nasıl girmişti Karamehmet?

Bu soruya şu yanıtı veriyordu:

"Sizi biraz şaşırtacağım. Bizim medya sektörüne girişimiz aslında eskidir. Biz *Akşam* gazetesine ilk olarak 1977 yılında sahip olduk. Gazete o zaman küçük bir ilan gazetesi kimliğindeydi. *Akşam*'ı alarak dönemin siyasi ve sosyal olaylarına karşı tutumumuzu ortaya koymak, Türkiye'nin o kaotik ortamında toplumsal sorumluluğumuzu yerine

getirecek bir çıkış yapmak istedik. O dönemde de krizi ve sosyal bunalımı görmüş, yaşamış müdahil olmak istemiştik. Gazetenin başında o zaman rahmetli Kayhan Sağlamer vardı. Ama olaylar öylesine hızlı gelişti ki, biz bu düşüncelerimizi gerçekleştirmeye fırsat bulamadan, bir yandan ekonomik kriz, diğer yandan anarşi ve terör Türkiye'de yeni bir şey ortaya koymayı imkânsızlaştırdı. Sonrasında da 12 Eylül geldi. Biz de bu karmaşa ortamında basın projemizi erteledik. Daha sonra da Akşam'ı devrettik."

"- Çıkarlarınızda kullanmak için mi medya sektörüne yatırım yaptınız?" sorusuna ise yanıtı şu olmuştu Karamehmet'in:

"Bizim böyle bir düşüncemiz, eylemimiz olsa, bugün içinde bulunduğumuz sıkıntılarla karşı karşıya kalır mıydık? Bizim 1977 deneyimimiz de ortada. Orada da hiçbir şey yapamadan o dönemi kapatmıştık. Bir kişi çıkıp, çıkarlarına kullandılar, diyemez. Biz asla medyayı bir silah gibi kullanmadık. Bunu aklımıza bile getirmedik. Amacımız topluma bilgiyi doğrudan aktarıp gelişime ve halkın bilgilenmesine katkı sağlamaktı. Bir de ticari amacımız var. O da şirketlerimizin reklam bütçelerini ve tanıtımlarını kendi medyamızda yaparak kâr eder durumda olmak. Sermayenin basında baskısı arttıkça ürün kötüleşiyor. Bunu okuyucu olarak bile görüyoruz. Geçmişte basın patronları birbirlerine neler yapmadılar ki? Bu nedenle halk güvenmiyor basına. Biz medyaya, halkın doğru bilgilerle donanması, halka bilgi ulaştırılması, fikri ve entelektüel ortamın geliştirilmesi için girdik. Bizim amacımız kavga ve çıkar peşinde koşmak değil. Medyayı öyle kullananların, medya aracılığıyla siyaseti, sosyal yaşamı yönlendirmek isteyenlerin, devleti yönetmeye kalkışanların sonunu kötü görüyorum. Bizim bunlarla hiç alakamız, ilgimiz yoktur, olmayacaktır."

Karamehmet için 1981-1984 döneminde yurda gelemedi,

kaçaktı derler. O noktaya Karamehmet şu itirazda bulunuyordu söyleşisinde:

"Ben kaçak olmadım hiç. 1981'de dönemin Başbakan Yardımcısı Turgut Özal ile ABD'de idim. Oradayken aranma kararım çıktı. Hiç alakam olmayan, saçma sapan bir işten dolayı. Gümrükten gelen bir malla alakalı. Sonra döndüm. Yargılandım. Aklandım. Dava tam 12 yıl sürdü. Bu döneme ilişkin dedikodular bilgisizlikten kaynaklanıyor. Yargılanmamız sonucunda, suçlamayla hiç alakamızın, ilgimizin bulunmadığı saptandı. Olayın gerçek olmadığı mahkeme kararıyla netleşmiş bir konudur."

Medya ile ilgili olarak Doğan Grubu'na örtülü eleştirisi ise şöyleydi Karamehmet'in:

"Medya sahibi olmanın amacı Ankara ve siyasete baskı ile köşeyi dönme oldu mu, bunlar saklı gizli uygulamaya konuldu mu, arkasında kötü niyet aramak gerekir. Şimdi dış güçlerin de kullanmak istediği bir medya gücü var. Bunu da görmezden gelemeyiz. Bakın IMF ile ilgili haberlere.. neyi kastettiğimi göreceksiniz. Bunun örnekleri bugün Türk medyasında görülüyor.

Ankara medya patronlarıyla bütünleşen kirli siyasetin, bürokrasinin oluşturduğu oligarşinin eline bırakılamaz. Ankara'ya, devletin kurumlarına, yargıya, medya patronlarının siyasilerle geliştirdiği ilişkiler nedeniyle ambargo konulamaz, bu kurumlar devletin varlığı. Bunlar medya patronlarının etkisine açık olamaz. Buna izin verilmemelidir. İlişkiler saygın, düzeyli, memleket sevgisi üzerine kurulmalıdır. Siyasetçinin, bürokratın hamisi gibi kendini göstererek, canı istediğinde onu yok etmek için elindeki basın gücünü kullanan, canı istediğinde yağlayıp ballayan vıcık vıcık ilişkiler Türkiye'ye çok zarar verdi. Medya tarihi, yakın dönem gelişmeler bunun örnekleriyle dolu. Neredeyse hükümet yıkıp yenisini kuracak kadar ileri gitti bu ilişkiler."

"- Size niçin saldırıyorlar?" diye bir soru soruyor *Cumhuriyet*'ten Tavşanoğlu.

Yanıt diplomatik ve örtülüdür:

"Meyveli ağaç taşlanır. Bizi yok etmek isteyenlerin, şirketlerimizi ele geçirmek için çabalayanların laf ebeliğiyle, entrika ve komplolarla, ithal ikameci, üretken olmayan geri kalmış ekonomik anlayışlarla, yaratmadan, geliştirmeden, alınteri dökmeden ganimet ekonomisiyle ele geçirmeye çalıştıkları bütün işyerlerini, yeni sektörleri bizim grubumuz yarattı. Üstelik biz ulusal bir grubuz."

- Bunlar kimler?

"Bunların kim olduğunu kamuoyu da, siz de biliyorsunuz. Yeterince açık tarif ettim sanıyorum. Onlar kifayetsiz muhterisler."

Karamehmet'in isim vermeyi tercih etmediği durumda Halis Toprak hislerine tercüme oluyordu. 28-29 Eylül 2002 tarihli *Akşam*'daki söyleşisinde şöyle diyordu Halis Toprak:

"Aydın Doğan'ın gözü Turkcell ile Yapı Kredi'de...Medyasını da bu amaçla kullanmış... Şimdi gelelim Pamukbank'a el konulmasına. Sayın Derviş bu bankayı da Fon'a aldı. Aydın Bey ile Derviş'in araları çok iyidir. Aydın Doğan her gün gazetelerinde Derviş'in boy boy resmini basmayı ihmal etmezdi. Pamukbank acilen satılığa çıkarıldı. Doğan da hemen Pamukbank'ı almak için Fon'a müracaat etti. Aslında amacı Pamukbank değil, ne yapsın Pamukbank'ı, Pamukbank'ın elinde Turkcell ve Yapı Kredi hissesi var. Gözü onlarda Aydın Doğan'ın, tüm çalışması bu iki şirketi almak yönünde. Pamukbank, dünyanın 29'uncu zengin adamı Mehmet Emin Karamehmet'in bankası. Doğan, Pamukbank'ı alırsa dünyanın 29'uncu zengini o olacak, asıl amacı bu."

Karamehmet'in TÜSİAD ile ilişkileri de limoni...

"Ben inanmadığım için yıllarca üye olmadım. Geçen yıl ısrar üzerine girdim ve bu yıl da istifa ettim" diyordu.

"Pamukbank olayı"nın ardından, medyasını Doğan'dan yaptığı transferlerle tahkim eden Karamehmet, Doğan'ı yıpratmaya girişecek ve her fırsatta gazetecilerine bir "açık" aratacaktı. Örneğin, *Akşam*'da POAŞ ile ilgili şöyle bir haber yer almıştı,

"Petrol Ofisi'nin (POAŞ) önce ihaleyle yüzde 51, sonra 15 ay önceki fiyattan ihalesiz olarak yüzde 25.8 hissesini satın alan, ardından bu hisseleri bedavaya getirmek amacıyla birleşme operasyonu için harekete geçen İş Bankası - Doğan Holding ortaklığının şirketin içini çoktan boşaltmaya başladığı ortaya çıktı. İş - Doğan'ın POAŞ'tan geçen yıl 75 trilyon çektiği belirlendi. Ankara büromuzun haberine göre bu para, 1,5 milyar dolarlık hisse bedelini ödemek için bankalardan alman borcun faizini ödemede kullandı."

Doğan'ın Pamukbank, Karamehmet'in POAŞ dosyaları ve benzerleri, "Tencere dibin kara, seninki benden kara" misali, iki grubun medyalarında daha çok çatışacağa benziyor.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

DOĞAN-UZAN: BİTMEYEN KAVGA

"Uzan ailesi, dört yıl evvel bir gazete kuruyor. *Star* gazetesinin sahibi kim; buyurun. Uzanlar diyorsunuz değil mi? Künyesinde ne yazıyor; diyor ki, Başkan Cem Uzan, Başkan Yardımcısı Hakan Uzan, Genel Yayın Müdürü de Fatih Çekirge. Bana hakaret ettikleri için ben bunlara hakaret davası açıyorum. Diyorum ki, bana hakaret ediyorsunuz, Kara Aydın diyorsunuz, Kelkitli diyorsunuz, çarıklı diyorsun, bir sürü laflar söylüyorsunuz. Ben iftihar ediyorum Kelkitli olmaktan, hem de nasıl Kelkitliyim biliyor musunuz, tırnaklarıma kadar. Burada bir ibret belgesi var. Bu, hakikaten benim de tüylerim ürperdi bu şey yapınca. Biz, müracaat ediyoruz, gelip diyorlar ki, neden, siz, Cem Uzan hakkında dava açtınız? Diyoruz ki, kardeşim, gazetesi bize hakaret etti. Diyor ki, hayır, Cem Uzan'ın bu gazeteyle ilgisi yoktur. Nedir diyor, bu gazetenin sahibi Ulusal Basın Gazetecilik ve Yayıncılık Anonim Şirketi diyor. Ulusal Basın ve Yayıncılıkta Cem Uzan'ın ortaklığı yok. Getirin Ticaret Sicil Gazetesi'ni. Onun yanında çalışan adamların üstüne kurmuş gazeteyi. Peki, sahibi kim diyoruz? Sahibi de, bakın, bütün

gazetelere, başta dana gözü gibi yazar, benim gazetelerimde sahibi Aydın Doğan der değil mi, en büyük onu yazar. Burada en altında bir yerde imtiyaz sahibi Ulusal Basın Gazetecilik ve Matbaacılık Yayıncılık AŞ adına Tunç Buruşukoğlu; böyle bir yere sıkıştırılmış. Peki, diyoruz ki, kardeşim, burada bak yazmışsın Başkan Cem Uzan, Başkan Yardımcısı Hakan Uzan, Genel Yayın Müdürü Fatih Çekirge. Diyor ki adam, efendim diyor, bizi basan matbaanın sahibi Cem Bey olduğu için, biz, onu onore etmek için fuzulen buraya yazdık, mahkeme kararında var bu..."

Bu sözler Aydın Doğan'a ait. Yer Dolmabahçe, TBMM Araştırma Komisyonu toplantısı. Ve devam ediyor Doğan, milletvekillerine hitaben:

"Beyler, yayıncılık, insanları doğru bilgilendirme, etik işidir. Bu arkadaş dört yıl evvel gazeteyi çıkarırken daha yaparken şeytanlık düşünüyor, sahiplik maddesini şey yapıyor; çünkü, diyor ki, ben insanlara çamur atacağım, ben şantaj yapacağım."

Komisyonda İzmir milletvekili Yusuf Kırkpınar soruyor:

"Televizyonda da durum aynı mıdır?"

"Aydın Doğan - Evet aynıdır, orada da var belgeleri, söyleyeceğim...

Bakın efendim, size bir misal daha vereceğim...Ankara'da *Milliyet* gazetesinde çalışan Zülfükâr Doğan var, benimle akrabalığı yok, o Elazığlı, ben Gümüşhaneliyim. Zülfükâr Doğan bana geldi, dedi ki, *Star* gazetesi beni istiyor, Star televizyonu beni istiyor, oraya gideceğim. Yavrum gitme, sen *Milliyet*'in ahlakı içinde büyüdün dedim. Gideceğim, işte, orada... İki ay sonra çocuk geldi, almadım ben, dedim ki gittin. Neyse, arkadaşlar araya girdi. Niye gittin, niye geldin dedim. Dedi ki, gittim bana bir kameraman verdiler, Ali İhsan Karacan'ın evini gösterdiler, her gün sabahleyin kameramanla gittik, Ali İhsan Karacan'ın karısı tuvalete

gitti çek, evine biri girdi çek, kabul gününe gitti çek, Ali İhsan işe gitti çek, iki aydır adamı böyle kamerayla... Benim ahlakıma ters geldi, bıraktım dedi. Ali İhsan Karacan, Sermaye Piyasası'nda bunlarla uğraştı diye yapmadığı kalmadı, bu dosyada var. Muhsin Mengi Türk. Adam, devletten koruma istedi. Bunlar da dosyada var. Sakıp Sabancı, Çukurova Elektrik'i elinden alsınlar diye Sakıp'ı iki ay televizyonda evire çevire dövdüler, bunlar da var dosyada".

Kıran Kırana

Konu Uzanlar olunca, Aydın Doğan çok dertliydi anlaşılan ve Meclis Komisyonu'na içini dökmeye şöyle devam ediyordu:

"Hukuk hepimize lazım, hukuk işlemiyor. Alın bakın Uzanlar hakkında 58 tane suç duyurusunda bulunulmuş devlet. 95'ten beri gidiyor. Hiçbirini ödemiyor devletin, parayı ödemiyor, mahkemeye gidiyor, hadi uğraş diyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ve bu komisyonun yapacağı en hayırlı işlerden bir tanesi medyada mutlaka şeffaf olmaktır. ...elektronik basında Uzanlar Star 1, Star 2, Star 3 var. Adamlar RTÜK Yasası'na karşı çıkıyor. Haber gönderiyorum, yahu, neden karşı çıkıyorlar. Diyor ki, biz, illegal olmak istiyoruz, o niye bizimle uğraşıyor. Ben legal olmak istemivorum diyor. Niye bizimle uğraşıyor diyor. Aynı şey Mehmet Emin Bey (Karamehmet) için de var, benim arkadaşım, ortak elektrik işine girdik. Mehmet Emin Beye diyorum ki, arkadaş, sen, bu gazeteden para kaybediyorsun, neden kaybediyorsun? Yahu, nasıl yapayım? Üstünde dur diyorum, çalış, biraz vakit ver, gazete para kazandırır, her ay 3-3,5 milyon dolar para kaybediyorsun. Yahu, benim işim çok, yapamam diyor. O zaman, kapat diyorum, bir gün lazım olur, diyor. Eğer, medyayı bir gün lazım olur, si-

lah olarak kullanırım diye elinizde bulundurursanız, işte, o zaman demokrasi olmaz."

Doğan Grubu ile Uzanların kavgası yıllardır sürer.

Baba Kemal Uzan, müteahhit olarak bilinir. Uzanların önlenemez yükselişi, Cem Uzan ile başladı denebilir. Uzan ismini kamuoyu daha çok, ilk özel televizyon Star ile birlikte duydu. Henüz TV tekeli kalkmadan, 1990'da Cem Uzan ile Ahmet Özal, Star ile Almanya'dan yayın yaparak özel televizyonculuğu başlattılar. Uzun süre korsan yayıncılık eleştirisi ile karşılaşsalar da bir emrivaki ile özel televizyonda ilk oldular.

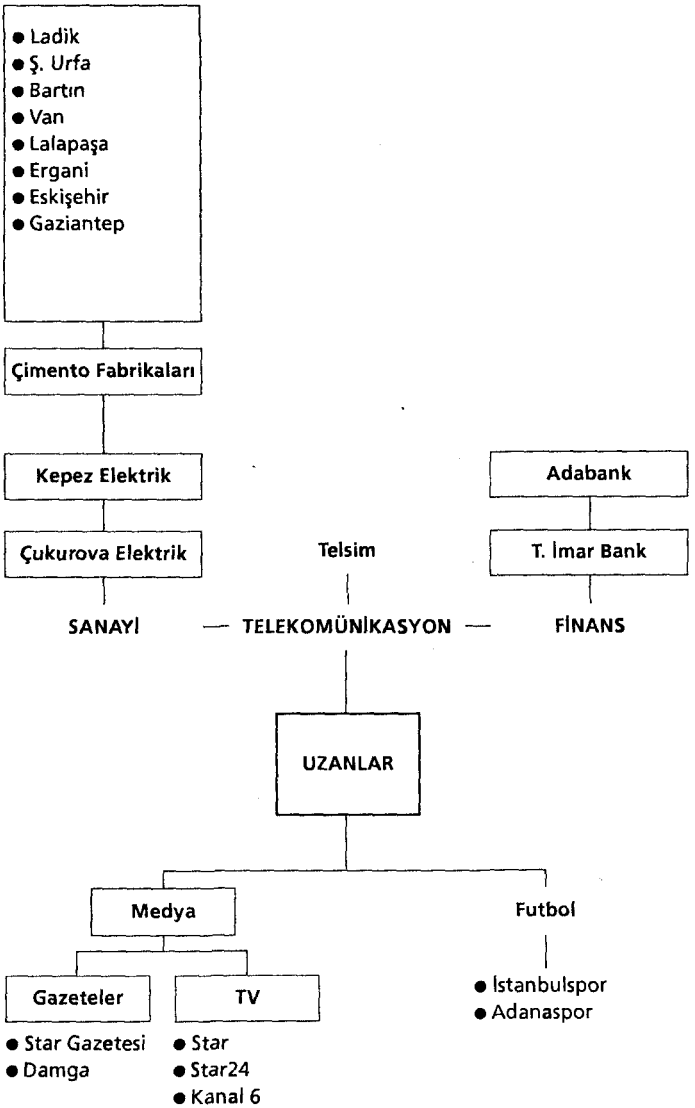
Bunun avantajını da hem siyasette hem ekonomide tepe tepe kullandılar.

İmar Bankası ve sonradan kurdukları Adabank ile finans sektöründe faaliyet gösteren Uzanlar, özellikle özelleştirme ihalelerinde boy gösterdiler.

Elektrik ve çimento sektörü özelleştirmelerde en çok ilgi gösterdikleri alanlar oldu. Ladik, Şanlıurfa, Bartın, Van, Lalapaşa, Ergani, Trabzon, Gaziantep çimento fabrikalarını Özelleştirme İdaresi'nden alan ve Rumeli Çimento adı altında toplayan Uzanlar, özel elektrik şirketleri Çukurova ve Kepez'i de bünyelerine katmışlardı. Grup 2002'de Zeytinoğlu ailesinin Eskişehir Çimento, Esçim şirketini de bünyesine katacaktı.

Uzanlar, telekomünikasyonda da Telsim ile GSM sektörüne girdiler. Ancak, bu işte ortakları Motorola ile olan ihtilaflarında uluslararası alanda "kara liste"ye alındılar.

Uzan ismi hem Türk mahkemelerini hem de uluslararası mahkemeleri işgal etti. Öyle ki, 2002 seçimlerine Genç Parti'yi kurarak seçimlere katılan ve toplam oyların yüzde 7,5'ini kazanacak kadar yol alan Cem Uzan'ın siyasetle ilgisi "dokunulmazlık zırhı" edinmek olarak yorumlandı.

● Ladik
● Ş. Urfa
● Bartın
● Van
● Lalapaşa
● Ergani
● Eskişehir
● Gaziantep
Çimento Fabrikaları
Kepez Elektrik
Çukurova Elektrik
Adabank
T. İmar Bank
Telsim
SANAYİ
TELEKOMÜNİKASYON
FİNANS
UZANLAR
Medya
Futbol
Gazeteler
TV
● Star Gazetesi
● Damga
● Star
● Star24
● Kanal 6
● İstanbulspor
● Adanaspor

Oktay Ekşi'den Cey'ar

İşte seçim öncesi *Hürriyet*'in Başyazarı Oktay Ekşi'den biri 15 Ekim 2002, diğeri izleyen gün yayımlanan Cem Uzan portresi: Başlık Cey'ar:

"Cey'ar

SORUMSUZ, gözükara ve maceraperest... Bunlardan daha önemli özelliği, kuraldışılığı... O yüzden nerede yasal bir boşluk varsa, onu istismar etmeyi biliyor. Belki de sırf bunu bilen adamlar istihdam ediyor.

Böyle bir tip Türkiye'nin yönetimine talip.

Ahlaki değerler mi dediniz?

Çok muhtemelen hiç tanımıyor.

Sanki karşınızda bundan on-on iki yıl önce hemen hepimizi televizyon başına mıhlayan Dallas dizisindeki JR, filmdeki söyleyişle Cey'ar var.

Dinamik ve hırslı... Hedefe kilitlenmiş. Paraya tapıyor. Çünkü paranın iktidar (güç) kaynağı olduğuna inanmış. 'Kazanmak', özellikle 'para kazanmak' için yapmayacağı şey yok.

Tehdit mi?

Tehdit...

Şantaj mı?

Şantaj...

Bunu Çukurova Elektrik A.Ş.'nin hisselerini ve yönetimini ele geçirmeye çalıştıkları sırada (1993'te) tanınmış işadamı Sakıp Sabancı bire bir yaşadı. Çünkü Sabancı'yı ellerindeki televizyon kanalıyla günlerce taciz ettiler. Bir aşamada o da mecbur kaldı, hisse senetlerini sattı ve bunları yakasından düşürdü.

Ardından rakip televizyon kanalı Show TV ile kavgaya tutuştular. Ellerindeki haysiyet cellatlarını kullanıp kızdıkları insanların eşlerinin iffetine dil uzattırdılar. Gazetelere

tam sayfa ilanlar vererek baskı, tehdit, saldırı ve tacizlerini sürdürdüler.

Yasal boşluklardan yararlanmanın ustası olduklarını gösteren birçok olaya imza attılar:

Çukurova Elektrik şirketindeki küçük hisse sahiplerinden genel kurulda onları temsil etme hakkını satın alma karşılığı onlara ödeme yapmayı bunlar icat ettiler.

Kendi bankaları hakkında olumsuz söylenti çıkartıp ondan bile para kazanmanın yolunu bunlar buldular.

Aleyhlerinde açılmış davaları sürüncemede bırakmanın akla hayale gelmez metotlarını bunlar icat ettiler.

Cep telefonlarını siyasi propaganda aracı olarak kullanmayı ilk bunlar denediler.

Şimdi de sokaktaki masum insanların yani işsizlerin, yoksulların, iyi niyetli gençlerin, çaresiz ev kadınlarının duygularını sömürerek ülke yönetimini ele geçirmeye çalışıyorlar.

Ama nereden ne kadar para kazandıklarını söylemeden, devlete ne kadar vergi ödediklerini açıklamadan herkese ahlak, dürüstlük ve parlak bir gelecek nutku atıyorlar.

Böyle bir zihniyetin yönetimine geçecek bir Türkiye, aslında kurtuluşunu değil intiharını hazırlamış olur. Uyarmak bizden.."

Ve ertesi gün:

"Cey'ar-2

ADAMIN elinde Kalaşnikof gibi kullandığı gazeteleri, radyoları ve televizyonları var. İsterse konuyla hiç ilgisi bulunmayan eski görüntülerden yeni kompozisyonlar üretebilir. Ve size öyle bir kurgu içinde sunar ki en masum insanı bile ahlaksız, şerefsiz biri diye lanetleyebilirsiniz.

Bu yolla yıldırmadığı nerdeyse kalmamış. Nitekim televizyonlarıyla, radyolarıyla her yasayı çiğniyor. Yasada "Siyasi partiler ve demokratik gruplar arasında fırsat eşitliği sağ-

lanması; tek yönlü taraf tutan yayın yapılmaması; seçim dönemlerinde belirlenen seçim yasaklarıyla ilgili ilkelere aykırı davranılmaması" hükmü var ama o aldırış etmiyor.

Peki o aldırış etmiyor da, 7 Ağustos 2002 tarihinde aldığı 426 sayılı kararında, "Radyo ve Televizyon kuruluşları tek yönlü yayın yapamazlar. Bu kuruluşlar yayınlarında demokratik kurallar çerçevesinde, kamunun siyasal beklentilerine cevap verecek şekilde siyasal partiler arasında fırsat eşitliğini sağlamak zorundadırlar" diyen Yüksek Seçim Kurulu, Uzan ailesine ait radyo ve televizyonların bu karara uyup uymadığını izliyor mu?

İzlemiyor. Çünkü aksi halde hem yukarıdaki kararının uygulanmasını ister, hem de aynı günkü kararının bir başka yerinde bulunan "Sözü edilen kuruluşlar (Radyo ve TV'ler) (...) siyasi propaganda konuşmaları dışında propagandaya ilişkin yayın yapamazlar" şeklindeki hükmün Uzan ailesine ait radyo ve televizyonlar tarafından her gün 24 saat boyunca ayaklar altına alınmasına tepki gösterirdi.

Türkiye garip bir dönem yaşıyor:

Ülkenin üzerine çöreklenmiş Uzan ailesi diye bilinen bir aile var. Canlarının istediğini yapıyorlar. Tüm yaşamlarını yasaların söyledikleri ile söylemedikleri arasındaki gri alanda sürdürüyorlar. O yüzden meraka değer doğrusu, bunlarla sözleşme imzalamış da mağdur olmamış ya da mahkemeye düşmemiş kaç kişi var diye.

İşte bu ailenin -bize kalırsa- en tehlikeli mensubu ve ilk bakışta bile insana meşhur Dallas filminin Cey'ar'ım hatırlatan mahdumu şimdi de siyasi hayatımızı mahvetmeye soyundu.

Ezberlediği bir tek konuşma metniyle meydan meydan dolaşıyor. Şarkıcı, türkücü ve bedava dağıtılacak kumanya yemiyle topladığı insanlara sahiden gerçekleştirmeye kalksa bu ülkeyi 6 ayda mahvedecek vaatlerde bulunuyor. Örne-

ğin 'Gıda maddeleri üzerindeki KDV'yi kaldıracağız' diyor. Bu lafın bugünkü maliyeti 2 katrilyon lira. '250 yeni il kuracağız' diyor. Beher ilin devlete maliyeti bugün 250 trilyon lira... Demek 62.5 katrilyon da buraya harcayacak. Herkesi ev sahibi yapacak. Hazine arazilerini parselleyip dağıtacakmış. Herkese 30 yıl vadeli kredi verecekmiş. Sırf bu kredinin hazineye maliyeti (ilk yıl 1 milyon aileye 10 milyar lira vermiş olsa) 10 katrilyon lirayı buluyor. IMF'yi kovacakmış. Peki oradan aldığın 20 küsur milyar doların üstüne mi yatacaksın diye sormazlar mı?

Küçükbey IMF'yi Motorola veya Nokia ile karıştırıyor galiba."

Motorola Tepkisi

Oktay Ekşi'nin bu satırları yazmasından iki ay önce yani, 29 Ağustos 2002 tarihli *Financial Times*'da şu haber yer alıyordu, "Fransa'da mahkeme Uzanlar'ın Paris'teki jetini tedbir olarak bağladı, Uzan Ailesi'ne ait özel bir jet, Motorola'nın aile aleyhinde açtığı tazminat davası çerçevesinde Fransa'nın başkenti Paris yakınlarında özel bir havaalanında ihtiyati olarak bağlandı".

FT'nin haberine göre, Türk GSM operatörü Telsim aleyhinde ABD'li telekom ekipmanları üreticisi Motorola tarafından açılan dava çerçevesinde Fransız mahkemenin vereceği karara tedbir olarak, Paris yakınlarında özel bir havaalanındaki Uzan Ailesi'ne ait bir jet alıkonulmuştu. Haberde 13 milyon sterlin değerinde olduğu tahmin edilen Bombardier Challenger model jetin yanı sıra Motorola'nın avukatlarının İngiliz kanal adalarından Guernsey yakınlarında aileye ait bir de yat bulunduğunu, yatı da bağlamaya çalıştıkları ileri sürülüyordu."

Telsim'e verdiği 2 milyar dolarlık bayi kredisini tahsil

edemeyen Motorola ve Nokia, şirketin sahibi Uzanlar hakkında dolandırıcılık ve sahtekârlık suçlamalarıyla dava açmıştı. ABD'de açılan davanın yargıcı Uzanlar'a ait varlıkları dondurma kararı alırken, şirket hisselerinin de mahkeme sonuçlanana kadar ayrı bir hesaba yatırılmasını istemişti. İngiltere'de açılan davada da aileye ait ülkedeki varlıklar dondurulmuş, satış ve devir yasağı getirilmişti. Uzanlar'ın ise suçlamalar karşısında, anlaşmaya göre taraflar arasında ihtilaf halinde İsviçre mahkemelerinin yetkili olduğunu savundukları ve kararlara itaat etmedikleri bildiriliyordu.

Motorola haberleri, Doğan ile Uzan arasındaki kavgalara bir yenisini eklemişti. Aydın Doğan, 12 Ağustos tarihli *Cumhuriyet*'teki söyleşisinde şöyle diyordu;

"Onların Motorola şirketiyle bir sorunları vardı. Dünyanın bütün büyük gazeteleri, ajansları da Motorola'nın Uzanlar'dan alacaklarını sürekli haber yaptılar. Uzanlar bizim bunu haber yapmamamızı istediler. Onlara, 'Benim bunu haber yapmama lüksüm yoktur' dedim. Aman bunu yazmayın, rahatsız oluyoruz, olur mu? Kardeşim, benim işim bu. O zaman biz de seninle ilgili yazarız, dediler.

- Yani olay kan davasına mı dönüştü?

Ben gütmüyorum, onlar güdüyorlar. Önüme haber geldiği zaman da bunu yayımlamaktan çekinmiyorum."

Doğan Grubu ile zaman zaman alevlenen çatışmalarda Uzanlar aleyhine açılan davaların bilançosu da çıkarılıyordu. İşte bunlardan biri:

"Uzanlar'a ait Telsim'in Motorola ve Nokia'ya olan toplam 2.6 milyar dolarlık borcu, dünyanın en büyük yayın organlarının ilk haberleri arasında yer alıyor. Uzanlar, diğer taraftan da Türkiye'de haklarında açılan sayısız dava ile karşı karşıya. SPK'nın Uzanlar hakkında açtığı 23 dava ve 6 suç duyurusu bulunuyor.

Adları bugüne kadar hep şantaj ve usulsüzlükle anılan

Uzan Ailesi iyice köşe sıkışıyor, sıkıştıkça da hırçınlaşıyor. Uzanlar'a ait Telsim'in Motorola ve Nokia'ya olan toplam 2.6 milyar dolarlık borcu, dünyanın en büyük yayın organları ve ajanslarının ilk haberleri arasında yer alıyor. Motorola, bir taraftan dünyaca ünlü risk değerlendirme kuruluşu Kroll ile Uzan Ailesi'nin üzerine giderken, ABD yönetimi de Türk hükümetine, 'Uzanlar Türkiye'nin başına bela. Bu sorunu çözemezseniz Türkiye'nin önü tıkanır' mesajları veriyor.

Bir taraftan devletlerarası bir sorun haline gelen Telsim nedeniyle zor günler yaşayan Uzanlar, diğer taraftan da Türkiye'de haklarında açılan sayısız dava ile karşı karşıya. Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) halen Uzan ailesi ve bu ailenin sahip olduğu şirketlerin yöneticileri hakkında açmış olduğu 23 dava ve 6 suç duyurusu bulunuyor. SPK'nın dışında aralarında Siemens ve Ericsson gibi dünya devlerinin de bulunduğu çok sayıda şirket Türk mahkemelerinde Uzanlar'a karşı haklarını arıyor. Uzanlar hakkında açılmış çok sayıda iflas davası da hâlâ sürüyor."

Hürriyet, ayrıca şu iddialara yer veriyordu:

"Çukurova Elektrik ve Kepez Elektrik şirketlerini 1993 yılında satın alan Uzanlar, bu tarihten itibaren bu iki şirketin de içini boşaltmaya başladı. Bu şirketler halka açık oldukları halde, Uzanlar şirketlerin mali bilgilerini saklamaya çalıştı. Bunun üzerine SPK, şirkete yaptığı baskınla ele geçirdiği defterler üzerinde bir inceleme yaptı. Bu incelemeler sonrasında hazırlanan rapor, Uzanlar'ın suç dosyasının da kabarmasına neden oldu.

Raporda, Çukurova Elektrik'in 1995 yılında kanun ve şirket ana sözleşmesi hükümlerine aykırı olarak iştirak edindiği gerekçesiyle Bakanlıkça şirketin faaliyetlerine el konulmasına ve bu aykırılığın giderilmemesi halinde imtiyaz sözleşmesinin Bakanlıkça iptal edileceğinin şirkete bildirilmiş olmasına rağmen, şirketin halen Telsim Mobil Tele-

kominükasyon Hizmetleri AŞ'ye yüzde 2.62 oranında, İmarbank AŞ'ye ise yüzde 0.75 oranında iştirakinin bulunduğu tespit edildi.

Raporda, Ladik, Şanlıurfa Çimento sermaye artırımına katılınmayarak buradaki iştirak paylarının düşürülmesi yöntemiyle Rumeli Çimento'ya sırasıyla 4.73 ve 24 milyon dolar para aktarıldığının tespit edildiği belirtildi. Raporda, bu paranın ilgili dönem itibariyle TL'ye çevrilerek kanuni faizi ile birlikte iade edilmesi için bir aylık süre verildiği ifade edildi.

Raporda, Telsim'in sermaye artırımına katılınmayarak Telsim'deki iştirak oranının yüzde 15.69'dan yüzde 2.62'ye düşürülmesi yoluyla, Rumeli Telefon Sistemleri AŞ'ye gerçek değerinin altında bir bedelle aktarılan 1 trilyon 690 milyar lira nominal değerli hisse senedinin, şirket bünyesine aynen geri alınmasının şirket esas sözleşmesi ve kanuna aykırı olması nedeniyle aynen iadesi yerine, azaltılan iştirak oranına karşılık gelen hisse senetlerinin bugünkü parasal karşılığının şirketçe Rumeli Telefon Sistemleri'nden tahsil edilmesi gerektiği belirtildi".

Uzanlar ve Maliye

Hürriyet, Uzanların Maliye ile olan sorunlarını da şöyle aktarıyordu okuyucularına:

"Uzan Ailesi'nden parasını kurtarmaya çalışanlardan biri de Maliye Bakanlığı. 1 milyar dolara yakın vergi borcunu alamayan Maliye Bakanlığı, çareyi Telsim'in vericilerini haczetmekte buldu. Halen Telsim'in Türkiye geneline yayılmış GSM vericilerinin tamamına yakını Boğaziçi Vergi Dairesi'nin haczi altında bulunuyor.

Telsim'in Maliye'ye takdığı borçlar arasında, GSM lisans devrinden doğan KDV yükümlülüğü de bulunuyor. Uzan-

lar, alışılageldiği gibi burada da 500 milyon dolarlık lisans bedelinin KDV'sini ödememekte direniyor."

Hürriyet, Uzanların medyayı yıldırma aracı olarak kullanma örneklerini ise şöyle sıralıyordu:

"Uzan Ailesi'nin, çıkarlarını bozan kişi ve kuruluşlara karşı neler yapabildiğinin örneklerinden biri de Uzanlar'ın İsveçli iletişim devi Ericsson'a karşı başlattıkları kampanya idi. Ünlü internet portalı Yahoo'nun ekonomi bölümü editörlerince, 'Star Türkiye'nin en acımasız grubu' değerlendirmesine yol açan olayda, Star televizyonu, Telsim'in rakibi ile çalışan Ericsson'u karalamak için, 'Ericsson PKK'yı destekliyor' diye haberler yayınlamaya başladı. Ericsson bunun üzerine mahkemeye giderek Uzanlar hakkında hem tazminat hem de ceza davaları açtı.

Uzan Ailesi'ne ait Telsim'in borç taktığı uluslararası kuruluşlar sadece ABD'li Motorola ve Finlandiyalı Nokia ile sınırlı değil. Almanya'nın en büyük kuruluşlarından Siemens de bir 'Uzanzede' durumunda. Siemens, 25 milyon dolarlık borcunu ödemediği için Telsim hakkında iflas davası açtı. Bu dava çerçevesinde İstanbul 2. İcra Müdürlüğü de Telsim hakkında icra takibine başladı."

Bu arada DSP İstanbul Milletvekili merhum İsmail Aydınlı, Uzan Ailesi'nin Motorola ve Nokia'ya olan borçlarının ödenmemesi, bu işlemlerde usulsüzlük yapıldığı iddialarını 2001'de Meclis gündemine taşıdı. Aydınlı, 5 ayrı bakana konuyla ilgili olarak 25 soru yöneltti. Aydınlı, konuyu bizzat Başbakan Bülent Ecevit ile eşi Rahşan Ecevit'e de iletti. Aydınlı'nın cevap istediği soruların bazıları şöyleydi:

Uzan Ailesi'nin Motorola ve Nokia'ya olan borcu ve bu konudaki iddialar araştırılıyor mu?

Telsim'de gizli toplantıyla Motorola'nın payı yüzde 66'dan yüzde 22'ye indirilerek bu şirketin tokatlandığı doğru mu?

Uzanlar'a ait İmar Bankası'nın yasal olmayan işlemi sıra-

sında BDDK temsilcisinin görevini yapmadığı iddiaları doğru mu?

Telsim'in, Telekom'a borcu ne kadar?

Devletin bu firmadan alacağı konusunda neler yapılıyor?"

Dış Basında Uzan

Özellikle Motorola'nın dünya basınında Uzanlar ile ilgili bir kampanya sürdürdüğü gözleniyordu. İngiliz *Financial Times*, sık sık Uzanlar'la ilgili gelişmelere sayfalarında yer veriyor. Gazete, ABD yönetiminin Türk hükümetine Uzanlar'ın elindeki GSM lisansının geri alınması konusunda baskı yaptığını yazmıştı.

Ünlü haber ajans Reuters, ABD yönetiminin, "Uzanlar borcunu ödemezse, Türkiye'ye gelecek olan yabancı sermaye sıkıntıya girer" mesajını tüm basın kuruluşlarına ulaştırdı.

Der Spiegel, "Milyarlık Anadolu mezarı" başlıklı üç sayfalık yazıda, Telsim'in Motorola ve Nokia'ya olan borcunu ödememesiyle ortaya çıkan gelişmeleri anlattı ve ünlü borsacı Mark Mobius'un, "Uzan Ailesi Çukurova Elektrik'e tecavüz etti" sözlerine yer verdi.

Ünlü İngiliz gazetesi *The Times*, Telsim'in borçlarıyla ilgili gelişmeleri verirken, Motorola'nın ünlü risk araştırma kuruluşu Kroll ile anlaştığını ve Kroll dedektiflerinin Türkiye'ye geldiğini duyurdu.

New York Times, Uzanlar'a ait Telsim'in Motorola ve Nokia'ya olan borçlarıyla yarattığı skandalın Türkiye'nin krizden çıkma çabalarını baltaladığını yazdı. Gazete, Uzanlar'ın toplam mal varlığının Motorola ve Nokia'ya olan borçlarını karşılayamadığını vurguladı.

Herald Tribune, Motorola ve Nokia'nın alacakları edilememesinin Türk hükümetinin yabancı yatı

koruması konusunda yetersiz kaldığı imajını vereceği ve bunun da Türkiye'nin toparlanma çabalarını olumsuz yönde etkileyeceği belirtildi.

Uzan Grubu'nun, Doğan Grubu ile çatışması telefon dinleme yöntemlerine kadar varmış ve bu konu yargıya intikal etmişti. Doğan Medya Grubu Başkanı Mehmet Ali Yalçındağ ile Doğan Medya Grubu Mali İşler Koordinatörü Soner Gedik'in telefon konuşmalarını kaydedip, yayınlayan Star Televizyonu hakkında DGM'ye suç duyurusunda bulunuldu. Yalçındağ ve Gedik adına DGM Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunan Avukat Erem Turgut Yücel, 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'na aykırı davrandıkları belirlenen Star Televizyonu sorumlularının cezalandırılmasını ve telefon görüşmelerine ilişkin bant kayıtlarına el konulmasını talep etti.

Doğan Medya Holding yöneticilerinin gizlice dinlenen özel telefon konuşmalarını yayınlamasının hem anayasa, hem çete, hem de şantaj suçunu oluşturduğu iddia edilmişti.

Yargı çevrelerine göre, Türkiye'de örneği olmayan şekilde, anayasa suçu işleyen Uzan Grubu hakkında, İstanbul DGM ve İstanbul Cumhuriyet Başsavcılıkları'nın, resen harekete geçerek işlem yapması gerekiyordu. Doğan Grubu, Uzanların, Doğan Grubu yöneticilerinin kanunsuz şekilde dinlenen telefon konuşmalarını ele geçirip, ticari sırlarına ulaşarak, öncelikle Anayasa suçu işlediğini öne sürüyordu.

Ticari telefon konuşmalarının yasadışı şekilde dinlenmesinin TCK'nın 313. maddesindeki, "Cürüm işlemek için çete oluşturma" suçu kapsamına girdiği iddia ediliyor ve DGM'nin görev alanına giren çete suçunun 1-3 yıl hapsi öngördüğü anımsatılıyordu.

Buna karşılık yargı çevreleri, yasadışı dinlemenin tam karşılığı olmadığı için şimdiye kadar örnek yargı kararları

ışığında başvurulan TCK'nın 195. maddesindeki, "Haberleşmenin gizliliğini ihlal" maddesinin ise Uzan Grubu'nun eyleminin tam karşılığı olmadığını ve hafif kalacağını belirtiyorlardı.

Bunlar 2001 Ekim ayı boyunca tartışıladursun, bu arada Devlet, Uzanlar'ın Star Televizyonu'nda yayınlanacağı duyurulan telefon görüşmesi yayınının durdurulması yönünde iki ayrı mahkemenin aldığı ihtiyati tedbir kararını tebliğ edemedi. Devlet görevlilerinin binaya girmesi asılsız bomba ihbarıyla önlendi. *Hürriyet* avukatları, yalan haberlerin durdurulması için, İstanbul 4. Asliye Hukuk ve Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemelerine başvurdu. Anayasa'ya, Türk Ceza Yasası ve Medeni Yasalara aykırı olduğu belirtilerek istenen tedbir talebi üzerine her iki mahkeme, telefon konuşmasıyla ilgili yayınların durdurulması için 'İhtiyati Tedbir' kararı aldı. Bunun üzerine İkitelli'deki Star binasına giden Küçükçekmece 3. İcra Müdürlüğü'nde görevli memurlar ile Hürriyet avukatları içeri sokulmadı. Yapılan asılsız bomba ihbarıyla memurlar ve avukatlar, üç saat oyalandı. İçeri polis eşliğinde bile giremeyen görevliler, tebligatı yapamadıklarına dair tutanak hazırlayarak geri döndüler. Görevlerini yapmaları engellenen icra memurları, Star yöneticileri hakkında suç duyurusunda bulunacaklarını söylediler.

Kara Para İddiası

Bunlar yaşanırken Türkiye tarafından imzalanan "kara parayla uluslararası mücadele sözleşmesi" ile ilgili ilk suç duyurusu Uzanlar'a nasip oldu. 'Kara para' kuşkusuyla Şişli 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin tedbir koyduğu 2 milyon 360 bin doları kurtarmak için Uzanlar'ın yaptıkları itirazı, üst mahkeme reddetti.

Amerika'dan "kara para" kuşkusuyla dönen 2 milyon 360

bin dolarlarını kurtarmaya çalışan Uzanlar, adaletten gelen ikinci şok kararla sarsıldılar. Uzanlar'ın yurdışı para transferleri şüpheli bulunmuş ve haklarında "kara para" takibatı başlatılmıştı. New York'taki HSBC Bankası'nın Uzanlar'a ait 2 milyon 360 bin dolarlık havaleyi geri çevirmesiyle başlayan "kara para" operasyonu şöyle gelişti:

Rumeli Telekom, İş Bankası Mecidiyeköy'deki hesabından 2.3 milyon doları, New York'taki bir şirketin hesabına aktarmak istedi. Hesabına para gönderilen kişi ise bir Telsim çalışanıydı. Ancak, HSBC, şüpheli gördüğü bu para transferini gerçekleştirmedi. Çünkü Uzanlar, Amerikan bankalarının "kara para listesi"nde yer alıyordu. Bu gelişmeler üzerine İş Bankası, "şüpheli gördüğü" bu transferin mümkün olmadığını Uzan Grubu'na bildirdi. Grup, bu kez üst düzey banka yetkililerine ulaşıp, isteklerini iletti. Ancak yine "ret" cevabı aldı. Bunun üzerine bankaya karşı kampanya başlattı.

İş Bankası, durumu bir yazıyla Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı'na (MASAK) bildirdi ve söz konusu parayı bloke ettirdi. MASAK'ın suç duyurusu üzerine Uzan Ailesi'ne ait Rumeli Telekom'un Türkiye İş Bankası İstanbul Mecidiyeköy Şubesi'ndeki 527981 numaralı hesabına Şişli 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tedbir konuldu. Hesapta bulunan ve "kara para" şüphesiyle bloke edilen 2.3 milyon doları kurtarmak için şirket avukatları Şişli 5. Asliye Ceza Mahkemesi'ne itirazda bulundu. Ancak, avukatların yaptığı bu itiraz da mahkeme tarafından reddedildi.

Engin Ardıç Yazıyor

Doğan-Star kavgası sırasında suskun kalan *Star* gazetesi yazarı Engin Ardıç kendi ifadesiyle, bugüne kadar "bulaşmadığı saldırılar" konusunda ilk ve son olarak, 26 Ekim 2001'de şu yazıyı kaleme alıyordu:

"Bütün Türkiye biliyor ki, Aydın Doğan denilen bu Kelkitli taşra taciri gırtlağına kadar borçta, şirketlerinin hisse değerleri yerlerde sürünüyor ve batma tehlikesiyle karşı karşıya. Çok büyüdü, ve altından kalkamadı, taşıyamadı bunu. Vardığı nokta kendisine iki numara büyük geldi, 'zengin durdu'.

Dinç Bilgin tutuklanınca ve *Sabah* gazetesi zora düşünce, zaten evvelce kıskıvrak sarmalamış olduğu önemli bir rakibinden kurtulmuştu, geriye bir tek ciddi rakip kaldı: Cem Uzan.

Onu da yokedip 'tek tabanca' kalması gerekiyordu kendi kavlince.

Bunu size, daha Doğan terör örgütünün saldırısı başlamadan çok önce, sanırım temmuz ayında arz etmiştim.

Sonra saldırıya geçtiler, bulaşmadım.

Bu konuyu bugün burada açıp kapıyorum, tekrar yazacağımı da sanmıyorum.

Yukarıda Allah, benim de çok şükür şerefim var: İşte size yeminle söylüyorum, Star Grubu'nda, ister patron olsun ister herhangi bir üst ya da alt düzey yönetici, bana bir tek kez bile bu konuda yazmamı söylemiş, ima yoluyla bile olsa bunu beklediklerini 'ihsas etmiş' değiller. Cevher Kantarcı'ya da bu yönde herhangi bir baskı ya da telkin olduğunu hiç sanmıyorum.

Örneğin, bugün bu konuya gireceğimi patron da bilmiyor, müdür de.

Çünkü burası, kimi kötü niyetliler inanmayacaklar belki, özgür bir gazetedir.

Halk çok iyi gördü gerçeği: O telefon konuşmalarını 'yapmadık' diyemiyorlar, 'ticari görüşme' deyip kıvırtıyorlar.

Ve üstelik, yalan yazıyorlar. Bu konuşmaların Telsim tarafından dinlendiği palavrasını atıp, 'bunlar genelkurmayı da dinlerler' şeklinde devleti bize karşı kışkırtıp başımızı

derde sokacaklarını, hiç olmazsa cep telefonu lisansını iptal ettirip bu yolla batıracaklarını umuyorlar.

Yani hiç aklınız alıyor mu yahu, *Hürriyet* binasında odaları birbirine alt tarafı birkaç metre uzaklıkta iki yönetici birbirleriyle cep telefonundan görüşecekler, 'dahili' diye bir şey varken ve üstelik kullandıkları marka da rakip firmanın olacak!

O kadar ahmakça yalanlar uydurdular ki... Yok efendim ABD Cem Uzan'a vize vermiyormuş da Amerika'ya giremiyormuş, yok işte bir milyon kişi Telsim telefonlarını iade etmiş... Büsbütün gülünç duruma düştüler.

Bakın tekrar söylüyorum: Burada Cem Uzan'ın avukatlığını yapacak değilim. Bizim hukuk bürosu iki kat aşağıda.

Haksızlığa hiç tahammülüm yok, onun için yazıyorum.

Örneğin, Fatih Altaylı Bey kardeşimizin Uzan Ailesi'ne karşı birdenbire giriştiği bu amansız düşmanlığın ardında, öyle 'gazetecilik aşkının' falan değil, düpedüz 'evvelce küfür ettiği Mehmet Cansun'a biat etme pahasına eline geçirdiği Galatasaray Kulübü kaymağını kaçırmama ve hele Cem Uzan'a kaptırmama' derdinin yattığını görmek için, hiç kimsenin yüksek bir zeka seviyesine sahip olması gerekmiyor!..

Sayın Emin Çölaşan da son zamanlarda ne hikmetse sık sık düştüğü bir yanlışa (tıpkı şu Bosna'ya yardım kampanyası ve de Nadire Mater konusunda olduğu gibi) durup durup gene düşmesin, 'anlayıp dinlemeden' yazmasın, gülünç olur.

Üst tarafı beni ilgilendirmez: Ne Kelkitli benim için 'darıltılmaması ve daima aralık tutulması gereken potansiyel ekmek kapısıdır' bazı televizyoncu cici beyler gibi, ne de Uzan babamın oğlu. Uzan'ın Nokia'ya kaç dolar borcu olduğu, Doğan'ın kaç lira vergi kaçırdığı, 'teknik' konulardır; benim konularım değildir.

Çıkan çıkar, batan batar, biz emekçiyiz, nasıl olsa bir yerde bir iş bulur çalışırız. Ne telefonla, ne çimentoyla, ne elektrikle, ne bankayla, ne de otomobil lastiği, yedek parça ve beyaz eşya ticaretiyle, koyun simsarlığı ve kaçakçılığıyla ilgimiz vardır bizim.

Ama göz göre göre haksızlığa, yalana ve iftiraya da 'çüş' demek boynumuzun borcudur.

Dövüşeceklerse erkekçe dövüşsünler, Usame gibi arkadan vurup kaçmasınlar."

DOKUZUNCU BÖLÜM

DOĞAN-İLHAN SELÇUK POLEMİĞİ

Aydın Doğan'a karşı oluşturulan cephenin unsurlarından biri de *Cumhuriyet*. Özellikle son yıllarda ayakta kalma mücadelesi veren ve taze sermaye takviyesi için bir dizi arayışa geçen *Cumhuriyet*, bir süre Aydın Doğan ile ortaklık ihtimalini de gündeminde tuttuktan sonra farklı sermaye grupları ile işbirliğini tercih etmişti. Bu grupları tercihte gazetenin "patron"u İlhan Selçuk'un tercihi Aydın Doğan'ı hayal kırıklığına uğratacak ve Selçuk ile Doğan arasında bir de polemik yaşanacaktı.

Önce, *Cumhuriyet*'e yeni ortak girişinin özeti.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra 1924'de Atatürk tarafından ismi konulan ve Yunus Nadi tarafından çıkarılmaya başlanan *Cumhuriyet* gazetesi, 1990'larda ekonomik krize girdi. Berin Nadi, hisselerini gazete çalışanları ile kurdukları Cumhuriyet Vakfı'na bağışladı. Bu arada gazeteye kaynak aktarımı için yapılan ortaklık girişimleri sonuç vermedi. 1992'den beri gazetenin yazarlığını sürdüren ve aynı zamanda Yayın Kurulu Başkanı olan İlhan Selçuk, Berin Nadi'nin ölümünden sonra imtiyaz sahipliğini üstlendi.

1997'de Esenyurt Belediye Başkanı, eski Dev-Gençli Gürbüz Çapan ve kardeşleri, Yeni Gün Holding ile Yeni Gün Haber Ajansı'na yüzde 40 ortak oldular. 2001'in ortalarında da ajansın diğer yüzde 40 hissesi işadamı Turgay Ciner'e satıldı. 2002'de ise bir miktar hissenin Mehmet Emin Karamehmet'e verileceği söylentileri ortaya çıktı.

Hakkında yolsuzluk iddiasıyla dava açılan, operasyon düzenlenen Çapan kardeşlerin büyüğü Dr. Gürbüz Çapan, "İlhan (Selçuk) Abi, Cumhuriyet'in, Uzan'larla olan iflas davası sırasında bize 'gel' dedi, geldik. Bunu Cumhuriyet ayakta kalsın, yaşasın diye yaptık. Şimdi 'çekilin' dedi, çekildik" dedi.

Cumhuriyet'i çıkaran şirketin hisseleri Turgay Ciner (yüzde 40), Mehmet Emin Karamehmet arasında yüzde 40'ar olarak paylaşılırken; kalan yüzde 20 hissenin yüzde 10'u Cumhuriyet Vakfı'nda, yüzde 10'u da diğer küçük ortaklarda görünüyordu.

Cumhuriyet, bu "kabuk değişikliği"nden sonra, yeni ortaklarıyla, yeni çatının inşasına da katılıyordu ve İlhan Selçuk bu müjdeyi 13 Ekim 2002 tarihli köşesinde şöyle veriyordu:

"Bizim medyada son yıllarda iki dağıtım şirketi vardı; birisi Aydın Doğan'ındı, öteki Dinç Bilgin'indi; ancak son yıllarda tek dağıtım şirketi kaldı...

Doğan'ın şirketi!..

Aydın Doğan'ın kişiliği bir yana; dağıtımda durum, konum ve konuşlanma, basın özgürlüğü açısından tatsızlaşmıştı; *Cumhuriyet* de bu oluşumdan hoşlanmamıştı; yeni bir girişim gerekiyordu.

Yeni girişim *Sabah*'ın eski dağıtım şirketinin altyapısının üstüne oturdu: *Akşam, Sabah, Cumhuriyet* tekelden koparak bu işin başını çektiler...

İyi de oldu!

İsteyen gazete bu ortaklığa katılabilir, fikir ve basın özgürlüğü için bir müjdedir bu..."

Devamında Selçuk, Doğan'ın *Sabah*'ı alma girişimine de değiniyor, şöyle yazıyordu, "Meğer Aydın Doğan dostumuz Sabah Grubu'nu satın almak için devlete (BDDK'yi özerk olsa da devletten sayıyorum) başvurmuş...

Peki, şimdi ne olacak?

Biz Cumhuriyet olarak yeni dağıtım şirketine 'Sabah Grubu var' diye geçtik...

Olmayacak şey, ama, 'Devlet' *Sabah*'ı Doğan Grubu'na satarsa, tekelleşmeye resmen hizmet etmesi bir yana, Bektaşi fıkrasındaki durum bizim için aynıyla vaki olacak...

Bektaşi her gün fasulye yemekten bıkmış, değişik bir şey istemiş, lokantada elindeki listeyi incelemiş, garsona:

- Oğlum, demiş, bir börülce getir!..

Börülce gelince Bektaşi iskemlesinden fırlayıp bağırmaya başlamış:

- Ulan, isim değiştirip yine karşıma çıktın!..

Tekel, kartel, falan filan, derken bu işin suyu çıkmaya başladı, ipin ucu iyice elden kaçıyor; kavga dövüşle de hiçbir yere varılamaz... Medyanın her şeyden önce bir mütarekeye ihtiyacı var; "mesleğin kıdemlisi olarak Aydın Doğan'ın kendine düşen görevi sağduyu ve serinkanlılıkla yerine getirmesinde saymakla bitmez yararlar görüyorum; ama, bilmem ki fazla mı iyimserim?"

Bu yazının üstünden 10 gün geçtikten sonra 24 Ekim 2002 tarihli İlhan Selçuk köşesinin başlığı şöyleydi,

"Aydın Doğan'ın Mektubu..."

"Sayın Aydın Doğan bu köşede 13 Ekim'de yayımlanan medyaya ilişkin köşe yazımıza bir açıklama yollamış; ilgisine teşekkür ediyor, mektubunu olduğu gibi yayımlıyorum" diyordu Selçuk.

Aydın Doğan:

"İlhan Bey,

13 Ekim tarihli yazınızı her zaman olduğu gibi yine dikkatle okudum" diye başladığı mektubunda haksızlığa uğradığını ifade ediyor ve şöyle devam ediyordu:

"Önce yazınızı kısaca özetleyeyim.

1) Sabah Grubu'nu satın almak için BDDK'ye verdiğim teklifi yazıyor ve bunu yapmamamı tavsiye ediyorsunuz. Bu yolla da sizin ve *Cumhuriyet* gazetesinin farklı bir yere sahip olduğu izlenimi veriyorsunuz.

2) Medyada dağıtım rekabetini yaratmak için *Cumhuriyet*'in de içinde olduğu bir yeni dağıtım şirketi kurulduğundan bahsediyorsunuz.

Şimdi bu görüşlere itirazlarımı aktarayım. Yazınızdan çıkardığım sonuç şudur:

Benim verdiğim teklifin ruhunu ve aslını yansıtmamışsınız. Öyle sanıyorum ki, bu da teklifin bir gazete tarafından kasıtlı olarak eksik yayımlanan metnini okumanızdan kaynaklanıyor.

Zira ben o teklifte altını çizerek iki güvence verdim:

Birincisi, ben bu teklifi bir konsorsiyum adına yaptım. Doğan Grubu, kesinlikle Sabah Grubu'nun yüzde 20'sinden fazlasına doğrudan ve dolaylı yoldan sahip olmayacak.

İkinci güvence ise şuydu:

Gazetelerin ve televizyonun çalışanlarına kesinlikle editoryal bağımsızlık verilecek, ayrıca çalışanlar da güvence altına alınacak.

Bu nedenle yanlış anlamaları önlemek için, BDDK'ye yaptığım ve gazetelerimde yayımladığım teklifin, bir suretini de size gönderiyorum."

Doğan sonra bir soru sorup kendi sorusuna da yanıt veriyor:

"Diyeceksiniz ki bu kadar gazeteniz varken niye böyle bir teklif yaptınız. Bir defa ben o teklifi şahsım ya da gazetele-

rim adına değil bunu bir iş olarak gören bir konsorsiyum adına yaptım. Ayrıca öyle bir konunun önünü açtım ki, İlhan Bey bunu, herkesten önce sizin anlayacağınızı sanıyorum. Çünkü benim bildiğim *Cumhuriyet* gazetesinin kültürü ve değerleri bunu gerektirir.

Bu teklif kamu malının hileli yollarla kaçırılmasını önlemenin, yani vergi verenlerin haklarının gasp edilmesine mani olmanın yolunu açtı.

Bazı insanların devletin sırtına 1 milyar dolar yük bindirip, sonra da ayda 200 bin dolar gibi komik bir rakamla ellerini yıkamaya kalkmalarını teşhir etti."

Doğan sonra dağıtım sorununa geliyor:

"Türkiye'de bir dağıtım tekelinin bulunduğunu ve şimdi bunun yıkıldığını yazıyorsunuz. İyimserliğimi koruyup sadece yanıltılmış olduğunuza inanmak istiyorum. Siz de çok iyi biliyorsunuz ki, yeni bir dağıtım şirketi kurulmadı. O şirket zaten vardı. Faturalarını kendileri kesiyordu.

Şimdi "tekeli kırdık" diye yaptıkları tek şey, sadece kamyonları ve birtakım bayileri ayırmaktan ibarettir. Aynı yere giden kamyonları ayırmanın hepimize getirdiği ek maliyet 30 trilyon lira. Sırf Aydın Doğan'a meydan okumak için bu sektöre yılda 30 trilyon lira fazla külfet yüklediler. Bunun 20 trilyon lirasını, sizin de aralarında olduğunuz yeni ayrılanlar, 10 trilyon lirasını da bizim grup ödeyecek. Sizce bunun ekonomik bir izahı ve mantığı var mıdır?"

Aydın Doğan mektubunun izleyen bölümünde şu "ağır soru"yu soracaktı.

"İlhan Bey,

Ben *Cumhuriyet* gazetesini samimi olarak hep bağımsız ve objektif bir yayın organı olarak görmeye alıştım. Ancak kısa bir süre önce Turgay Ciner'le yapılan söyleşiyi ve onu takip eden sizin makalenizi okuyunca bu bağımsızlığın zedelendiği endişesine kapıldım. Acaba mali işler yanında

editoryal olarak da Dinç Bilgin- Turgay Ciner- Mehmet Emin Karamehmet ortaklığının yönetimine mi girdiniz?

Benim gençlik yıllarımdan beri severek okuduğum İlhan Selçuk ve *Cumhuriyet* böyle olamaz diye düşünüyorum."

"Bizim sektörümüzün derdi tekelleşme ve kartelleşme değil" diye devam eden Doğan şu soruyu da ekliyor mektubuna:

"Sizce bana savaş açan üç kişinin de batık banka sahibi olması bir tesadüf olabilir mi? Acaba bunun arkasında beni tehditle sindirip devletin dolandırılmasına göz yummamı sağlama senaryosu olamaz mı?"

Sorunun ardından batık bankacılarla mücadelede kararlılık mesajları gönderiyordu Doğan.

"Ama size şimdiden şu güvenceyi verebilirim. Ben ömrüm oldukça, gücüm yettikçe buna mani olmaya çalışacağım. Bu mücadelede *Cumhuriyet*'i de yanımda görmeyi doğrusu çok arzu ederim. Ancak gazetenizin içinde bulunduğu durum, bu mücadelede yanımda saf tutmanızı mümkün kılar mı bilemiyorum. Ama *Cumhuriyet*'in geleneğine ve değerlerine dayanarak devleti dolandırmak isteyenlerin yanında yer almamanızı, hiç değilse tarafsız kalmanızı istemek okurunuz olarak hakkımdır diye düşünüyorum.

Sektörümüz adına benden ateşkes ilan etmemi istiyorsunuz. Kimlerle ateşkes yapacağım? Sektörümüzün bugünkü asli aktörlerine bir bakın. Aralarında kaç tanesi kriminal olaylara karışmayan gruptur, kaçı devleti dolandırmaktan, kaçı bankaların parasını şirketlerine aktarmaktan ağır cezada yargılanmaktadır. Bir bilançosunu çıkarın. Sonra da bana, bunlardan hangileri ile ateşkes yapmam gerektiğini söyleyin.

Karar sizin.

Maalesef dünyanın hiçbir ülkesinde bu kadar kirlenmiş bir medya yok. Maalesef meslek kuruluşlarımız ve bir kı-

sım çalışanlarımız olayı bu tarafından görmek istemiyor. Bir tekelleşme kâbusu hepsinin gözlerini kör etmiş.

İlhan Bey,

Eskiye dayanan dostluğumuza sığınıp ben de size bir soru sormak istiyorum.

Devletin, yani biz vergi mükelleflerinin sırtına 20 milyar dolar yükü yıkıp kaçmaya çalışan bu insanlara ne yapılacaktır?

Bu kişilerin ve şirketlerin devlete, Maliye'ye olan borçları nasıl ödenecektir?

Söyleyin sizden ve Cumhuriyet'ten bunun cevabını bekleme hakkım yok mudur?

O yüzden diyorum ki, size ve bize yakışan, bu soruların cevabını hep birlikte aramaktır.

Dostluk ve sevgilerimle.

Aydın Doğan."

Ertesi gün, yani 25 Ağustos 2002 tarihli *Cumhuriyet*'te İlhan Selçuk'un mektubu şu başlığı taşıyordu:

"Aydın Doğan'a Dostça..."

Yazı şöyle başlıyordu:

"Dün bu köşede, Sayın Aydın Doğan 'ın uzun bir mektubu yayımlandı.

Eskiler ne demişler:

- Bir kadeh rakının kırk yıl hatırı vardır.

Şimdi siz diyeceksiniz ki:

- Canım, o atasözündeki 'kadeh' değil, 'fincan'dır, 'rakı' değil, 'kahve'dir...

Yukardaki örnek gibi bizim medya tartışmalarında da sap ile saman birbirine karıştı; tepkiler, öfkeler ve çıkarlar her şeyin üstüne çıkıyor...

Ama, Aydın Bey'le benim aramda bir kadeh rakının hatırı kırk yıl geçerlidir."

Dikkatli okur, bu hatırlı rakıyı anımsamak için 1 yıl ön-

cesine, 15 Eylül 2001 tarihli *Cumhuriyet*'teki İlhan Selçuk'un yazısına gidecekti.. Şöyle diyordu o yazısında İlhan Selçuk:

"Geçenlerde Boğaz'da bir güzel meyhanede sofra başındayken Aydın Doğan dedi ki:

- Beni şimdi hedef tahtası yapmak isteyenler, ileride çok arayacaklar...

Haklı mıydı?

Önümdeki rakı kadehine bakarak düşündüm; Aydm Doğan yaklaşık çeyrek yüzyıl önce Babıâli'ye girmişti, medyaya değil!.. Yazarıyla çizeriyle aşina; gazetenin mürekkebiyle, kâğıdıyla, manşetiyle, dağıtımıyla hemhâl; yazıişleri müdürleriyle tanışık; matbuat hazretleriyle al takke ver külâh bir patron.

Artık böylesi yetişmiyor."

Bir yıl sonrasında "artık böylesi yetişmiyor" diye niteliediği Doğan'a şöyle yanıt veriyordu İlhan Selçuk:

"Doğru düşünüyorsunuz Aydın Bey, *Cumhuriyet* bağımsızlığını elden çıkarmayı göze alsaydı, Bilgin'e, Ciner'e, Karamehmet'e ve bunca zahmete ne lüzum vardı; bu konuda en yakın aday siz değil miydiniz?

Bir kalemde bu iş bitiverirdi..."

Selçuk, yazısının ilerleyen bölümlerinde dağıtım karteli ve *Sabah* ile ilgili hissiyatını dile getiriyor ve şöyle yazıyordu:

"Sayın Aydın Doğan teminat veriyor ki *Sabah*'ı asla satın almak istememiştir; kurulan dağıtım şirketi de yeni değildir.

Öyleyse bir sorun da yoktur!..

Ancak dağıtım tekelinin kırıldığını dünya âlem bilmektedir.

Sabah üzerine Aydın Doğan'ın iki girişimi vardır; mektuba ekli iki belge bunu kanıtlıyor, girişimlerden ilkinin tarihi 7 Ocak 2001, ötekininki 2 Ekim 2002...

Aydın Bey diyor ki:

- Bunlar satın alma girişimleri değil, yardım ve destek girişimleri...

Ama kimseyi inandıramıyor...

İşin özü de bu ya: İnandıramamak!..

* * *

Bir dost olarak bu köşede Aydın Doğan'la tartışmaya hiç niyetim yok...

1) Piyasada tekel ya da kartel, dünyanın uygar ülkelerinde yasaktır, suçtur.

2) Fikir ve basın özgürlüğünü korumak yolunda tekel ve kartele karşı çıkmak, gazetecinin doğal ve kaçınılmaz görevidir.

3) Dinç Bilgin'in başına gelenden sonra 'Devlet' görevini yerine getirmiştir; yargı gücü devreye girmiş, Bilgin'in mallarına el konmuş, sanık hakkında ceza davası açılmış, kendisi tutuklanıp aylarca içerde yatmıştır; yargılama sürmektedir, sonuç beklenmelidir.

4) Bu süreçte 'Sabah' korunmalıdır; çünkü yerleşik bir kuruma dönüşmüştür; içinde çalışan binlerce gazeteci, Sabah batırılırsa boşluğa düşecektir.

5) Sabah Grubu Aydın Doğan'ın 'uhdesi'ne geçerse, bu en başta Aydm Doğan için hayırlı, olumlu ve de iyi olmaz; ülke için katlanılamaz olur.

6) Devlet kurumları olaya ilişkin kararlar verirken durum fikir, basın, medya özgürlükleri açısından değerlendirilmelidir.

Aydın Doğan'ın dostu olan, bu gerçekleri dile getirmelidir; yoksa Aydın Doğan'a zarar verir."

SONUÇ NİYETİNE

Fillerin tepişmesi henüz bitmedi. Krizin kurbanı olanların direnişi AKP iktidarıyla sürecek gibi. Haksızlıkların elbette hesabı sorulmalı, hortumlanan milyarlar son kuruşuna kadar hortumculardan tahsil edilmeli. Yanı sıra dolandırıcılık iddiasıyla yargılanmalılar. Bir daha bu tür dolandırıcılık vakaları yaşanmaması için devlet, bankacılardan her tür himayeyi kaldırmalı. Hükümetler, bütün sermaye kesimlerine eşit uzaklıkta durma basiretini gösterebilmeli, hukuk hâkim kılınmalı. Kayırmacılık artık silinmeli. Ama birileri de krizden mal kaldırmanın aracı olarak, parasını ödeyerek okuduğumuz gazeteleri, izlediğimiz televizyonları birer silah olarak hem de gözümüzün içine baka baka fütursuzca kullanmaktan vazgeçmeli.

Sureti haktan görünüp hortumlanan milyarlarca doların hesabını soruyoruz görüntüsüyle, aslında leşi götürme derdinde oldukları, mülke mülk katıp tekelleşmeye çalıştıkları bilinmiyor sanmasınlar.

Birkaç kelam da bu fil savaşının çimler üstünden yapılmasına karşı neler yapılabileceği üzerine edelim. Her ne ka-

dar, sermaye kesimleri meydan muharebelerini medya meydanında yapıyor olsalar da, uğruna savaş verilen şey, medya pazarı, medya sektörü egemenliği ile sınırlı değil. Çatışan taraflar için medya pazarı, medya sektörü, toplam ciroların dörtte biri bile değil. Üstelik çatışma, sadece medyayı kontrol eden büyük holdinglerle de sınırlı değil. Cephenin birer yanında yer alan grupların, arkalarında farklılaşmış zihniyet ve beklentileri, programları olan ve bu programlarını siyasi iktidarlara da benimsetmeye çalışan "sermaye fraksiyonları" var.

Dolayısıyla, satıhta medya savaşı gibi görünenler, aslında Türkiye burjuvazisinin, yani toplumumuzun fillerinin çatışan çıkarları, çatışan programlarıyla ilgili. Medyaya yansıyan filler çatışmasının altında, her büyük krizde görülen ve Karl Marx'ın "kapitalistlerin kapitalistler tarafından mülksüzleştirilmesi" diye nitelendirdiği sermaye içi egemenlik savaşı var. Krize dayanamayıp egemenlik kaybına uğrayanların direncine karşı, düşenleri temizleyip, pazara daha çok hâkim olmak isteyenler kavgasıdır, filler kavgası.

Filler, tabii ki, birer okuyucu, tüketici ve daha önemlisi çalışan ya da iş bekleyen "çimler"in üzerinde tepişiyorlar. Onlar, kaynakları hortumladıkça, birbirinin pazarına göz diktikçe, birikim çarkları anarşik işleyişle tekledikçe, ceremesini, işsiz kalarak, ücreti düşürülerek, birbirine düşman edilip insanlıktan çıkarılarak çimler çekiyor. Filler tepiştikçe çimler eziliyor...

Bu haksızlığa çimlerin bir şeyler yapması lazım. Ama ne, nasıl?

Bir kere fillerin kavgalarını, çimlerin parasını ödeyerek okudukları gazeteler, izledikleri TV'ler, hatta dinledikleri radyolar üstünden yapmaları büyük nezaketsizlik. İnsan niçin gazete alır, TV izler? Her şeyden önce bilgilenmek, enformasyon almak, dünyayı izlemek için. Bu bilgiyi ver-

mek taahhüdüyle gazete satanların o gazeteyi kendi grup çıkarlarına göre düzenleyip, hatta rakibe karşı kullanmaları, sayfaları kendi polemiklerine ayırmaları, okuyucuyu da bu fil kavgasına izleyici, hatta taraf olmaya zorlamaları ne büyük nezaketsizlik!.. Ama bu yapılıyor, hem de fütursuzca yapılıyor.

Patronların, birçok şeyle beraber kirlettikleri medyayı bu saatten sonra temiz tutacaklarına şahsen inanmıyorum. Bu kitapta sayfalarca, medyaya da patronluk edenlerin hayata bakışlarına ait cümleler okudunuz. Onların demokrasiye, sendikal haklara, hukuka, medya ahlakına, temiz topluma ne kadar inandıkları bizzat kendi ifadelerinde, kendi pratiklerinde görülüyor. Zaten sorun onların birey olarak demokrat olup olmamalarıyla ilgili değil. Üstlendikleri kâr ve sermaye birikimi yarışının kuralları gereği, medyayı araç olarak kullanmamalarını, temiz tutmalarını beklemek safdillik olur. Medya, artık, sanayisi, finansı ve diğer sektörleri ile sinerjik bir alışverişte bulunan, entegre bir yapının parçası. Ama aynı zamanda, tekil bir grubun mülkiyetinde olsa da, yıllık 1 milyar dolarlık reklam desteği de veren büyük sermaye fraksiyonları adına da kullanılan, bir hegemonya aracı, bir iktidar alanı. Bu alana kâr ve sermaye birikiminin kurallarının, ideolojisinin hâkim olması eşyanın tabiatı zaten. O zaman da geriye, onları uygar olmaya çimlerin mecbur etmesi daha doğrusu çimlerin, kendilerini savunma refleksiyle vahşeti ehlileştirme çabası kalıyor.

Hâkim medyada kirlenmeyi azaltacak, topluma verdiği zararı azaltacak bazı şeyler mümkün. Bunlar için bir yandan okuyucu-izleyicinin örgütlü çabası gerekiyor. Bir taraftan da medyada çalışanların örgütlülüğü şart. Birer seçmen olarak, tüketici ve yurttaş olarak okuyucular, izleyiciler, "güdümlü medya değil, haber istiyoruz" talebiyle gazetelerini doğru bir yere çekmeye çalışabilirler. Ayrıca parlamentodan yasal

düzenlemeler isteyebilirler. RTÜK yasasında, ihale yasasında, rekabet yasasında yapılacak düzenlemelerle değişikliklerle, patronların medyayı dilediklerince, şantaj silahı olarak kullandıkları, at oynattıkları, manipüle ettikleri bir araç olmaktan çıkarmalarını sağlayıcı düzenlemeler talep edebilirler, en azından medyanın ıslahını hedefleyebilirler.

Medyadaki kirlenmeyi patronlar tek başlarına icra etmiyorlar. Medyada çalıştırdıklarından bir kesim, yayın yönetmeni, köşe yazarı programcı olarak, onlarla bütünleşiyor, kirli işleri icra ediyorlar. Yüksek paralar karşılığı, o gruptan bu gruba geçerek, bir önceki patronuna, yenisinin ısmarladığı her tür çamuru atmakta, küfürü etmekte beis görmeyen "tetikçiler", en az medya kirliliğini yaratan patronlar kadar tehlikeli. Hatta bunlar daha tehlikeli.

Çünkü topluma, haberci maskesi altında yalanı dolanı haber olarak sunmanın aracı olmaktalar. Ayrıca içinden çıktıkları medya çalışanlarını bu işe zorlayarak emellerine ulaşmaktalar. İşsizlikle tehdit, açlıkla terbiye edip birçok muhabire, yazara, habercilik, araştırmacılık yerine tetikçilik, işbirlikçilik yaptırıyorlar. Yapmayanlar ya gözden düşüyor ya da işsiz kalıyor.

Bu tür kirli kalem erbabını öncelikle okuyucunun, izleyicinin hoş görmemesi, anında reaksiyon vermesi gerekiyor. Medyanın içinden, medya etiğini ayaklar altına alan ve özgür haberciliğe olanak tanımayan tetikçilere karşı duruş ancak örgütlenmekle mümkün. Medyada iç demokrasiyi tesis etmeli. Yöneticileri tayinde medya çalışanlarının da söz hakları olmalı. İlkeler ve etikle bağdaşmayan icraatları yönetilenler denetleyebilmeli ve belli yaptırımlara tâbi tutabilmeli. Medyada kökü kazınan sendikayı yeniden hayata geçirmek, ne pahasına olursa olsun şart. Aksi taktirde medya çalışanlarının tutsaklığı, ezikliği sürecek.

Öte yandan, medyada yeni gazeteyle, dergiyle, yeni inter-

net sitesiyle, yeni ekranla, yeni radyoyla sektöre giriş ve okuyucuya-izleyiciye ulaşmanın kanalları genişletilmeli ki, medya, büyük patronların hâkimiyetinden çıkabilsin. Bunun için, sendika, dernek, vakıf, oda, siyasi parti, yerel yönetim gibi kuruluşlara konulan medya işletim engelinin kaldırılmasını talep etmek gerekiyor.

Kamunun, yerel yönetimlerin, dağıtım, baskı gibi teknik aşamalarda, kamusal nitelikli yayın yapan projelere destek vermeleri, bununla ilgili yatırımlar yapmaları, medyadaki büyük fırsat eşitsizliğini azaltmakta önemli bir adım olur.

Lafımızı, işe yarar mı bilmem ama, fil eğitimi ile ilgili bir bilgiyle bağlayalım. Filleri nasıl eğitiyorlarmış biliyor musunuz?

Hiç düşündünüz mü, güçlü kuvvetli hayvanlar nasıl oluyor da güçlerini kendileri için sınırlanan alanın dışına taşırmadan, yıkıp dökmeden yaşıyorlar?

Şöyle eğitiyorlarmış filleri: Önce yavru filin ayağına boyu kısa kalın bir zincir takılıyor, büyüdükçe zincirin boyu yavaş yavaş uzatılıyor, cüssesine oranla zincirin kalınlığı zayıflıyor zayıflamasına ama bebekliğinden kalan ağır zincir hissi içine yerleştiğinden koparmayı düşünmüyor bile. Annesinin yakın çevresinde dolaşan yavru fil gününü belirlenmiş sınırlar içinde geçirmeye alışıyor. Yavru fil iyice büyüyünce zincir yerini ipe bırakıyor, zamanla ip çıkarılıyor. Ayağındaki nesnelerden kurtulan genç fil onca sınırlanmışlığın acısını çıkartmayı düşünmüyor, gene aynı yerlerde yaşamını sürdürmeye devam ediyor. Zincirin ulaşmadığı yerleri ancak zırdeli filler merak ediyor. Genç fil ayağındaki bağ hissinden hiç kurtulamıyor. Terbiyesini bozmuyor.

Bizim filler için de bu kıssadan bir hisse çıkarılamaz mı?

Türkiye medyası, 2001 krizi ile birlikte önemli bir kabuk değişimi yaşadı, yaşıyor. Medya sektörüne egemen olan gruplar şaflaştılar, daha doğrusu cepheleştiler. Birbirlerini, "medyayı silah, gazetecileri de tetikçi" olarak kullanmakla kıyasıya eleştirdiler. Medya dünyası ve daha birçok gözlemci bunu medya sektöründe bir cepheleşme gibi anladı, yorumladı. Oysa, yaşanan daha boyutlu, daha kapsamlı ve daha derin bir çatışmaydı... Son yıllarda birçok sermaye grubunun, özellikle kolay birikim sağlayan finans sektörüne yatırım yapanların hemen kendilerine bir medya şirketi kurup bir gazete, bir TV edinmek istemeleri, "medya ile silahlanmak" refleksinden başka birşey değildi. Finansta 2001'de yaşanan yaprak dökümü, medya mevzilerinin düşmesi ile paralel yaşandı. Bu mevzileri kaybetmek istemeyenlerin direnirken medya silahına sarılmaları, cephanelerini birleştirip ittifaklarını medyadan başlatmaları da boşuna değil. Bu kitap, bu nedenle filler savaşında medya ile finansta olanları içiçe süreçler olarak algılıyor ve analiz ediyor. Hikâyemizin baş kahramanı Aydın Doğan. O, hem cephelerden birinin önemli bir aktörü, hem de sözcüsü, taşıyıcısı. Bu nedenle iktidar meydan muharebelerinin yapıldığı yer medya olunca cephe komutanlarından biri de o oluyor. Çatıştığı kesimler de kâh medya patronu, kâh başkaları... Bu kitapta Doğan'ın (ya da Doğan Grubu'nun), Halis Toprak ile, Dinç Bilgin ile, M. Emin Karamehmet ile, Cem Uzan ile ve nihayet İlhan Selçuk ile çatışmalarını, polemiklerini izleyecek, çatışmaların arka planlarını okuyacaksınız.

Filler, tabii ki, birer okuyucu, tüketici olan ve daha önemlisi çalışan ya da iş bekleyen "çimenler"in üzerinde tepişiyorlar. Onlar kaynakları hortumladıkça, birbirinin pazarına göz diktikçe, birikim çarkları anarşik işleyişle tekledikçe, ceremesini, işsiz kalarak, ücreti düşürülerek, birbirine düşman edilip insanlıktan çıkarılarak, çimenler çekiyor. Filler tepiştikçe çimenler eziliyor...

Bu haksızlığa karşı çimenlerin birşeyler yapması lazım. Ama ne, nasıl?

İLETİŞİM 865
BUGÜNÜN KİTAPLARI 85

ISBN 975-05-0108-X